

WIDENER

HN PY1G U

Hum L 787.44.110

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND GIVEN
IN MEMORY OF
GEORGE SILSBEE HALE
AND
ELLEN SEVER HALE

TÖRÖK ORSZÁGI LEVELEK,

mellyekben 3022

A II^{dik} RÁKÓTZI FERENTZ

Fejedelemmel Bújdoso Magyarok' Története
más egyéb emlékezetes dolgokkal együtt
barátságosan eléadatnak.

Irta

MIKES KELEMEN

Az emlétett Fejedelemnek néhai Kamarássa.

Most pedig

Az eredetképpen való Magyar Kézírásokból
kiadta

KULTSÁR ISTVÁN

Az Ékesfóllásnak Tanítója.

SZOMBATHELYEN,

Nyomtatta SIESS ANTAL JÓSEF.

I 7 9 4

Hun L187.44. 110 ✓

Imprimatur.

Budæ 10. Julii 1792.

Mathias Rietaler. m. p.
Cenf. Libr. ad Ex. Con.
R. Loc. Hung.

Hale

AZ OLVASÓHOZ.

Midőn ezen Levelek' kiadását magamban eltekéllém, a Magyar Történetek' gyarapítására igyekeztem. Nem is kételkedem, hogy tzelomnak meg ne feleljen iparkodásom. Több Magyar Uraknak emlékezetes dolgai bőven, 's hitelesen fel vannak itt jegyezve. Nevezet szerént emlékeznek a levelek *Rákótzí Ferentz* Fejedelemről, *Rákótzí Jósef*, és *Györgyről* az ő fiairól, *Gróf Bertsfényi*, *Eszterházi*, *Csáki*, *Forgáts*, *B. Zay* — *Pápai*, *Márjási*, *Zsibrik*, 's a. t. Urakról, kiknek bujdósó állapotja nem tfak az ő Nemzetségeikre nézve: hanem a Hazára nézve is érdemes a vizsgálásra.

De az ő történeteik megvilágosítására szükséges előbb némelly környüállásokra figyelmeznünk. Tudniillik Iső Leopold Császár alatt sok Fő Rendü Magyarok eltekél-

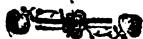

lék magokban, hogy a Tsászárral ellen feltámadnának, és 1700ban ezen támadás Vezérjévé II. Rákóczy Ferencz, 'Sigmund, István, és II. György Erdélyi Fejedelmek unokáját, választották. (*Palma Not. Rer. Hung. Edit. III. T. III. pag. 386 — 441.*) Ez 1674ben Sz. Mihály havának 4dik napján Zemplén Vármegyei Borfi nevű helyben született. Atyja István Ferencz Fejedeleme, Anyja Zrinyi Ilona vala.

István Rákóczy Ferencz a Zrinyi, Frankopán, Nádasdi, és Trattenbachal való szövetsége miatt halálra ítéltetett volna, de az anyja, Báthori Sofia, neki kegyelmezt nyervén Munkácson 1677ben magános életben meghalt. (*Joseph. Benkő Transilvania Tom. I. L. IV. pag. 288.*) Zrinyi Ilona, a megöletett Zrinyi Péter leánya, férjének halála után második házasságra lépett. Tököli Imre, az új férje, a Török segítségével Erdélyi Fejedelemségre kapott ugyan, de Leopold Császár erejének meg nem felelhetvén feleségével együtt Török Országba költözött, ahol 1703 — 5. táján mindketten meghaláloztak. (*Merkwürdige*

Ge-

Geschichte des Lebens des Grafen Emeric von Tököly. Berlin 1793.)

Idők Rákótzai Ferentz az Öszveszövetkezett Rendek' vezérlését 1703ban olly szerentsélsen kezdette, hogy az Ország' nagyobb részét hamarjában meg hódította. Haizontalan volt mind Leopold, mind József Tsáfszárnak ezen támadás letfendesítésére fordított iparkodása. Sőt magának Rákótzinak igyekezete sem volt elegendő e' tűznek el oltására, míglen a táborozó hadnak rendetlensége, és a Vezérek' tudatlansága miatt meg nem fordult vala a szerentse. (*Histoire des Revolutions de Hongrie. Tom. II. a la Haye.*) Látván azért lokan a Rendek közül egy részről a veszedelmek napról napra való nevedését; más részről Iső József Tsáfszár kegyes ajánlásait szivökre vévén Szatmárott Gróf Pálfi János, és Károlyi Sándor közbenjárására 1711ben békeséget kötöttek. Ezen békeség' tikkelyeit Rákótzai vagy gyanúságtól, vagy reménységtől vífeltetvén el nem fogadta, hanem József, és György fiait a Tsáfszár keze alatt hagyván maga Lengyel

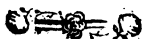

Országba, onnét Frantziába, végre pedig a Török Birodalomba költözött, 's így a Levelekben emlétett Urakkal együtt maga magát számkivetette.

Tárfai között leg nevezetesebb volt Gróf Bertsényi Miklos, Ung Vármegyének örökös Fő Ispánya, aki az egész háborúság alatt Rákótzinak Fő Tanácsadója, és holtig elválhatatlan lelki barátja volt. Ez a Gróf Druget, és Csáki házból való két feleségei után, harmadszor Török Országban házasodott Nemes Köfzei Sufannát vévén feleségül. (*MSS. Memoires du Comte Bercsényi.*) Az első Grófnétól maradott László nevű fia, Frantzia Országban egy Magyar Lovas sereget állított. És ennek a fia az a Nagy Méltóságú Gróf Bertsényi Antal, aki a zenebonáktól távozván most Bétsben keredett nyugodalmat.

Rákótzii fiai is kiszabadultak idővel a Tsáfzár' hatalmából. György ugyan előbb, aki Párisban minden emlékezet nélkül meghala: Jósef pedig később, aki az atyja halála után a Portára hívatvatván Károly Tsáfzár ellen nagy pompával Erdélyi Fejed-

delemnek, és Magyar Ország Vezérjének neveztetett (*La Storia dell' anno 1738. pag. 20 — 31.*) De hamar elmúlt ez a Pünkösdi királysága; mert nemcsak a Római Császár tilalma, hanem a Pápa átka által is, melyet Atsádi Veszprémi Püspök ugyan ki nem hirdettetett, tőle a Magyarok mindnyájan elidegenítették.

A Fő Urakon kívül sok Házi Tisztek, és Tselédek is költöztek ki. Mikes Kelemen is, aki Erdélyt, 's hazáját Zágonyt többször emlegeti, Rákótzai Ferentznek Udvari Tisztje, Kamarássa, vala. (*Memoires du Prince François Rakoczi*) Rákótzai József, Csáki, és Zay halála után a Magyarok Elöljárójává lett. De kevés ideig viselhette Tisztségét; mert Tót Ferentz Generalis bizonyítása szerint már 1762dikben az ő halála után az egész bujdosó társaság eloszlott. Ez a bizonyítás annál hitelesebb, mivel az említett Generalis Ur, Tót Andrásnak Bertsényi Tisztjének fia, akkor már, mint Frantzia Pattantyús Hadnagy, Konstantinápolyban volt, most pedig a királyhoz való hűségétől visszatérten Frantziából kijött,
és

és taval Sz. Mihály havának 22dik napján
Tartsán N. Vas Vármegyében 62 esztendő
korában meghalt.

Vedd azért szíveffen K. O. Mikesnek,
illy bizonyos tanúnak, a levelekbe elhin-
tett, 's a Nénjéhez Konstantinápolyba inté-
zett tudósításait, mellyek bizonyára egy
Magyarhoz képest méltók az ismételre. De,
ha a Magyar Történetekben nem gyönyör-
ködnél is, gyönyörködhetisz az egyházi,
és polgári Török szokásoknak leírásában;
gyönyörködhetisz a régi, és ujabb történe-
tekből szedett mulatságos példákban; gyö-
nyörködhetisz a vidám szívnak, és friss el-
mének barátságos nyájaskodásában, és abban
a szép, 's értelmes Magyarságban, mellyel
a külömbféle dolgokat olly kellemetessen
kifejezte a Szerző, hogy az ő leveleit kiki
érdemeseknek tarthatja a kiadásra. Irtam
Szombathelyen N. Vas Vármegyében Bőjt
Előhavának 18dik Napján 1794.

K. I.

I. Gal-

I.

Gallipoliból Anno 1717. 10. Oktobris:

Edes Néném, hála légyen az Istennek, mi ide érkezünk ma szerentséssen. Frantzia Országból pedig 15. Septembris indultunk meg. A Fejedelmünknek, Istennek hála, jó egészsége volna, hogyha a közvény bútsút akarna tőle venni: de reményljük, hogy itt a Török ~~ár~~ elüzi.

Édes Néném, mi jó a földön járni. Látja kéd, még Sz. Péter is megijedett volt, mikor a vízbe söppedeztek a lábai: hát mi bűnösök hogy ne félnénk, mikor a hajónk olyan nagy habok között fordult egyik oldaláról a másikára, mint az Erdélyi nagy hegyek — némellykor azoknak a tetején mentünk el, némellykor pedig olyan nagy völgybe estünk, hogy már csak azt vártuk, hogy reánk omoljanak azok a vízhegyek; de mégis olyan emberségeffek voltak, hogy többet nem adtanak innunk, mintsem kellett volna. Elég a, hogy itt vagyunk egészségben; mert a tengeren is megbetegszik az ember, nem csak a földön — és ott, ha a hintó megrázza, elfárad, és jobb egye-

A

petyé-

petyéje vagyon az ételre: de a hajóban az a szüntelen való rengetés, hánykódás a főt elbódítja, a gyomrot felkeveri, és úgy kell tenni, valamint a részeg embernek, a ki a bort meg nem emésztheti. A szegény gyomromnak is olyan nyavalyában kellett lenni vagy két első nap, de azután úgy kellett ennem, valamint a farkasnak.

A Fejedelmünk a hajóból még nem szállott vala le, hogy egy Tatar Kám, a ki itt *exiliumban* vagyon, holmi ajándékot küld, és a többi között egy szép lovat nyergelve. Itt a Fejedelemnek jó szállást adtak, de mi eből vagyunk szállva, de mégis jobban szeretek itt lenni, mintsem a hajóban.

Édes Néném, a kéd kedves levelét, vagyoni már két esztendeje, hogy vettem. Igazat mondok, hogyha az esztendő egy hónaphól állana. Reménylem, Édes Néném, hogy már ezután, mint-hogy egy *aërrel* élünk, gyakrabban veszem kedves levelét. De, minthogy egynéhány száz mérföldel közelebb vagyunk egymáshoz, úgy tetszik, hogy már inkább is kell kédnek engemet szeretni: én pedig, ha igen szeretem is kédet, de többet nem irhatok; mert úgy tetszik, mintha a ház keringene velem, mintha most is a hajóban volnék.

II.

Gallipoli 21. Octobris 1717.

Édes Néném, még kédnek femmi levelét nem vettem, a melly nem igen jól esik nékem, de

az

az igen jól éfett: látván a köszvény, hogy nem betsülik, a Fejedelmet elhagyá, a ki is ma a Tatar Kám látogatására mene ugyan a Tatar Kám lován. Igen nagy barátsággal fogadta. Azt gondoltam elsőben, hogy majd elrabolnak bennünket, már csak azt néztem, hogy mellyik kötöz meg: de ezek igen emberséges emberek, jó szívvvel befélgettek volna velünk, de olly kevés idő alatt nem leheténk Tatárokká. A Fejedelem elbútsúzáván a Kámtól, mi is megköszönvén csak fő intéssel Ő Tatárságoknak jó akaratjokat, a szállásra menénk, és az Urunknál egy szép paripát hagyának.

Gondolom, hogy holnap idehagyjuk ezt a pusztát, kis, szomorú lakóhelyet, mivel a Tsászfár veres hintója érkezett, a mellyet Urunk után küldöttek. Veresnek azért hívom; mert kívül veres posztóval vagyon béborítva, de a hintó nevet nem érdemli; mert csak kotsi. Aztot pedig négy fejer szokta huzni, vagy vonni, azokat pedig az ügetéssel nem terhelik; mivel már azt el is felejtették, annyira megöregedtek — nyoltzvan esztendőt csak adhatni a négynek. Lehetetlen, hogy már ne szólljak a kotsisról. Azt gondolná kéd, hogy valami Polgármester igazgatja azt a négy lovat — annak az ő tiszteletre méltó fejer szakállát nagy tsendeffen mozgatja a nyerges ló, az egyik kezében a gyeplőt tartja mégis régi szokásból, mondom, régi szokásból; mivel a lovai gyeplő nélkül is tudják a letzkét: máfik kezében pedig a

A-2

pipát,

pipát, gyakorta füstölvén öreg lovait, hogy meg ne náthásodjanak.

E mind jó, Édes Néném, de Belgrádnál megverték a Törököt. A nép itt már szalad Afiaba. Ugy tesszik; mintha már a Német Drinápolynál volna, noha nagyon onnét másfél száz mérföldnyire. Eleget mondjuk, hogy mi azért jöttünk, hogy velök hadakozzunk, de ők csak szaladnak, ki ide, ki amoda. Jaj! Édes Néném, hogy lehet ilyen néppel hadakozni? Elég a, hogy holnap megindulunk Drinápoly felé, hogy ott meglássuk azt a hatalmas, és fok feleségű Tsáfszart, és a fényes, tündöklő *Portát*. De, Édes Néném, a restséget el kell üzni, a töt le kell tenni, azokba a kis kezetskékbe a pennát kell venni, és énnékem gyakran kell írni, leg alább minden héten hét levelet. De az egészségre igen kell vigyázni, és engemet szeretni kell; mert ki szerethetné az Édes Nénémet jobban, mint én?

III.

Drinápoly 29. Oktobris 1717.

Ideje már, Édes Néném, egy levelét venni kérek, a melyet itt adtak meg. Megérdemli már kéd is, hogy megírd, miképpen érkezünk ebbe a Tsáfszári városba. Gallipoliból 22dikben indultunk vala meg. Az úton semmi olyan dolog nem történt, a melly méltó volna, hogy megírd, mivel jöttünk, amint jöhettünk, ki jó, ki katliba lovakon. Hanem Üzönküpri nevű városban Urunk szál-

szállásának az udvarán olyan nagy szőlő tőt lártunk vala, mint egy nagy szilfa — abban sem hazudok, ha azt mondom, hogy a szőlő szem is volt rajta olyan nagy, mint egy nagy szilva. De a tsudálatos, hogy egy felől az ágain értt szőlők voltak, más felől még tsak tiszta egres volt, más felől pedig még tsak akkor kezdett virágozni. A három része az esztendőnek hogy mint munkálódik a szőlő tőn, itt egyfzersmind meg lehetett volna látni.

28dikon pedig másfél mérföldnyire érkezhén Dinápolytól, a *Kajmakán' Tibája*, azaz Udvari Kapitánja, vagy két százig való Tisztekkel jöve Urunk' elejébe, hogy köszöntse a Tsásfár', és az Ura nevével. De ami leg jobb volt, fél mérföldnyire a várostól sátorok alatt megvendégele benünket az Ura nevével. De, ki gondolhatná, hogy a Töröknek olyan jó étele volna? A való, hogy mindenikünk éhezett, de az is való, Édes Néném, hogy étlen keltem fel az asztaltól, noha ettem leg alább nyoltzvan tál étkeből. Ezt kédel nem hinné, ha a szokást nem tudná — eb szokás! kutya szokás! — Jaj! Édes Néném, alig mártottunk egyszer a tálba, hogy azt elvitték előlünk, a másodikát, harmadikát, egy szóval hetven, vagy nyoltzvan tál így repült el előlünk. Némmellyikbe még nem is mártottunk, már vitték — úgy tetszik, hogy tsak az orrunkot akarták megvendégelni, és így koplalva keltünk fel a gazdag ebédétől. Ugy voltunk valamint Tantalus a tele

vizzel való kádiban, de mégis nem ihatik belőle. Felfogadtam akkor haragos koplalásomban, hogy soha éhen Török vendégségbe nem megyek. De az italról szó sem volt. A' való, hogy a mennyit ettünk, semmi szomjúságot nem okozott.

Ennek a száraz ebédnek vége lévén azután igen könnyen lóra ülénk. Az Urunk a Tsáfzár paripáján nagy pompával mene a városon végig a szállására, estve pedig jó vatsorát küldött nekünk a Kajmakán, a melly jobb volt az ebédnél; mert nem Törökök szolgáltak az asztalnál, hanem a mi tselédink, és akkor vitték ki a tálat, a mikor mondtuk. Ez a Kajmakán pedig igen kedves embere a Tsáfzárnak, 's hogy ne volna, mikor a Leányával hál? Minthogy a Vezér táborban vagyon, most ő viszi végbe hivatalját. *Ibrahim*nak hijják. Az Urunknak igen jóakarója. Ez is javallotta egyyik a Tsáfzárnak, hogy utánna küldjön *Frantzia* Országba. Még nem láttam Ő Kajmakánságát, de ha soha nem látom is, szeretem kédet, hát kéd engem?

IV.

Drinápoly 7. Novembris 1717.

Igy szeretem, Édes Néném, hogy ehüzzé kéd azt a veszett reftséget, és énnékem irjon. Éppen akkor vettem a kéd kedves levelét, a mikor lóra kellett ülnöm. Megmondjam kédnék, hogy hová mentünk? ahoz a világi képpen való szerentsés, és boldog Kajmakánhoz, aki a Tsáfzár Leányával hál,

hál, a mikor lehet; de annyiban nem irigylem fzerentséjét, mert azt mondják, hogy nem szép. Azt elhiheti kéd, hogy nem láttam, azt is elhiheti kéd, hogy nem kívánom úgy látni, valamint azok a kappan formában herélt emberek látják. Édes Néném, nagy betsület, de nem nagy gyönyörűség a Tsászfár Leányát elvenni. Mitsoda keferűséggel kellett megválni a gyönyörűséges szép Feleségétől ennek a Kajmakánnak, a midőn néki adták a Tsászfári Leányt? A szivbéli fzeretet nagyobb a gazdagságnál, 's nem csak a gazdag házaknál lakik a jó házafság. —

Édes Néném, tudom, hogy megtsúfol kéd, és azt mondja kéd nekem, hogy úgy beszéllek a házafságról, valamint a vak a világofságról, a ki tudja, hogy vagyon világofság; de nem tudja, hogy mitsodás a világofság; de ha szinte a kéd kis szája megnevet is érte, de énnekem minden tudom, vesém, májam azt tartja, hogy nem kell a kedves szegény Feleséget, a kedvetlen, de gazdag Feleségért elhagyni — hát nem jól mondom? — Nem beszéllek hát a házafságról; ugy is itt attól két száz mérföldnyire vagyok.

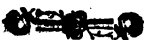
Azt kell hát kédnek megirni, hogy minket a Kajmakán jó szivvel látott, nagy pompával fogadott, majd két óráig beszélgetett az Urunkal, egy szép paripával meg is ajándékozta: mikor pedig el akart tőle bútsúzni, a Felesége egynehány kefszenőt küldött. Ezeknek igen hasznos a barátságok; mert ha olyan közel volnék Zágonhoz, mint ez a

Vezérséghez, úgy a határjában volnék. Még semmit sem tudunk abban, amiért ide jöttünk. De félek attól, hogy a mi hadakozásunk füstbe ne menjen; mert a Török örömet megbékéllik, ha megverik.

Édes Néném, annál tovább nem mehetünk, hanem az Isten akaratjára kell hagyni magunkat. Ő hozott ide, hagyd, vezérelje itt is dolgunkat. De azt elhiszi é kéd, hogy nehezen szokhatom ehez az Országhoz? Való, a Törökök bennünket szeretnek, semmi fogyaikozásunk nintsen, senkinek semmi bántódása nintsen, de az idegen Nemzetnek nehéz itt; mert semmi isméretséget, barátságot nem tehet. Ez a Nemzet a Keresztényt, nem itálja, de megveti. Azt nem kell várni, hogy valaki a házához hijjon bennünket. — Bizony nintsen is az a nagyravágyódásom, hogy valaki magához hijjon; mert ugyanis miért? ott ád egy pipa dohányt, egy findsa kávét, azután egy két szó után a hoszfű halgatás — — mikor pedig a füstölőt eléhozzák, már az arra való, hogy el kell vaka-rodni a háztól. Azt ugyan talán meglehetne kérdezni a Gazdától, hogy: mint vannak a kéd gyermekei? — de azt kérdezni, hogy: mint vagyon a kéd Felesége? azt nem jóvallom senkinek; mert botokkal késérnék ki a háztól. És a Gazdasz-fzonyról nem is kell emlékezni, mintha Aszfzony sem volna a világon. Mitsoda nyájafságért kíván-hatja hát valaki a Török barátságot, hanem tsak éppen valamelly haszonért?

A

A való, hogy a nyelvnek nem tudása is okozhatja a hozzánk való idegenséget; mert tsak nem lehetünk olyan jó szívvel ahoz, a kivel nem tudunk beszélni: mint, a kivel kimondhatjuk magunk gondolatját. Még eddig, Édes Néném, igen keveset tudok törököül, nem tudom ezután mint leszsz: de nékem úgy tetszik, hogy ezután is annál a két, vagy három szónál, a kit tudok, talán tudóssabb nem leszek; mert nem lévén semmi tárfalkodásunk a Törökökkel, a Töröknékkal pedig még annál kevesebb, és így nem látom semmi modját, hogy tudóssabb legyek abban a nyelvben, amint vagyok. Itélje el már kéd, hogy, ha kell é ész, három szót megtanúlni, és megtartani. Itt még igen ujj vendégek vagyunk, amikor pedig jobban megismérem a dolgokat, és a várost, akkor többet irok. Arra kérem kédet, hogy szerezse kéd ezt az ujj vendéget. A restséget félre kell tenni, és a papirofat nem kell kéméllení.

V.

Drinápoly 29. Novembris 1717.

Édes Néném, mitsoda szerentsés Afzszony kéd, hogy közel nem vagyunk egymáshoz; mert mindjárt megölelném kédet, és, mentől szebben, és jobban lehetne tőlem, megköszönném kédnek azt, hogy kedvesen vette leveletem, és örömmel olvasta. Annyi levelet irok kédnek, és olyan hoszszú leveleket, hogy még őszve teszi kéd a két kezét, és úgy fog kérni, hogy ne irjak annyit; mert

A 5

énne-

gát adni, ha a Baldatsi okos lett volna. A Tzár látván, hogy rabságba kell esni, a Feleségének eszébe jut, hogy talán, ha ajándékot küldenének a Vezérnek, azzal megtsinálhatnák a Vezért: másnap nagy ajándékot küldenek néki, a békeséget is megtsinálják vele, és így szabadul meg a rabságtól a Mufzka Tzár egész hadával.

Az alatt érkezik a *Svétziai Király* a Vezérhez, és mondja néki: ihon kezeden vagyon a Tzár, holnap rabbá teheted, ha akarod; arra feleli a Vezér: ugy, de, ha rabbá teszem a Tzárt, ki viseli gondját az Országának? Itélje el kéd, mitsoda méreggel hallotta ezt a Svétziai Király. De azt kérdem kédtől, nem favágóhoz illendő felelet volt é ez? De gondolom, hogy a mi Mészárosunk okosabb a Baldatsinnál. Megvállik, mint folytatja dolgunkat. Én pedig azt kívánom, hogy a kéd egészségének dolga jól folyjon. Édes Néném, ha tudná kéd, mint szeretem kédet, hosszabb leveleket írna nekem.

VI.

Drinápoly 10. Decembris 1717.

Édes Néném, mi még itt vagyunk, itt is leszünk, de még nem tudjuk, itt is mit csinálunk. Még itt el nem úntuk magunkat, de igen közel vagyunk hozzája; mert minthogy nem azért jöttünk ide, hogy itt sok időt töltsünk, és csak a Drinápolyi szép sík mezőn vadászszunk, hanem hogy bujdosásunknak végét szakaszszuk. De a remén-

ménség igen igen kezd fagyni bennünk. A való, hogy nagy hidegek is járnak, hideg házakban is lakunk. De ugyantsak a bennünk való meleg megoltalmazná a fagyástól a reménységet, ha más Nemzettel volna dolgunk; de mi lehet a világon hidegebb való dolog, mint a Törökkel való dolog? A való, ad biztató szót, de végit nem lehet látni a vele való végezésnek. Abban a rettentő halogatás — holnap — holnap — az a holnap hat hónapra hallad, és addig hat szót nem lehet belőle kirántzigálni, tsak reménységgel kell pihegni.

Ő Tsászfársága megtudván, hogy az Urunk Frantzia köntöst vífel, titkon egy öltöző köntöst tsináltatott, és ma ide küldötte. A béllés többet ér a köntösnél; de itt mondhatni el, hogy nem kell az ajándékot tekinteni, hanem azt, aki küldötte. A való, Édes Néném, hogy fokban vannak, akik ajándékot adnak, de kevesen vannak, akik tudnák az ajándékozásnak modját, és akik az ajándékot helyessen tudnák adni; mert ugyan is helyes ajándék é egy Vezértől egy Fejedelemnek virágot, tsuprot, vagy öveg korsót küldeni? Az ilyen ajándék közönséges ebben az Országban, itt ilyen szokás vagyon: de jó é? illendő é?

Ne szoljunk már többet az ajándékról. De édes Néném, ha volna mit irnom kédek, még el nem végezném leveletem; mert bizonyságúl vezem a kéd szivetskéjét, hogy leg nagyobb gyönyörűségem az, a mikor kéddel beszélgethetek, ma pedig éppen nagy egyepetyém vagyon kéddel

be-

befélgetni. De inkább, ha csak héjábanvalóságot is, irok, hogysem ilyen hamar elvégezzem levelemet. De miről irjak? a botozásról? e nem igen derék ajándék; de mitsoda nagy betsület, mikor egy Tsászárt megbotoz valakit. Elég a'; hogy a Tsászárt megbotozta a Vejét. Hihető, hogy nem kereste kedvét a Feleséginek. Mindazonáltal az okát nem tudjuk az ilyen fájdalmas betsületnek; mert az ilyen dolog csak a *Haremben*, azaz, az *Aszfszonyok* házában megyen végbe, oda pedig egész férfinak nem szabad menni.

De a botozást egy Atyáncfijától tudtuk meg, a melly Atyáncfijának a felesége a Kajmakánné szolgálatjában vagyon mosóné hivatalban. Ennek az ura Magyar, és a Kajmakánnak rabja, az Udvarában pedig favágó tífzséget visel. Tsak jó a Jóakaró mindenütt. Ez a Hazafiúságtól viseltetvén gyakran látogat minket, és olyan titkos helyeken történt hírekkel kedveskedik nekünk. Mondja kéd, Édes Néném, hogy talán nintsen egyéb dolgom, hogy ilyen héjábanvalóságot irok: a' való, hogy a heverés leg nagyobb dolgunk, de ha volna is, azt elhagynám a kédnek való írásért; mert, Édes Néném, ki szereti kédet úgy, mint én? De megsziporitanám még két font szeretettel a többit, ha tudnám, hogy jó gondja vagyon az egészségire. Hát engem szeret kéd?

VII.

Drinápoly 17. Decembris 1717.

Ma, Édes Néném, a Vezér izené az Urunknak, hogy jó szívvvel látná, ha hozzája menne. De, minthogy mi mind Hajdúk vagyunk, csak az Urunknak vagyon három lova, azért mindenikünk alá egy egy lovat hoztanak, és nagy **Török** tzeremoniával menénk a Vezérhez. De itélje el kéd, mint megijedtem volt; mert, midőn a Vezér' házába léptünk, a sok nép teli torokkal kezdé kiáltozni, mint mikor azt kiáltják: *tolvaj!*

— Tsak azt néztem már, hogy mellyik ragad meg. De az ijedtség nem fokáig tartá; mert a Vezér jó szívvvel fogadá az Urunkat, és maga mellé ülteté. Kérdeztem azután, hogy mire való volt az a kiáltozás? mondották, hogy szokás kiáltani, mikor a Vezér valamelly idegen Urnak ad audientziát: *Éljen Mubumet! Éljen a győzhetetlen Tsászárr! Éljen a hatalmas Vezér!* Édes Néném, látja kéd, mikor az Ember a szokást nem tudja — — másfzor én sem ijedek meg. Elég a, hogy az Urunk két óráig volt a Mészárosfial. Azt mondják felöle, hogy több elze vagyon, mintsem egy mézfárosnak, és nem tsak a bárdot tudja forgatni, hanem az Ország dolgát is. Tsak elhihetjük, mikor olyan nagy eszü ember mondja azt felöle, mint a mi Urunk, a ki is a Vezér' paripáján ment vissza, és azt ide ajándékozta —

már

már e szokás. Tudom, hogy mikor a Tsászárhoz megyünk, akkor is lesz egy paripánk.

Mondottam már, hogy ezek a Vezérek a földi Istenek. Egy Királyhoz illenek ezeknek nagy pompájok, gazdagságok, nagy udvarok. De minthogy a pompájoknak egyik része abban áll, hogy mindenkor sok szolga álljon előttök, mikor pedig országos dolgokról beszéllnek, a szolgák ott nem lehetnek; azért néma szolgákat tartanak, és azok az intést úgy értik, mintha szolnának, és ezek vannak ben a házban, a midőn a Vezér titkos dolgokról beszéll. E nem jó szokás é? talán még nálunk is jó volna az ilyen szokás, és nem volna annyi Te monda a háznál.

Mi jutott eszembe? Ha nálunk az öreg aszszonyok némák volnának, a leány aszszonyok nem bánnák: de én azt bánom, hogy a mi dolgunk igen igen némán foly, és semmi elébb való mozdulását nem látom. De attól tartok, hogy még hátrább ne menjen, és itt ne telepedjünk meg. Édes Néném, a Fazakas akaratján kell járni a fazéknak, és azt nem mondhatja a fazakasnak: mért küldöttél engem, Drinápolyba? jobban szerettem volna káposztás fazék lenni Erdélyben, mintsem kávé ivó findsája a Tsászárnak. Azt nem okofosan mondja é a Török, hogy az Isten rakás kenyeret hintett el imitt amott az ember számára, és oda kinekkinek el kell menni, és ott kell maradni valamig a kenyérben tart? Itt vagyon a mi rakás kenyérünk elhintve, azért együnk belőle, a
mig

amig abban tart, zúgolódás nélkül, és azt ne mondjuk, hogy jobb volna Erdélyben málet enni, mint itt buza kenyeret.

Édes Néném, talán nem ok nélkül tartok én attól, hogy, ha a jó Isten megtart ebben a bujdosó testben, talán egy kazalnyi rakás kenyeret kell megennem ebben az Országban; mert, ha egyszer megverik a Törököt, ha lehet tőle, azt békefésséggel keni meg. A mi Mészárosunk, ha jó Vezér is, de nem jó hadi ember; ha szinte jó hadi ember volna is, de ötöt a Tsászfár úgy nem szereti, mint a Kajinakánt, a kinek igen nagy esze van, de a hadakozást úgy szereti, mint én a prókátorságot, csak annyit is tud hozzá — de, a Vezérségen, tudni való dolog, hogy kap; a Tsászfár veje lévén el is érheti; ha azt pedig eléri, a bizonyos, hogy a békefésséget megtsinálja; ha pedig a békefésség meglesz, csak üljünk a rakás kenyereink mellé; mert innét ki nem megyünk addig, amíg azt meg nem eszszük. Én pedig mind addig, valámig a rakás kenyereimben tart, szívesen szeretem kédet, hát kéd engemet? Az egészségre jól vigyázzon kéd; semmi nintsen annál drágább.

VIII.

Drinápoly 1718. 4. Januarii.

Kívánom Istentől, hogy ezen ujj esztendő szeptentől kezdje, és végezze kéd. Leg alább két fontni egészséggel többet kívánok kédnek, és azon kérem kédet, hogy leg alább száz gránnal

B

job-

jobbítsa meg kéd a hozzám való szeretetését. Édes Néném, noha az én szívemnek minden zsebje, rántza fiókja tele a kédhez való szeretetémmel; de mégis olyan vagyok, mint egy darab jég, hát azért ne irjak kédnek?

A' való, megérdemlem, hogy igen szépen megköszönje kéd, hogy ilyen fagyoslan is örömmel irok, és tudtára adom kédnek, hogy ma a győzhetetlen Tsászfárnak fényes *Portáján* voltunk. Ahová nagy pompával vitték a Fejedelmet. A Divánházban fogadta a Fejedelmet a Vezér, azután a Fejedelem elejébe tétetvén egy kis kerek asztalt, és arra egy nagy ezüst medentzét, az étket elhozták, de tsak eggyenként rakták azt bé. Se kés, se villa, se abrosz, se asztalkezkendő nem alkalmazkodott az asztalon. Mind pedig a Vezérnek, mind a Kajmakánnak különkülön asztal volt előtte, és mindenik asztalra egy féle étket tettek egyszersmind. Az ebédnek vége lévén egy óra mulva azután a Fejedelmet a 'Tsászfárhoz' vitték. Senki közülünk a Fejedelmet nem kísérték. És amidőn a 'Tsászfár' előtt volt, egy nyusztos *Kaftánt* adtak reája. Az idő alatt, hogy a Tsászfárnál volt a Fejedelem, minékünk mindenikünknek egy *Kaftánt* adtak a hátunkra. A Fejedelem ki jöven a Tsászfártól a Tsászfár' paripájára ült, mi is mindnyájan lóra ültünk, és leg alább harmincz Király kísérték visszra a szállására. Édes Néném, ne nevelsen kéd; mert, ha minket látott volna kéd a *Kaftánban*; olyan, mintha annyá

Egyi-

Egyiptomi Király késerte volna a Fejedelmet — csak éppen, hogy nem vagyunk olyan feketék. Édes Néném, ne tsudálja kéd, ha a Felséges Királyoknak nagy hidegök volt; mivel ma igen kemény idő volt, azt is tudja meg kéd, hogy Ő Hatalmafságok éhen jöttek viszfsza a vendégségből. A melly paripán viszfsza tért a Fejedelem, azt a Tsászfár ide ajándékozta egész szerzsámmal, egy buzogány, és egy kard is volt a nyergen. Engemet ugy szeret kéd, ha az egélségére vigyáz; én pedig ugy szeretem kédet, ha egélséges.

IX.

Drinápoly 15. Februarü 1718.

Édes Néném, kedvesen is veszem, nevettem is a kéd panaszkodását, hogy gyakrabban nem irhat alkalmatofsága nem lévén az elküldésre. Olyan jól tudja kéd menteni magát, olyan kedvesen panaszkodik kéd, hogy csak a' meg ér tiz levelet. Talán azt tudja kéd, hogy innét nintsen posta Konstantinápolyig? Tudja é kéd az okát annak? Az oka annak a', hogy az előtt, mikor a Tsászfár itt lakott, az Urak leg kissebb állapotért is postán küldöttek Konstantinápolyba. A többi között egy Basa ide érkezvén, egy kedves pipa szárát Konstantinápolyban felejtették, azért postán küldött viszfsza. Azt a Tsászfár megtudván megpa-tantsolta, hogy többé posta ne legyen ezen két fő város között. Látja kéd, mitsoda kárt tett nekem egy pipa szár! Itt mi semmit nem mulatunk el ab-

B 2

ban,

ban, hogy a dolgaink jól folyjanak. A *Reis-Effendî* (*Cancellarius*) gyakran jő hozzánk, mi is gyakran megyünk *incognito* a Kajmakánhoz. Adja Isten jó végét! De attól félek, hogy úgy járunk, mint a hegyek, a kik öszve gyűlvén egereket szűltek; mert, amint egyszer megirtam, százszor is csak azt irom, hogy a Tsáfzár Veje (akit ha százszor megvernek is, de a Vezérségre tzelez) a hadakozásra olyan alkalmatos, mint én a prokátorságra. Talám még ahoz is többet tudok; mert hiszem nem az é egy Prokátornak a hivatalja, hogy tudja keresni a maga hasznát? hogy mindenik résztől vegyen ajándékot, és egyiknek se szolgáljon?

Oh! Édes Néném, melly közel vagyon már ő a Vezérséghez, ha én olyan közel volnék a házafsághoz; talán már is elvonták volna a Menyasszony tántzát. Mindazonáltal a biztatás megvagyon, csak azzal is maradunk. A Törököt ha meg verik, csak fír, és megbékélik. Azon kívül is, Isten tudja az okát, de Frantzia Országban a Németnek kedveznek, és a Frantzia itt azon munkálkodik, hogy megbékélljenek a Némettel, és ha a' megleszsz, ne oldalt, hanem hátat fordítsunk Erdélynek. Hirt nem irhatok; mert olyan hidegek járnak, hogy a hirek is megfagytak. Többet sem irhatok; mert egy vén *Tisfat* várakozik a levelem után — a lelkemre fagy meg. Bár csak azt tudhatnám, hogy ki nemzetségéből való? Ugy tetszik a szakálláról, hogy a Zabulon nemzetségéből. Édes Né-

Néném, meg ne nátháfodjék kéd. Szeret é kéd?
Azt nem is kell kérdeni, ha szeretem é kédet.

X.

Drinápoly 15. Mar. 1718.

Edes Néném, éppen ma, ha jól felszámolom, egy hónapja, hogy irtam kédnek. De szakálomra fogadom, a mikor leszfz, hogy, ha az idő meglágyul, gyakrabban irok; mert márványkő volna is a kéd szive, de megszánna, ha látná kéd, mint vagyok, vagy is inkább mint vagyunk szállva. A házam négy kö falból áll, azon egy fa táblás ablak, azon a szél mind szélire, mind hofszára be jöhet; ha pedig papirossal bétfinálom, az egerek, és a patkányok a papiross vatsorájokon elköltik. A *mobil*ám egy kis fa székből áll, az ágyam a földre vagyon terítve, és a házamat egy tserép tálban való kevés szén melegíti. De azt ne gondolja kéd, hogy mind ezek után én legyek leg méltóbb a szánásra; mert tiznek fintsen egy fa széke, se olyan ágya, mint nekem, se csak fa tábla is az ablakjokon. A hó lengedezve bé mehet az ágyakra — de lehet é ágynak hini egy leterített pokrótzot a földre? Illyen palotákban lakunk ám mi! De a reménység igen szükséges lévén az embernek, és olyan szükséges, mind az eledel, a roszfz házakban lakván mostanában azt reményljük, hogy még jobban lakunk. Megérjük é még aztot valaha? — De azt megértük, hogy ide érkezett a *spanyol* Követ, a kit a Fejedelemhez küldött a Ki-

rály igen fok ígérettel, hogy mindeneben fegíteni fogja. Ma reggel szemben volt Urunkkal, a ki is fennállva fogadta, és beszélt véle vagy fél óráig. Azt tudja kéd, hogy szeretem kédet, azt is tudja kéd, hogy az egészségre kell vigyáni, azt is, hogy a hideg házban nem lehet sokat inni.

XI.

Drinápoly 22. Apr. 1718.

Nem tudom, ha a Noé bárkájából irom é ezt a levelet, vagy Drinápolyból; mert itt mindentitt olyan nagy árviz vagyon, hogy az egész Város vízben vagyon. Tsak a' jó, hogy tiszta idők járnak, másként azt gondolnók, hogy ismét özönviz leszen. Hihető, hogy a hegyekben lévő havak szaporították meg az itt való folyóvizeket; mert, a melly folyóviz megyen el a házunk előtt, ugy megáradott, hogy az utzákon tsónakokon járnak. De itt olyan dolog történt, a melly tsak az özönvizkor történhetett; mert itt ló háton kellett elhozni az étket a konyháról. Hallotta kéd azt, hogy még a Romai Tsászfárok is ilyen pompával küldöttek volna a konyhára? Tsak éppen Habakuknak lehetett volna száraz lábbal étket hozni. Ez a pompás étkehozás talán két nap tartott. Azt ne gondolja kéd, hogy tellyesféggel gyalog is el nem hozhatták volna, mivel a viz tsak szár középig ért, de a szolgák inkább mentek lovon a konyhára. A' bizonyos, hogy nem volt szükségünk arra-a nagy Oriásra, a ki felől azt tartják a

Zsi-

Zsidók, hogy az özönvizkor, ha felment a leg nagyobbik hegyre, a víz csak övéig ért, és mindenütt a bárka mellett járt, valamint a tsatlós a hintó mellett. Már ezután lehet híreket írni; mert mind a házam melegebb, mind pedig a hírek megoldadtak. A szeretemet az özönviz el nem oltja; hát kéd szeret é engemet? Vigyáz é kéd az egész ségre?

XII.

Drinápoly 27. Apr. 1718.

Édes Néném, kéd még engemet nem ismér jól; mert ha ismérne, nem irná azt, hogy én nem is olyan ritkán ir, valamint én irok. Nem fél é kéd az én rettentő boszúállásomtól? Tudja é kéd azt, hogy nintsen nagyobb gyönyörűségem, mint boszút állani azon, a kit szeretek? A kire haragszom, annak megbotsátok, a mennyiben lehet, de akit szeretek, azon boszút kell állanom — ezt hívják édes boszúállásnak; boszút állani pedig azon, a kire haragszunk, a' keferű boszúállás. Ezt sokan nem így tartják, de mi ketten így tartjuk, meg sem bánjuk. Álljunk hát boszút egymáson, és írjunk gyakran egymásnak. Hirt akaré kéd tudni? a kéd kívánságát bé nem tölthetem. A Frantzia követ *Bonac* itt nem azon munkálkodik, hogy a hadakozás tovább tartson, hanem, hogy csak hamar vége legyen. A Német azt kívánja, a Török pedig már is megunta a hadakozást. Hát mi mit tfinálunk a kettő között? Tsak amint von-

ják, ugy kell tántzoznunk. Hadakozásra hitak ide, de békefégre jöttünk. Lehet é mást kívánni, hanem tsak azt, a mi az Istennek tetszik? Az ő rendelése után kell járnunk, és azon nem sétálni kell, hanem futni; mert az Isten azt szereti, hogy futsunk az ő akaratján ne tsak jó kedvel, hanem örömmel. Ne szomorkodjunk hát azon, ha a dolgok ugy nem folynak, amint nekünk tetszenének — a ki a jövődöt igazgatja, azt is tudja, hogy mint kell folyni azoknak. De azon szomorkodnám, ha nem szeretne kéd: kéd pedig örüljön; mert rettenetessen szeretem kédet. Hát az egész jó é? Vigyáz é kéd reája? jó éjszakát Édes Néném.

XIII.

Drinápoly 9. Maj. 1718.

Némellyeket az Isten felmagasztal, némellyeket megaláz, és mindeniknek hálákat kell néki adni. Édes Néném, ma ez itt megtörtént. Régen mondom kédek, hogy melly nagy világi boldogság a Tsászfár Leányával hálai, és mitsoda nagy eset a Mészárosnak a Vezérségből kiesni! A Kajmakán ma a Vezérségre felhága, és a szegény Mészáros abból kiesék. Ma a Tsászfár egy *Kapitán Basát* küldé a Vezérhez, hogy a petsétet adja vízfza, és mindenit a sátorban hagyván onnét menjen ki. Szegénynek mindenét egyfzersmind el kellett hagyni — tsak a rajta való köntöfölel lóra ülteté — egynéhány *Tsanz* kikésérte a Városból.

Lehe-

Lehetetlen vala a fziivnek rajta meg nem esni, amidőn az ablakunk alatt mene el vagy tizenkét késérővel. A' való, hogy meg nem ölik, hanem valami Bafaságot adnak néki. De mitsoda nagy magasságról esett le! — Ha megtekéntjük, hogy Mészáros volt, azt mondhatjuk, hogy nem nagyot esett; de azt kell néznünk, hogy mitsoda felment volt, és Fejedelmek' rendén volt; ugy meglátjuk, hogy mélységbe esett. Az ilyen állapotban látjuk, hogy a Királyoknak Ura a porból, az eke mellől, a mészárszékből nagyra felemel valakit, és egy kevés idő múlva az előbbeni állapotjára hagyja esni, és az eset után való állapot sokkal nehezebb a felemeltetés előtt való állapotnál; mert a világi ditsőséget megkoptolta.

Édes Néném, eleget elmélkedhetnék az ember az ilyen változásokon; de azt kell meggondolnom, hogy levelet irok, nem könyvet. Hanem már vízfzfatérek ahoz a világi boldogságban lévő uj Vezérhez, a kinek is minden boldogságával tsak olyan forsa lesz sz még, ha nem rofszfabb, mint az előttevalójának, de addig tsak úsz, a mig lehet.

Mihent a szegény Mészárostól a petsétet elkérte a Tsászfár, és kitették minden jósfágából, a Kajmakánnak adta a Tsászfár a petsétet, és azzal a hatalmas Vezérségre felemelte. És a Tsászfártól kimenvén pompával ment a letett Vezérnek sátorába — ahol minden jósfágát kezéhez vette, és magáénak foglalta. Szép dolog, Édes Néném,

Ura lenni fél óra alatt egynéhány száz ezer tal-
lért érő partékának. Tsak nem bizonyosnak tart-
hatta ez a fzerentsés Vezér, hogy azt a ditsősé-
get eléri: egyik a', hogy a Tsászfár a feleségét
igen fzereti; másik a', hogy magát is igen ked-
velli — hogy ne mászott volna fel a kerékre? Ez,
a' való, nem volt mézfáros, de egy szegény Író-
deákságból vette fel a Tsászfár, azután elébb elébb
vitte, a Leányát is néki adta, Kajmakánnak tette
— ihon már Vezér, és Ibraim Basának hijják.
Szeretném tudni, hogy ha gondolkodik é a világi
változásokról? de ha gondolkodik is, ha nem is,
már a pótzon vagyon. Ott áll, amig lehet, mi is
itt állunk, a mig lehet; mert a' tsaknem bizonyos,
hogy már hadakozást nem kell várni, és a béke-
séget is maga mellé ülteti. A maga haszna kere-
sése is azt hozza magával; mert ő nem hadakozó
ember, elméje nagy vagyon, de nem a hadako-
zásra.

Még most is elég biztatást adnak, de a' mind
fűtbe megyen, és a Hazánk felé való menetelünk-
nek fok szép vigasztalása ugy eloszlik, mint a fel-
hő. Kétségbe kell tehát esnünk? távúl légyen.
Bizzunk, reményljünk, Édes Néném, az Istenben,
ha szinte minden bizomnyal tudnók is, hogy meg
nem adja azt, a mit kívánunk. A' való, nehéz
Zágon nélkül ellenni, nehéz minden esztendőben
12 hónappal a vállomat terhelni, és a házaságtól
mefszíze, vagy tellyességgel elesni; e mind nehéz,
és folyos dolog, Édes Néném, de azért vagyunk
Ke-

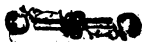

Keresztények, hogy bizzunk. — Ismét elfelejtetem, hogy levelet írok, és nem könyvet, és hogy kédnék semmi szüksége nintsen az én prédikálásomra. De az Afzszonyt alázatosan követi Prédikátor Uram; mert ma itt olyan nap vagyon, hogy két embert a mértékbe tettek: az egyike felment, a másik le, és mi a földön maradtunk; mégis Prédikátor Uram az ilyenről ne gondolkodik? a pedig csak azért, hogy az Afzszonnyal nem kell félben hagyatni a játékot, és hosszú levéllel nem fárasztani. Megmondtam, hogy szereztem a boszúállást, de már meg szánom kédet, és elvégzem a boszúállást. Héj! ha tudná kéd, mint szereztem kédet! hát kéd? Az egészségre vigyázzon kéd. De a gyertyám mindjárt elaluszik, én is alszom,

XIV.

Drinápoly 6. Jun. 1718.

Mi még itt vagyunk, de nem tudjuk, mire ítéltetünk: hadakozásra é, vagy békefésre? Gondolom, hogy az utólsóval vetnek itt lántzra. A Reisseffendit gyakran küldi a Porta az Urunkhoz, aki minden zsebét, kebelét, tsalmáját tele hozza ide ígéréttel, de csak ígéréttel, és nem valósággal. Nagyon biztatnak a hadakozással, de ennél többet beszéll a Török a hadakozásról, annál nagyobb kedve vagyon a békefésre. De ki merne gondolkodni a békefésről, holott ma a Vezér tollal, fegyverrel, valamint egy Herkules,

kules, a hadakkal megindúlt innét *Sophia* felé? Tudja ő azt, hogy nem lesz szűksége a fok hadra, a mint is nem fok had mene el véle. Elég a', hogy mind a Vezér, mind a *Jantsár Aga* igen nagy pompával indultak meg. E' tsak Komédia; mert ők már régen járnak a békeféség után, nem is egyébbért megyen *Sophia* felé, hanem, hogy közelebb légyen a helyhez, ahol a békeféség *tračá*-jára gyülekeznek a Követek.

Illyen formán, Édes Néném, ellene ne mondjunk, de bizvást hátat forditsunk Erdélynek — annak a kedves tündér Országának, és imádjuk az Istennek rajtunk való tsudálatos rendelését, nem tsak a mostanit, de még a jövendő is; mert ugyan gondolja el kéd: A Tsáfszár nagy ígéretekkel tele való szép levéllel küld egy Kapitsi Basát az Urunk után Frantzia Országba — Pápai János Uramat is elküldötte a Porta a Kapitsi Basával. A' bizonyos, hogy ollyan reménység alatt jöttünk ide, hogy hadakozás által menjünk bé Hazánkba; de nem a' volt az irántunk való rendelés. Az el volt végezve, hogy mi ide békeféségre jöjjünk, és ebben az Országban töltsük el a bujdosást.

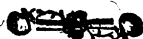
De ha az Isten a hadakozásról való reménységünket meggátolta, imádjuk más felől az ő hozánk való jóságát; mert a mitsoda nagy szövetségben vagyon most a Frantzia a Tsáfszárral, az igaz, hogy Frantzia Országban maradása nem lehetett volna, és, ha ide nem hiták volna is, tsak kéte-

kételen lett volna Frantzia Országból ki menni az Urunknak. Amint hogy, mihent ide érkezett *Orleans* Hertzeg a Frantzia *Regens* az Urunkkal semmi *correspondentiát* nem tartott, és leveleire válasz nem adott. A Tsászárral való *colligatiojára* való nézve mit tsínáltunk volna tehát, hogyha az Isten nem akarván ide való jövetelünket a Török utánunk nem küldött volna olly nagy tisztefességgel? Talán hivatlan is ide kellett volna jönnünk, és nem fogadtak volna olly nagy betsülettel. Itt pedig az Urunk nagy betsületben vagyon. Pénzt elegendőt adnak, és annyit, hogy Frantzia Országban hat esztendeig sem adtak annyit, mint itt esztendőre adnak. Látja kéd, melly jó az Isten, ha egyik kezivel eltakarja előttünk Erdélyt; a másikával táplál. Édes Néném, hát kétségbe esünk é? nem, hanem bizzunk, és mind addig reményljük, hogy meglátjuk azt a tündér Országot, valamig élünk. Ha meg halunk, azután lássa meg, akitől lehet. De a lehet, hogy az egétségire vigyázzon kéd, az is lehet, hogy szerez kéd, de azt nem lehet elhinni, mint szereztem kédet.

XV.

Drinápoly 12. Julii 1718.

Mitsoda fokféle nyomorúságot okozott az embereknek az Ádám' vétke. A télben, Édes Néném, azon kellett panaszolkodnom, hogy igen hideg vagyon, és nehéz irni, most meg azon kell panaszolkodnom, hogy meleg vagyon. Azt ne gon-

gondolja kéd, hogy kényeségből tselekízem; mert valamitsoda nagy hideg volt, a meleg szintén olyan nagy. Ha télen jég verem volt a házam; vagy is inkább a fogházam; most pedig sütő kementze. Fogháznak pedig azért hívom; mert az ablakon ki nem nézhetnék, hatsak lajtorjára nem másznék, olyan közel vagyom a padláshoz — Még azokat sem lehet kinyitani, úgy vannak tsinálva: kéd pedig jól tudja az okát, hogy miért tsinálják olly magasra az ablakokat. Én nem tudom, tsak gondolom azért, hogy a szomszédaszonyt ne lehesse meglátni; mert a Török azt sem akarja, hogy a feleségire nézzenek. Jól mondják azt, hogy Frantzia Ország az Afzszonyok' paraditsoma, és a lovak' *purgatoriuma*: Török Ország pedig a lovak' paraditsoma, és az Afzszonyok *purgatoriuma*.

Elég a', hogy nem lehet a házamban maradnom, még kint is alig szenvedheti az ember a nagy héséget — a falt, vagy asztalt, ha megtapasztalja az ember, melegséget érez. A minap pedig a mezőn ollyan meleg szél jött reánk, valamintha az égő kementze mellett mentünk volna el, és ha fokáig tartott volna, le kellett volna esnünk a lóról. Most ennél egyéb hírt nem írhatok. Ez elég meleg hír, de gondolom, hogy rövid idő múlva hideg híreket kell írnom; mert a békeség megtsinálását tsaknem bizonyosnak tartják, és attól tartok, hogy ott ölelem meg kédet, a hol nem kívántam volna. De azért nem kell kétségbe esni —
jól

jól tudja az Isten, mi hasznos nekünk. Ha ott is nagy melegek vannak, félttem kédet a betegségtől — arról rettegetve gondolkodom. De azt tudja é kédd, hogy lehetetlen már jobban szeretni kédet, mint én szeretem. Mászor többet.

XVI.

Drinápoly 15. Aug. 1718.

Mon, Édes Néném, e' lesz az utolsó levelem ebből a Tsászfári városból. Itt már megettük a nekünk rendeltetett rakás kenyéret. Már tovább megyünk, de nem elé, hanem hátra, és azon rakás kenyér mellé állunk, a melly Konstantinápoly mellett vár minket; mert, a mitől tartottunk, abban torkig estünk — ki veszen ki abból? csak az Isten. Ennek előtte egynehány nappal hozák meg a híret, hogy 21. July a Vezér megtsínálta a huszon négy esztendeig tartó békefséget a Némettel. Ha addig itt kell töltnöm, jó éjszakát a Menyasszony tántzának. Jaj! Édes Néném, ha addig az éhes lélkem marad a kövér testemben, csak török kenyéret kell enni a rakásból.

A békefség meglévén itt már semmi dolgunk nintsen, meg is inditják holnap az Urunkat a Tsászfári fő város felé. Már itt erőssen rakodunk. Elég szekereket adtak számunkra, még többet is, mintsem kellene; mert elítélheti kédd, hogy minden partékámat felraktam egy kis szekérnek a negyed részére. Az én partékám pedig nem leg kevesebb a többinél. Vannak itt olyanok, hogy tizen
sem

fem rakhatnak meg egy fzekeretskét. De még lovakat is rendeltek aláuk; mert ha ötvenen vagyunk is, de nintsen több öt lovunknál, a mint már megmondottam. Holnap megindulunk. Hol lészén lakóhelyünk, még nem tudom. Elég a', hogy innét elvisznek valahová. Forgáts Ur is velünk jó. Mitsoda örömmel látom meg kédet. De az egészség jó legyen, hogy az öröm is nagy lehessen. Többet is irnék, de mikor utra kell kézfűlni, akkor nem lehet fokat irni. Isten kéddel, Édes Néném, ihon ebédre hinak!

XVII.

Bujukdere 25. Aug. 1718.

Hála Istennek, ide érkezénk tegnap. Drinápolyból 16kán indulánk ki. Semmi olyan állapot nem történt az úton, a mellyet szükség volna megirni: hanem azt megírom, hogy az úton eleget nevettem a velünk lévő Frantziákon; mert vannak olyanok közöttök, akik soha lovón nem ültek — az olyanok miképpen ültek a lovon, és mint várták a szállóhelyt elérni, az' egész mulatáságom volt. A *Pentbesilea* hadának hallotta kédhírét? itt egy fereg volt olyan közöttünk. Elég a', hogy tegnap ide érkezvén azt gondoltuk, hogy mind palotákba szállitnak bennünket; de itt a városban egy ép házat sem találtunk. Azért az Urunk kényszerítették a város mellett lévő kis mezőn sátorok alatt maradni mind addig, mig más rendelést tesznek, és jobb helyre szállitnak. Azt
nem

Nem volna szükséges megírni, hogy csak három órányira vagyok kédtől. Mivel azt elgondolhatom, hogy ezt a szép *Canalift* már kéd feljárta, azt sem volna szükséges megírni, hogy a canalis par-ton vagyunk a Fekete Tengernek a torkától egy ágyu lovésnyire. De mind ezeket örömben azért írom, hogy olly közel vagyunk egymáshoz. Egy kis három lapátos hajóra felülök, 's ebédre abba a nagy Tsászári városba mehetek. Már itt mind addig sátorok alatt leszünk, míg jobb helyre szállitanak. A' való, szép kis réten vagyunk, de mellettünk holmi régi elromlott épületek vannak, ahol annyi a skorpio, mint a bolha. Az olyan vendéget éppen nem szeretném az ágyomban. Most pedig éppen nem szeretnék meghalni — hát hogy ölelném meg, Édes Néném, kédet? A holt ember pedig ollyan izetlen, kedvetlen, hogy még a feleségét sem öleli meg; én pedig alig várom, hogy kédet láthatlam: de a' még meg nem lehet három, vagy négy hónapig, vagy is inkább három vagy négy napig. Héj! mitsoda szomorúság volna a' nekem, ha jó egészségben nem talál-nám kédet. Hetfőn pedig ebédre el várjon kéd, káposzta is legyen.

XVIII.

Bujukdere 15. Sept. 1718.

Édes Néném, már kétszer volt az a szerentsém, hogy láttom kédet: de ugy tetszik, mintha még nem láttam kédet. De azt vettem észre, hogy

C

mi-

mikor kédnél vagyok, a nap olly febeffen repűt, valamint a fetske; mikor pedig itt vagyok, akkor rák hátán jár. De én veszekedhetném kéddel; mert két naptól fogvást levelét nem vettem kédnék, hogyha pedig letennők a reftséget, minden nap vehetnék levelet kétfzer is. Azt jó megtudni kédnék, hogy én telhetetlen vagyok a kéd leveleinek olvasásában. Ha azt akarja kéd, hogy jó kedvű legyek, gyakran kell nekem irni. Mikor pedig a kéd leveleit olvasom, akkoron nintszen szükségem a hegedüre, hogy tántzoljak; mert azt tudom, hogy mások is ugy tartják, hogy egy kedv fzerént irott levél jobb egy tántznál. Itt mi tsak várjuk, hogy szállást rendeljenek; addig sátorok alatt leszünk, mint az Ifraeliták.

A Frantzia Követnek *Ronacnak* közel mî hozzánk egy háza lévén gyakorta jö ide feleségestől, de még mi nálunk nem volt. Azt akarja, hogy mi menjünk elsöben hozzája, abbol pedig semmi sem lesz; mert a mi Urunk tudja, mi illendö, és mi nem illenék hozzája. Még a *titulus* iránt is vagyon valami akadály, és az illyen akadály megakadályoztatja hogy az akadály elvettefsék, és illyen formán egymást meg nem látják. De mint-hogy nekem semmi akadályom nintszen, se a *precedentia*, se a *titulus* iránt a Követtel, azért gyakran járok hozzájok. Az Afzfzony olyan mint egy darab nád méz — azt is elmondhatni, hogy olyan az Afzfzonyok között, mint a jóféle gyöngy a több gyöngyök között. Jaj! elfelejtettem, hogy
foha

soha sem kell egy aszfzonyt ditsérni más aszfzony előtt; mert a' nem esik jó izűn. Hát a' nekem jó izűn esik é, hogy a levélben káposztás fazéknak neveznek? De én azt tsak el fzenvedem a hasznáért. Mitsoda szép állapot, mikor az ember a Nénjére meg nem haragszik! Az egétség mint vagy? vigyáznak é reája? szeretnek é, a miolta nem láttak? mert én ugy szeretlek, Édes Néném; mint a káposztát.

XIX.

Jenikő 22. Sept. 1718.

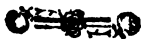
Tudja már kéd, honnét *data*lom leveletem? azt is észre veheti kéd, hogy már a bujdosó Ifraeliták a sátorok alól házokba szállottanak végtire. Az Urunknak rendes és alkalmas szállása van. Azt is tudja kéd, hogy éppen a tenger parton vagyunk, és olyan igen a tenger parton, hogy az én házam alá vizen bėjőhetni. De azt nem tudja kéd, ki házánál lakunk — távúl azt mondhatná valaki, hogy valamelly Fő Ispány háza, pedig koránt sem Fő Ispány a Gazdánk. Mindazonáltal talán elmondhatni Fő Ispálynak a rókák között; mert Szöts, de igen gazdag. A Vezér' szötsse, hogy ne volna gazdag.

Ma szállottunk bé ide, és annyi partékánk van, hogy fél óra alatt kiki bé rakoskodott a szállására. A házamban se székek, se asztal nem alkalmatlankodik. A' való, hogy van egy kis székek formára tsinált széketekém — ha le akarok

ülni, arra üllök, de még más hasznát is veszem; mert ha irni akarok, azon kell irnom. Mitsoda szép állapot, mikor el lehet lenni annyi házi eszköz nélkül! Így kell lenni az ilyen bujdosóknak, mint mi, ma itt, holnap másutt. Ugy is ha megesszük itt a rakás kenyereinket, elébb kell memmünk. Nám a régiek ellehettek annyi házi eszköz nélkül; hát mi mért nem lehetnénk el? Nám a Zsidóknak nem volt székök, a Törököknek most fintsen szükségök arra. Egy régi Frantzia Királynak láttam a székét — most tsak a Zágoni Bírónak is jobb széke vagyon annál. Mi szükségem vagyon hát nekem is a házi eszközre, úgy is még az a hajó, a melly ide hozott bennünket, még az *Archipelagus*ban várakozik, az Urunknak szándéka lévén Frantzia Országba való visszamenetelre, de abban Tamás vagyok.

Bertsényi Urat az Afzszonnyal várjuk ide. A kéd szomszédságában lesznek szállva, de nem tudom, meddig. Elég az', Édes Néném, hogy már mi itten a rakás kenyér mellé ültünk. Tsak az Isten tudja meddig fog tartani, és hol hintettek még el másutt kenyeret számunkra; mert oda tsak el kell menni — — akár mint vonogassa az ember magát, de azt tsak fel kell szedni. Azt akarnám, ha kédnek is hintettek volna el leg alább két kenyeret itt nálunk; mert azt reménylem, hogy eljő kéd látogatásunkra. Ugyanis mitsoda gyönyörűség egy afzszonynak egy szép kis festett hajóba ülni, a mellyet három erős Török úgy vízfah-

habok hátán, mint a nyíl. Keményebb volna a szív a kösziklánál, ha ide nem jönne kéd egynehány órára. Elvárlak, Édes Néném, úgy is szeretlek, mint a káposztát, ha ide jösz. De az egészségre vigyázzunk.

XX.

Jenikő 22. Okt. 1718.

Tsak nem lehetek addig tsendefségben, amíg meg nem tudom, mint érkezett kéd haza; mivel alig indult meg kéd innét, hogy nagy szél tamada. Gondolom, hogy a habok megrengették kédet. Elég a', hogy azolta nem vagyok nyugodalomban. Nekem úgy tetszik, hogy azolta egy levéllel ki tehetett volna kéd a nyughatatlanságból. A melly nagy halak elmentek az ablakom alatt, mindeniktől kérdeztem, ha nem ették é meg az én Nénémet? de az átkozott egyik sem felelt. Tsak függőben tartom elmémet mind addig, míg bizonyost nem hallok kéd felől. Reménylem, hogy nem járt kéd úgy, mint Jónás, és nem leszsz szükséges, hogy valamelly hal gyomrába küldjem kédnek ezt a leveletem; mert úgy meg nem tudhatná kéd, hogy mi tegnap a Konstantinápolyi kapu elejébe mentünk lóháton, és ott az út mellett egy kertben az Urunk tsak titkon meg akarta látni a Tsáfzárt, a ki is Drinápolyból érkezvén nagy pompával ment bé a városba.

Nem tudom, ha leirjam é, kik mentenek előtte, és utánna. Ha le irom, talán azt mondja kéd,

C 3

hogy

hogy mért terhelem annyi irással: ha le nem irom, azt mondhatja kéd, hogy rest vagyok. Rest nevet pedig hogy ne viseljek, inkább le irom. Leg elől jöve fokad magával az *Affas Bassa* — azután a *Tsanzok*, az *Emirek*, az *Ülémák*, a *Kapitfi Basák*, a *Jantsár Aga* a *Misztatzi Basával*, a *Kajmakán* a *Kapitán Basával*, — azután a *Fő Vezér* a *Muftival*, a *Tsanz Bafa* — azután a *Mabumet' Attyafiai* a *Záfzlója* mellett, a *Tsáfszár' vezetékji* — azután tizfrán felöltöztetett két tevék, kik az *Alkoránt* vitték — azután egy festett, és aranyos kotsi, mellyben vala a Mahomet köntöfe, és fegyvere — ezután mene a Tsáfszár igen kívántam paripán, mellette lévén a fija — azután menének az *Isóglánok* kettenketten — mindenik tized külömbkülömbféle színű köntösben: az első tized köntöfe sárga; a második veres; a harmadiknak zöld; a negyediknek kék tafota. Az *Isóglánok* pedig inas számban vannak az Udvarnál.

Látja kéd, mitsoda szép dolgot láttam tegnap, De a' tsak olyan mint a füst, és azzal a nagy pompával a Tsáfszár, nintsen olyan tsendes elmével mint mi. Ugy is illik, hogy ne legyen, leg alább hagyd hasonlítson valamiben a mi alatsón állapotunkhoz, és tudja meg, hogy ő is ember, De az ő pompáját ne irigyeljük, Édes Néném; mert olyan napra jut még, hogy örökké való nyomorúságba esik — akkor mit fog használni neki a pompa? A mi alatsón rendünkben pedig mi nekünk nagyobb reménységünk vagyon — Oh!
mi

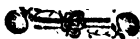
mi szép állapot a Kereszténység! Mennél nagyobb pompájit látom a Törököknek, annál nagyobb örömben vagyok a közönséges Anyafszentegyházban való létemért; mert ő nékik nem lehet az a reménységek, a melly mi nékünk nem csak nagyon, de kell lenni. Ha Pérába megyek, akkor többet prédikállok. Addig az egészség jó legyen. Édes Néném, egy kevesé még a kaposztánál is jobban szeretlek.

XXI.

Jenikő 16. Decem. 1718.

Mi lelt bennünket, Édes Néném, és mitől nagyon a', hogy már egy hónaptól fogvást nem irtunk egymásnak? Lehet é, hogy ilyen közel lévén egymáshoz, még sem írunk? Talán ugyan az az oka, hogy közel vagyunk, és egymást gyakran látjuk. Jaj! mért mondtam, hogy gyakran. Megbatsafs, Édes Nénétském, gyakorta é négyszer látni kédet egy hónap alatt. Ha négyszer látnám is kédet napjában, nem kellene megtsömörteni a szememnek. A kéd könnyű, kurta, és rövid levelet vettem. Mentől ritkábban ír az ember, annál hosszabb levelet kellene írni, kéd ellenkezőt tselekeszik. A' pedig nekem halálom, mikor rövid a kéd levele. Mikor tudom, hogy az egészség jó, akkor nem kéméllem kédet, és a hosszú levelet megvárom, valamint az Ur dolgát.

No már nem haragszom, hanem a rövid levelet is kedvesen vettem, a mellyben látom, hogy

tegnap érkezett oda a Bertsényi Ur minden pe-reputyostól. Annak igen örülök; mert tudom, hogy annál az Uri Afzfzonymnál elmúlatja kéd magát, és nem lesz kéd egyedül Magyar Afzfzony Pérában. A Bertsényi Ur embereit mind jól ismerem, de az Afzfzonyokat, Leányokat nem ismerem; de ahhoz nem sok idő kivántatik. Tudom az Urunkhoz el jő az Ur, azután magam is látogatásokra bé megyek — a szállás pedig csak mindenkor kédnél lesz. Magam szégyenlem, mi-tsoda rövid levelet küldök, de, ha rövid is el kell neki menni — egy pirongatás elfér a vállom-ra. Edes Néném, az egészség? De tudja kéd meddig szeretem kédet? még dohányozhatom.

XXII.

Jenikő 28. Decemb. 1718.

Aztot még előre által láttam, hogy Bertsinyiné Afzfzonym meg fog kédnek tétzeni. Elmondhatni valósággal, hogy Méltóságos Afzfzony; mert fokban viselik az Afzfzony nevet, és az olyanokat csak Afzfzonyotskáknak kelleni híni, vagy Afzfzony állatnak. Ne szóljunk, az afzfzonyok ellen. Elég a', hogy avval az Uri Afzfzonnal inkább eltöltheti kéd az időt, mintsem a Görög *Kérátzákkal*. Az Afzfzony maga mulat-ságot nem indit; mert tél felé meg kezd sárgulni a fának is a levele; de a vigaságról beszélni igen szeret — főképpen a tavaszi idejében való dolgok-ról.

Azt

Azt írja kéd, hogy az Afzszony ortzáján olyan idős korában is meg tetszik, hogy ifjú korában szép volt, és hogy most a szép télhez hasonlíthatni. De azt ki ne nevetné, hogy azt szeretné kéd megtudni, hogy mért annak az Uri Afzszony-nak az órra fekete, és ortzája fejer? Ezt a mesét mindjárt megfejttem kédnek. Az attól vagy, hogy már házas levén meghimlődzött. Azt tudja kéd, hogy az Uri Afzszonyokat másképpen gyógyítják, mintsem a közönségeket — nyernek is rajta sokszor, mint Bertók a tsikon. Mihent megbetegedett, egy fereg Doktorokat gyűjtöttek öszve — ki egyet, ki mást jóvallott, hogy a himlő meg ne látsék, és a szépség megmaradjon. Eggyik a többi között azt jóvallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzáját. Ennek a voksát bevették, és levél arannyal bétapasztották, és eleven képet tsináltak belőle. E' meg lévén egy ideig annak úgy kellett maradni, de azután csak le kellett venni az aranyat; mert aranyos ortzával, elitélheti kéd, hogy nem lehet jární, és a piros ortza csak inkább tetszik, mintsem az aranyos. De már a' volt a mesterség, hogy' vegyék le? A sokféle viz le nem mosta, hanem tő hegygel kellett lassanként lefeszégetni az aranyat az ortzájáról; mégis mind leásták, de az orrára inkább oda száradott volt, azért nehezebb is volt a munka: végtire onnét is lefeszégették, de feketén maradt. Azért nem jóvallom senkinek, hogy meg aranyoztassa az ortzáját.

Immár tudja kéd, hogy mért fekete annak az Uri Afzszonynak az orra? De azt nem tudja kéd, hogy holnap a Vezér szemben akar lenni a Fejedelemmel csak magánosan. Ez a Vezér még eddig jó barátsággal volt mi hozzánk, és a bujdosó Urak éppen nem panaszkodhatnak ellene: megválílik mint végzi; mert itt a változás könnyen megesik, és az ajándék a Vezérekkel hátat fordítat. Mi pedig nem vagyunk abban az állapotban, hogy adhasunk, sőt még mi is tőlük várunk. A ki pedig hatalmasabb, az erősebb, és a' kötheti meg pénzel a Török Urakat: ezek pedig úgy tekintenek bennünket, mint olyanokat, akik mindenkor készen vannak a kérésre, de az adás *ne nominetur in vobis*.

Itt mi elegen vagyunk, elég fahéjt ad a Porta, eleget eszünk, de azzal ruhásabbak nem vagyunk: sem én, se más. A mi Urunknak pedig természet a', hogy kéretlen nem ad. Annyi esztendőktől fogvást, hogy szolgáлом soha semmit nem kértem, Édes Néném, már el nem kezdem. Egy Erdélyi Nemes Emberhez a' nem illik, aki jobban szívet szükségben lenni, mintsem kérni. Az én hivatalom a', hogy híven szolgáljam, és hagyjam az Istenre a többi. Egy Erdélyi Nemes Emberről nem lehet nagyobb gyalázatot mondani, mint azt, hogy az adomért szolgál. Tudja é kéd, hogy most csak hamar egy leányból afzszonyt csinálnak? Nem tudom, mikor lesz az a szírentsés nap, de azt tudom, hogy igen akarnám, ha az én laka-

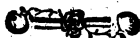
lakadalmam olyan közel volna, mint azé a piros leányé. Én szeretem kédet, de úgy, ha az egészségre vigyáz.

XXIII.

Jenikő 2. Januar. 1719.

Tudom, abban nem kételkedik kéd, ha papirosra nem tenném is, hogy fok ujj esztendő napokat kívánok kédnek. A hofzfas, és egy hétig tanúlt kívánatokat hagyjuk az idegenekre, és a prédikátorokra. Azért se drágábbat se jobbat nem kívánhatok, hogy az Isten adja szent kegyelmét kédre, és jó egészséget. Mi hafzna vagy on annak a hofzfas köszönetnek, a melly még nem is illik a Keresztényekhez. Jákob sem adott több áldást a tizenkét fijára, mint mostanában szoktak adni tsak egy emberre, úgy annyira, hogy ha mind azok az áldások bé tellyesednének; se gabonás házat, se piutztét elegendőt nem lehetne tsináltatni. Hát azután a fok marhának bövségét, a fok zsiros földet — ezt pedig olyan szókkal mondják ki, hogy az embernek úgy tetszik, mintha minden szántóföldje bé volna szalonnával terítve. De még e' nem elég; mert a gyermekekre való áldás eltart egy óráig, és egy anya fintsen, aki a kívánság szerint a fijainak fijait, meg' azoknak fijait meg ne lássa; a gyermekeknek pedig minde-
niknek addig kellene élni, mint Mathusalemnek. Edes Néném, ezek mind nem keresztyényi kívánságok. Az ó *Testamentumban* jó volt; mert akkor

az

az áldást egy Israelita a földjének kövérségében tartotta, az Isten is nekik csak földi áldásokat ígér: de a keresztényi áldás mind lelki dolgokból áll, és egy kereszténynek nem a kővér földet kell fohajtani; hanem a kegyelemmel való tellyes szívet, hogy ne a földje, hanem a szíve teremtsen bőv gyümölcsöt.

Én azt jól tudom, hogy az ilyen szokást el nem hagyatom. A kinek tetszik elhagyja; a kinek tetszik, kövesse, azon nem törödöm. Mi pedig, Édes Néném, ne kövessük az olyan iskola-béli szokásokat, hanem a Keresztényi szokást, melly megegyezik az Udvari szokással. Az Udvarnál pedig még a köszvény is szokást tfináll. A mi Fejedelmünk csak tegnap is lovon járt, ma pedig csak ülni kell. Azt nem igazán mondják, hogy gazdagot keres a köszvény; mert úgy a mi Urunkra reá sem nézett volna. Mi pedig ilyen formán attól foha se tartsunk, hanem csak attól tartsunk, hogy ha valaha nem szeretnők egymást — annak pedig meg lehetne é valaha törtenni?

De, Édes Néném, ha minden levelemben nem írom is, hogy szeretem kédet, már azt kédek tudva kell tartani. Esztendőben tizenkétszer ha megújítjuk egymás között az ígéretet, elég; mert minden levélben azt írni — szeretem kédet — szeretem kédet — fok volna, és végtre ugy hozzá szoknánk, hogy azt sem tudnók, mit írunk. A' mi ritkább, a' kedvessebb — de nem mindenben; mert ha gyakrabban írna kéd, a' kedves-

vefsebb volna. Reményem, hogy ebben az esztendőben nem leszünk olyan restek, a melyet kívánom, hogy az Isten kegyelmiben töltse el kéd velem együtt, másokkal is. Ha hideg nem volna, többet írnék, de az én házam a tenger felett vagyon, és onnét semmi meleg nem jő fel. Az egészségre vigyázzunk.

XXIV.

Jenikő 24. Jan. 1719.

Edes Néném, vevé é kéd észre tegnap, hogy mint örült Bertsényiné Afzszonyom azon, hogy a Fejedelem meglátogatta? Mindennel kínálta volna — örömben nem tudta, mit tsinálljon. Már tsak azt vártam, hogy talán egy pár tántzal kínálja meg. De ne nevesse kéd; mert az idő miatt még örömeft eljárna, vagy ellépdegelné, de a mitsoda időben, és állapotban vagyunk, a tántz is favanyú. A' való, hogy az Afzszony mellett az a két betsületes személy elropná az Afzszonyjokért is.

Azt kívánja kéd tőlem, hogy megmondjam, mitsoda itélettel vagyok az Afzszonyok, és Leányok iránt, kik az Afzszony mellett vannak. Az afzszonyokat vagy ditsérni kell, vagy semmit sem kell felölök mondani, annát is inkább rofszat mondani felölök a Nemefi vérhez nem illik: mit tsinálljak hát, hogy kédnek is engedelmeskedjem? Azt tselekszem, hogy az ítélő székembe üllvén, onnét tesztek itéletet — hallgassa kéd figyelmetesség-

séggel. Azt *Obeſternén* kezdem el. Ez egy szép afzszony volt, főképpen, amidőn leg először látam gyermek koromban — akkor Görgényi *Com-mendans* volt az ura. Kajdatsinét pedig soha senki nem ditsérte a szépségeért, hanem a jóságaért: azért is mondom néki mindenkor, hogy mitsoda irtóztató szép. De ez vagy egyről, vagy másról, de örökké panaszolkodik. A kis Sufinak igen fös-vényen osztozottak a szépséget, de rendes, tisztel-séges személy, és tiszta jóság — talán a mátkája bé illik egy szép leánynak. Már le szálllok az ítélő székemből, és kéd lássa, hogy mitsoda itéle-tet tettem. De az afzszonyok felől ítéletet tenni, azt ki nem veheti kétek a férfiak kezéből — az ilyen bíróság vélők születik, és az afzszonyok-nak meg kell állani a végezésökhön: meg visz-on-tag mitsoda ítéletet tesznek a férfiak felől az afzszonyok, az ellen már nem szabad senkinek is szollani, és azt a dolgot nem lehet más ítélő szék elejébe vinni; hanem térdet fejet hajtván azon meg kell nyugodni.

Ha a Törvénytsinálók bé vették volna őket a törvény tevésbe, az ő hathatos szemökkel hat-hatóflabb törvényt tettek volna. A Zsidóknak volt egy afzszony Birójok — volt é jobb Birójok annál? Ugyan is, ha az Afzszonyok az ítélő székben ülhetnének, nekem úgy tetszik, hogy ab-ban az időben nem kívántatnék annyi Prókátor; mert az ember maga menne gyönyörűséggel a ba-ját megmondani, és ott egy szép, és kegyes Biró-nak

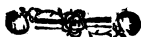
nak a szájából meghallván a törvénynek magyarázatját, nem lehetne az ellen szólani. Ha szinte perét elvesztené is, de könnyebben szenvedné. Ennekem pedig nehéz azt szenvednem, hogy kédrítkán ír, és ennekem kell megítélni a kédréstségét. Ollyan Bíróval is vagyon dolga kédrnek, hogy egy kis levéllel minden haragját elüzi kédr. Többet is irhatnék illyen nagy Országos dolgokról, de nem írok azért, hogy hamarább vehessem a kédr válaszát.

XXV.

Jenikő 16. Apr. 1719.

Irtóztató dolog, melly régen nem irtunk Édes Néném egymásnak. Annak pedig mi az oka? nem más, hanem, hogy tsaknem minden harmadnapban látjuk egymást. Kédrét látni, 's kédrnek írni nagy külömség. Ha mindenkor ollyan gyakran mehetnék kédrhez, mint már egy darab időtől fogvást, az igaz, nem volnék méltó a szánásra; de nem leszfz mindenkor pap fajtja. Már egy hete, hogy egymással nem nevettünk, és ez az idő hoszfzabbnak tetszik nekem, mint egy nyúl farka: de mit tehetfz annak, mondják a Tótok. Egy részfzről nem bánom; mert nem alkalmatlankodom kédrnek, noha kédrnél mind jobb ágyam vagyon, mind többet eszem, mind többet nevetek, mint itt. De hogý a vendéget meg ne unják, keveset maradjon egy helyt. De még nagyobb okát is mondom — a', hogy az idő rosfzfz, és ollyankor járn

a ten-

a tengeren nem egészséges; mert, ha az a kis hajó el találna fordulni; jó éjszakát az egészségnek, és mindennek. Én pedig olyan bátor vagyok a tengeren, hogy, ha egy keveysé a hajó egy oldalára fordul, már azt gondolom, hogy a halaknál leszek vatforán. Erre azt feleli kéd, hogy eleget jártam a tengeren; én pedig azt felelem a kéd feleletire, hogy azzal ditsérhetem magamat, hogy mindenkor olyan félénk voltam; és hogy nem tartok nyomorúságosabb dolgot, mint a néma halak' Országában lakni.

Tegnap mi a Tsászfári mulatságon voltunk. Lehetetlen azt kédnek le nem irni, mint ment végbe. De mi is tsak úgy mulattuk magunkat, mint a kotlis, a ki nap estig ügetvén a lovon, estve azzal kérkedik, hogy mint meg szankáztunk. Már igen jó reggel a Vezér egy *Tsauz Basát* küldé a Fejedelemhez, kit is kéreté, hogy lenne jelen a mulatságon, a mellyet fog adni a Tsászfárnak. A Fejedelem lóra üllvén a *Tsauz* a Konstantinápoly mellett lévő rétnek a végén egy nagy dombon megállította minket, ahonnét kellett nézni a mulatságot. A réten pedig sok számú nagy sátorok valának verve: mind a Tsászfár' számára, mind a több Urak' számára. A mulatság pedig abból állott: hogy lovakat futtattak; flintából, és apró ágyútskákból tzelő löttek; a Tsászfár előtt a Birkózók birkóztanak. De mégis mind ezek nem valának Tsászfári mulatságok, hanem a vége jobb volt a kezdeténél; mert a Vezér ebédet adván a Tsászfár-

szárnak, és az egész Udvarának, meg is kell ajándékozni: mind a Tsászárt, mind az Udvarát. A többinek nem tudom mit ad, de a Tsászárnak három, vagy négy válogatott virágban lévő leányt adott — azoknak igen szépeknek kellett lenni, és mindeniket gazdagon felékesíteni; azután köves partékákat; lóra való drága szerzsámokat; szép paripákat adott. Édes Néném, melly derék állapot a Tsászárság! Ennek pedig minden esztendőben meg kell lenni azon a napon. Mi pedig mind ezeknek végét nem vártuk; mert reggeltől fogva estig egy helyben — ló háton ülni — étlen, és a többit csak megszűnően nézni — nem derék mulatság. Azért is a Fejedelem fél óráig ott lévén, és femmi mulatságra valót nem látván, ebédre haza mentünk. De még azt kellett azután izennit a Vezérnek, hogy igen mulattuk magunkat, és hogy Tsászári mulatság volt; pedig alig vártuk, hogy eljőjjünk onnét. Édes Néném, melly fokszor kell olyat mondani az embernek, a melyet maga sem hiszen. Azt elhiggye kéd, hogy a Vezérnek minden ajándékaért sem adnám kédet — még a leányokat is oda teszem, de úgy, ha szeret kéd, és ha vigyáz az egészségre.

XXVI.

Jenikő 26. Maji 1719.

Abban bizonyos vagyok, hogy tegnap igen megijedtünk volt. De még nekünk is jutott benne. Ebéd felett egyfersimind a tálak is kezdének

D

tán-

tántzloni, mi is dőledezénk. Akkor vesztük észre, hogy földindulás. Az emberek azt mondják, hogy ennél nagyobbát nem értenek. Az én házam alá a tenger bé megyen, és mindenkor vagon ott térdig érő viz: de, mihent a földindulás volt, szárazon maradt — estve felé jött haza a viz. A kik a tengeren voltak, jól megéreztek. A földindulás előtt egy órával láttuk, hogy a Vezér ment magát mulatni a fekete tenger felé, de mihent megérezte a föld indulást, azonnal nagy fietséggel visszafutott, és a Tsászárt ment látni. Konstantinápolyban sok boltok, és házak estenek le. Még kéd felől semmi hirt nem hallottam, szüntelen is tartok attól, hogy valamelly kelletlen hirt ne halljak. Bertsényiné Afzszonyomat tudja kéd, hogy karon kell vezetni pompával, mikor egyik háztól a másikába megyen: de tegnap nem várta, hogy felemeljék helyéből; mert futva ment a kertbe, és az ijedtség volt a hopenestere.

Tegnap ebéd után a Frantzia Követnéhez menvén az Ura Pérában volt — a kin igen búsult, nem tudván, hogy ha nem esett é valamelly szerentsétlenség az Urán, vagy a gyermekein. Azért is két, vagy három aranyat ígért a hajósoknak, csak vigyék el az emberét, kit az Urához akart küldeni; de a hajósok úgy féltenek menni a tengerre, hogy tiz aranyért sem mentenek volna el. Az okát kérdették tőlök: azt felelték, hogy a földindulásban a viz alatt a föld le süllyedhet, a viz le esvén a hajók is le süllyedne. Lehetne é ennél

ennél jobban okoskodni a hét Böltsek közül akár mellyiknek is? Édes Néném, tudósíts mentől hamarább; mert addig nem lehet nevetni.

XXVII.

Jenikő 18. Junii 1719:

Édes Néném, igen igen szükséges kédnék egy hirt megtudni azért, hogy bolhák ne tsipjék kédet. Tudniillik, hogy két *Georgianumi* Fejedelmet az atyjafijai az Országból kiüzvén segítséget jöttek ide kérni a Tsászártól. A ki is segítséget adván nékik a Méltóságos Fejedelmek ide jöttek, hogy innét hajón a segítséggel a fekete tengeren vízfőz menjenek. Ő Méltóságok pedig egy nyomorúlt kortsomára szállottanak — tselédjök elég vagyon, de az Udvari nép nem ruhásabb a mi Tzigányinknál. Azt pedig ne gondolja kéd, hogy Ő Méltóságoknak pénzők ne volna; mert valamig a tselédekben tart, addig pénzők is léfzen. Mert a midőn a pénzők elfogy, kettőt, vagy hármat az Udvariak közül eladnak, és így a pénz elfogyván az Udvariak is elfogynak. Ma tiz orakor a Fejedelmünk látogatására jöttek sok Udvarival, de azok olyan rongyosok voltak, valamint a szolgák. Nem is tudom, miért viselik a Fejedelem nevet; mert a' bizonyos, hogy jobban szeretném a Brassai bíróságot, mintsem az ő Fejedelemségöket. Való, hogy a *Georgianusok* az előtt hadakozók voltak, de mostanában nyomorultak, Görög valláson vannak. Nékünk is van-

D 2

nak

nak ott *Missionariusink*. A Fejér nép ott közönségesen igen szép.

Azt írta volt kéd a minap, hogy már ért Frantziául. — Aztot igen jól tselekfzi kéd, hogy idegen nyelvet tanul. Bár a mi Földiink azon volnának, hogy idegen nyelvre taníthaták gyermeköket, de az olyan állapottal olly keveset gondolnak, hogy még tsak az írásra, és az olvasásra sem kényszerítenék a leányokat, hogyha tsak azoknak nem volna arra kedvök — azt a két dolgot pedig egy Nemes Leánynak nem tsak illik, de szükséges is tudni. Azon kívül, hogy a Valláshoz a' szükséges, hogy holmi jó könyveket olvasson: de a' mitsoda szükséges egy Nemes Afzszonynak, hogy az Ura távúl létében az Urát mindenekről tudósíthassa, és az Ura levelét elolvashassa. Nem lehet mindenkor olyan ember mellette, a kivel írathasson; de, ha szinte volna is, a Férjfi nem tsak ahagymáról, és a dézma borról kívánna írni a Feleségének, hanem más egyéb egygyeségből, szeretetből származó gondolatit is leírná, ha a Felesége tudna írni, és olvasni: de minthogy nem tud, úgy ír néki, valamint egy idegennek. Ha megvizsgálók, hogy mitsoda levelet ír az Ura egy olyan Afzszonynak, aki nem tud olvasni, és hogy mitsodást ír a Tisztartójának, meg látnók, hogy mindenik egy híron pendül, és nem sok külömbség vagyon közöttök. Arról nem is szóllok, hogy mennyi külső dolog történik olyan, a mellyet az ember örömeft megírna a Feleségé-

ségének, némellykor szükséges is volna megírni; de elhagyja, mert a Felesége nem tud olvasni, és azt nem akarja, hogy más is megtudja. Erre azt felelik némelly tsúfos, és rövid eszű anyák, hogy nem jó egy leánynak, hogy írni tudjon, azért, hogy a Szeretőinek ne irhaſſon. Oh! melly okos beszédek ezek! mintha az írás okozná a roszszat, és nem a roszsz az írást. Nem akkor történik meg a tilalmas dolog, mikor egymásnak irnak, hanem akkor, amikor egymással vannak, és nintsen szükségök az írásra. Akár tudjon a kéz írni, akár ne tudjon, de a szív el jár a maga dolgában. Nekem úgy tetszik; hogy nem csak azért írok kédek, hogy írni tudok, hanem azért, hogy a hajlandóság víſzen reá — ha nem tudnék is írni, csak ugyan leg első alkalmatofságkor mind azokat megmondanám kédek.

Mind ezekből azt hozom ki, hogy az ilyen anyák nem okosſan gondolkodnak; a leányokat a Vallásbéli dolgok eránt való tudatlanságban nevelik, és a kinek adják, az el nem kerülheti, hogy tudatlanságáért ne szenvedjen. Akár melly szép legyen a gyémánt, de, ha rútúl vagy on metſzve, nem betsűlik. Mind ezekre, tudom, azt fogja ké mondani, hogy még házas nem vagyok, mégis az afzszonyoknak akarok letzkét adni — nem akarok, Édes Néném, nem akarok, tudom, hogy ké is velem egy gondolatban vagy on ez íránt. Láſſa kiki; szabad a magáéval. És az Iſten adjon olyan feleséget, aki írni, és olvasni tudjon, de, ha

nem tudna is, azon lennék, hogy megtanítanám, ha több esze nem volna is mint egy matskának.

Édes Néném, szeret é kéd úgy, mint a matska az egeret? vagyon é kédnek jó egészsége? mikor látjuk meg egymást? ma talán nem; mert már tizenegy az óra, és le kell fekünni: de, ha le fekszem, úgy tetszik, mintha feredném; mert a tenger habja egészen bé tsapván a házam alá, fokszor azt gondolom, hogy az ágyamban lotsog a viz.

XXVIII.

Jenikő 16. Julii 1719.

Aztot jól mondják, Édes Néném, hogy nintsen olyan társaság, aki egymástól meg ne váljék. Bertsényi Uram az Afzszonnyal, és minden pereputyjával ide érkezvén, itt lesznek mind addig, valamig *Tarabiában* rendelt szállásokat elkészíttethetik. Tarabia pedig hozzánk földön fél órára vagyon, vizen pedig egy fertály óra. Hogy így esett, aztot igen bánom kédre való nézve. Tudom, hogy gyakorta meghántatja kéd magát a tengeren, és hozzánk kirugaszzkodik a tengeri lovakon. Az Afzszony ott közel lévén gyakrabban mulathatta kéd magát, és az idő inkább tölt, de már ezután tengeren kell ide jönni, mikor az Afzszonyhoz akar kéd menni. Édes Néném, *patientia*. A ki erősebb, a' hatalmasabb.

Azt jól tudja talán kéd, hogy ki Követje tselekedte aztot, hogy Bertsényi Pérából kiköltöz-
köd-

ködjék addig, amig oda érkezik, nem akarván véle egy városban lakni. Már most mind egygyüvé szorúltunk, valamennyi Bujdosók vagyunk, kettőn kívül, és itt várjuk, hogy hová fog vezetni bennünket a felleget, valamint az Iszraelitákat a puszta-ban. Nagy tsuda lesz, ha még bennünket is el nem ugratnak innét. Aztot tsak éppen azért bánám, hogy kédtől meszszebb lennék, de másként azt akarnók, hogy ma vinnének el innét; mert igen szoros helytt vagyunk, és ha ígés volna, máshová nem szaladhatnánk, hanem a tengerbe kellene ugornunk. Én nyernék rajta, mint Bertók a tsíkon, úfszni sem tudok.

Édes Néném, minden Embernek az Isten rendelése alá kell magát vetni, főképpen a Bujdosóknak, de még főképpen azoknak, a kik Török Országban bujdosnak; mert sehol olyan hírtelenséggel a változás meg nem esik, mint itt. Mert itt semmi bizonyosabb dolgot magának nem irgérhet senki; mint azt, hogy bizonytalan az állapotja. Ihon már a békeesség megvagyon, mit reménylhetünk? Ollyan Udvarral vagyon dolgunk, ahol a *Ministerek* mindennap változnak; ahol, ha ma egy dolgot elvégez az ember, holnap az ujjakkal ujja kell kezdeni; aztot pediglen ha az ajándékon nem kezdik, jó kezdetét sem lehet várni. Ez a mostani Vezér a Magyarokhoz magát jól mutatja, de a boldogulásoknak eszköze soha sem lesz; mert a hadakozást nem tudván attól irtózik, és kész inkább mindenre hajolni, tsak a hadakozásról ne

halljon szólani. Ő néki magának vagyon oka hozzá; mert leg kisebb szerentsétlenségért a hadakozásban leteszik a Vezéreket: békeféliges időben pedig e' jól tudja a dolgokat folytatni. De ki ígérheti azt nekünk, hogy állandó legyen a hozzánk való jó akarátja? Hogyha pedig az elméjét megváltoztatják, mit nem várhatunk tőle? Tsak már most is az ő kopár szakállú *Tibája* nagyobb idegenséggel vagyon hozzánk, mint azelőtt. Minden féle dolog pedig ez által megyen a Vezér elejébe. Mindennek e'hez kell menni, és tsak ő általa kell folytatni a Vezérrel való dolgot; és ha ezt megfínálják azok, a kik mi nálunk hatalmasabbak, és erőszunkat kívánják: oda leszünk,

A' ditséretes ebben a Vezérben, hogy az idegen Országokról való dolgokban gyakorta kér tanácsot a mi Fejedelmünktől, aztot beveszi, és követi, a kinek is nagy eszét megismérte. De mindenkor tsak reá megyek arra, hogy holnap, vagy holnap után találkozhatik olyan, ki megváltoztathatja elméjét. Ember é? igenis ember, megváltozhatik kát, és az ide való emberek abban inkább emberek, mintsem másutt. De, Édes Néném, mit vizsgálom én a jövődöt? hagyjuk azt a jövődök' Urára: énnekem tsak azon kell törődnöm, hogy mikor láthatom kédet, mikor nevetethetek kéddel, és mikor ehetünk káposztát. Ah! nem merek már a káposztáról szólni; mert a minap káposztás fazékának nevezének — tsak azért is úgy szeretem kédet, mint a káposztát; hát ké? Hát az egész felől semmit sem irunk?

XXIX.

XXIX.

Jenikő 9. Aug. 1719.

Híszem szégyenlem én azt, Édes Néném, hogy nekem kell a Tsászfári városban történt dolgokat megírnom. Ha tsak örökké otthon nem ülnénk, több híreket is tudnánk. A' való, hogy ritka dolog, de amikor kéd híreket ír, azokat el lehet hinni. De az hogy' lehet, hogy ott helyben lévén mégis tölem tudakozza kéd, hogy mikor leszzen audientziája a Tsászfár Követének, a ki nem régen érkezett? Végtire talán azt is tölem fogja kéd megtudakozni, hogy mikor esik ott az első. Ha szinte megnevetnek is érette, de engedelmeskedem, és megírhatom, hogy már megvolt. De talán azt sem tudja kéd, hogy mi formában volt? azt is megírom. Aztot úgy tudja kéd, mint a Mi Atyánkot, hogy rend szerént, amikor a Tsászfár audientziát ad valamelly Követnek, elsőben ebédet adnak néki, és azután viszi bé a Vezér a Tsászfárhoz: de a' most nem lehetett; mert a Törököknek *Ramazánjok* vagyon — eztet tudja kéd. Azt is tudja kéd, hogy a *Ramazán* náluk olyan, mint nálunk a nagy Bőjt, és egy hónapig tart. Az is tudva vagyon kédnél, hogy ők akkoron nap lementig, se nem esznek, se nem isznak tsak egy tsep vizet is; még tsak nem is dohányoznak, a mi leg nehezebb nekik. Sőt még nappal bizonyos olyan édefség vagyon, a melyet meg nem szabad kóstolni, ha a péterkéjét elvetné is — gon-

olja el kéd, mi lehet az az édeség? — de éjszaka szabadság. Ramazanja lévén tehát most a Törököknek ma két órakor a Követ a Portára menvén ott megvendégelték, és öt órakor a Tsászárs audientziájára vitték. Mind ezekből megláthatja kéd, hogy az audientzia ma volt. Már tudja kéd nem csak tőlem, de talán tiz embertől. Már azt várom, hogy holnap azt fogja kéd tőlem kérdeni, ha kéd ehetnek é, vagy alhatnék? Én pedig tudom, hogy alhatnám, mord kedvű is vagyok, de mégis egy kevesé szeretem kédet, jó éjszakát is kívánok kédnek.

XXX.

Békös 16. Aug. 1719.

Látja kéd, hogy Afiából irok kédnek. Ha Amerikában volnék, *Missisipi*ából is érnék kédnek. Minket már úgy tekéntsén kéd, mint Afiai Magyarokat. Elég az, Édes Néném, hogy már öt naptól fogvást itt sátorok alatt vagyunk. A mellettünk való várost mind az előtt, mind mostanában *Békös*nak hijják, a melly város ama híres *Bithiniá*-ban vagyon. Tudja kéd, mitsoda híressék valának a Romaiak idejében a Bithiniai Királyok? — De azon nem törődöm, hanem azon törődöm, hogy nem Háromszéken vagyok. De ott jobb volna é az Isten, mint itt? nem — mindenütt egy aránysú az ő jósága. Itt akarja az Isten hogy légy, azért itt sétály ezen a szép réten.

Az

Az igaz, Édes Néném, hogy szép helytt vagyunk, — a sátoraink a tenger parton rendiben — ezt a gyönyörű Canaliszt végig látjuk — a Fekete Tenger' zúgását jól halljuk — azok a nagy rettentő fajok elöttünk mennek el a Fekete Tengerre. Illyen Canalis nintsen az egész világon talán — ennek a széle mindenütt vagyon egy jó ágyú lövés, a hoszfsza vagyon öt mérföld — mindenik végén egy nagy tenger — hol lehetne másutt illyen Canaliszt találni? A' való, hogy, ha más Nemzet birná ezt az Országot, tsudát tfinálna ebből a Canalisból — két felől városokat, szép kastélyokat, házakat építenének. Való, hogy Europa szélén elég város vagyon, de másutt csak faluknak híják azokat. A többi között Jenikő, ahol mi lakunk, igen rút város, a többi illyen nintsen: Asia felől pedig csak nem mindenütt puszta — a Tsászfár' parton lévő házai éppen nem Tsászfári házak — mitsoda kár olyan szép, és kies helyeket pusztán hagyni! De én ugyan meg nem építetem; látsák ők.

Lehetetlen, Édes Néném, annyi halat látni, mint ebben a Canalisban vagyon. Egynehány ezeret vonnak ki egyszer a halászhók. Hány ezer kél el abban a Tsászfári városban, és hány száz ezeret száraztanak meg csak Jenikőben? Hát még a rettentő fok dísznó hal mennyi benne? — nem örömezt hazudnék, a szükség sem hozza magával, azért elmondhatom, hogy egyszer a többi között láttam egyszerismind leg alább ezeret, mint-
ha

ha annyi nagy fereg fertést hajtottak volna le a vizen. Az igaz, Édes Néném, hogy mi itt jól vagyunk, a szép réten sétálunk, a Fejedelem általhozátván a lovait gyakorta fog vadászni menni. Aztot már észre vettem, hogy itt Ásiában is úgy szereztem kédet, mint Európában, de gyakran kell nekem írni, és egy keveysé hosszabb leveleket, és az egészségre kell vigyázni, főképpen mostanában; mert azt mondják, hogy ott kéteknél nagy pestis vagyon.

XXXI.

Békös 7. Oktob. 1719.

Edes Néném, ha szivárványt nem láttunk volna, már a hegyekre szaladtunk volna innét; mert tegnap nagy zápor eső lévén a víz csak nem egészfűzen elboríta. Mink azt nem tudtuk, hogy mikor nagy esők vannak, éppen ott foly le a hegyekről a víz, ahol mink vagyunk táborban, de csak hamar megtudók; mert egyfzersmind elborítá a víz a konyhánkat — a konyha eszközt szaladva kelleték elragadni. Én az esőkor a sátoromban nem lévén az eső után oda mentem megnézni, ha valami kárt nem tett é az eső? de ki ne nevette volna, amídön a sátoromon kerefsztül térdig érő patak folyt el. Az a jó szereztsém, hogy még is fellebb volt az ágyom, és csak alatta folyt el a patak. A' való, hogy az az özönviz csak estig tartta; mert a víznek más menedéket tfináltanak: de az eső nem akar megállani, és ha még két napig

ig tart, gondolom, hogy ide hagyjuk Afiát. A' való, hogy ideje is már kvártélyba szállanunk; mert a Fekete Tenger igen fekete szelet botsát reánk.

Édes Néném, gondolja el kéd, mint járt a minapiban Forgáts Uram. Nem tudom mitsoda innepén Bertsényi Uramhoz akart menni innét *Communiora*. Reggel a Communiora készülvén ájtatoslan, parantsolja egyik szolgájának, hogy menjen *Kaik*-ért, a ki által vigye Bertsényi Urhoz. Sokáig a tenger parton sétálván, a szolgája is fokat késvén, és a fok jó gondolatokból is kifáradván elfelejti, hogy Communiora akart menni, és hogy az idő hamarább teljék, egy pipa dohányt gyújtat magának: és amidőn aztot már mind kiszíná, a *kaik* érkezik, és a *kaik*ba akarván ülni akkor veszi észre magát, hogy a pipa a szájában. — — Nagy nevetéssel vízfzsa tér a sátorába, de mi is eleget neveltünk egész nap rajta, tudom, hogy kéd is megneveti az ő ájtatos dohányozását. Ő néki mindenkor vannak ilyen nevetséges dolgai. A minap a Fejedelem arról beszélgetett, hogy mitsoda nagy buzgósággal kell bévenni a Communiót, és hogy csak arról kell akkoron gondolkodni: Forgáts elfakad nevetve mondván, hogy néki lehetetlen, hogy holmi nevetséges dolgok ne jussanak eszébe; mert a minap communicálni akarván, amikor a Pap hozzája közelített, az a gondolat jött az eszébe, hogy mi jó volna a Papon lévő *casula* tsábráknak. Ilyen nevetséges gondolatunk nekünk is

is elég vagyon. A gondolat úgy leszsz roszszá, hogy ha annak helyt adunk. Én kédet szereztem — e' jó gondolat; az egészségre vigyázzon kéd — ez is finom gondolat.

XXXII.

Jenikő 10. Oktob. 1719.

Mitsoda szép állapot az: tegnap ebédet Asiában ettem, vatsorát pedig Európában — ide pedig nem a levegő égben hoztak, hanem a vízen. Mind ezekből megismeri kéd, hogy ide vízfzajötünk, és a táborozást elvégeztük. A' bizonyos, hogy nem az ellenség elől jöttünk el, hanem a fok első elől, a mellyet el nem lehetett űzni, noha két *Generalis* vagyon velünk. A mindennapi mulatság már itt abból fog állani, hogy vagy Bertsényi Uram jó mi hozzánk, vagy mi megyünk hozzája. — A vadászat sem múlik el, de a' sem múlik el, hogy ellenünk ne vadászfzanak a Portán; mert a Német Követ leg többet azon elmélkedik, hogy nekünk ártasson: mi pedig leg kisebbben sem ártunk neki. És nem tudom, mi végre kívánja üldözni ezeket a szegény bujdosó Magyarokat, a kik itt a tenger parton csak dohányoznak sóhajtozással. Édes Néném, vallyon az olyan világi Üldözők olvassák é az Evangyeliumot? gondolják é azt, hogy még bé is kell a szemöket hunni egynehány száz esztendőig? Akkoron nem a *Camara* szék elejébe citáltatunk, sem nem annak törvényje szerént mondják ki a sententiát: hanem

a fze-

a szerént a kegyes Evangyelium szerént, a melly azt parantsolja a Tsászároknak is, hogy megbotsáßanak az ellenségöknek, és a roszszért jól tegyenek. Az' olyan ítélő szék, ahol az allegatiót bé nem veszik, nem is az Ország Törvényét, hanem az Evangyeliumot teszik ott a Fejedelmek elejébe. Akkoron egy Fejedelem héjában fogja azt allegalni: a Ministerim jóvallották nékem, hogy a bujdosó Magyarokat bujdosásokban is üldözném, és a *Politica ratio* arra vitt, hogy őket olyan állapotba vessem, a mellyben jövendőben se ártahassanak — az ilyen mentségre csak azt felelik: nem kellett volna azon igyekezni, hogy elvegyed tőlök azt a kenyeret, a mellyet én rendeltem nekik idegen Országban, minekutánna már elvetted volna az örökségüket — a *politica ratio*ért nem kellett volna jövendőbéli bizonytalan roszszért bizonyos roszszat követni Felebarátidon. — — Ha mások is így gondolkodnának, békefésében maradnánk — talán gondolkodnak, de az ilyen gondolat csak általmegyen rajtok, valamint a purgatio.

A' talán tudva nintsen kédnél, hogy mi most is abban a szándékban vagyunk, hogy Frantzia Országba viszfzamenjünk, és ha csak a mi akaratunkon állana, ma indulnánk meg: de csak az akarat áll mi rajtunk, a tehetség pedig máson; mivel a Fejedelem ezen szándéka iránt a Frantzia Udvarnak egynehány rendbéli leveleket irván, arra egyenes választ nem vehetett még eddig. Az Udvar se nem tiltja, se nem jóvallja az oda való mene-

menetelét világosan, a mellyekből kitetszik, hogy nem kívánja az oda való menetelünket. *Inimicus homo hoc fecit* — a kik itt mi ellenünk vannak, ott is ugyanazok gátolták meg útunkat. Frantzia Országot Orleans Hertzeg igazgatja, mivel a Király még nem arra való. Ő mindenkor nagy barátságot mutatott a mi Urunkhoz; az anyja pediglen, a ki is egy Házból való a mi Fejedelem Aszszonyunkal, úgy szerette mint a Fiját mind holtig. De a Fejedelmek között lévő atyafiság, és barátság olyan, mint a nád szál: ha jól vagyon dolgoz, mind az atyafiság, mind a barátság fenn van; ha pedig roszszúl vagyon, és reájok szorúlsz, csak azt mondják: *nescio vos*. E' már rajtunk bé tellyesedett; mivel Orleans Hertzegnek az Urunk még egy levelét sem vette. Annyi fok szép ígéreti után leg kissebben dolgait ebben az Országban a Portán nem segítette. Illyen a Fejedelmek barátsága, illyen reménység nélkül lehet hozzájuk folyamodni mind azoknak, a kikre szükségök nintsen. És csak úgy bánnak az emberrel, valamint a tzitronnal, a mellyből a levét kifatsarván azután elvetik — Ha a forrásból jól iszunk azután annak hátat fordítunk. Reánk pedig most nintsen szükség, az elmúltat elfelejtették, és a hatalom kezökben lévén jövődöre nem hajtanak. A kéd mondása szerént derék állapot a szerentsén fekünni — a' való, hogy az olyan ágy nem igen állandó, de amíg tart, addig csak jó rajta fekünni.

Meg

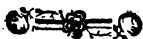
Meg nem kell, Édes Néném, az ígéretet másolni. A nemes vér a mit fogad megtartja. Ha Magyar Országi volna kéd, tartanék valamitől: de Erdélyi levén ott a Nemes Aszfszonyoknak a szavok olyan állandó, valamint a Brassai havas — tartsa meg hát kéd ígéretét, és három, vagy négy hónapját a télnek töltsse el kéd itt a Magyar Aszfszonyokkal. Való, hogy kéd leszsz egyedül Erdélyi: de egy Erdélyi Aszfszony nem ér é annyit, mint tiz Magyar Országi? A rósa többet ér a kórónál — a nap fényesebb a holdnál. Mikor Magyar Országban fogyatkozás vagy on a napban, tsak egy Erdélyi Aszfszonyt vigyenek oda, annak szépsége elég fényességet ad. E' nem dítséret; hanem igaz mondás. Ha az Isten őket szebbeknek teremtetten másoknál, ki tehet arról? Arról sem tehet senki is, ha lefekszem; mert tizenegy az óra, Ha a szerentsén nem fekszem is, tsak jól alugyam — jobb az egészség annál. Ezután tsak azt nézem, mikor fog kéd ide érkezni, de minden perepútyostól kell ide jönni.

XXXIII.

Jenikő 7. Martii 1720.

No már, Édes Néném, vegyük elé a pennát, és tisztítsuk meg a penészes kalamárist; mert már ezután az íráshoz kell fogni, a póstákat kell küldözni, a híreket fel kell ébreszténi. Ma nyolczad napja, hogy itt a telet kitelelvén elhagya kéd bennünket, mint a Sz. Pál az Oláhokat, és a

E kéd

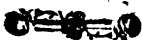
kéd Tsáfszári városban lévő székébe viszfzahelyhezteté kéd magát. De már ott a restséget nem kell hevertetni, hanem iratni. Én pedig majd olyan hírt küldök kédnek tenger habjain, a mellyen mind a két füle megtsendül kédnek — jó, hogy több füle nintsen kettőnél. De leg először szép színü, és jó szagú hírt írok, azután írom meg a tsendülő hírt. Tegnap a Jantsár Aga tzeremoniával küldé ajándékot az Urunknak. Az ajándék sok szép virágokból, és sok féle gyümöltsből állott. Már előre tudom, hogy erre mit mond kéd — erre azt fogja kéd mondani: a bizony illetlen ajándék volt — aszfszonyokhoz illett volna virágot küldeni ajándékban, és ha a Jantsár Aga azt az ajándékot Aszfszonynak küldötte volna, azért ditsérmém: de, hogy egy Generalis virágot küldjön egy Fejedlemnek, azt soha se tartom illendőnek. Ha ezeket mondja kéd, én azt mondom: más Országban nevetséges dolog volna, de azt tudja kéd, hogy itt nem lehet ajándékot küldeni egy aszfszonynak, annál is inkább halálos véték volna itt, ha egy aszfszony ajándékot küldene egy férfinak, ha csak egy szál rosából állana is.

Való, hogy az ilyen ajándék nekünk viszfzattetfzik, és mi aszfszonyhoz illendő ajándéknak tartjuk, de azt kell megvisgálnunk, hogy itt szokás, a mi pedig szokás valahol, az illendő is abban az Országban. Angliában ha az aszfszonyok a kortsomára mennek, azért fenki sem ítéli meg őket; mert szokás. Spanyol Ország szélén az aszfszonyok egy kis malatzot hordoznak az ölkben, valamint más-

másutt hordozzák a kis kutyátskákat. Frantziában, vagy másutt egy Uri Afzszony a hintójába ül, esfig oda jár, ahova szereti: itt pedig egy Török Urnak felesége esztendeig se megyen ki a házból. Lengyel Országban a Papok a segrestyében lévő szentelt vízbe teszik az ígett bort, hogy meghűljön amíg a Misét elvégezik: nálunk megengednék é aztot? Nálunk szégyenlene dohányozni egy Uri Afzszony: itt pedig mind dohányoznak. Kinában az olyan Leány megyen hamarabb férjhez, a kinek leg hoszszabb a füle, és ha a vállát éri: nálunk pedig az olyantól elfzaladnának. Itt csak az újokkal esznek: nálunk pedig késsel, villával. Hát a' jó szokás é, hogy a Tatár Nemes Afzszonyok megfürják az örrokat, és egy nagy ezüst karikát vonnak belé, valamint a fülbe való? Az Országban lévő szokást kell hát megtudnunk, ha arról akarunk ítélni. Talán még kéd azt a szokást sem tudja, hogy, ha egy Török két tsötörtököt elmúlat, azért a feleségének szabad panaszt tenni ellene a Biró előtt? Mondjuk hát, hogy a Jantsár Aga küldhetett virágot; mivel itt szokás:

De, Édes Néném, készítse kéd a füleit a rofsz hirre. A' való, hogy aztot előre el lehetett látni, de tellyefséggel nem gondolhatta volna az ember. A mi Jóakaróink addig munkálkodtának ellenünk, hogy meg nyerték a peröket, és innét is ki akarnak bennünket tudni, mintha terhökre volnánk. Ma reggel hívatta a Vezér Horvát Ferentzet, és azt izené a Fejedelemnek általa, hogy

a Porta jobb, és alkalmatosabb helyt akar rendelni a Magyaroknak Jenikőnél. A mi Urunk, mint igaz kerefíztény Fejedelem, tsendes elnével vette ezt az izenetet, és abban a változtatás változást nem okozhata. Elmondhatta volna Dáviddal: *Uf-que quo exaltabitur inimicus meus super me?* és: *Pírúljanak meg mind azok, a kik az én nyomorúságimon örülnek.* De a Krístus tanítását követvén áldást kért Üldözőire, nem is a Portának tulajdonította azt a változást, hanem annak a Követnek, a ki ártalmunkra igyekezik. Ha Isten mi velünk, kitsoda ellenünk? Még nem tudhatom, mitsoda helyre akarnak bennünket repíteni. De még nem olyan hamar léssen az elmenetel, a mellyet szívellen bánom azért, hogy egymástól tovább esünk. Mindezekről leg első alkalmatósággal tudósítani fogom kédet. Jó egészséget is kívánok. Amen.

XXXIV.

Jenikő 25. Martii 1720.

Ma reggel a Fejedelmünk a *Pompejus* oszlopát volt megnézni, a melly oszlop a fekete tengernek torkában egy nagy köszikla tetején van. Ez a köszikla egy kis szigetet tlinál. A kaikból kiszállván egy darabig felmentünk a kösziklán, de éppen az oszlopig nem mentünk; mert igen meredeken van, és egyik köszikláról a másikra kellett volna ugrándoezni — a káposztás fazék pedig nem ugrándozhatik olly könnyen, mint a vad ketske. Nem lehetett megtudnunk, hogy

hogy mitsoda magasságú volt az előtt az oszlop; mivel elvagyon törve két, vagy három darabra. A melly darab még fenn áll, nem lehet magasabb harmad fél fingnél. Nintsen mit nézni rajta, hanem csak a régiségiért kell betsülleneni, ha igaz, hogy Pompejus tette oda; mert aztot csak mondják, és minden a Pompejus oszlopának hívja, de arról semmit nem találni írásban. A' bizonyos, hogy az a híres Romai ember ezen a földön eleget járt; de a' nem bizonyos, hogy ő tette volna oda az oszlopot. Lehet, hogy valamelly Görög Tsászfár' munkája, vagy még a Tsászfárok előtt tették oda. Ha Pompejus tette is, nekem ahoz mi közöm? Inkább elhízem, hogy ő tette, csak hozzája ne küldjön kéd megtudakozni. De azt tudom, hogy Pompejus meg nem fizeti nekem a kezkenőmet, a mellyet ott a kösziklák között elvesztettem.

Már most tudom, hová küldenek bennünket. Azt mondják, a város rendes, nem meszfele vagon ide, a neve *Rodoszlo*. De ennél többet nem tudok, hanem azt tudom, hogy már elküldötte nek oda, kik szállásokot foglaljanak az egész Bujdosó Magyarok' számára, és hogy a jövő hónapnak a közepe felé innét elillantunk. Azért azon legyünk, hogy azt a kis időt héjában el ne töltsük, hanem gyakran meglásluk egymást, és eleget nevefsünk. Attól ne féljen kéd, hogy addig gyakorta meg ne látogassam kédet, se attól ne tartson kéd, hogy a nagy készület miatt oda nem mehetnék; mert annyi partékám vagon, hogy fél óra

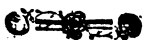
alatt mindenemet elrakhatom. Mi szép dolog, mikor az embernek minden gazdagsága csak egy ágy, egy kis láda, és egy asztal. Látja kéd mind ezek nem adnak nagy gondot; mikor pedig fokja vagyon, a gond is nagyobb. Mit tehetek róla, hogy többem nintsen? — tizen is vannak itt olyanok, a kiknek fél annyi idő sem kell a készültre. Édes Néném, akik Bujdosó Fejedelmet szolgálnak, hogy' lehetne azoknak valamijök? A' való, hogy minékünk ketten hárman, kik mindenkör véle bujdofunk, többünk lehetne, de azt elhalgatom, miért nintsen. Az Erdélyi vér nem az adomért szolgál, hanem a becsületért, ha egy kis háladatlansággal fizetnek is, azt nem tekénti. A minapi levelében az ilyen dologra való nézve pöké ki kend ezeket a deák szókat: *Experto crede Roberto* — a' való, hogy már én is elmondhatom másoknak. De vefsünk véget ez ilyen gondolatoknak, és örüljünk még előre annak, hogy holnap után egygyütt eszünk ebédet, és vatsorát, és hagyjuk a törődést annak, aki azt fzereti — úgy é, Édes Néném? Ezzel maradok kéd köteles, lántzos, madzagos, spárgás, és finoros szolgája,

XXXV.

Jenikő 16. Apr. 1740.

Üfsek meg a dobot, fújják meg a készülőt, Édes Néném, már mi készfszen vagyunk. A gállya, aki Urunkat fogja vinni, itt vagyon. A melly hajók a partékát, és a Fejedelem embereit fogják vin-

vinni, azok is már rakodva vannak. Bertsényi Urnak egy nagy hajót rendeltek. Már mind az egész bagafia elindult, csak mi maradtunk még hátra. Forgáts Ur velünk leszfz, és egynehány alávaló tseléden kívül hárman, vagy négyen lesztünk a Fejedelemmel, és hét órakor reggel mi is abba a nagy vízi hintóba ülünk.

Tegnap pedig a Fejedelem csak különösen szemben volt a Vezérrel, és tőle elbútsúzván nagy barátságát mutatta a Fejedelemhez, és meg is ajándékozta egy szép török flintával, és nagy barátságossan váltak meg egymástól. De gondolja el kéd, hogy a Török mitsoda féle beszédekkel él. A Fejedelem beszéd közben mondotta a Vezérnek, hogy talán meszfsze vagyon Rodosto, és hogy közelebb szeretett volna lenni a Portához; erre a Vezér mondá, hogy, ha egy keveysé meszfsze van is, de a hely alkalmas — de ne gondoljad, hogy meszfsze legyen; mert csak annyira vagyon, hogy, ha a riskását itt megfőzik, oda vihetik melegen. Ítélje el az ember az ő török mondását! Elég a', hogy mindjárt megindulunk, és még ezt a levelet be kell petsétnem, azért most többet nem írhatok, hanem ha helybe érkezünk, mindenekről tudósítani fogom az Édes Nénémet, a kinek Istentől jó egészséget kívánok, és láthassam meg kédet mentől hamarább. Hanem csak arra kérem kédet, hogy írjon mentől gyakrabban; én pedig azt el nem mulatom. *Pola téti* Édes Néném, és az egészségre igen kell vigyázni. Mi ezennel megindulunk, már hét az óra.

XXXVI.

XXXVI.

Rodoſto 24. Apr. 1720.

Edes Néném, ha nem mondanám is, hogy ide érkezünk, csak arról megisméri kéd, hogy honnét dátálom levelemet. Elég az', hogy az Isten szerentséſſen ide hozott mindnyájunkat. És mihent ide érkezett Bertsényi Ur, mindjárt *Anagrammát* csinált a város nevéből, és e' jött ki belőle: *Oſtrod* — ez igen hozzá illik a Bujdosókhoz. Elég a', hogy erről eleget lehetne elmékedni, de azt hagyjuk mászorra, most pedig fogadásom szerént hagyd irjak meg mindeneket kédnek.

Leg először is ott kezdem el, hogy Jenikőből 16dikán indulánk meg. Már a gallya készszen várta a Fejedelmet. A melly igen nagy méltóságára esett a Fejedelemnek, hogy a Tsáfzár gallyát küldött számára. A gallya is a nagyobbak közül való volt; mivel 26 pár lapát vonta — mindenik lapáton kin 4 kin 3' ember volt — mind egészszen 220 rab vonta a gallyát — azon kívül száz fegyveres *Léventi*, vagy Hajdú benne, egy szóval a gallyában voltunk mindnyájan 400. A gallyás Fő Tiszt Bafa volt, a Fejedelem mellett lévő Tsáfzár Kapitsi Basája vélünk volt, azon kívül egy *Tſor Bafi*. Hét órakor a Fejedelem a gallyába szállván tiszteletnek okáért az ágyúval löttenek, a vasmatskákat felvonák, és vonni kezdék a gallyát. A Tsáfzár' kastélját meghaladván ellenkező szélre találánk, a szigetek felé kinteleníteténk
ven-

venni útunkat, a melly szigeteket nevezik: *Insula Principum*. Forgáts Ur azt észre vévén; hogy nem a' volna a Rodostoi út, és nem tudván az okát, hogy miért megyünk a szigetek felé, azonnal megijede, és kezdé a Fejedelemnek mondani, hogy a Porta megtsalta, és nem Rodostóba víszik, hanem *Nicomediába*, ahol Tököli volt. A Fejedelemnek haszontalan vala bátorítani, és mondani, hogy talán a szelet akarják megnyerni, vagy más okok lehet, és attól nem tart, hogy Nicomediába vigyék, és arra okot nem adott a Portanak, hogy akarátja ellen vitesse valahová — mind e' haszontalan vala; mert minden bizsonnyal elhitette vala magával, hogy Nicomediába vísznek, és mind addig tarta attól, valamig a szigeteket el nem érők. Ott megfzálván 11 órakor, ebéd után Bertsényi Ur is oda érkezék. Más nap is a' ízel ellenkező lévén estig, estve pedig hat órakor onnét elindulánk jó ízéllal Rodostó felé — egész éjszaka jó szelünk lévén a vitorlákat felvonták, és nem kellett lapátokkal vonni. A harmadik napon 8 órakor reggel a *Heraclei portus*ba bémentünk, és vasnatskákat vetének le. A Kapitsi Basa pedig előre Rodostóra mene, hogy rendelést tenne a szállások iránt, és mind addig itt kellett nekünk maradni. 21dikén a Kapitsi Basa a Fejedelemnek tudtára adván, hogy már készszen volnának a szállások, ma öt órakor reggel megindulánk, és 11 órakor dél előtt Rodostóhoz érkezénk. A Fejedelem azonnal kifzálta a gallyából, és a lovak a parton lévén

pompával kísérik a városban lévő Fő Tisztek a Fejedelmet szállásáig.

Édes Néném., nem egy kis Uraság a gállyán járni. Ott a nagy rendtartás leg kissebb dolgban is, a nagy tsendefiség. A midőn két száz ember megrándítja, csak elhiheti kéd, hogy jól meg vagyon rándítva, aztot pedig mind egyszersmind — az ötven két lapátot egyszersmind teszik a vízbe — egy lapátnak a hosszúsága vagyon leg alább öt ölnyi. Igen szép mulatság azt nézni, de meg', ha az ember azt meggondolja, hogy azok a szegény rabok tsaknem mind Kerfztények, és hogy holtig ott kell maradni nekik; meg elik az ember szive rajtok. Azon kivül is a gállya vonás igen nehéz munka, aki azt nem látta, nem lehet annak azt kigondolni — azt gondolná az ember, hogy mindeniknek az egész karja ki szakad, úgy megrántja a lapát őket,

A' való, hogy az ételöket megadják, de a ruházatjok tsak rongyból áll. A mieink mégis ingben dolgoztanak azért, hogy a Fejedelem ott volt, és ugyan ezért az okért is nem bántak roszszúl velök, de másként ing nélkül dolgoznak, és a verést leg kissebbért szenvedniök kell, amint magok is mondták szegények. Amidőn valamit akarnak nekik parantsolni, tsak süvöltenek — már ök azt tudják, mire való, és egyszersmind fognak a munkához. Az ő székök úgy vannak rendiben egymás után két felöl, valamint a templomban szoktak lenni — közepette utza vagyon, ahol szüntelen

telen járnak alá, 's fel a Tisztek, és azt nézik, ha valamelyik nem vonja é jól a lapátot, ha beszéllnek é egymással? Kinekkinek a maga helyében kell maradni, oda vannak lántzolva, és mihent a vonást elhagyják, le kell ülni, és ugyan azon helyben kell alunniok is. Egyébbkor soha nem szabad felállani, hanem amikor a gallyát vonják, és olyankor igen szomorú zörgést hall az ember; mert csak a fok lántz zörgését lehet hallani.

Mind ezekre azt mondaná kéd, hogy lehetetlen ezeknek a szegény raboknak, hogy szabadságokat ne főhajtsák: mindazonáltal vannak mégis olyanok, a kik azt a nyomorú életet megszokták; mivel én beszélltem két magyar rabbal, a kik húsz esztendőől fogvást vannak a gallyán, és mondotam, hogy ha nem lehetne é olyan módot találni abban, hogy megszabadúlhassanak? csak ezt felelék erre: miért mennénk mi már Magyar Országba? feleségünk, gyermekünk talán már megholtanak — ott is mivel élnénk? itt ételt adnak, és megszoktuk, már ezt a nyomorúságot. A' való, hogy nem vártam ezt a feleletet tőlök, másként is gondolkodnám, ha helyettök volnék. A mi gallyánkon minden féle Nemzetekből valának: Magyar, Német, Frantzia, Lengyel, Muszka — a Noé bárkájában nem volt ennyi féle Nemzetség, kivézem az állatokat.

Elég a', hogy az egész Bujdosó Magyarok itt vannak. Kinekkinek itt vagy on elhintve a kenyere — addig csak itt kell lenni, amig abban tart,

tart. Kinekkinek pedig bőven elegendő, és tágas szállása vagyon — tsak én egy szolgával egy gazdag Örménynek az egész házat birom, és minden háznak vagyon egy kis kertje. Amidőn meghallották az Örmények, hogy közikbe jövünk lakni (mert azt jó megtudni, hogy ebben a városban négy féle Nemzetség vagyon: Török, Zsidó, Görög, és Örmény — mi az Örmények' házaiban lakunk) azonnal a Kadiához, vagy a Török Biróhoz mentenek mondván néki, hogy azt hallották, hogy a Magyarok olyan hamissak, hogy az aszfzonyokon, leányokon még az útszán is erőszakot tesznek. Pápai Gáspár éppen a Kadiánál talált lenni akkor, és mondá nagy *Prosopopaeával* a Kadiának: Kadia! az Örmények ne féltsék a Feleségöket a Magyaroktól; mert semmi bántások nem leszen — de, ha az ő tyúkjok a mi kakasainkhoz jönnek, akkor semmiről nem felelek. A Kadia nagy nevetséggel mondá Pápainak: *Afferum*, Magyar, *Afferum* (igen jól mondád.) Mink ezen elenevettünk, hát kéd is nevellén.

Elég a', hogy mi már itt helyben vagyunk — a bujdosásban is bujdosnunk kell — az Isten fizetse meg annak, a ki az oka. Mint leszünk, hogy' leszünk ezután, azt hagyjuk az Isten akaratjára, — ő hozott bennünket ide, ő is viseli gondunkat. A kik mi velünk roszszat akartak tenni, azoknak roszsz szándékjokat az Isten jovunkra fordította; mert noha még nem ismerem a várost, fe körül való helyeit, de azt elmondhatom, hogy háláadással

fal tartozunk Istennek ide való hozzásáért; mert fokkal tágoſſabban vagyunk szállva, mint abban a nyomorúlt Jenikőben. Az egész szálláſaink a város ſzélén vannak, tsak egyet lépek, már a mezőn vagyok. De lakóhelyünkről leg elſő alkalmatofſággal bővebben irok, és nekem úgy tetszik, hogy moſt eleget irtam, és 11 órakor ideje volna lefekünni; mert a' tsudálatos dolog, hogy az emberek, és az afzſzonyoknak itt is úgy kell alunni, valamint másutt. De minekelőtte elvessem a pennát, arra kérem kédet, hogy a hozzám való ſzeretet meg ne fagyjon, és az egéſségére igen vigyázzon. Innét oda minden nap mennek hajók, és akár mellyik hajósnak a levelét oda adhatja kéd. Jó éjſzakát, Édes Néném!

XXXVII.

Rodoſto 28. Maji 1720.

Már mi itt derék házas tüzes emberek vagyunk, és úgy ſzeretem már Rodoſtót, hogy el nem felejthetem Zágont. De tréfa nélkül, Édes Néném, mi itt igen ſzép kies helytt vagyunk. A város elég nagy, és elég ſzép, a tenger parton lévő kies, és tágos oldalon fekszik. Az is való, hogy Európának éppen a ſzélén vagyunk. Lóháton innét Konſtantinápolyba két nap könnyen el lehet menni; tengeren pedig egy nap. A' bizonyos, hogy ſchol a Fejedelemnek jobb lakóhelyt nem adhattak volna. Akár melly felé menjen az ember, mindenütt a ſzép mező, de nem puſzta me-

mező; mivel itt mindenütt a földet jól megmivelik, a faluk mellett lévő mezők nem puszták, és ennek a városnak a földje olyan mivelt, valamint egy jól meg mivelt kert — kívált mostanában gyönyörűséggel nézi az ember itt a szantóföldeket, és a szőlőket, és a fok veteményes kerteket. Itt pedig annyi szőlőhegyek vannak, hogy másutt egy vármegyében elég volna — azokat pedig igen jól mivelik, és azokban a fok gyümölts fák úgy tetfzenek, mintha mind kertek volnának. Itt pedig meg nem karózzák a szőlőt, mint nálunk, azért is az ágok mind le vannak hajolva, a szőlő gerezdet a levelek befödven a földet is árnyékban tartják, e' pedig szükséges ezen a meleg földön, ahol nyárbán igen kevés eső jár — így a föld nedvessen marad, és a szőlő sem szárad el.

Itt, a' való, fok veteményes kertek vannak, az ide való szokás szerént jól mivelik, de nem lehet a mieinkhez hasonlítani. Gyapottat pedig sehol annyit nem vetnek, mint itt, és a gyapotból való kereskedés itt igen nagy. Torda Vármegyében gondolom, hogy megteremne, de a mi sovány földünkön elegendő melege nem volna. Itt az aszszonyoknak egész esztendő által csak az a dolga, hogy a gyapottat elvessék, megfzedjék, eladják, vagy megfonják. Májusban vetik el, és Octoberben szedik meg. Való, hogy fok bibelődés vagyon a gyapottal, de minthogy itt az aszszonyoknak semmi más külső munkájuk nintsen, azért arra reá érkeznek.

A

A város felől azt mondhatom, hogy ezen a földön elmondhatni egy szép városnak, a mely nem olyan széles, mint hofszú. De akármely szép házak légyenek itt a városokon, nem tetszhetnek szépeknek; mivel az utszára nem hagynak ablakokat kivált a Törökök azért, hogy a feleségek ki ne láthassanak — mitsoda szép dolog az irigység! A piatza a városnak igen bőv — a fok féle szárnyas állat, gyümölcs, kerti vetemény itt oltsó — amig ide nem jöttünk, még minden oltsóbb volt. De ha egy kis drágaságot okoztunk is, de, a' való, hogy tsendességet is okoztunk; mert a lakosok magok mondják, hogy amig ide nem jöttünk, ahol most vagyunk szállva, ott az utszakon nappal is félve jártanak az aszszonyok, és leányok: estve felé pedig a kit kívül találhattak, azt elragadták, és gondolja el, kéd, mint bótstották el? Még gyilkosságok is estenek, ezeket pedig a Jantsárok, Görögök, és Örmények követték; de már most leg kissebbet sem hallani. Estve kiki sétálhat az útszakon, semmitől nem tarthat. A' való, hogy mink is fokban vagyunk, de leg kissebb dolog ha történnék, a kapunkon lévő 30 Jantsár megtanítaná azokat, a kik valamely garázdát akarnának indítani. Nem is lehet már tsendesebb hely, mint ahol mi lakunk — estve idegen Jantsárt, se Görögöt nem látunk, noha a szép időkben 11 óráig is kinn vagyunk. Tsak ilyen hamar is mitsoda hasznára vagyunk a városnak, hát még ezután. Tsak azt bánom, hogy meszsze

va-

vagyon Bertsényi Ur, tölünk: ő nem bánja; mert ritkábban megyünk hozzája, és annyival kevesebb lesz a költség. De mit tudunk tenni, ha megszűnne is, csak oda kell menni — hát hogy' töltsük az időt? Még az Afzszonyok sem szeretik aztot, de mit tehetnek velünk együtt róla? A' való, hogy a' nem nekik alkalmatlanabb, hanem nekünk; mert csak el kell hozzájuk menni, mint az Ur dolgára.

Már eleget beszéltem a városról, és a földjéről; hanem már a mi házuknál lévő szokásról kell szólni, és az idő töltéséről. A' való, hogy egy Klastromban nintsen nagyobb rendtartás, mint a Fejedelem házábanál. Ezek pedig azok a rendtartások: Reggel hatod fél órakor a dobot megütik, akkor a tselédeknek fel kell kelni, és készen kell lenni hat órára. Hat órakor dobolnak, és akkor a Fejedelem felöltözik — azután a Kápolnába megyen, és Misét hallgat. Mife után az ebédlő házába megyen — ott kávéét iszunk, és dohányozunk. Amikor az óra három fertály nyoltzra, akkor első dobolnak Misére, nyoltz órakor másodikat, és egy kis idő múlva harmadikat — akkor a Fejedelem Misére megyen, Mife után a maga házába megyen, és kiki oda megyen, ahova teszik. Tizenegyedfél órakor megütik a dobot ebédre, és tizenkét órakor az asztalhoz állunk, és törvényt teszünk a tyúkokra. Harmad fél órakor a Fejedelem csak magánosan a kápolnába megyen, és ott vagy három óráig. Mikor az óra három fer-

tály

ály ötre, akkor első dobolnak estvéli imádságra, öt órákor másodikát, és egy kevés idő múlva harmadikát — akkor a Fejedelem a kápolnába megyen, és azután kiki elfoszlik. Vatforára heted fél órákor dobolnak. A vatfora nem tartván fokáig nyoltz órákor a Fejedelem levetkezik, de leggyakortább le nem fekszik még akkor, és reggel ha szinte hat órákor öltözik is fel, de éjféli két órákor felkél. Azt pedig ne gondolja kéd hogy legkisebb változás is legyen mindezekben. Ha szinte a Fejedelem beteg volna is, akkor is mind egyaránt folynak a rendek. Hatod fél órákor felkelni nem kitsiny dolog, de el nem mulatom azért, hogy kedvét találjam, és mindenkor jelen vagyok, mikor öltözik — a hivatalom is azt hozmagával, hogy vigyázzak a tselédekre.

Ezek tehát a mi Klastromunk béli rendtartásunk. A mi pedig a mulatságot, és az idő töltést illeti; a' fok féle, és kiki a maga hajlandóságát követi. A Fejedelem minden héten lóra ül kétszer, és estig oda vadászunk; mert itt igen sok fogoly, és nyúl vagyon — veres fogoly több, vagyon, mint füzérke. Mikor pedig vadászni nem megyen a Fejedelem, akkor csak a fok írásban tölti az időt. Mink is jobban töltünk, ha lehetne, mert az ember nem mehet örökké sétálni, nem lehet mindenkor a mezőn vándorlani: az idevaló emberekkel pedig nem lehet társalkodni. Itt az idegen senki házához nem mehet. Kivált az Örmények inkább féltik Feleségöket, mint sem a

F

Törö-

Törökök. Még nem láthattam a Szomszéd Afzszonyomat. Napjában tizszer is a kapuja előtt kell elmennem, és, ha a kapuban talál lenni, úgy fzalad tölem, mint az Ördögtől, és bészárja a kapuját. Nem törödöm rajta; mert közönségeffen az Örmény afzszonyok olyan fejérek, mint a Tzigánynék. Ebből elítélheti kéd, hogy itt a lakosokkal femmi isméretség nem lehet, nem is vesztünk femmit; mert itt ki Szöts, ki Szabó. Valami fő renden lévő emberek itt nintsenek, a kikhez mehetnének. Török Urak vannak, de unadalmas dolog Törököt látogatni: egyyik a', hogy törökül nem tudok; másik a', hogy ha az ember hozzájok megyen, elsőben nó ülj le — azután egy pipa dohányt ád, egy fmdsa kavét — hatot, vagy hetet szöll az emberhez, azután tíz óráig is elhalgatna, ha az ember azt elvárná. Ők a beszélgetéshez, nyájafsághoz éppen nem tudnak. Minden mülatságunk tehát abban áll, hogy Bertsényi Urhoz megyünk vagy ebédre, vagy vatsorára — ott mégis nevetünk a kis Sufival; mert az Afzszonnyal reá kell az embernek tartani magát, valamint a Kompódi Nemes Afzszonynak. A' már tsak a régi dolgokat szereti beszélni, hogy leány korában mitsoda mülatsági voltanak. Azt jól tudja kéd, hogy nékem ahoz femmi kedvem nintsen. Ennekem a mitsodás természetem vagy on elhalgathatom az embert három óráig is, hogy egyyet ne szolljak, de azután kérdje meg kéd tölem, mit beszélltek nekem? egy szót sem tudnék meg-

megmondani belőle. Így vagyok azzal az Úri Afzszonnyal. Két óráig sem szollok egyet. Ha nevet, én is nevetek, de sokszor nem tudom mit — azt gondolja, hogy én azokat mind nagy figyelmetességgel hallgatom. Ugyan is, ha én régi dolgokkal akarom az időt tölteni, a Nagy Sándor historiáját olvasom, az' elég régi.

Mind ezekből megláthatja kéd, hogy mitsoda városban telepítettenek le bennünket; annak mitsodás lakói vannak, mitsoda környéke; itt mitsodás szokást tartunk. De azt még meg nem mondtam kédnek, hogy én mitsodás szokást tartok. Az én szokásom a', hogy tíz orakor lefekszem, és a szemeimet bezárom, és rend szerént azokat fel nem nyitom más nap hatod fél óráig. Ezt a dítüeretes szokást mind télben, mind nyárban megtartom. Azért, ez a levél olyan hosszú, hogy már tíz az óra, alugyunk hát, Édes Néném. De az egészségre kell vigyázni, ha azt akarja kéd, hogy gyakran irjak. Mászor többet, vagy kevesebbet. Ihon azt majd elfelejtettem megírni, hogy az a veszett köszvény az Urunkra jött alkalmatlankodni.

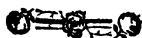
XXXVIII.

Rodofto 23. Aug. 1720.

Hogy a kéd kis úja meggyogyúljon azt igen szükséges kédnek megtudni, hogy mi négy napig elhagytuk volt Rodoftót, és négy mérföldnyire voltunk savanyú vizet innia. De azt első-

F a

ben

ben meg kell kédnék írni, hogy mi végre ittuk a savanyú vizet? Ide nem mészfe egy tótság helyen, a mellynek szélelsége, és hosszúsága lehet tizen öt ölnyi. Ebben az időben, a kiknek valami nyavalyájok van, abban a sárban megferegnek. Negyven, ötven mérföldnyiről ide eljönnek az emberek szekereken feleségestől, gyermekestől. Húsz, vagy harmincz szekeret meg lehet látni a sár körül és abban a fok afzszony, férfi, gyermek úgy hevernek, nem különben, valamint a fertések — mikor a sárból kimennek, itélje el kéd, mitsodáfok? mert a' nem egyébb, hanem kemény fekete sár, a mellybe erővel kell le menni. A lakosok, nem tudom honnét vették, de azt tartják, hogy igen hasznos. Én ugyan nem láttam, hogy valakinek használt volna. Magam is bé mentem abba az otsmán sárba a többivel, nem a szükségért; hanem azért, hogy mondhasam, hogy sárban hevertem.

Nyárban pedig a bialoknak igen kedves mulató helye az a sár. De a Görög Papok azért, hogy egynehány polturát nyerheffenek, azt mondják, hogy elsőben meg kell azt szentelni; mert másként nem használna. De a' nem elég; mert ebből az utálatos sárból kikelvén a *traditio* szerint, és a Hippokrates parantsolatjából a savanyú vízre kell menni, abból harmad napig kell innia, a mennyit lehet, hogyha azt akarja valaki, hogy úgy megtisztuljon, mint a kristály. Mi is tehát a föld népének régi bevett szokását akarván követni oda

oda mentünk, és ott találtunk leg alább két száz férfiat, aszfszonyt, és gyermekeket. De minthogy a Görög Papok semmi alkalmatosságot sem mulatnak el, ahol egynehány polturát nyerhetnek, azért ezt a vizet is meg kellették szentelni; mert a' nélkül nem volna hasznos. A víz kősziklákból foly ki, de mégis nem tiszta, és a fok nép aztot felzavarván sáros vizet iszik. Mink is másnap, hogy oda érkeztünk elkezdettük az italt, és egy nagy üst tele volt vízzel a tűzön; mert melegen kell innia. És fokban voltunk, a kik ittuk. De mitso-da savanyú víz, Edes Néném! Éppen a sárhoz illik; mert ha egyyik utálatos, a másika fertelmes. Mi azt gondoltuk elsőben, hogy olyan savanyú víz, mint nálunk vagyon, de mikor megkóstoltuk, lehetetlen volt egy tseppet elnyelni; mert csak tiszta sós víz, az is rossz ízű. Mindazonáltal lassanként egymásra való nézve mindenikünk megivott harmad napig tizenkét ejtelnyit belőle. Némellyik többet; mert a ki leg többet iszik, aztot leg többet is purgálja. A vizet ebédig kell innia, és addig szüntelen kell járni, vagy futni, hogy jobban használjon. Forgáts Ur, minthogy egyyiket sem vihette végbe, azért lóra ült, és üggettette a lovát, és így rázatta magát, és mikor érzette, hogy a víz munkálódni akar, akkor leszállott a lóról. Elhiheti kéd, hogy eleget nevettünk rajta. Azt már nem tudom, mint fog nekünk használni ez a szentelt savanyú víz. Ha nem használ, sem törődöm rajta; mert jó egészségem vagyon. Aze

tudom, hogy két betegnek nem használt: az egyi-
ke roszszabbúl vagyon utánna; a málika halálán
vagyon. Vagyon é olyan orvosság, a ki minden
féle betegséget meggyógyítson? De olyan va-
gyon, a ki ártson. *Halál ellen — nincs fő kertsben.*
A mi Urunk pedig csak a vadászfottal töltötte az
időt, és azt nevette, hogy mi mint vendégeske-
dünk. Édes Néném, Istentől jó egészséget kíván-
ván kédnek maradok kédnek leg kissebbik szom-
bati szolgája.

XXXIX.

Rodofto 18. Novemb, 1720.

A kéd szép, de igen kurta levelét kedvesfen vet-
tem. Édes Néném, mért kíván kéd olyan
gyönyörűségtől megfosztani, a melly egy pénzi-
ben sem telik kédnek? A meleg házban nem me-
fierség írni, a kéd leveleit pedig a hideg házban
is gyönyörűség olvasni. Egy kis pirongatás nem
árt némellykor. Reménylem, hogy mászszor meg-
jobbitja kéd magát. Itt mi nagy tsendességben
élünk. Isten tudja meddig; mert innét való elme-
netekünk merre, és mikor lehetne, azt nem lehet
kigondolni. A Porta nem régen tfinált a Tsászfár-
ral hufz, vagy hufzonnégyszaztendeig való békef-
séget — hufzonnégyszaz kő fallal rekesztették bé te-
hát az útunkat Erdély felé. Már a' felé nem is
kell gondolkodni. Ugy tetszik, hogy még más
felé is bé vágták az út, és amint mostanában
folynak Európában a dolgok, leg kissebb sügárát
sem

fem láthatjuk megszabadulásunknak, és még tsak a reménységet is ládába kell zárni.

Szegény Bujdosóknak hogy' adsz könnyebbséget

Ha tőlök elvefzed még a reménységet

De ezzel, Édes Néném, tsak vígasztalhatjuk magunkat, hogy

A nyomorúságban lévők nem félhetnek

Semmitől, de sött még mindent reménylhetnek.

A' való, hogy az Istenben reménység ellen is kell reményleni; mert ő igazgatja a sziveket. A mi ellenkező dolgokat látunk Európában, a mi megszabadulásunkkal, azokat is ő vezeti, és nem tsak reánk kell gondjának lenni, hanem másokra is. Mi azt akarnók, hogy tsak a mi kívánságink fzerént folyjanak a dolgok, és hogy holnap ugorhatnánk által a fellebb említett köfalakat: de *Nem oda Buda*; mert se a Portához, se a Frantziához biznunk nem lehet. A Német meg békéllvén a Törökkel a Spanyolba kapa. Orleans Hertzeg a Frantzia Regens, akinek természet fzerént kellett volna a Spanyolnal tartani; mivel olly közélről való Atyafiak, ellenkezőt tselekszük, és a Tsászárral *allianciát* tfinál, és a Spanyol ellen hadakozni kezd. A Tsászárral elvéteti a Spanyoltól a két Siciliát, és ezzel az esztendővel a hadakozás is elvégeződik. Orleans Hertzeg a békefiségben azt tesz fel, hogy a Spanyol Király egy Leányát a Frantzia Királynak adja, a ki nem több hat, vagy hét esztendősnél. Eztet Frantzia Országba fogják

küldeni most minden órán, hogy ott neveljék fel. És hogy a Spanyol Királynak az első, és a második fíja az Orleans Leányi közül vegyenek feleséget — ezt a két leányt is Spanyol Országba fogják küldeni. A Tsászfár, a Frantzia, a Spanyol, és az Anglus allianciát tfinálván egymással, ki merné ezek ellen emelni a kezét? És kitől lehetne reményleni valamelly vígasztalást a szegény Bujdosó Magyaroknak? Mástól nem látom, hanem a Frantziától, de az is elmondhatni, hogy háladatlannúl bánik az Urunkkal, aki még most is kéredzik, hogy botsáfsák bé Frantzia Országba; Orleans Hertzeg pedig nem hogy azt megengedné, vagy még választ adna a leveleire, de még azt sem akarja, hogy nevezzék előtte, okúl adván a Tsászfárral való allianciát. Illyen a Fejedelmek' barátsága, és atyafisága. Az a Hertzeg Frantziában való létünkör a Fejedelemhez mindenkör nagy barátságát mutatta, az atyafiság is megvayon közöttök; mivel az ő Anyja, és a mi Fejedelem Afzsfonyunk egy Familiából valók. De a Fejedelmek azt tartják, hogy úgy vagy barátom, és atyámfíja, ha szükségem vayon reád; vagy, ha reám nintsen szükséged. Erre azt mondhatná kéd: hát a Kereszténység hol vayon? Hát az Evángyeliumot tsak a köznépnek adták é ki? Való, hogy azt mindennek megkellene tartani, de úgy tetszik, mintha a Fejedelmeknek szégyen volna ahoz szabni magokat. — Mind ezekből azt látjuk, hogy tsak az Istenben kell biznunk, és békefséges

tűréf-

tűréssel vegyük, és várjuk irántunk való rendelkezést. A ki a hideget adja, a' mentét is ad melléje. A ki bennünket ide hozott, a' gondunkat is viseli. Bizzunk tehát, bizzunk, és úgy nem hagyatunk el. A mi Fejedelmünk, a' bizonyos, hogy bízik, és a' mellett minden héten kétszer vadászni megyen — aztot, ha szinte varró tő első volna, sem mulatnók el.

Nem elég azt megírni kédnék, hogy Bertsényi Urfi ide érkezett még Septemberben; mert azt már régen tudja kéd: hanem azt kell megírni hogy miért jött ide. A Frantzia Király megengedvén, hogy egy Magyar Regimentet állítson fel, azért jött ide, hogy Magyar Katonákat gyűjtessen Moldvában, és Havasalföldjében. Az egészségre vigyázzunk, Édes Néném, és úgy lesznek mindenkor a kéd nem *Ló fejű*; hanem *Ló Fő Székelye*.

XL.

Rodofto 1. Janu. 1721.

Pola teti! Látod, Édes Néném, hogy már jó napot is tudok mondani Görögül. De tudja é kéd, hogy ma mitsoda nap vagyon? Tudja é kéd, hogy ma nekem köszöntő levelet kell írni? Én pedig meghajtván mind a két térdemet kívánom, Édes Néném, szíveessen, hogy az Isten lelki, és testi áldását adja kédre, azaz, hogy hétöltse a kéd szívéét malasztjával, és egészséget adjon kédnék. Ugyan jók vagyunk mi, Édes Néném — mi egy-

máskét csak két szóval köszöntjük — azt a két szót mindenkor elkésére a mi szivünk — mi azzal bé-érjük, 's többet nem kívánunk: nem úgy mint Bertsfinyiné, a ki azt szeretné, hogy két óráig tartana a fok minden féle kívánság — már azt megszokta, én pedig el nem hagyatom véle, noha tiz szóból állott a máli köszöntésem. Hát még mennyit nevettünk a Kajdatfiné köszöntésén — az Urat nagy térd hajtással köszönti: hogy fok ujj esztendő napokat kívánok Nagyságodnak — ezt a mostani ujj esztendőt pedig az Isten meg ne engedje Nagyságodnak eltölteni itt, hanem a maga hazájában, és így Bertsényi Uram el nem tölti ezt az esztendőt, hogy hatsak hazájába nem megyen; annak pedig nem látom módját.

Nem tudom, ha nálunk szokás é ma egymást megajándékozni? mert Frantziában az igen is szokás — ott a Királyt, Urat, szegényt, afzfzonyt, leányt, egy szóval minden ajándékot ad egymásnak, ha egyebet nem adhat is, de csak egy gombos tőt is ad. Kédtől pedig egyéb ajándékot nem kívánok, hanem, hogy ebben az esztendőben is úgy szereffen kéd, mint az elmúltban. Aztot pedig ne kívánja kéd, hogy jobban szereflem kédet; mert ha csak fél lóttal többet nyomna a szeretet, több volna az atyafi szeretetről. Látja hát kéd, mint szeretem kédet! Ugy szeretlek, Édes Néném, mint a káposztát. De ebben az esztendőben igen igen kell vigyázni az egélségre.

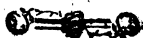

XLI.

Rodosto 9. Sept. 1721.

Szép dolog a háláadatlanság. Már egynehány levelemre nem vehetek választ; mégis kéd panaszkodik. A' rendes dolog, énnekem kellene kigyót, békát kiáltanom kédre; mégis kéd ir olyan haragos, és tüzes levelet nekem, hogy ugyan szikrádzott, amidőn olvastam. *Megbaragudtt Hérmán — kövér ládat kíván.* Ne haragudjunk, Édes Néném; kéd is felejtse el, én is elfelejtem. De lehetetlen, hogy meg ne irjam, a mit gondolok, ha szinte ujjontában fellobbasztom is azt az édes haragot. Egész gyönyörűség nékem a kéd haragos levelét olvasnom, és olyan formában tud kéd panaszkodni, és pirongatni engemet, hogy még annál inkább kellene kédet szeretni, ha lehetne.

Édes Néném, azt már régen tudja kéd, hogy Bertsényi Urfi innét elrepült hajón még Juliusban. Viszen magával mintegy három száz katonát — annak fele Magyar, de a más fele, Isten tudja hány féle nemzet — talán magok sem tudnák megmondani. Elég a', hogy már néki Regimentje van. A kinek pedig ott Regimentje van, a' már az előmenetelnek az első gráditsára lépett, főképpen az Idegenek közül. A kis Eszterházi is elment, a kinek is az Atyja már egynehány hónapja, hogy itt van — én azt mondom Feleségestől: mások azt mondják, hogy nem Feleségestől. A mi Papjaink azt mondják, hogy az
Esz-

Eszterházi Urnak úgy vagyoni a házasága, valamint a *Samaritana* aszfszonynak, a kinek azt monda a Krisztus: hidd ide az Uradat; az aszfszony megvallá, hogy nints Ura; mert a kivel akkor lakott, nem volt valóságos Ura. Azért a Papok is azt mondják, hogy Eszterházi Urnak nem valóságos Felesége az, a kivel lakik. Tsak egy két ízóval megmondom kédnek, hogy miben vagyoni a dolog. Eszterházi Ur ebbe az Országba jöven a több Urakkal Lengyel Országból, a Felesége mellett volt egy Lengyel leány, akit egy Tót nemes ember szolgájának adott. A felesége meghalván, és a Lengyel aszfszonyra igen vágyván, erővel é; vagy jó kedvéből nem tudom, de az Urától elválasztatta, és azután Papok előtt megesküdvén véle magának elvette, és azolta mint házafok, úgy élnek. A mi Papjaink mind az elválasztást, mind az elvételt az Egyházi törvénnyel ellenkezőnek tartják — azt a Papok láfsák, ők ahoz többet tudnak nálamnál. Én azt nem vizsgálom, hogy jó é, nem jó é a házafságok? — Elég a', hogy az időt eltöltöm nálók; ők láfsák a többit. Az Aszfszony elegendő szép, igen szép termetű, ifjú, és a mulátságot szereti. Nekünk ilyen kell az unalmas Rodoftóra. A Lengyel tántzót eljártam már egynehányszor véle. Magyarúl is tud keveset. Azt elmondhatni, hogy emberség tudó Aszfszony, és el nem únom magamat, mikor véle vagyok.

Azt tudja meg kéd, hogy Forgáts Úr elhagya bennünket. Nem tudom, ha az ide való lakást

unta

unta é meg, vagy Bertsényi Urral nem lakhatott egy városban. Lehet, hogy mindenik okozta az elmenetelét. Lengyel Országban akar lakni. Nekem úgy tetszik, hogy illendőbb lett volna a többivel itt szenvedni; mivel femmi rövidsége nem volt. De *kiki a maga kádjáról dézmál*. Az elmúlt hónapban mi ismét a favanyú víznél voltunk. Ugy látom, hogy mindenkor elmegyünk oda annak idejében. Én ugyan nem bánom; mert még is telik az idő.

Ugyan idő töltesért is ment volna a Fejedelem egy Török Urhoz, aki kérte vala a Fejedelmet, hogy menne hozzája; mivel ott igen szép vadászó helyek vannak. A jószágáa öt mérföld ide, de tsak két nap maradhattunk ott, addig is a sátorok alól ki nem búhatott az ember a fok eső miatt. Soha fem lattam volt bialokkal vadászni, tsak ott. A ház mellett egy tó lévén abba vagy húfzig való bialokat hajtottak, és azokkal egészen felkevertették aztot, és a sárbol a kezökkel vonták ki az emberek a fok halat. Nem lehetett úfszni a szegény halaknak a sáros vizben. Török halászat! Én valami itt történik mindenekről számot adok kédnek, tsak ne haragudjék kéd, és tsak az egészségre vigyázzon. Többet is irnék, de ebédre dobolnak, és a hajós megindúl ebéd után. Azért maradok, és leszek a kéd leg kedvessebb, és drágább atyjafija.

XLII.

Rodosztó 20. Nov. 1721.

Ugy tesszik, hogy már ennyi lakásunk után ebben a városban bővebben irhatok kédnek, a lakosiról, és a szokásiról. Azt már egyszer megírtam, hogy négy féle nemzetség lakja a várost: Görög, Örmény, Török, Zsidó, és hogy nagy kereskedés vagyon itt mind földön, mind tengeren. Némellykor három száz szekér bé jő a városba — e' pedig gyakorta történik, főképpen őszfél tsak nem minden nap. Itt, a mit a szekereken hoznak, hajókra tesszik, és Konstantinápolyba viszik. Tengeren is ide fok hajók jönnek, a kik mindent hoznak. — A lakosokról azt mondhatom, hogy a Török lakos itt felelőn vagyon, és tsendefségben élnek, leg jobb eledellel is élnek, és külön laknak a Keresztényektől.

Itt mindenik Nemzetség külön külön részében lakik a városnak, a város tsak egy, de négy részben vagyon, és nem elegyednek össze. És amidőn pestis van, ritka, hogy mind a négy Nemzetség között volna — némellykor tsak a Törökök között vagyon, és másutt nintsen; némellykor tsak a Zsidók között, a Görögök, vagy tsak az Örmények között. Mind a négy Nemzetségnek egy Birájok vagyon, a ki Török — e' tsak három esztendeig lehet Biró, némellykor addig is letesszik. De mindenik Nemzetségnek vagyon különös Birája, a ki folytatja a dolgokat a Kadia előtt.

előtt. Itt a Kadia csak hamar felépül, noha ő is fok pénzen veszi meg a Bíróságot. És amint ő ítél, annak úgy kell lenni, ha igazságtalan is az ítélete: példának okáért, ha városi tolvajt fognak meg, arra olyan ítéletet teszen, hogy fel nem akasztják, ha fizethet neki; de ha nem, abban bizonyos lehet, hogy meghoszfzabbítják a nyakát. Itt pedig akasztó fa, se hohér nintsen, hanem akár-melley bolt elejébe felakasztják egy szegre a pia-tzon, és a Jautsár akit megkaphat az utfán Ör-ménynt, Zfidót, Görögöt, annak kell felakasztani. A Kadiának itt mindenért kell fizetni.

Ha valaki építeni akar; a szabadságért fizetni — a temetésért, házafságért mind fizetni kell — hogy a gyápottat, és a szőlőt megszedhefsék; fi-zefs — hogy kiki a maga borát árulhassa; azért fizetni kell — hatsak tele hordót akar is megkez-deni; fizetni kell — az újj bort nem szabad addig árulni; amig nem fizetnek — A Kadia meggondolja magát, egy órában a kortsmákat mind bé záratja; akkor fizetni kell, hogy kinyithafsák — egy szó-val csak nem mindenért kell fizetni. Azt mond-hatná kéd, hogy az ezerekre megyen: való, hogy sokra megyen, de nem megyen olyan sokra; mert a temetésért házafságért ki öt pokturát, ki tízet, ki egy tallért. ad, amint már birja magát. A ki szabadságot kér a fzedésért, bor árulásért; a'hoz képest fizet, amint már fok, vagy kevés szöleje; vagy bora leszen.

De

De mind ezekre nem kell azt mondani, hogy a lakosokat nyomorgatja a Török; mert ha a magáét megadja, azután tsendefségben marad, és tsendesebben, mint nálunk. És amitsoda kevély nép a Görög, ha úgy nem bánnának velök, idegen nem lakhatnék közöttök. Mi itt meg nem maradhatnánk, ha a Törököktől nem félnének, de a botozástól félnék; mert leg kisebb panaszért is a Kadia száz páltzát veret a talpán, ha ezerekkel bír is — és még azon fellül fizetni kell azért, hogy két százat nem tsaptak rajta. A Görögök sokkal jobban élnek, mintsem a mi Örményink, a kik között lakunk: de nem is olyan munkások, mint ezek, se nem olyan gazdagok, nem is tsuda; mert az Örmények igen rossz ételkel élnek. Már ebben a hónapban bialokat ölnek meg, és azoknak a húsából kolbászt csinálnak, és mindenütt csak a fok kopátsolást halljuk egész estésze, hogy nem is lehet alunni — aztot megfészárastják, és egész estészendő által azzal élnek. Az Örmény aszszonyok, mikor a városra mennek, mind fekete bélietlen mentét vesznek magokra, és igen munkások. Egy rendbéli köntösnél a leányokkal többet nem adnak, se pénzt, se más egyebet. Egy Örmény a lakadalma után egy hétig vagy kettőig a feleségével együtt nem eszik — ennek nem tudom az okát — de együtt alusznak. A lakadalma-
naknak pedig már nálök bizonyos idejök vagyon — leg inkább ebben a hónapban házafodnak, amiddön már az uj bor megforrott, és a kolbász csinálást

lást elvégezték. Mind a városról, mind a lakosokról verset tlináltam, nem tudom, elküldjem é, vagy sem? Mindazonáltal kédek elküldhetem, idegennek el nem küldeném; mert nem mondhatni szép verseknek. Itt mind Görög, mind Ormény Ersek vagyon. A Zsidó népről mit mondjak? itt is csak olyan a Zsidó, valamint másutt. — Ezek tehát azok a szép versek, olvassa ked figyelmetes sèggel.

Lakunk partján a tengernek
Töltjük napját életünknek
Annak gyakran nagy zúgását
Látjuk, 's halljuk hánykódását:
Abban nagy halak játszanak,
Örömökben ugrándoznak:
De a parton a kik laknak
Szomorúan sóhajtoznak.
Régen napot jönni látjuk
A tengerből; 's azt sóhajtuk

Város kies helyen fekszik;
Melly a szemnek szépnek tetszik:
Konstantinápolyba ha még,
Húsz mérföldhöz még ötöt tégy:
Szép oldalra van építve,
Szőlő hegygyel körülvéve.
Szépnek várost nem mondhatni;
Se azt rútnak nem tarthatni;
Ez Országban akár hol jársz,
De szép várost itt nem találsz:

Az élethez mi szükséges ;
 Az itt mondhatom bőséges.
 Sok száz féle árrút hoznak ;
 Mellyel boltokat itt raknak,
 Itt hajóra azt mind teszik,
 Tsászfár városába vizzik.

Itt az 'aër olly változó,
 Amint a nép hazudozó :
 Télben délig tüzet gyujthatsz ;
 Dél után ablakot nyithatsz.
 Nyárban délig nagy meleg van,
 Este fel vedd, ha mentéd van.

Beszélj földe jóvoltáról,
 Hallgass kedves lakásáról,
 A tél hideg, 's igen szellős
 És a' mellett igen esős.
 Lakni városban kedveslen
 Arra okod éppen nintsen ;
 Mert a tavaszt másutt várják
 Nagy örömmel, 's azt főbajtják :
 Itt pediglen tőle félünk,
 'S ahoz tartva közelitünk.
 Okát ennek kitalálnád,
 Ha e' várost fokot lagnád ;
 Mert gyakran a mirigy halál
 Tavaszszal itt fokot sétáll.

Tavasz kezdete igen rút,
 És a vége a széptől fut.
 A nyár meleg, minden ki ég,

Alig

Alig marad egy kis zöldség.
 Az ősz tehát leg kedveslebb,
 Azzal gyümölts nem édeslebb.
 Mit mondhatni tehát jónak,
 Ha az ize sem jó bornak?

Itt aszfszonyokat ha látnál;
 Magadra keresztet hánnál;
 Mert mindenik egy ijesztő,
 Nem különb, mint egy késértő.
 Fekete, vagy zold mentéjök,
 Födözve van orrok, fejök.
 A fejök van bé pólálva
 Tsak a szemök van ki nyitva.
 Azt nem mondom, hogy szaladnál
 Tőlök, ha vannak házoknál;
 Mert ott más köntösben vannak,
 Mint mikor az útfzán járnak.

Örmény, Görög lakadalmoa
 Ne kapj ott a vígafságon.
 A hegedűt ott rángotják
 A fűledet tfikorgatják,
 Annak nints több tsak két hurja;
 Mellynek izetlen a hangja.
 Soha többet egy nótánál
 Azon vonni nem hallanál.

Örmény Meny - Aszfszonyt pompával
 Vifzik estve fok gyertyával
 Ki templomban Völegényel
 Megesküszik nagy örömmel.

Más' nap Menyaszszonyt útfázakra
 Vifzik házakról házakra.
 Annak fejét bé takarják
 Hogy ne lásson azt akarják.
 Orrára könnyen le esne,
 Ha segítségé nem lenne.
 Ötet két felől vezetik
 Öreg Aszfzonyok fegitik.

Menyaszszony nagy büszkén meg-áll
 Minden háznak kapujánál,
 Ott keszkenőt a nyakára
 Téfznek, 's elég ajándékra.
 Onnét elébb meginditják,
 Meg más háznál megállitják.
 A Völegény pillangóssan
 Megyen előtte kardoslan.
 Az útfázakat mind bé járván
 'S elég ajándékot kapván
 Vifzik Völegény' házához;
 Hol kezdenek vigafságához.

Egy hétig tart lakodalom,
 Három napig az unalom;
 Mert addig a Völegénynek
 Lántzon kell lenni kedvének.
 Tsak száraz kortyot kell nyelni;
 Mert nem szabad meg kófolni.
 Lakadalma Völegénynek
 Hasznára van erszényének;

Mert

Mert kiki ád néki annyit,
Hogy el tefzi annak felét.

Lakja várost négy nemzetség
Görög, Török, Zsidó, Örménység.
Ez mindenik tart más vallást
Külön külön féle szokást.
Hogy' lehetne ott egyeség,
Ahol hitben van különbség?
Ne kívánjad ott a lakást
Se sok ideig mulatást,
Ahol három napján hétnek
Három vasárnapot ülnek.

Talán e' föld azért tetszik
Olyan rosznak, azért látszik
Hogy itt töltünk esztendőket
Sok unadalmas időket,
Minden tetszik Bujdosónak
Hazáján kívül soványnak.
De, ha Istennek szolgálunk,
Ugy szent Városában lakunk.
Ott nem fogunk üldözhető
Se bennünk onnét ki tudni.
Ott öröke a koldúsnak
Olyan nagy, mint a Királynak
Uram! légyünk mi Bujdosók
Azon városban lakófok.

Édes Neném, ezeket csak kéd számára tfináltam;
mert tudom, hogy a kéd ítélő széke előtt meg nem
itélik őket. De, ha más kezéhez akadnak is, nem

törődöm rajta. Ha nem szereti, tfináljon szebbeket. Én soha sem voltam a Parnaszszus hegyén. Hanem csak azon törődöm, hogy ez a levél találja kédet fris jó egészségben. Édes Néném, szeret é még kéd? *Pola seti.*

XLIII.

Rodoſto 16. Apr. 1722.

Szép dolog a hálaadatlanſág, és a reſtség. Már egynéhány levelemre nem vettem váſaszt, mi az oka? beteg é kéd? haragszik é kéd? Nekünk nem kell úgy tenni, mint a roſzſz házaſoknak, akik háttal fordulnak egymáshoz, amikor nem jól vannak egymással. De Édes Néném moſt nem kell haragudni reám; mert mi moſt keſerüſégben, és ſíráſban vagyunk, és az olyanokra nem kell haragudni, hanem még az olyanokkal ſírni kell. Azt nem kívánom kédtől, inkább ſírok kéd helyett.

A mi ſzomorúſágunknak pedig az az oka, hogy tegnap vettük hírét a Fejedelem Afzſzonyunk halálának, a ki is Parisban 18. Febr. holt meg 43 eſztendőſ korában. A' való, hogy a Fejedeleim ſzíveſſen bánja, de már egy nagy bútól meg menekedett; mert a Fejedelem Afzſzony' állapotján mindenkor kellettét búsúlni. A' való, hogy igen keveſet laktanak együtt, de a köteleſég mindenkor fenn volt, és a gondviſelésnek meg kellettét lenni: noha a' héjával a ſzegény Fejedelem Afzſzonymak nagy nyomorúſággal, és ſzegénységgel kelle-

kelletett életét tölteni. Édes Néném, nem vigasztalására vagyon é az egy szegénynek, a midőn azt látja, hogy a Fejedelmi nagy Házból valók is szűkséget szenvednek, és hogy ezekkel is úgy bánhatik az Isten, valamint ő véle, és ha ezek kintelek szenvedni, ő is könnyebben szenvedhet. Valyon, ha a szegények mindenkör boldogságban látnák a Fejedelneket, és más nagy Urakat, nem gondolhatnák é azt felőlök, hogy talán az Istennek rendelése nem bir velök, és alább nem tehetők őket? — *Solon*, a hét böltsek közül való, a *Crefus* udvarába menyén *Crefus* nagy betsülettel fogadá, és meg mutatá néki a kintsét, és mondá néki a Király: „Látod é, mitfoda gazdag, és boldog vagyok?” de a *Pbilosofusból* semmi ditséretet nem véve, a melly nehezen esék a Királynak. Gondolván, hogy majd fel fogja őtet magasztalni, és még több kintsét is mutata néki, de *Solon* mindezekre tsak azt mondá a Királynak: *Nemo ante mortem beatus*: Senki holtáig nem boldog. E' ha nem tetfzék is a Királynak, el kellették hallgatni. Eszébe is juta idővel; mert *Cyrus* fel prédáltatván kintsét, és országát, és maga is rabságba esvén, és halálra íteltetvén akkoron eszébe jutott a *Solon* mondása.

Minthogy historiából beszéltem kédnek, még ez iránt két rövid példát hozok elé, hogy meg lássa kéd, hogy mi is tudjuk az *A*, *B*, *Cét*. *Ofiris* az Egyiptomi leg hirefőbb Király meg győzvén őt, vagy hat Királyokat, és rabságban tartván, amidőn valahová ment, a fzekéret ezekkel vonatja

vala, és az asztala alatt étette őket. Egyszer a többi között, amidőn vonták a szekeret, egyik a hat közül csak a kereket nézte. Ofiris a szekérben lévén aztot észre vévé, és kérde tőle, hogy miért nézne mindenkor a kerékre? a rab Király felelé neki: „Azt nézem, hogy amelly része a keréknek fenn vagyon, a' le fordul, és amelly alatt vagyon, a' fel megyen“. Az Egyiptomi Király elmélkedvén erről a feleletről, azonnal felszabadítá a Királyokat, és mindenikét nagy bűszülettel a maga országhába viszszá bocsátá.

Ha szinte meg unná is kéd, de hozok még egy példát elé; mert nem mindenkor vagyon olyan jó kedvem, hogy historiából beszélljek. Egy *Samosi* Király, a neve nem jut eszembe, soha legkissebb szomorúságot, vagy szerentsétlenséget meg nem kósiolván, egyszer maga magának akart szomorúságot okozni, hogy hadd búsúlhasson ő is valaha valamin, valaminint mások. Azért egy igen kedves gyűrűjét ki húzván az ujjából, a tengerbe veti, már ő néki is bűja volt gyűrűjén: de más nap egy nagy halat visznek asztalára, a kinek torkában meg találja gyűrűjét. De idővel ez a Király nagy nyomorúságokba esik, és akkoron észre vévé, hogy a jó idő után első szokott lenni, és hogy azt a szomorúságot kell nekünk jó néven venni, amellyet onnét fellül küldének reánk, és nem azt, amellyet mi csinálunk magunknak.

Édes Néném, többet nem beszélek historiából, hanem csak azt mondom, hogy ne essünk kétségbe,

az

az Isten meg vigasztalhat bennünket; mivel nyomorúságba vetheti a nagy Fejedelmeket. De itt még más rossz hírek is vannak; mert a pestis itt igen kezd fétálni. Azt mondják, hogy kéteknél bővességgel vagyon. Az egészségre, Édes Néném, az egészségre kell most igen vigyázni, soha sem volt nagyobb szükségünk rá, mint most. Szüntelen való félelemben leszek kéért; mert a' nem tréfa, Bertsinynének két, vagy három tselédje már meghalt, a Jesuiták is utánok ment, aki méltó Pap volt. Maga is az Afzszonnyal hozzánk jönnek lakni, mintha már köztünk bátorságosabb volna: de nem bánom; mert a kis Sufi közelebb lesz. Erre azt fogja ké mondani: Jaj! hogy gondolkodik ilyen pestifés időben az olyanról? Édes Néném, amíg élünk, addig csak magunkban hordozzuk a természetet, és az oldal tsontunkat csak kell szerezniünk, vagy akarjuk, vagy sem. Édes oldal tsontból való Néném, arra vigyázzon ké, hogy a tsont egészséges legyen, és tziinterembe ne vigyék. Azért nem kell a házból ki menni, otthon kell állni, és reményhük, hogy a jó Isten meg tart bennünket. Amen.

XIIV.

Bujuk álli 24. Junii 1722.

Édes Néném, éppen nem kell nevetniünk. Nézze ké, honnét irok, meglátja ké abból, hogy vagyon abban valami. Abban a' vagyon, hogy ide

három mérföldnyire kellett jönnünk, és a várost elhagynunk a pestis miatt. Vagyon immár két napja, hogy itt vagyunk sátorok alatt egy nyomorú falu mellett. Bertsényi Ur minden pereputyostól a faluban egy nyomorult udvar házában, vagy is majornban vagyons szállva. A városban a pestis egészen elhatott. Vagyons olyan nap, hogy másfél száz embert is eltemetnek. Közöttünk még senkit sem temettek, noha a tselédek közül kettőn itt volt a pestis, de ki gyógyultak belőle. Mindazonáltal már tovább nem maradhatván a városban, már két naptól fogvást itt táborozunk egész ház népestől. A' való, hogy szép helytt vagyunk szállva, de az a rút nyavalya elvette minden kedvünket, és tsak idélenül nevetünk. Ugyan-is otsmány nyavalya ez; reggel jól vagyons az ember, este felé meg betegszik, és harmad napjára eltemetik.

Kéd iránt is nagy félelemben vagyok; mert tudom, hogy kéteknél is nagy a pestis, de már ebben benne vagyunk, úfszni kell, amint lehet, és mindek felett bizzunk az Urban; mert el nem hágy bennünket - így kell a keresztnak útján járni. A bujdoso Magyaroknak a bujdosasban is bujdosni kell, hogy valamiben hasonlok lehessenek az Istennek bujdoso Fijához. Ezután hogy' léfszen dolgunk, Isten tudja. Eszterházi Ur nintsen velünk. Rodostohoz közel egy rétre ment szállani sátorok alá a Feleségével. Többet nem irhatok; mert az irás is izetlen, amitsoda állapotban vagyunk. Az Isten tarsón

tsön meg bennünket. Az életére, és az egészsége vigyázzon kéd.

Nem lehet, hogy mégis ilyen szomorúságunkban meg ne nevettefsem kédet; mert mi is azon felet nevettünk. Megirtam vala kédnek, hogy Bertsényi Ur az Afzszonyal hozzánk jöttek vala lakni a pestis előtt. Amikor már nálunk laktanak, annak az öreg Uri Afzszonymnak az agyékán valami kis dagadás volt, mindjárt azt gondolta, hogy talán pestis, fenkinek nem szóllott, még tsak az afzszonyoknak sem mondotta meg, valamenlly orvofságot sem mert kérni, hanem a jó buzgó Afzszony estve mikor le feküdt az ágya mellett való szentelt vízzel kente meg a dagadást mind addig, valámíg el nem ofzlott, és mindenkor nagy titkon, és tsak akkor mondotta meg az Urnak, amikor elmúlt a dagadás. Elhitette magával, hogy pestis volt. Az ő ájtatos orvofságán mind a Fejedelem, mind mi eleget nevettünk: egy keveset neveffen kéd is. Isten hozzád. Édes Néném.

Majd elfelejtettem volna kédnek megirni, hogy mi a szomorú állapotunkhoz való színű köntöft felvettük; mert mindnyájan feketében vagyunk — a Fejedelem Afzszonyt gyászoljak. Amitsoda állapotban vagyunk, a' bizonyos, hogy hozzánk illik a gyász, ha szinte fenki halaláért nem viselnők is.

XLV.

Bujuk alli 12. Aug. 1722.

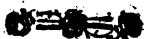
Ne tsudálja kéd, ha az elmúlt hónapban nem ir-
tam; mert olyan szomorú állapotban vagyunk,
hogy azt sem tudom, ha tudok é írni. Az elmúlt
hónapban, aki *confectumokat* tsínált, és aki kávét
szokott főzni a Fejedelemnek, reggel megfőzván a
kávét ebéd után megbetegedett; és harmad nap
mulva a pestisben megholt — hozzám pedig har-
mintz lepésnyire volt szállva. Ezen kívül a Kony-
ha mesterünknek két fja tsak hamar utánna mené-
nek. Itélje el kéd ezekből, hogy mitsoda szomo-
rú napokat töltünk itten. A félelem sokkal nehe-
zebb talán még annál a nyavalyánál is; mivel az
ember nem tudhatja a szempillantást, amellyben ab-
ba eshetik — estve egészségesen fekszik le, reggel
bentegen találja magát. Istennek hála egészségem jó
vagyon, de, minthogy tsak a pestisről vagyon ite
a beszéd, a' már úgy felzavarta az elménket, hogy
én mindenkor tsak azt képzelem magamban, hogy
beteg vagyok, és az ilyen képzelés félelmet okoz-
ván az elmében, szüntelen való unadalomban, és
nyughatatlanságban vagyon az ember. Hányszor
feküdtem már ugy le, hogy nem gondoltam vir-
radtát érni, nem azért, hogy valósággal érzettem
volna valamelly változást az egészségben, hanem
azért, hogy az elmének nyughatatlansága okozta
bennem az olyan gondolatokat.

Azt

Azt ne gondolja kéd, hogy csak én vagyok így; mivel mindnyájan ilyen állapotban vagyunk, és ilyen állapotban lévén elítélheti kéd, mitsoda vígassággal töltjük az időt. Nem is lehet fél órát a fátoromban tölteni, hanem a mezőn való fok járással töltöm az időt, hogy mégis valamivel múlassam magamat. A nevetés, pedig olyan ritka náunk, hogy ha még így léfzünk fokáig, a természet azt is elfelejteti velünk, és tsudálni fogjuk, ha másokat látunk nevetni. Hát ha még olyan városba mennénk, ahol mindenkor nevettek, amint hogy azt olvastam egy régi városról, hogy a lakosoknak mindenkor nevetni kellett, semmit nem mondhattak nevetés nélkül — ha a tanátsban valamely országos dologról végeztek is a Tanáts Urak, de kiki nevetéssel mondotta ki a voksát, egy szóval soha sem beszéllhettek olyan nagy dologról, hogy nevetés nélkül beszéllhettek volna — az apjok, anyjok, feleségek, és gyermekek halálát egymásnak nevetéssel adták tudtára. A' való, hogy nem szeretném az olyan városban való lakást, de leg alább innét egy olyan városba kellene mennünk, ha csak egy hónapig is — de azt gondolom, hogy még talán ott sem nevetethetnének meg minket; mert a mosolygás is nehéz nekünk.

És amitsoda *processió* láttunk itt a minapiban, bizony nem lehet latni könyhullatás nélkül. Aztot pedig ezen szomorú halál okozta: Eszterházi Ur ide járván Misére minden innepekben, s' leg utólszor Ur színe változása napján itt Miséet hallgatván,

és ebédet evén, estve felé lóra ült, és visszsa ment, ahol a feleségével volt szállva egy réten. Itt ebéd után nagy fő fájt érzett, de mi nem is gondoltuk, hogy még a veszedelmes légyen, a' pedig már a pestisnek jele volt, és harmad nap múlva csak halljuk, hogy pestisben meg holt. Azt a hírt a Felesége hozta meg nekünk, aki is mihent halva látta az Urát, nem tudván mi tévő legyen abban az el-bódult állapotjában, kapja magát egy szolgálival, és egy kis leánnyal, oda hagyja az Ura testét, és mindenütt gyalog két mérföldnyire jő hozzánk. Amidőn megláttuk ezt a keserves procellot, nem lehetett nem könyvezni szomorú voltán annak a szegény Aszszonynak. A Fejedelem visszsa küldötte az Aszszonyt, és tett rendelést az Ur temetése felől. Mindezek után hogy lehetne legkifőbb jó kedvünk is? De; nem hogy jó kedvünk, de tartozunk holtig meg emlékezni erről a szomorú állapotunkban való létünkről, amint hogy soha el sem felejtsem, és mindenkoron eszembe fog jutni, hogy mijsoda napokat töltöttünk itt el.

De minekelötte elvégezzem leveletem, lehetetlen, hogy még ne irjam kérdnek az égést, amelly bennünket megijesztett volt, ha szinte sátorok alatt lakunk is; mert a minap a tselédek egy vászonból való palotát gyújtottak itt meg, nem tudom, mi formában a gyertyát melléje tették volt, egy szempillantás alatt egészen meggyúlt — Zlibrik lakott benne, és alig szaladhatott ki alóla, a partékáját is kikaphatták — de nem lehetett szebb égést látni,

ni,

ni, mint a' volt; mert a sátor fok féle színű materiakkal lévén feltzifrázva, a láng is mindannyi féle színt mutatott. Az égés nem tartott fél fertály óráig, de olyan kevés idő alatt elég drága palota égett el; mert egy olyan sátor leg alább két ezer tallérba kerül. Édes Néném, adjuk a kő házra a pénzünket, és ne a vászon palotára. Kívánom, hogy az Isten tartsa meg kédet.

XLVI.

Rodoſto 11. Octob. 1722.

A pestis, Istennek hálá, tellyeséggel megszűn-
vén a városon, tegnap reggel mi is elhagyók
a táborozást, és ide visszsa jöttünk. Nem is ad-
hatunk elegendő hálákat az Urnak, hogy ilyen
nagy pestisben megtartott bennünket, főképpen an-
nyi fok tseléd között, mint itt vagyon, akik ma-
gokat nem tudják úgy oltalmazni, mint az okosab-
bak. Elhitheti kéd magával, hogy örömmel jöt-
tünk visszsa, és olyan örömmel, mint mikor az
ember valamelly veszedelemből megszabadúl. Tsak
mi tudhatjuk aztot, hogy mitsoda unadalmas napo-
kat töltöttünk ott el; mert azt le nem lehet írni,
és mennél nagyobb szenvedésben volt a mi elménk,
annál nagyobb háláadással tartozunk az Urnak, aki
mi reánk olly nagy gondot viselt, és megszabadi-
tott az elméji inségből, a melly se nem könnyebb,
se nem kifsebb, de talán elmondhatni, hogy fu-
lyosabb e testi inségnél; mivel akármelly bőség.
ben.

ben, és jó állapotban legyen a test, de, ha az elmém nem vidám, és nem tsendes, a test is ahhoz alkalmazzatja magát. Ettől vagyon, hogy fokakat látunk olyanokat, akiknek külső képpen jól vagyon állapotjuk, de mégis kedvetlenek; mert az elméjüknek vagyon valami bajok: ellenben pedig látunk olyanokat, akik ha szükölködnek is, ha jó renden nintsen is dolgok, de az elméjük helyben lévén, mindenkor vidamok, és jó kedvűek. Sokkal nagyobb tehát az elme nyughatatlansága a testi fáradtságnál, és egy óráig való bú, és törődés fokkal nehezebb az egy napi kapálásnál.

Mindezeket csak azzal fejezem be, hogy mindenkor csak az Isten segítségét kell kérnünk. Akár az elménk legyen nyughatatlanságban; akár a testünk inségben, de ő hozzája folyamodjunk — egyedül ő adhat könnyebbséget, és tsendeséget. Itt a pestis igen meg dézválta a városiakat, nem emlékeznek reá, hogy ebben a városban ilyen nagy pestis lett volna, mint az idén: de, Istennek hálá, megszűnt, és mi itt vagyunk. Bár gyakrabban vehetném a kéd levelét! Isten tartson meg, Édes Néném, mi még nem neveltünk:

XLVII.

Rodofto 15. Apr. 1723:

Edes Néném! mitsoda feledékeny nyavalyában voltam eddig, hogy elfelejtettem kédnek megírni a szegény Horváth Ferentz halálát. Vagyon
már

már két hónapja, hogy elhagyott bennünket örököslen. Ezt a hirt régen tudja kéd, de azt is tudja kéd, hogy egy emberséges embert vesztettünk el, aki még hatvan kilentz esztendő korában is igen frissen birta magát, és mindenkor jó kedvű volt — nem is volt közöttünk vigabb ő nálánál — mitfoda szép dolog a jó természet! Nem kell tsudálni, ha elfelejtette volna is a maga Hazáját; mert, aki 43 esztendőt tölt idegen országban, azt is elfelejti, hogy hová való.

De attól tartok, hogy ismét itt tetetés ne legyen, és a szemét bé ne hunyja egy Uri Aszszony, aki ifjú lett volna *Abrahám'* idejében: de mostanában hatvan kilentz esztendő semmi ékességét nem ad, és egy olyan korban lévő Aszszonynak nem szükséges befedni az országát azért, hogy valamelly gondolatokat ne okozzon. Mindezekből észre veheti kéd, hogy Bertsényiné Aszszonyról szól az irás, aki is szemlátomást fog, és mintegy olvad. Azt tudja kéd, hogy ilyen idős korában is mindenkor piros ábrázatja volt, de mostanában egészen elhalványodott, és maga is veszi észre, hogy nem sokára lekaszállják a szénát. Eddig legkeveslebb beszélgetése is a vízfsza való menetelről volt, de már látja, hogy hamarébb meglátja Menyországot mint Magyar országot. Bizony jobb is az első a másikánál: de mit ártana Magyar országból menyországba menni? Elég a', hogy, amitsoda állapotban vagyon ez az Uri Aszszony, azt gondolom, hogy az örökös hazájába megyen most

H

min-

minden órán. Kit adjunk azután Bertsényi Urnak? gondolkozzék kéd addig fölöle, és írjon kéd valami híreket; mert itt semmit nem hallunk.

XLVIII.

Rodoszto 26. Apr. 1723.

Edes Néném, akár mennyit éljen az ember, akár mitsoda kedvire töltse napjait, de mindazoknak a halál a vége. Szegény Bertsényiné Afzszonyom is azon végezé el életét, aki is már egynehány napoktól fogvált betegeskedvén, és nem annyira szenvedvén fájdalmakat, mint a természetnek magában való elfogyását, mint a gyertya, úgy aludtt el tegnap három óra felé dél után. Már észre vettük, hogy csak hamar elaluszik, holmi kérdéseket tettek tehát a rendelése iránt — az Urunk az ágya mellett volt és mindenre megfelelt, és sőt még valamit akart volna mondani a Fejedelemnek, már el is kezdette volt, de egy két szó után csak tsendessen kimulék e világból — alig vettük észre halálát. Sokat kívánczozott szegény a mulandó hazájába, de az Isten az örökös hazájába vitte. Ugy tetszik, Édes Néném, hogy hatvan kilentz esztendő mulva csak gondolkozhatott arról a Szent hazáról.

Azt el mondhatni arról az Üri Afzszonyról, hogy igen jó erköltsű ájtatos Afzszony volt, azt is elmondhatni, hogy mindenkor nagy méltóságban élt, és a szükségnek csak a hírét hallotta. Nem is lehetett másképpen, leg inkább amikor Draskovitsné,

és

és Erdődiné volt, a harmadik Urával is mindenkor bővségben volt még mind ebben a bujdosásban is. Ma tetrük kóporsóba szegényt, és gondolom, hogy a Jesuitákhoz viszik bé innét Konstantinápolyba — tudom, hogy ott leszsz kéd a temetésén.

Tudom, hogy már azt várja kéd, hogy megírjan, mitsoda állapotban volt az Ur az ilyen szomorú órákban? Amidön az Afzszony betegeskedett, igen igen tudta kedvét keresni, és amidön halálán volt, akkor úgy történt, hogy aludtt — nem akárták felkölteni, hogy jelen ne legyen. Amidön felébredett, és megtudta, hogy a szegény Afzszony nintsen már a világon, akkor, a' való, hogy egy keveset könyvezett. Mi azt gondoltuk, hogy majd nagy zokogásokat fog tenni, de sokkal tsendesebben volt, hogysem gondoltuk volna, és a keserűség mellett a ládákról gondolkodott. Illyen a világ! Vallyon nem házasodik é még meg? Itt nintsen más Leány, hanem Sufi, és két özvegy Afzszony. Sufihoz pedig még más is tartaná közit, de, aki gazdagabb, a' hatalmasabb. Most ez elég; mert a szomorú dologról nem kell hozszu levelet írni.

XLIX.

Rodoszto 22. Aug. 1723.

Az én vétkem, az én vétkem, és az én nagy vétkem, hogy már egynehány levelire nem feleltem kédnek. Az utolsó leveléből látom kédnek, hogy kéd jó Profétané. De úgy teszsz,

H 2

hogy

hogy nem kellene tsúfolni a keferőségben lévőket, mondván: hogy más kézre kerül a madár. Ha én nekem is annyi volna a ládámban, mint másnak, talán a madár is megmaradott volna, de rend szerént a szegény fogja meg a madarat, és a gazdag eszi meg. Elég a', hogy a kéd jövődölése bé fog telni, és ha hatvanhoz közelítünk is, de a bárány húst csak fzeretjük. Már a' tsaknem bizonyos mások előtt, de én nálom a' bizonyos; mivel a titkot meg kellett tudnom, hogy Sufi most minden órán Bertsenyiné leszen. Egy részént bizony nem bánom; mert jó erköltsiért megérdemli, és lehetetlen lett volna ebben az országban jobbat választani nálánál: de ítélje el kéd, mitfodásók a Leányok? Azt tudom, hogy a szivnek femmi része nem lesz ez ebben a házasságban, aztot maga is tudja, hogy a testnek fem leszen, de hogy a Grofné *titulus* zengjen a fulunkben, alig várjuk, hogy elmondhassuk a *Segéljent*.

Azt kédre hagyom, hogy kéd mondja ki a sententiát, hogyha mind ilyenek é a Leányok? Elég a', hogy a jövődöbéli Völegényt, vagy is inkább Vöembert most a köszvény nem háborgatja, és Sufiért gyakrabban megmosdik; mert azt tudja kéd, hogy a szegény Afzfzony élteben egy hónapban fem mosdottunk meg egyszer, de most egy kevéset tinossabban tartjuk magunkat. Mitfoda szép dolog a fzeretet! mint meg ifjítja az embert! hát ha még vagy húsz esztendöt lerázhatnánk magunkról?

Látta

Látta é kéd az olyan öreg embernek a Kalendáriomját, akinek ifjú felesége vagyon, hogy miképpen tarthassa meg az egészségét, és hogy mit sorsa időkben, és napokban kell együtt hálni a feleségével, és mikor kell különöffen. Eleget nevettünk Sufival; mert én egy Kalendáriomot tsínáltam néki? Azt mondja, hogy nem szereti az olyan Kalendáriomot.

Lehetetlen, hogy le ne írjam kédnek az öreg emberek Kalendáriomját. A' nem más jeleket mutat, hanem csak arra oktatja, hogy miképpen vigyázzanak életökre, és egészségökre. Valamint más Kalendariumban fel vannak téve a szerentsés, és szerentsétlen napok, itt fel vannak jegyezve az olyanok, amellyekben lehet a feleségökkel hálniok, és amellyekben különöffen. Példának okáért: A nagy Bőjtben, és az innepek előtt való bőjti napokon különöffen. Pénteken, Szombaton különöffen. A négy Kántori napokon különöffen. A három Sátoros Innepeket mindeniket Oktávával, meg kell tartani, azért különöffen. Az Apostolok innepöken különöffen. Az Évangelisták napjain különöffen. A magok Patronusok napjain nyolctzad napig különöffen. Ezen kívül télben, midőn havaz, különöffen: hanem mikor tiszta az idő, akkor meglehet együtt. Tavasz felé, ha náthások, vagy hurutolnak, különöffen a majusnak végéig. Nyárban az izzadtsággal is elég nedves humor megyen ki belőlök, azért különöffen. Őszfel meglehet együtt mindaddig, míg a ködös idők

nem kezdődnek. Ködös időkben különösen. Az
 esős időkben különösen. Amidőn sok menyör-
 gések járnak, különösen. Ha a gyomor valamit
 jól meg nem emésztett, nyoltz napig különösen.
 Ezen kívül, mikor a naphan fogyatkozás vagy,
 nyoltzad napig különösen. Amikor a holdban va-
 gyon fogyatkozás, akkor tizenkét napig különös-
 sen. Ihon, Édes Néném, az öreg emberek Ka-
 lendariumja. Nem tudom, mint találja kéd: de
 Sufi azt mondja, hogy el kell égetni; mert gya-
 korta mondja, hogy különösen. En pedig mind
 ködös, mind esős időben szeretvén kédet maradok
 kéd szolgátskája. Az egészségre vigyázunk é?

L.

Rodosto 15. Oktob. 1723.

Hol vannak a Musikások? fujják el a tehénhús-
 notát, és vonnyák el a Menyaszfzony tantzát.
 Mindezekből elítélheti kéd, hogy ma itt házaslág
 leszsz. De azt is jó megtudni kédnek, hogy la-
 kadalom nem leszsz, és hogy csak száraz kortyot
 nyelnek a máli lakadalomban — talán a Menyasz-
 szfzonymak sem leszzen jobban dolga. Elég a', hogy
 ma esküdt meg Bertsényi Ur Sufival két, vagy
 három bizonyság előtt, de azt is titkon. Elitél-
 heti kéd, mitsoda örömben vagy Sufi. Aki is
 bizony megérdemli a Grófné titulust, és az Isten-
 nek iránta való rendelkezést lehet tsudálni, a ki is
 mitsoda úton veszi gondviselelése alá az idegen or-
 szágban lévő árvákat?

Édes

Édes Néném, azt is ehhez teszem, hogy mi-
jól vannak az olyanok, akiknek elég vagyon a
ládájokban; mert Bertsényi Ur nem annyira a szük-
ségért házasodott meg, mint azért, hogy vagyon
módja benne. Mert ismerek én olyat, kéd is is-
méri, hogy nagyobb szüksége volna a házasságra,
mint Bertsényi Urnak, de *non habet pecuniam*. És
nem csak a bútsút járják pénzel, hanem a Menyasz-
szony tántzát is.

Nem jó törvény volt é a *Lycurgus* törvénye
Lacedemoniában, ahol próba esztendő töl-
teni a leánnyal? véle laktak esztendeig, kettőig, ha
egymással meg nem alkhattak, a házasság sem lett
meg, kiki ismét más társat keresett magának. De
ne keressük ezt a törvényt a régieknél: itt is fel-
találjuk; mert a férfiú egy Aszszonnyal, vagy le-
ánnyal a Török Biro elejébe megyen, és ott meg-
mondja a Birónak, hogy ezt a szemelet elveszem
esztendőre, vagy kettőre, mikor az idő eltelik,
ennyi pénzt tartozom adni néki. A Biró egy
tzedulát ad nekik, és azután szabadon együtt
lakhatnak. De a Birót meg kell ajándékozni; mert
a' nélkül végbe nem megyen a dolog. Szeretném
tudni, hogy mit mondanának erre a mi Erdélyi
Aszszonyaink? Fogadom, hogy fok mondaná: *Pla-*
ces. De talán még a Férfiak sem vesztenének raj-
ta, ha az ilyen törvény szokásban volna. Tu-
dom, hogy a ma lett Bertsényiné fog kédnek írni,
és titkosabb dologról is írhat, mint én. Hanem
azt kérdem kédtől, mitsoda külömbség vagyon a

Penitentia tartásnak Szentsége között, és a Házaságnak szentsége között? Erre feleletét elvárom kédnek, és azonban friss jó egészséget kívánván kédnek maradok.

LI.

Rodosto 19. Decemb. 1743.

Édes Néném már egynehány levelemre nem vettem kédnek válaszáat. Kédnek is hasonló panasza lehet reám, de annak azt az okát adom, hogy már egy hónaptól fogva a mi Urunk mindenkorosfzul volt, és a lábaira nem állhatott a köszvény miatt. Erre azt mondhatja kéd, hogy az én ujjaim nem voltak köszvényesek, és irhattam volna: én meg azt felelem erre, hogy mind a szívem, mind az elmém köszvényben feküdtek. Még az új házasságot sem láttam, amióta házasságban ma. Ma sem láttam volna meg, ha kételem nem lettem volna a Fejedelemmel oda menni: mindazonáltal azt meg kell vallanom, hogy az a kételemesség tetszett a köszvényes szívnek, és, mikor ott voltam, egy kis haragos pirogatás azért, hogy annyi ideig látni nem mentem, orvoság gyanánt esett. De, Édes Néném, az olyan orvoság még nagyobb fájdalmat okoz; micsoda orvoság jobb tehát? a' talán jobb volna, ha lehetne, hogy az orvoságot is kerülje el az ember: de ez' a mesteriség. Mindazonáltal, ha jó volnék azt kellene mondani, hogy mindeneket véghez vihetek abban, aki erőt adhat.

Itt

Itt mi már úgy vagyunk, mintha mindenkor itt laktunk volna, é mintha mindenkor itt kellene laknunk. Már nem tudálom, mikor hallok másoktól; hogy a Hazáját elfelejtheti az ember; mert talán magam is elfelejteném, ha csak a minapiban az Édes Anyám levelét nem vettem volna, aki is írja, hogy *gratias* szerez, ha bé akarok menni, és hogy, az Uram halandó lévén, holtá után mire juthatok idegen országban. E' mind bé tellyesedhetik, és mindenképpen csak bizonytalan voltát látom a forsomnak: de mind itt, mind másutt csak az Isten akaratjára kell magunkat hagyni. És ne úgy gondolkodjunk, mint az olyan Istentelenek, akik azt tartják, hogy az Isten a világot teremtven magára a világra hagyta, hogy menjen, amint mehet, és hogy az aprólékos dolgokra nem vigyáz, valamint hogy az órás megfínálván az órát aztot fel tekeri, és azután azt járni hagyja, amint néki tetszik. Eztet nem úgy kell hinni egy Kereszténynek, akit is arra tanít az Evangyélium, hogy az Istennek olyan gondja vagyon egy szegényre, valamint egy Királyra, és hogy minden dolgunknak az ő akaratja szerént kell folyni. Ha azt más-képpen hinnők, azt is kellene tartanunk, hogy nintsen más világ, és hogy csak a nagy Urakért, Gazdagokért teremtetett ez a világ; az alafon rendűek, és a szegények csak azokért vannak e' világon, valamint a vízben az apró halak a nagyokért, és valamint az oktan állatok a terh vonásért. Ne adja Isten, hogy ilyen hiszemben legyünk, és

H. 5

hogy

hogy ebben csak a névvel való Keresztényeket kö-
vefsük; mert én azt hiszem, hogy az Istennek ok-
lyan gondja vagyon reám, valamint egy Királyra,
és az én életemre, forsomra úgy vigyáz, valamint
a leg gazdagabbéra. Való, hogy világi módon azok
jobban vannak, de, minthogy Keresztények va-
gyunk, csak azt kell mondanunk: Légyen Isten
akarata rajtunk.

Észre sem veszem, hogy ujj házasság Afzso-
nyon kezdem el a leveletem, és prédikáció vég-
zem. De, Édes Néném, egy kis jó gondolat nem
árt. És látja kéd, hogy az Isten akaratjára ha-
gyom hogy nekem még abban módomban volt,
amiben volt már háromszor Bertsényi Urnak. Csak
azt mondom, valamint az *Æsopus* rókája, aki el-
nem érhetvén a szözlöt, azt mondotta, nem értt még
meg; én is, hogy még el nem jött az idő: de ar-
ra eljött, hogy kéd írjon, és az egészségére vigyáz-
zon. Majd elfelejtettem volna kédtől egy mesét
kérdeni. Mondja meg kéd, mitsoda különbség va-
gyon a Penitencia tartás Szentsége, és a Házaf-
ság Szentsége között? Ezt a mesét talán mászor
is megirtam kédeknek, de nem jut eszembe, de mint-
hogy ujj házasságokról kezdettem el a levelet, azért
írom még egyfzer. Még egynehány vers is jutott
eszembe, az is az ujj házasságokról. De a' bizonyos,
hogy Sulira nem szabhatni; mindazonáltal csak le-
írom, nem lévén mit írni egyebet.

A' való jó Kata, hogy leány korodban

Ha részefésé tettel volna jószágodban,

Kön-

Könnyen estem volna a barátságodban,
 Az igaz, nem volnék mostan rabságodban
 Oh én édes Uram! azt én régen tudtam,
 A kása hogy meg ne égessen megfűttam;
 Mert egyszer úgy mástól nagyon megtsalódtam,
 Veled úgy ne járjak, attól én tartottam.
 Jó éjszakát, Édes Néném, többet nem írok. Talán
 ebben az esztendőben sem veszi kéd több levelemet.

LII.

Rodoszto 18. Febr. 1724.

Edes Néném, már egynehány levelemre nem vehetem kédnek válaszáat. Tudom, hogy kéd is ritkán, és későn veheti leveleimet; mert most ritkán járnak a hajók a nagy szelek miatt. Az utolsó levelét ennek előtte husz esztendővel írta kéd. De hogy ne fillentsek, ennek előtte husz nappal. Nem tudom hol sétált annyit a tengeren, mégis azt írja kéd, hogy már ideje volna, kéd látni elmennem. Azt én szívesen kívánnám, de, ha én is husz napig maradnék a tengeren, talán halva vinnének kédhez, és káposztát főzetne kéd velem. Több napokat is töltöttem én a tengeren, de jó hajókon, az itt valókon pedig éppen nyomorúság. Azért tegye le kéd egy kevés ideig azt a kívánságát, szerezzen kéd, ha nem lát is, és elégedjék meg kéd a leveleimmel.

Azt írja kéd, hogy nem emlékezik reá, hogy még mászor is megírtam volna a mesét, és hogy
 irjam

írjam meg a magyarázatját. Eleget nevettem azon, amiképpen magyarázta kéd; mert kéd csak azt tartja, hogy jobb a Házaság a Penitentzia tartásnál. A' valo, hogy most gyönyörűsegelebb, de nem minden férfiú, és aszszony mondaná azt. De amig aztot valaki jobban megmagyarázza, én addig azt a külömbséget találom a Penitentzia, és a Házaság Szentségei között, hogy az első szentséget szánással, bánással kell elkezdni, de annak a vége örömmel válik: a második szentséget pedig örömmel kezdik, de bánással, és szomorúsággal végezik. Akinek nem tetszik, magyarázza másképpen.

Édes Néném, ha nem ismérem is, de megszerettem azt a leányt, akiről írja kéd, hogy mitsoda veszedelemre tette életét az anyjáért; mert a jó szívet méltó szeretni. De a Pogányók között is látunk olyan jó szívű leányokat. A többi között a régi Romaiak idejében a Tanács Romában egy aszszonyt halálra ítélvén nem akarta másképpen megöletni, hanem, hogy éhel haljon meg, azért a tömlőtzebe vetették, és semmi ételt, se italt nem adtanak nékie, senki véle nem is beszélhetett, hanem csak éppen a leánnyát botosátották hozzája, aztot is mindenkor jól megvisgálták, hogy ha nem viszen é enni az anyjának. A Tömlőtztartó látván, hogy két hét múlva is az aszszony csak jó egészséges a tömlötzeben, a Tanács elejébe megyen, és ott megjelenti, hogy annyi ideig az aszszony étel nélkül is jó egészségben él. A Tanács arról beszél.

beszélgetvén parantfolja a Tömlöztartónak, hogy nagyobb vigyázással legyen, és hogy az afzfzony leányát is jobban megvizsgálja. A Tömlöztartó ezeket végbe viszi, de az afzfzony ötven nap mulva sem akar meghalni éhelt. A Tömlöztartó azon tsudálkozván gondolkodik magában, hogy miképpen lehet az? azt végezi el magában, hogy egyszer meglesi a rab afzfzony' leányát, hogy mit tfináll, mikor az anyjával vagyon. Olyan helyt keres azért magának, ahonnét titkon mindent megláthat, hogy mit tfinálnak a tömlöztben. Más nap a rab afzfzony leánya a szokott órában az anyjához menvén a Tömlöztartó is a rejtek helyre megyen, és akkor látja meg, hogy mivel élt annyi ideig a rab afzfzony; mert minden nap a leánya tejével élt. A Tömlöztartó elébeszélvén a Tanátsban, hogy miképpen szopta a rab afzfzony a leányát, és hogy minden nap úgy szoptatta az anyját, a Tanáts azt tsudálván, és nagy ditséretet adván a leánynak, az anyját kibotsátatja, és jótéteményiért a város jószágából magajándékozza. A jó szívu afzfzonyt, két ezer^o esztendő mulva is méltó fzeretni. De illyen példát a férfiak között többet találunk. Megbotsállon kéd, hogy ezt találám mondani. Azért most nem is irok többet, hanem jó egészséget kívánván maradok kéd szolgája.

LIII.

Rodoszto 28. Jun. 1724.

Annak igen örülök, hogy olly hoszszas betegség után az ágyat el kezdi kéd hagyni, és az egészség meg akar kédde békélleni. Édes Néném, ha békéllik kédde, meg nem kell többé haragítani, hanem kedvit kell keresni, és gyakran meg kell ölelgetni, hogy leg alább még harmintz esztendeig a kéd szolgálatjában megmaradjon. Eppen nem volt szükség botosálatot kérni azért, hogy annyi ideig nem írhatott kéd. Mikor valami nem az akaraton mulik el, hanem valamelly, más alkalmatlan akadályon, akkor könnyü, és tartozunk is megbotosítani. Talán nem volna szükséges megírni, hogy mitsoda örömmel olvastam a kéd régtől várt levelet. Köszönöm is most az egyszer, hogy két, vagy három levelemre választ nem adott; mert az alkalmatlanságára lett volna.

De annak pedig örülök, hogy olly igen fogja kéd pártját az aszfszonyoknak; mert abból észrevevsem, hogy már jobb erőben vagyunk. Nem mondtam én azt, hogy ne legyen jó szívü Aszfszony: de ritka, és a férfiak között több jó szívü találkozik. Egy Neapolisi Király a Királyné házába menvén a Királyné finort tlinált. A Király kérlette, hogy minek tlinálja a finort? arra tlinálom ezt a finort, felelé a Királyné, hogy tégedet megfojtsalak véle. Ezt a Király tréfának vélte, de más nap a tréfa valóságra fordult; mert ugyan
meg

is fojtották. Édes Néném, az illyent ne tegyük a jó szívű Afzszonyok közibe, talán inkább tegyük a vad állatok' társaságába.

Nem csak a közönséges renden lévők között találunk jó szívűeket; de még a Fejedelmek között is; amelly ritka. Dom Antonio egy Portugalliai Király látván Ferdinandussal, és Isabellával hofszszas, és szerentsétlen hadakozását; kintlinek, és hadának fogyatékját, eltökéllé magában Frantzia Országba való menetelét, hogy ott a Királytól segítséget nyerhessen. Lajos Király Udvarába érkezvén Királyi módon fogadák, és Lajos szép ígéretekkel biztatván fogadá, hogy megsegítené. De alkalmas idő múlva látván hogy csak a biztatással tartanak, nijontában szorgalmaztatni kezdé kérését. Lajos nem akarván se megfzomorítani, se valósággal megvigasztalni azt felelé mindazokra, hogy a Burgundiai Hertzeggel való hadakozás volt az oka, hogy annyira hallasztotta a segítség adást. Dom Antonio csak az ígérettel maradván ismét kezdi sürgetni a dolgát. Lajos akkoron világossan kiadván a választ megvallá, hogy tőle nem kell semmit várni, és hogy amelly segítséget ígért, azt meg nem adhatja. Ez a fzmorú válasz kétségbe ejtvén a Portugalliai Királyt, és nagy szégyennek tartván ilyen válaszfzszal országába visszszatérni, készebb lett volna inkább akármelly veszedelemre adni magát. De minekelőtte kimenjen Frantzia országból két levelet ír: egyet a Fiának, aki az országára vifelt addig gondot, és meg mást a Frantzia Királynak,

nak, amely levelét egy Urnak adja kezébe, hogy a Királynak adja meg; amidőn az Udvarból távul lépzen. Ezek után csak titkon Roma felé veszi útját. A Portugalliai Király Fia a levelet vévén a nagy Urakat öfzvegyűjté, és a levelet elolvastatá előttök, amelyben panaszolkodik Dom Antonio a dolgainak roszfízul való folyásán mondván, hogy minden segítségtől megfosztatván másnak nem tulajdonítja, hanem bűneinek, amelyekért az Isten reá bocsátotta haragját, és, ha visszfa menne; az Isten a népére is terjesztené büntetését; hogy pediglén oka ne legyen nyomorúságoknak, az országot elhagyja, Romába megyen, és onnét Jerusalembé, ahol a Klastromban akarja életét eltölteni; és Népére az Isten irgalmafságát kérni. Hanem arra kényszeríti az egész országot, hogy a fiát Királyjoknak ismérjék, és nékie megesküdjenek. Ez a levél az ifjú Fejedelmet, és az egész Tanácsot megkeferité, de, engedelmeskedni akárván a Királynak, az ifjú Fejedelmet azonnal Királyjoknak koronázzák. Az alatt Lajos Király is megolvastván levelét azon a szíve megeseék, és mindjárt Dom Antonio után küldé, hogy térítenék visszfa útjáról, és megparantfolá, hogy segítséggel vinnék visszfa az országába, és Királyi székébe. Dom Antonio szomorúsággal vévé ezt a hirt tartván attól, hogy könnyű volt letenni a Királyi páltzát, de már sokkal nehezebb lépzen aztot felvenni; mindazáltal Portugallia felé veszi útját a Lajos kérésére, de nagy szív fájdalommal, előre által látván, hogy

talan

talán a fia ellen léfzen szükségés hadakozni, aki-
nek is oda engedte vólt koronáját, és aki talán
viszfsza nem fogja engedni könnyen. Illyen gon-
dolatokban lévén az úton, és Portugallianak első
városába érkezvén mitsoda álmélkodással látá, hogy
az ujj Király egész Udvarával ott várta volna őtet,
és aki azonnal lábaihoz borulván néki viszfsza aján-
lotta a koronát tsak arra kérvén, hogy atyai sze-
retetétől őtet meg ne foszfsza. Ezt az ifjú Királyt
tsak annak előtte két héttel koronázták vala meg,
aki is, mihent meghallotta az Atyjának viszfsza való
térését, azonnal eleibe mene. Dom António tsu-
dálkozván a fia tselekedetén, hogy egy ollyan if-
jú Fejedelem olly könnyen adná viszfsza a koronát;
hozzája való szeretetéből gondolá, hogy nem le-
hetne nagyobb hálaadással fijához, mintha egészen
néki hagyná azt a Királyi széket, amellyhez olly
érdemesnek tette magát. Azonnal az Atyja, és a
fijú között kegyes vetekedés támada, amelly a je-
lenvalókat könnyhullatásra ingerlé; mivel a fijú ar-
ra kinfzeríti vala az atyját, hogy űlne a Királyi
székibe: az atyja pedig arra kéré a fiját, hogy
abból le ne szállana, és mindenik helyes, és bölts
okokkal igyekezek vala egyik a másikat meg-
győzni, amelly viaskodás, mind a meggyőzőnek,
mind a meggyőzöttnek ditsőségökre fordula. Vég-
tíre az Atya, a fia fok kéréfíre, és könnyhullatására
meggyőzöttvén, a Királyi székébe viszfszaűle, és
nagy pompával mene bé Lisabonába, a nép nagy
örömmel áldván, mind az Atyát, mind a fiját.

Édes Nenem, ez a historia ha nem tetszik, irjon kéd fzebbet — éannekem tetszik, azért irtam meg. Az is tetszik nekem, hogy nem lakom sátor alatt, mert már két naptól fogvást az Urunk sátorok alatt lakik, engemet itt hagytanak a ház gondviseelésére. Erre tudom ehmondja két a verfet „Bátyám itthon maradjon; mert ő nem udvaros „Ám bár úgy legyen; mert jobban töltöm itt az időt. Még jobban tölténém, ha hoszszabb leveleket írna kéd; mert még a nyúl farkánál is rövidebbek. Szeret é kéd? visel é kéd gondot az egészségre? Én többet nem írhatok, úgy alhatnám.

LIV.

Rodofto 19. July 1724.

Édes Néném, ha lakat volna is a számon, mégis nevetnem kellene a kéd levelén, amikor azt mondja kéd, hogy, ha kéd lett volna a felesége a Portugalliai Király fiának, nem engedte volna meg kéd, hogy le tegye a koronát. Megbotsáffon a Királyné, azt nem mondhatni együgűségnek, hanem nagy jó erköltsnek, amelly példa mennél ritkább, annál ditséreteflebb.

A mostani Spanyol Király nem tette volt é a koronát a fija fejébe lemondván a Királyságról? Azért ki ditséri, ki nem: de azért kevesen ditsérik, hogy a fija csak hamar meghalván, ismét felvette a Királyságot.

Aztot

Aztot olvassuk egy Romai Tsászárról, hogy különös életet akarván élni, a Tsászárságot a fiának engedte: de ott nyugodalomban nem maradhatván, a fiához megyen; hogy elvegye tőle a Tsászárságot. Arra a végre öfzve gyűjtván a Nagy Urakat, és a Hadat, előttök fel megyen a fja mellé a thronusba, gondolván, hogy mindenek örülni fognak annak. És ott hoszszú beszéddel ki téfzi szándékát, és a fiának a Tsászársághoz való érdemetlen voltát; 's elvégezvén beszédét a fiát letaszittja a thronusról, akit is mindenek szeretvén mindnyájan felzendülének mellette; főképpen a Hadi Rend annyira, hogy öléslel fenyegeték a vén Tsászárt: Aki is látván, hogy nem úgy ment a dolog végbe, amint gondolta, és az élete is veszedelemben forogna, nagy okoslan tréfára fordítá a dolgot, és mindenek hallottára felkiálta: „Tsak azt akarám megtudni, hogy szeretitek é a fiamat, és minthogy szeretitek, ide hagyom nektek. „Nagy szeggyennel leszállván a thronusról visszfa tére a barlangjába: A Portugalliai Király fokkal ditséretelesebben tseledék ennél a Tsászárnál — a' való, hogy egy keresztény Királynak jobb erköltsűnek kell lenni, mint sem egy pogány Tsászárnak.

Azt jól mondja kéd, hogy foha sem kell hirtelenkedni, mikor az ember valamit akar kezdeni, és annak a végét kell megtekinteni. Jaj! Édes Néném, ha mi ezt követtük volna, nem volnánk most Bujdosók, de vannak olyan dolgok amellyeknek a mi elménkben a kimenetelök jobbaknak

retfzenek, mint sem a kezdetők; de az okofság azt hozza magával, hogy mindenkor mindent okossan kell kezdeni, annak kimenetelét a böltsesség Urára kell hagyni. De mi olyan nyomorú férges vagyunk, hogy semmit jól el nem végezhetünk, hogy hatlak az égből segítségem nem veszünk, és amit ott elrendeltek felőlünk, a' bizonyos, hogy a' szerént kell iromtatnunk, és az a rendelés mindenkor az Ur ditsőségét tekénti, és a mi hasznunkra fordul, ha jól élünk véle — de ehez is segítség kell. Ezt okozta nekünk az Ádám' almája, aki is csak könnyen engedelmeskedék a feleségének: de jaj! ki ne szeretné az olyan szép oldal tsontot?

Édes Néném, azt tudja kéd, hogy a mi Urunk egy darab időtől fogvást sátorok alatt lakott, ahol mégis az egészségre való nézve jobb, mint sem a városban, noha a multság mind egy: hogy pedig- len tegnap vízfzfa költözött a városba, fogadjuk fel, hogy kéd azt nem tudja. De azt könyv nélkül is tudja kéd, hogy szeretem kédet, ha az egészségre vigyázunk.

LV.

Rodofto 18. Aug. 1724.

Édes Néném, ha tudná kéd, mitsoda nagy búban vagyok, megesnék a kéd szíve rajtam, és elolvadna, valamint a vaj a tűznél, és rántottát főzhetnének véle. Gondold el, Édes Néném, már két naptól fogvást az Urunk nintsen itt, kilentz mér-

mér földnyire ment vadászni — oda léfzen vagy két hétig. Engemet itt hagyott, hogy gondot viseljek a házra, és a tselédekre — tsak: *Bátyám ittbon maradjon; mert ő nem udvaros.* Szánj, Édes Néném, szánj, ihon vadászni nem mehettem — minden nap Sufihoz kell mennem — foglyot nem lőhetek. Tsak Sufival kell beszélgetnem — mitfoda nagy büntetés e' nekem! bártfak egy hónapig tartana ez a büntetés! De akár meddig tartson, de addig úgy búsúlok, hogy majd meghalok örömemben.

A minap Sufival beszélgettünk, hogy mint lett a hazasága, és hogy ennek előtte másfél esztendővel nem gondolta volna, hogy Grófné legyen belőle, noha jó erköltsiért megérdemlette. Elég a', hogy a beszélgetés közben elébeszéltem néki, hogy mitfoda tsúfos, és szerentsés hazasága lett egy aszfzonynak, kédnek is elé beszéllem, hadd teljék az idő.

Frantzia Országban egy városi gazdag Bírónak az Iródeákja, megszeretvén egy lányt, megkéri, és a lakadalomra napot rendelnek. Ott pedig közönségesen az a szokás vagyon, hogy a lakadalom napján az ebéd, és a tántz estig tart, és estve mennek a templomba az esketésre, és onné az ágyba. Elég a', hogy az Iródeák vigan volt ebéd felett, és ebéd után tántzba vífzi a Mátkáját, aki is a tántz közben örömben, vagy miképpen, egy kis szelet talált botsátani — az Iródeák azt meghalván elszégyenli magát, és az a kis szél úgy

meghidegíti benne a szeretet, hogy a tántzot el-
 hagyja, és megizeni a Mátkájának, hogy ellene
 mond a véle való házasságnak, és férjhez mehet,
 akihez néki tetszik. Elítélheti kéd, mitsoda szo-
 morúsággal fogadá a leány ezt a követséget, má-
 sok pedig neveték a Deák együgyűségét. Elég a,
 hogy a Bíró más nap, megtudván, hogy miben múlt
 el a házasság, hivatja az Iródeákját, és minden-
 képpen eleibe adja oktan tselekedetét, hogy ol-
 lyan tsekély dologért, amellyet csak nevetni kel-
 letett volna, a házasságot félben hagyta. A Bíró
 látván, hogy nem akarna magába szállni, és a le-
 ány el venni, mondá néki, hogy mivel a leány-
 nak ellene mondottál, énnekem gondom léfzen reá;
 hanem menj el a házamtól. Azután a Bíró meg-
 mondja a leánynak, hogy ő elveszi, ha hozzája
 mégyen — a leány, azt nagy szerentséjének tart-
 ván, reá áll. A Bíró csak hamar a lakadalmat meg-
 tfinálja, de öreg lévén csak keveset lakhaték a fe-
 leségével, és sok pénzét, jószágát a feleségének
 hagyja, aki is azután Párisba ment, és ott Uri Afz-
 szony módra kezdé élni. Minthogy szép volt, egy
 öreg gazdag Generalis megszereti, de ezt is csak
 hamar kiszollitják a világból, és ez is mindenét a
 feleségének hagyja. No már nagy Uri, és gazdag
 Afzszony lett belőle csak hamar, de még a sze-
 rentse fellebb vitte; mert *Casimirus* Király letévén
 a Lengyel Ország Királyságot Párisba ment lakni,
 és ott meglátván a mi szerentsés Afzszonyunkat,
 megszereti, és elveszi, de mindazonáltal úgy,
 hogy

hogy csak titkos felesége legyen. Az Afzszony nem törődven azzal, ha Királynénak nem hitták is; mert valóságosan az volt, ha titkon is.

Mindezekből meglátjuk, Édes Néném, hogy melly tsudálatos úton vezettetünk, ha szinte az utat nem ismérjük is, és hogy gyakorta a szerentsétlenség szerentsére szolgál, valamint a mi titkos Királynénkal történt; mert ugyan is ki ne gondolta volna, hogy az a kis szél holtig való ártalmára ne legyen? de nem hogy ártalmára, de a' tette szerentséfsé, és a' nélkül csak alatsen rendben maradt volna, és az a kis szél vitte őket a szerentsének partyára. De nem jóvallom mindazáltal a leányoknak, hogy az olyan szélről várják szerentséjüket; mert az ilyen példa talán soha meg nem történt. De mit mondjunk az Iródeákról? azt mondom, hogy csak az olyan szélre volt érdemes. Ugy tetszik, mintha az a *Frater* csak a szélnek tünált lakadalmat, ugyan csak azzal is maradt. A melly Deákból az olyan szél kifujja a szeretetet, megérdemli, hogy a leányok fok babot, és retket egyenek, és úgy megfüstöljék, valamint a sódort — tudom, hogy kéd is erre ítéli őket;

Édes Néném, itt most én vagyok az Ur, úgy töltöm az időt, amint lehet, hol jól, hol rosszúl; hol jóban, hol rosszban, de csak telik, én is ballagok véle egygyütt. De azt kellene bánnom, hogy nem úgy töltöm, amint kellene, és csak akkor akarok jó lenni, amikor megházafodom. A' bizonytalan, és most kellene jó lenni, hogy akkor jobb

lehetnék. Tsak azt kell tehát mondani, Édes Néném, maradok a kéd roszsz szolgája.

LVI.

Rodoszto 15. Sept. 1724.

Édes Néném, ha semmit nem irt volna is kéd az utolsó levelében az egétség felől, de általláhattam, hogy jól foly az ereken a vér; mert a kéd levelén eleget nevettem. Ki ne olvasná jó szívvvel a kéd okos, és nyájas leveleit, főképpen, mikor jó kedvünk van? De tsak azért haragszom, hogy némellykor rövidek, holott soha hoszszú levelet nem írhatna kéd nekem, és olyan örömmel olvasom, hogy némellykor tsak azért írok rövid levelet, hogy hamarébb vehessem a kéd válaszáat. Tsaknem minden ember ír levelet, de nem minden tud olyat írni, hogy tetsék. Vannak olyanok, akik leírják, amit akarnak mondani, de a' tsak száraz, sótalan, és ízetlen: némellyek pedig a legkissebb dolgot is úgy fel tudják ékesíteni, olyan ízt adnak annak, hogy tetszik. Megbatsáflon a kéd veres ortzája, hogy meg pirítom, de kevés aszszony, és férfú tud olyan szép leveleket írni, mint kéd. Amellyek úgy tetszenek az elmének, valamint a szép, és jó ízű éték a szájnak. A káposztát akarám mondani, de nem merém, nehogy azt mondja kéd, hogy a káposztához hasonlítom a kéd levelit. De, megne haragudjunk, ha szinte ahhoz hasonlítanám is, mit véttenék vele? tsak azért

is azt mondom, hogy a szépen irt levél az elmének úgy tetszik, valamint a számnak a kapros, és téjfellel bé borítatott káposzta, a melly távulról úgy tetszik, mint egy kis ezüsthöl való hegyetske, amellyről, ha le veszik azt a lágy ezüst fedelet, alatta drága fűet lehet találni.

Erre tudom azt mondjuk: tsak a káposzta neki! Azt ne tsudálja kéd; mert egy nagy könyvet akarok irni a káposztáról. Leg elsöben is azt teszem fel, hogy azok a híres Rómajak, nem tudom mi okból, az orvos Doctöröket a városból ki tiltották, és két száz esztendeig tsak a káposztával gyógyítottak minden féle betegeket. De egyéb dítseretet nem mondanék is fölöle, a' nem elég é, ha azt mondom, hogy Erdélyi tziher? Hogyha pedig a könyvem elkészül, azt akarom, hogy a többi híres *Auctorok* közé számláltassam; mert ugyan-is, ha az aranyról, ezüstről, és egyéb *Metallumok*rol, drága fűvekről könyveket irnak, miért ne irhatnék a káposztáról? holott száz font réznél jobb egy tál káposzta éh gyomornak.

Minthogy már a gyomros materiába elegyedtem, talán követem még egy darabig. Nem lehet mindenkor beszélleni nagy dolgokrol — némellykor a *Cancellariakon* sem forognak szükségesebb dolgok, mint a konyhákban; azért ma, amint észre veszem, tsak a konyhán maradok, és, onnét írok. Azért is jutott eszembe, hogy régenten *Siciliában* volt egy Görög város, amellyet *Sybaria* városának neveztek. Ott a lakosok olyan torko-

fok valának, hogy nagy ajándékokat adtanak az olyan szakátsfoknak, akik ujjabb ujjabb étkeket tudtak ki gondolni, és olyan nagy kényességekben éltenek, hogy a városban nem szenvedték az olyan mester embereket, akiknek zörgéssel kellett dolgozni: de sött még kakasfokat sem tartottak azért, hogy fel ne ébreszszék álmokból. Lehet é, Édes Néném, ennél kényesebb élet? Ha ezek a Lakofok a mi Barátinkhoz mentenek volna ebédre, mint haktanak volna? A' való, hogy vannak olyan Barátok, akik jól tarthatták volna: de még vannak olyanok, ahol a fogók meg nem zsirosodott volna. De hiszem tudok olyan históriát, hogy egy aszszony meg ett egy milliomot, még sem zsirosodott meg a foga.

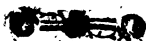
A híres *Cleopatra* egyszer azon vetekedett *Antonius*sral, hogy mellyik adhat közülök drágább ebédet? *Antonius* mondotta, hogy ő adhat három, vagy négy száz ezer forintos ebédet: *Cleopatra* felelé, hogy a' mind semmi, és más nap egy milliom érőt előtte megeszik. *Antonius* azt lehetetlennek tartván, *Cleopatra* más nap ebédre hívja *Antonius*t, az egyik fülben valóját levefzi, és etzetbe teszi, a gyöngy ott hamar elolvadván az ételbe teszi, és egyfzersmind meg eszi, és mondja: *Antonius* látod é, hogy én meg ettem egy milliom érőt?

Édes Néném, dítsérjük é azért *Cleopatra* Aszszonyomat? tsudálom, de nem dítsérem. De ha azt nem tselekedte volna, nem volna mit irnom. Édes Néném, meg ne egye kéd így a gyöngyeit; mert Bujdosók vagyunk. Ha az a Királyné úgy
buj-

bujdosott volna, mint kéd, talán ő sem tselekedett volna olyan drága bolondságot. A' való, bolondság: de annak a bolondságnak tizenennyoltz száz esztendőtol fogva megmaradott a híre. Tsaknem minden bolondság ezen a világon, hát az ilyen mért volna alább való a többinél?

Nagy *Sándor* nagyobb bolondságot tselekedett; mert a világot akarta birni, egynehány milliom embereket elvesztett, és egy kevés idő mulva ő is tsak úgy halt meg, valamint egy köldűs. A halál előtt mindenik egyenlő volt. Hát a' nem volt é bolondság attól a Romai Polgár Mestertől, akinek a városon kívül egynehány udvár háza lévén, és mindenike külön külön féle módon volt felékesítve, mindenikében különös udvari tselédje, mindenikében gazdag ebédet, és vacsorát készítettek minden nap, úgy, hogy akármellyikébe ment a Polgár Mester kész udvart, és konyhát talált? Hát *Vitellius* Romai Tsászfár felől mit mond kéd, aki egy pástétomot tináztatott ebédjére, amelly tsak fátzán nyelvel volt tele — ötven, vagy hatvan ezer tallérjába került — e' nem volt é bolondság? Hát *Cajus* Tsászfár, aki a lova istállóját úgy felékesítette, valamint a maga házat, és annak udvari Tiszteket rendelt, valamint magának, arany tálban, aranyos árpát adtanak enni, és némellykor ebédre hitta, valamint egy Királyt hívott volna ebédre — az ilyen nem bolondság é? Ne féljen kéd, nem írok több bolondságot, hanem valóságot, hogy szívessen szeretvén kédet maradok.

LVII.

LVII.

Rodoszto. 19 Nov. 1724.

Mindenkor pírongat kéd levelében, hogy meg nem írom kédnek, mint töltjük itt az időt? A nagy vigasságban csak sóhajtottunk, 's olyan jó kedvünk van, hogy majd meghalunk bűnkben — mit kíván kéd egyebet? Ha jó volnék, jobban tölthetném; mert arra elég jó példát ad a mi Urunk, de roszsz vagyok, és attól tartok, hogy az is ne maradjak. De talán az idő okosabbá téfzen, vagy akarom, vagy sem: a kintelen való okosságnak pedig semmi érdeme nintsen. Akkor volna valami kis érdemünk, amikor ehetnénk a megtiltott gyümölcsekből, de nem ehezünk, és nem akkor, amidőn arra nem nagy egyepetyénk vagyon. De már most, hatfak egynehány napig is okosabb leszek; mert tegnap ide érkezett a kétek Érsekje, itt fog egynehány napot tölteni, és addig reá tartjuk magunkat, *valamint a Kompodé nemes Aszszony.*

Édes Néném, ez' után hintót mit' kellett küldeni: a régi Püspökök pedig azért meg nehezteltek volna; mivel az előtt, főképpen a napkeleti Országokban a Püspökök közönségesen gyalog jártak — nem szóllok az öregekről, akik szamárra, vagy öszvérré ültenek. A Görög Anyaszentegyházban e' mindenkor így volt szokásban; mert a Püspökök, minthogy csak közönséges rendből valának, azért nem vágytanak a' féle alkalmatosságokra.

gokra. Konstantinápolyban annyi gazdag *Patriárkák* között talán csak egy volt, akiről mondják, hogy két száz paripát tartott. Azt nem kell tsudálni; mert a Tsászárs Ottse lévén inkább szerette az Uri, mintsem a Püspöki szokást. Tsak ebből is kitetszik; mert egy kedves kantzája lévén, amidőn megvemhezett, akkor az *Officiarius* mondotta a *Clericussal* — azt megtudván a Lovászmesterétől azonnal levetkezik, elhagyja az *Officiarius*, és az istállóba megyen. Azt látjuk, hogy Konstantinus Tsászárs megparantsolta a *Gubernatoroknak*, hogy szekereket, vagy más egyébbb útra való alkalmatosságokat rendeljenek a Püspököknek, akik a *Niceni* Gyűlésre mentenek; mert messze földről kellett oda menni, és az öregek oda el nem mehettenek volna. De ebből látjuk, hogy a Püspökök közönségesen nem tartottanak magoknak semmi alkalmatosságot az utazásra. A' bizonyos, hogy egy *Alexandriai Patriarkától*, akik gazdagok valának, ki tölt volna egy hintó, és egy ló: de mégis azt látjuk, hogy a híres Sz. *Atbanásius* gyalog járta fel a *Tbébai* puszta. A napnyugoti Püspökök már inkább kezdék az alkalmatosságot keresni, és lovakat tartának, a Krisztusnak, és az Apostoloknak hagyván a szamáron való járást. A' való, hogy Sz. Márton szamárra ült, és azon kerulte meg a *Diacesist*, de e' még igen eleinte volt, és még akkor a nagy renden lévő familiák nem igen vágytanak a Püspökségre: de mihent a nagy Urak' gyermekei a Püspöki söveget a fejökbe kezdék tenni

tenni szégyennek tartották volna számáron, vagy öszvéren járni, hanem paripákon, és nagy sereg-gel késértették magokat; amidőn a *Diaconiss*öket mentek látogatni, úgy annyira, hogy a szegény Plébánusok kinszerítettének panaszt tenni, hogy a Püspökök sok késéőkkel szállván reájok, azok öket mindenökből ki eszik. De mindenkor nevet-nem kell a Sz. Gergely panaszán, mikor eszembe jut; mert amelly *Diaconus* viselt a Siciliai jószágok-ra gondot, az' ennek a Pápának szép öszvéreket, és szamarakat küldött; a Pápa azt írja néki: énné-kem szép szamárokat küldöttél; de, ha szépek is azok, csak szamárok, hanem küldj egy lovat, amel-lyen járhaflak. A' bizonyos, hogy ez a Sz. Pápa inkább vígyázott a 'Sóltár' szépen való éneklésre, mintsem a szép lóra. Aztot olvassuk egy más Sz. Pápa felől, a neve nem jut eszembe, hogy Kon-stantinápolyba akarván menni a hajóból *Tbeffalonicá* tájékán kiszállott, és ott valami alkalmatosságot ke-restenek számára, amellyen elvégezhesse utját. Ott egy Nemes Ember feleségének igen kedves lóva volt, amellyen csak az Afzszony járt. Az Afzszony a Pápának oda adja a lovát, és a Pápa azon Konstantinápolyba megyen, és onnét vissza küldi a lovat, de a ló azután soha fel nem vette az Afzszonyát — aki is látván, hogy reá nem ülhet, a Pápának küldi Romába ajándékban.

Édes Néném, a' való, hogy mi azt igen szép dolognak tartjuk még monstanában is, hogy a régi Püspökök olyan akaratból való szegénység-ben

ben éltenek, amelly élet inkább hasonlított az Apostoli élethez. Azt se gondoljuk felőlők, hogy szegények lettenek volna; mert valaminthoz mostanában, úgy régenten is elég gazdag, és szegény Püspök volt; hanem az a különbség vagyon, hogy régenten a gazdag Püspök is úgy viselte magát, valaminthoz a szegény, mostanában pedig a szegény igen megkülönböztetik a gazdagtól. Hanem azt mondjuk, hogy régenten úgy kellett lenni; mert úgy volt a szokás: mostanában pedig, más szokás lévén egy gazdag Püspök megsértené a Püspöki méltóságát, ha külső képpen is magát nem tiszteltetné, és csak szakadozott ruhában járna. Mit mondanának most egy *Tolentinumi* Ersek felől Spanyol Országban, akinek három, vagy négy száz ezer arany jövedelme vagyon esztendőre, ha csak egy szolgálót tartana, aki babot főzne ebédjére, és egy szamáron kerülné meg a *Diaecessissét*. E', ha így volt is régenten, de mostanában ha úgy tselekednék, tsudálnák: de nem követnék, és annyira nem tisztelnék, fősvénynek is tartanák. Miért rendelték a Magyar Országi gazdag Püspökségeket? azért, hogy régenten tartoztanak a Török ellen felülni, és a Királynak egyik fiját eltartani. Mit mondanánk, ha a mi Erdélyi Püspökünket csak egy *Diaconus* késérvén szamáron menne a Gyűlésbe? azt mi szégyenlenők. Csak a bevett szokást kell követni. A ki nem jó szándékból kezd valami szokást, megfizet érte, de aki ezt a szokást mintegy kintelenségül, és jó szándékkal követi, az ellenfe-

femmit nem mondhatni. Aztot tudom, hogy a jó Püspökök nem az Uraság kedviért tartanak Ud-vart, hanem azért hogy szokás, és hogy a Püspö-ki méltóság inkább tiszteltesék.

Édes Néném, most veszem észre, hogy levelet írok, és nem bízták reám, hogy az Egyházi Renden lévők szokásiról irjak. Én ezt csak kédek írom — még is töltsük az időt; mert innét hirt nem írhatok, hanem csak azt írom, ami eszembe jut; mert mikor kédek írok; úgy tesz, mintha előttem volna kéd, és kéddel beszélgetnék. Elég a'; hogy a mi Érsekünk mind hintóban, mind gyalog megérdemli a tiszteletet — itt is fog maradni egy-néhány napig. Én pedig elvégzem leveletem; mert ha még hosszabb lesz; felét sem olvasla el kéd. Kérem kédet büntetlen meg kéd egy hosszabb le-véllel; és az egészségre igen vigyázzunk.

LVIII.

Rodoszto 13. Dec. 1724.

Azt írod, Édes Néném, hogyha gyakrabban ír-nék, gyakrabban vennéd leveletem. A' való; 's igaz; de mit irjak? Irjam é azt, hogy harag-szom? De ki ne haragudnék; mikor azt írja kéd, hogy már kédből lehetne Páp, úgy megtanulta kéd levelemből az Egyházi szokásokat? Leszsz még idő, mikor én boszút állok ezért. Mitfoda szép idő volna az, mikor az alszszonyokat felemelnék a Pap-ságra! Bezzeg akkor volna jó idő! Akkor látnánk
ujj

ujj rendtartásokat. Oh! már is örülök annak az időnek, mintha abban volnék. Már előre ellátom, hogy a nagy hójtól igen kitűndet tünálnának, vagy talán kitörűlnék a Kalendáriumbol, és annyi idővel meghofzszabbitanák a fársángot, úgy, hogy mikor most hat hét a fársáng, akkor tizenhárom lenne; oh boldog idő! A hetedik Szentség akkor az első helyre tétetnék; oh szerentsés idő! Az elválasztás akkor könnyű volna, és csak egy dolgra vigyáznának, nem úgy, mint most; oh kedves idő! Hát mit mondjak a Gyónásról? mert nem tudok ítéletet tenni felőle, ha eltörűlnék é; vagy sem: mindazonáltal, ha meggondolom, hogy az aszfszonyok szeretnek mindent megtudni, azt ítélnem, hogy talán meghagynák, és hogy a penitencia rövidebb volna, de, oh! melly hosszú volna a gyónatás; mert olly Papné kezibe akadáhatnék, aki, mindent meg akarván tudni, száz kérdéseket tenne, aki még a gondolatokat is meg akarná tudni: de meg ellenben könnyű penitentiát hagyna. Oh, Édes Néném, mint várom azt az időt, de talán sokáig kell várnom, és addig el is temetnek — azután, az aszfszonyomék ha soha Papok nem lesznek, sem bánom.

Vallyon elhinnék é azt nálunk, hogy mitsonda melegek járnak itt most, de kívált meleg esők; és sok menydörgések? Kéd leg alább hídje el; mert nem haűdök. Nyárban sem hallunk nagyobb, se több menydörgéseket, mint most: de a derék állapot, hogy igen igen ritkán esik itt le a

K

ineny-

menykö. Tudom, hogy fokféle, és tsudálatos erejét hallotta kéd a menykönek: de talán tsudálatosabbat nem hallott kéd, mint amellyet én olvastam. Mikor eszembe jut, mindenkor nevetnem kell; nevellé kéd is. Romában egy Frantzia Követ, amikor egyszer nagy menydörgések voltak, asztalnál lévén a feleségével, és az ablakok hogy nyitva voltak, a menykö által megyen — a házban kiki meg ijed, de semmi kárt nem tett — amikor pedig által ment a házon, a Követné melegséget érzett, találja ki kéd, hol? — — és mint-hogy asztalnál volt, nem lehetett a szoknya alá tenni a kezét: de asztal után maga is, el fakad nevetve rajta, amidőn észre veszi, hogy a menykö megperfelte — — —. Gondold el, Edes Néném, hol kereskedett? és ki ne nevetné eztet?

Most jut eszembe, hogy egy kérdésre meg kell kédnek felelnem. És annak egyéb okát nem tudom, hogy miért eszünk húst pénteken, amidőn azon a napon esik Karátson, hanem, hogy azt a szokást az Anglusok kezdték, azért, hogy az Evangyéliumban a' vagyon írva, hogy az Ige testé lett. Idővel azt a szokást másutt is bevetették. Hát a Frantziák fok helyeken Karátstól fogvást Gyertyaszentelő Boldog Afzszony napig szombaton a húst megeszik, azért, hogy azon időkből a Boldogságos Szűz gyermekágyban fekszik. Sok ideje vagyon már, Edes Néném, annak, hogy mi is a bujdosásban fekszünk. Ezt az esztendőt tudjuk, hogy tsaknem egészen itt eltöltöttük:

tük: de azt nem tudjuk, ha nem töltjük é, itt a másikat is. Melly szép dolog, hogy az ember nem tudja a Jövendőt; mert, ha tudná, még előre kétségbe esnék, de, nem tudván, bízik, és reményli, hogy úgy fordul dolga, amint kívánja. Nintsen e' világon rosszszabb tántz a barát tántznál, és tsak azon kell járnunk mind addig, a míg vonnyák. Tsak az Isten egészséget adjon, ugy legyen, amint néki tetszik; mert szép dolog az egészség, azért arra vigyázzon kéd, és írjunk gyakrabban.

LIX.

Rodoſto 16. Jan. 1725.

Ujj esztendőben mi vígadjunk, és, ha lehet tölünk, meg is házasodjunk. De azt a lehetet elvették mi tőlünk, és tsak a gondolatot hagyták szabadságunkban. De már az is unadalmas kezd lenni; mert ugyanis mi haszna itt arról gondolkodni? A Bujdosók házafsága igen szomorú házafság. De kivel? a kétek Görög leányival? távul legyen. A' bizonyos, hogy azok nem érdemlik a Feleség nevet. Tsak arra való, hogy reggeltől fogva estig a kereveten üljenek, leg kisebb gondjok a házra ne legyen, de igen sok a köntösökre, annyira, hogy minden nagy innepre az ujj köntösnek meg kell lenni, és ha egyszer elmúlnék, az Urának szemébe megmondaná, hogy ha ő nem akar tfináltatni, talál ollyat, aki ő néki tfinál-

páltat. Ötven ezer tallér úrrú köves partékát adna is itt az ura a feleségének: de abból az afzszony meg nem segítené egy polturával is az Urát, ha szegénységbe esnék, készebb volna száraz kenyeret enni, mint sem egy gyöngyös nyakra valóját eladni. Ha kétszer, vagy háromszor napjában fel nem öltözhetik, akkor elunja magát. Amitsoda felyem materiákban, és gyöngyöffen látja az ember, azt gondolná, hogy mindenik egy Gröfné. Az afztala is hasonlít a köntöséhez, holtott egy kis száraz halból, vagy egy kevés riskásából áll az ebédje, és vatsorája.

Frantzia Afzszony sem kell; mert annak csak a kártya, és az ének az eszében. A Spanyolnék szintén úgy bujálkodnak a köntösben, valamint a Görögnék, és abban, hogy kis lábok legyen — készszebb is volna inkább mindenét megmutatni, mint sem a lábát. Hát, ha még olyan kis lábok volna, mint a Kinai afzszonyoknak! Ott amikor valami leányt jóvallanak valakinek, hogy el vegye, leg először azt kérdi, ha nagy é a füle; mert a leg nagyobbbat tartják leg szebbnek — és ha nagy é a lába; mert, ha nagyobb volna a kis újomnál, már el nem vennék. Eztet pedig nem fogja kéd tsudálni, mihent azt kéd meg tudja, hogy abban az Országban a leány gyermek mihent másfél esztendő, mind a két lábát kitekerik, és azután az úgy marad, és nem fokot ugrándozik azután. A' való, kis lábai lesznek, de holtig nyomorúlt leszsz, és csak a házból sem mehet ki.

Azt.

Azt tartják, hogy a szanta aszszonynak olyan forma mozgái vannak, amelly tetszik; de szeretem másoknak, nekem pedig, Édes Néném, Erdélyi aszszony feleséget adjon kéd; mert nem tudok olyan országot ahol az aszszonyok olly érdemessen viseljék a feleség nevet, mint a mi tündér országunkban. De, amitsoda állapotban vagyunk, aztot még csak reményleni sem lehet — mindenütt a nagy békefű, és tsendefű: nekük pedig zavaros vizben kellene halásznunk. Másutt nem tudunk hadakozást, csak a Törököknek a Persával, ez is már egynehány esztendőktől tart. Mi nekünk azt kell kívánnunk, hogy a Török legyen győzedelmes; mert kenyerét eszszük. Nem is segítik úgy a Bujdosókat másutt, mint ebben az országban. Ez a nemzet nem is ollyan irtóztató, valamint a híre vagyon — nem tudok ollyan nemzetet, aki ollyan tsendefűben éllyen, mint ez: és sehol ollyan békeséges maradásunk nem lehetne, mint itt. Istennek legyen hála leg kissebb szerentsétlenség még közöttünk nem történt — akár hol találjunk Törököket, mindenütt jó szívvél látnak minket; mert a Török leg inkább a Magyarokat szereti. Többet nem kívánhatunk mind ezekért nekik, mint azt, hogy még valaha legyenek Keresztények. Amen.

Hogyha pedig ezzel a kevély Görögökkel volna dolgunk, itt eddig nem lakhattunk volna. Ezek noha Keresztények, de bennünket gyűlölnék. A' pedig bizonyos, hogy leg kissebb ártal-

mokra nem vagyunk: ők ártanának nekünk, ha lehetne, de nem merik; mert leg kisebb dologért a száz páltzát meg olvasnák rajtok, és így betsületben, és tiszteletben tartat minket a bot. Itt azt nem tekintik, hogy mitsoda renden vagyon, hogy ha gazdag é, vagy régi familia? mind ezek meg nem mentik, hogy a husz körmiről le ne vonnyák, és a száz páltzát duplán meg ne kóstitolja. Ki is lakhatnék az ilyen kevély nemzetséggel, hogy ha így a földig meg nem aláznák őket.

En leg inkább azon búsulok itt, hogy hol nyomtassam ki a kéd leveleit? Ha olyan könnyen meg lehetne, amint aztot megérdemlenék, nem kellene törődnöm; mert azt tudom, hogy mások is gyönyörűséggel olvasnák. Senkit nem kell szemébe ditsérni, de 25 mérföldnyire meg lehet. Azért ha meg szid is kéd, azt nem hallom: de azt kívánom hallani, hogy kéd egészséges — arra is kell vigyáznunk; mert az egészségesnek étel, ital, és más egyéb fennálva is jól esik. Adjon Isten jó éjszakát, igen kedves álom látást, és holnapra fel virradást.

LX.

Rodofto 22. Apr. 1725.

Hol vagyon? hol vagyon az a puskás, ki meg lötte azt a farkast, ki megette azt a ketskét, kit Apám vett a vásáron? — — Hol vagyon az az ember, ki megtalálta azt a levelet, kit innét irtam kédek? — Mit tehetek, Édes Néném, róla, hogy

Hogy már régen nem vette kéd leveleimet? Ha nem irtam, azt nem kell tudálni, ha kéd nem vette; de ha irtam, hogy veszett volna el? De mit törődünk rajta? A mi leveleinket Bétsben is elolvashatják. Hogyha pedig a tengerbe veszett, a' bizonyos, hogy a halaknak nem zúrozza meg a fogokat. Édes Néném, ha egy két levelünk el vész, írjunk tizen kettőt helyekbe, a' nem nagy fáradtság, és a restséget meg nem háborgatja. De mit irjak? mert itt semmi hír nintsen, hanem, ha azt írom meg, hogy most itt az Örmény aszszonyok nagy munkában vannak; mert most vetik a gyapotot — írunk hát a gyapotról; mert az itt nem bolondság: de sött még nagy haszon; mert sehol nem terem annyi, mint itt, és az itt nagy kereskedés. A mi földünkön nem gondolom, hogy meg teremne; mert meleg földet szeret. De, Magyar országban tudálom, hogy meg nem próbálják; mert ott vagyon olyan hely, ahol megteremne, és a' nagy hasznot hozna az országnak — leg alább az a pénz, akit gyapotért adnak, megmaradna az országban.

A Gyapot mag olyan nagy, mint egy borsó szem, de fekete, és most kezdik vetni. Nem nő nagyobbat más fél arasznyinál, de egy szálból három, vagy négy ág is jő ki, és azon mindeniken egy egy gömbölyű gyümölcs függ, amelly olyan, mint egy kis zöld dió, és annak a virágja sárga. A míg meg nem érik, ha fel nyitják, enyv forma materia vagyon benne: de mikor érni kezd, abból

az enyvből léfszen a gyapot, és magában kinyílik, hogy a meleg jobban megérelhesse. A midőn pedig Septemberben egészen kinyílt, megfejtéredett, és a haja megfzáródott, akkor kifzedeketik a gyapotat a hajából magostól. De minthogy sok magja vagyon, és a gyapot úgy jött ki szálanként abból a magból, hogy újal is nehéz volna a magról le tépni a gyapotat, azért itt az aszfszonyoknak olyan kis kerekök vagyon, amellynek két tengelye vagyon: egyik vas; a másik fa — egyik egy felé fordul, a más másfelé, úgy, hogy amidőn a gyapotat közibe botsátják, tsak a gyapot megyen által, a magról le foszlik, és tisztán elik le más felé, és így könnyen választják el a magjától. Az olyan kerék nélkül egy maróknyi gyapotat egy nap meg nem lehetne talán tisztítani a magjától: de a kerékkel egy zsák gyapot kevés. Ihon már készen vagyon a gyapot, tsak fonyja kéd.

De, Édes Néném, minthogy a gyapot nálunk meg nem teremne, kéd más hasznót tehetne a mi Országunknak, amellyért méltó volna a kéd nevét arannyal le irni az Erdélyi Historiában. Ha az Isten haza viszi kédet, miért nem lehetne kédnek annyi felyme, hogy a szükségre valót nem kellené pénzen venni? Ha kédtől meglátnák, más Uri aszfszonyok is követnék, és lassanként a haszonért a közönséges renden valók is felkapnák. Idővel nálunk is elbővülne, mint más Országokban, aholott is tsak lassanként kezdték. Ebben az Országban, egy Görög Tsáfzár bőven megajándéko-

deközött két *Missionarius* Papot azért, hogy ők hozták meszsze Országról leg elsőben a felyem erefztő bogárnak a tojását, aztot itt ki költették, felnevelték, elszaporították, és megmutatták, miképpen kell bánni velök, és a felyemmel. Ők azt, mint okos emberek, mind megtanúlták volt. Itt hogy elszaporodott, az Olaszok is felkapták a Görögöktől, az Olaszoktól a Spanyolok, és a Frantziák idővel felvették, és így terjedett el lasként, és így jött be a haszon a kereskedéssel az Országba.

Nevetném, ha kéd lenne az első *Fundatora* a felyem erefztő bogaraknak Erdélyben. Az ilyen dolgot ha valaki elkezdené, a többi is követné. És az olyant olyannak kell elkezdeni, aki ahoz tud; mert e' tsak éppen azért tetszik nehéznek, hogy nem tudnak véle bánni. Hogy is lehetne egy Uri aszfzonymnak kedvessebb mulatsága, és hasznosabb, mint mikor látná, hogy egynehány ezer hernyó mitsoda nagy serénységgel dolgozik számára: De minthogy azok az állatok nagy ehetők, és mihent lesznek, azonnal enni kezdenek, az ő leg kedvessebb ételök az eperj fának a levele. A fejer, és a veres eperj fa pedig tsaknem mindenütt megteremne nálunk tsak kevés fáradsággal. Énnékem pedig úgy tetszik, hogy nem kellene fajnálni a fáradságot az olyan munkásoktól, akik egy kevés fa levélért felyemmel fizetnek nekünk.

Még előre megmondom, és abban nem kételkedem, hogy kéd nem tudná, mint kell bánni

ezekkel a selyem tñáló munkásokkal: de min-
 hogy egyéb dolgom nintsen, le irom kédnek,
 hogy mit olvaftam az iránt, azután úgy dolgoztatta
 kéd őket, amint tetfzik. Leg elsőben is egy tñ-
 ta házat kell számokra elkészíteni, akin jó ablakok
 legyenek, ahová a verőfény bészolgálhaflon, és
 ahová az egerek, se más egyéb kis állatok ne
 mehessenek, a szél se érje. A ház közepére négy
 tñövekre egy gyéként kell teríteni ágy formára,
 vagy ha gyékény nintsen, apró veszfzőkből kell
 fonni olyan formát, valamint a szilva aszfalókon
 vannak. A ház már meg vagyon: hanem hozzuk
 már a világra a munkásokat. A selyemeresztő bo-
 garaknak a tojáfa igen igen apró, hogy alig látja
 az ember, és amikor tojik, egy papirosra teszik,
 a papiroson hagyván egynehány száz tojását, az
 oda szárad, és azt jó helyre elteszik tavafzig.
 Azért vegyük elé azt a papiroffat, és adjuk oda
 valamelly kövér leánynak, aki aztot a kebelébe
 tévén, a melegtől egy kevés idő mulva ott életre
 kapnak. Mihent azt észre veszik, hogy mozga-
 nák, a papirosra gyenge leveletskéket tesznek, már
 megmondottam mitfoda fának a levelét. Amidön
 egykevelsé nagyobbak lesznek, a fellebb megmon-
 dott ágyra kell őket el helyheztetni, és tsak gyen-
 gén kell őket bé takarni fa levéllel, a derekalljok
 is fa levél legyen. De leg elsőben is arra kell
 vígyázni, hogy ezeknek olyan dajkát kell adni,
 aki munkás, és értelmes legyen, aki a fiait sze-
 resse, aki azoknak mindennap bizonyos órában
 frís

fris levelet adjon, elsőben meg tisztítván az ágyat minden nap a tisztátalanságtól, és a levéltől — e' meg lévén azután kell reájok hinteni szép lattan az ujj levelet. Mivel femmi úgy nem árt ezeknek az állatoknak, mint a tisztátalanság, és a nedveség, arra vigyázzon a dajka, hogy vizes levelet ne adjon nékik — az első időben szedett levelet meg kell szárasztani, és ha látja, hogy első lészén még előre kell levelet gyűjteni, és nem kell, hogy böjtöltesse a fiait; mert ezek a kis állatok, mint-hogy kevés ideig élnek, azért az időt el nem akarják veszteni, és szüntelen esznek. Hogyha olyan nagy szükségben találának esni, hogy fa levelök nem volna, olyankor lehet faláta, vagy káposzta levelet nékik adni, eztet ők megeszik; mert a szükség reá viszi, de ilyen eledeltől a felymők sem lészén olyan jó. A dajka tisztán, és jó eledellel tartván fiait arra igen vigyázzon, hogy, amidőn szép idő vagyon, az ablakokat estig nyitva tartsa, és a házat tisztán tartsa; mivel a tisztaság, és a jó *air* ezeknek igen egészséges. De egy kevesé nézzük meg, hogy mitfoda változásokon mennek által.

Ez a féreg a tojásból kikelvén igen igen kicsi, és fekete. Egynehány nap múlva fejéredni kezd, de ezt a köntöst le veti, és minthogy vastagodik, fejérebbe, és zöldes ruhát vészén magára — egy kevés nap múlva az ételt tellyességgel elhagyja, és elaluszik mintegy két napig — azután hánkódni, és nyughatatlankodni kezd, úgy annyira,

ra, hogy a nagy erőltetésben megveresedik — akkoron a bőre megrántzódik, és azt leveti: no már harmadik köntöst veszen magára! hát nem elég egy hónap alatt háromszor változtatni a köntöst? Azután enni kezd, és akkor egészen más formája lesz, mint annak előtte. Egynehány nap múlva jól éven ismét mély álomba esik — abból felferkenvén új inget veszen magára, azaz új bőrt. Azután ismét egy kevés ideig a jóllakáshoz fog. De végtére mind azt, mind az életet, mind a társaságot megúnja, és mindezekből elakarván magát vonni olyan kis remete házatskát kezd selyemből tfinálni, amellyet nem lehet eleget tfinálni, se a Teremtőt eléggé imádni. Édes Néném, elúntam már az írást is, azért félben szakasztam a mi remeténk munkáját — mászor leírom. Hanem most arra kérem kédet, hogy az egészségre vigyázzunk; mert én vagyok, aki voltam, és léfzek, aki vagyok.

LXI.

Rodoſto 23. Maji 1725.

Édes Néném, megbotsáſſon kéd, hogy hazudtam, vagyis inkább, hogy a pennám hazudott; mert Rodoſtóról dátáltam, holott nem vagyunk a városban, hanem mellette; mert tegnap-tól fogváſt sátorok alatt lakunk. Ha tanátsot kérdetek volna tőlem, mászorra hagytuk volna a táborozást; mert a vászon ház csak akkor, jó, mi-
kor

kor másképpen nem lehet: de az Ur akaratján kell ügetni.

Elég a', hogy itt a fok, kevés, femmi dolgaimtól ment lévén szabadon elkésérhetem kédet a mi remeténk látogatására. Mennyünk már most hozzája, és nézzük meg, mifoda barlangot épít magának; mert az utolsó levelemtől fogva elég ideje volt, és ha egyszer bészárja magát, azután nem szól hozzánk. Úgy tetszik, hogy az utolsó levelemben ott hagyók félben, hogy ez az állat végtére egy kis felyem házat épít magának. Amidőn ez az állat ahoz akar fogni, az ételt elhagyja, és mindenütt keres magának olyan helyt, ahol építhessen; azért seprő ágokat hintenek néki, és falra is ágokat függesztenek számokra. Mihent az ágakra felmászna, azonnal elkezdik a felyem eresztést, és köröskörül bépólálják magokat. Az első felyem nem olyan jó, mint az utánna való. Amidőn magokat egészen, és jól bétakarták volna, azt a kis házat belől ismét megbéllik olyan gyenge, és tömött hárttyával, ahová az *air* nem férhet. Ezt az utolsó munkát elvégezvén akkor elaluszik, és a változáshoz készül, valamint látjuk, hogy a hernyók pillangókká változnak. Ahoz a változáshoz pedig két, vagy három hét kívántatik. Amíg ez eltelik, addig jó megtudni, hogy az a kis házatska olyan formájú, és olyan nagy, mint egy galamb tojás. A felymet, amellynek hasznát veszik, úgy kell gondolni, mintha a tojást felyemmel béborítanák. A hárttya, amellyről szözlottam

ide

ide fellebb, olyan, mint a tojásnak a haja. A három hét eltelve az alatt halottaiból feltámad, de más formában; mert a házán egy kis ablakot fúrván onnét szép fejer ábrázattal, és szárnyakkal repül ki. Az előbbeni köntösét a házban hagyván a hazzal együtt a dajkájának hagyja fáradtságáért.

De minthogy a selyem egészen elromlik, amidőn a házat megfurja, azért tsak egynehányat hagynak meg magnak, és a többit a melegre kitetzik, hogy az állat bennök meghaljon, és fel ne támadhasson, úgy a selyem egy szálban megmarad; mert az állat nem hagyván soha félben munkáját, a háza is egy szál selyemből áll, a mellynek hossza kilentz száz lábnyi, és némellykor több, de még az a szál duppla, és egymáshoz nagyon enyvezve. Már gondolja el kéd, mitfoda vékony szálnak kell annak lenni?

Már vizfszatérek azokhoz, akiket magnak meg hagynak. A házokból kifúrván magokat ők onnét el nem távoznak. A nősténye sokkal nagyobb a férjeknél. Egynehány napot szabadságban töltvén egyinással, azután egy papirosra tetzik a nőstényt, valamint a gyermekágyban, és a papirosra tészen leg alább öt száz tojást. Ebből elítélheti kéd, hogy nem kell fokot meghagni magnak, és hogy négy, vagy öt pár elég maradékot hágy.

Immár a selyem meg nagyon, de az erőssen a házhoz nagyon tekerve, és enyvezve. Azt le venni még más mesterseg, de azt is megtsfelekszem,
tsak

csak kedvét találjam kédnek. Leg elsőben is azokat a kis tojás formákat lágy meleg vízbe vetik, hogy az enyv megolvadjon — azután egy kevés feprű szállal habarni kezdik azért, hogy a felyem szál a feprűre tekerődjék — de csak hat szálát tekernek együvé, és amig egészen letekerik, addig mind a meleg vízben maradnak a kis házatskák. Aztot tudja kéd, hogy a felyem természet szerént fárgás, és ha meg mofsák szép fejér.

Immár bizvást nevelsen kéd, hogy olyan dologra akarom kédet tanítani, amellyet kéd jól tud. De minthogy kéd úgy kívánta, engedelmeskedni kell. De aztot talán nem tudja kéd, hogy voltak olyanok, akik megpróbálták, hogy a pók háló még erősebb volna a felyemnél, hogy azt úgy meg lehetne szaporítani, mint a felymet: de minthogy több költségben telnék, azért abban hagyták; mert egynehány ezer pókot hússal kellené tartani. Hát azt írtam é meg valaha kédnek, hogy Egyiptomban egynehány ezer tojást tesznek egy meleg kementzébe, és húsz nap múlva annyi ezer pislent huznak ki belőle. De azt tartják, hogy azért a tyúk hús ott nem olyan jó. Ma látom, hogy csak a gazdaszszonyságról kell kédnek írni: de félben hagyom; mert elfelejtettem volt, hogy táborban vagyok. De a mi táborunk olyan, mint az Israeliták tábora, ahol egy puska szót sem hallani: azért jó ejszakát is kívánok kédnek; mert itt nem kell félni az ellenségtől, csak a fűlbemáfszótól.

P. S.

P. S. Aztot tudja kéd, mitfoda rendet tartunk a városban: itt is hasonló renden, és szokáson járunk. Nintsen is szebb a jó rendtartásnál. Aztot egy közönséges ember is véghez viheti házánál: de arra a mi földünkön nem igen hajtanak még az Urak is, de jól tselekszik é?

LXII.

Rodoſto II. Junii 1725.

Eleget nevettem, Édes Néném, a kéd udvaros köszönetén, mintha én azt megérdemlettem volna, és mintha valamelly ujj dologra tanítottam volna kédet: de el kell vennem, és meg kell tudnom, hogy a kéd köszönete tsak arra való, hogy bátrabban ki nyíllam a tudományomnak erkélyit. Jó némellykor megbátorítani az embert; mert sokan vannak olyanak, akik szégyenlik világosságra tenni gondolatjokat; noha jobban gondolkodnak sokszor, mint azok, akik aztot tsak bátran ki pökik.

Arról igen okoslan gondolkodik kéd, hogy úgy szeretné neveltetni a fiát, és leányát, valamint ott Pérában nevelik a Frantziák. Édes Néném, ott pedig tsak Kereskedőket lát kéd: de az Országokban kellene látni, hogy a Nemes Ember gyermekeit mint nevelik. A' való, hogy nekik magok Királyok vagyon, és a' hol mindenféle tudományok, és mesterségek virágoznak. Az is való, hogy egy Orzágnak a boldogsága az ifjakas

kat való jó neveltetésből áll — a hadakozást, a tudományokat, és a mesterségeket akkor kezdik tanulni. A mi boldogtalan országunkban mindezekre alkalmatossága nintsen egy ifjúnak, noha mindezekre olyan alkalmas volna, mint akár-melly Nemzet. Mindazonáltal úgy tetszik, hogy mégis jobban lehetne nevelni az ifjakat, ha az atyák arról jobban gondolkodnának. Noha közülök sokan tudatlanok, és egy vaknak nehéz a világtalant vezetni. De, ha magok is a tanulást jobban szerették volna, a fjakat többre taníthatnák; mert egy jól neveltetett, és oktatott ifjú a fját is a' fzerént neveli. Mert ugyanis nézzük el, hogy neveltetnek nálunk az ifjak közönségesen? Leg alább tiz, vagy tizenegy esztendőskoráig a faluból ki nem megyen, hanem addig a falusi iskolába jár — addig az ideig megtanul olvasni, de az olvasással sok paraszti szokást is tanul. Ha iskolában nintsen, otthon egyebet nem lát, hanem minden héten hétszer az apját részegen látja, aki nem törődik azzal, hogy a fjába valamelly Nemeli, és Keresztényi jó erköltsöket öltson, és tsak a tselédekkel való társaságban hagyja, akiktől mindenféle rossz szokást, és rossz erköltsöt látván, és tanulván, azok benne tsaknem holtig megmaradnak, és a nagy parasztságban való neveltetése miatt azt sem tudja, ha Nemes Ember gyermeke é? Talán meg sem tudhatná másként, hogy hatsak a Jobbágyok kis Uroknak nem neveznék.

L

Tizen-

Tizenkét, vagy tizenhárom esztendőös korában valamelly *Collegium*ba bé plántálják, ahonnan huszonnégyszáz, vagy huszonöt esztendőös korában szabadul ki. Ollyan idejében, a mellyben másutt már az ollyan ifjú jó Deák, jó *Historicus* — a *Geometriát*, *Geographiát*, szükségéhez képest tudja, és már jó Hadi Tiszt. Nem tsak hadi dolgot, de országos dolgot is bizhatnak reája. De már vigyük haza pompával a mi huszonöt esztendőös Deákunkat a *Collegium*ból, és nézzük meg, hogy annyi tanulás után mit tud, és hogyha használhat é valamit tudományával az országnak, vagy magának? Leg elsőben is a mi Deákunk azon igyekezik, hogy tzipra köntöfe, és paripája légyen — egynehány könyvit, és *Philosophiai*t valamelly al-mariomba ektemetvén azután faluról falura bójárja az attyafiaiit — *Aristoteles*nek ott egynehány *terminus*it kipöki, de deáknál már szégyenlene beszélleni azért, hogy az Afzszonyok tanuló Deáknak ne tartsák. Az Attyafiaiinál mit tfinál? leg hasznosabb beszélgetése a vadászatról, a lovakról vagy on — ha afztalnál vagy on, nagy gyalázatnak tartaná, ha jól neim innék, és még deáknak tartaná, ha magát mentegetré — ebéd után az Afzszony, vagy Leányok házában bontja ki, amit *Virgilius*ból, vagy *Ovidius*ból olvasott. De hogy az iskoláról való emlékezetet is tellyességgel elfelejtse, szükségesnek gondolja lenni, hogy a szolgák közül kettőt, vagy hármat szeretőinek fogadjon. Efszerént felróván az attyafijait, és közöttök

rok egynehány részegség után megmosván torkát, a deák szótól, és az iskolai portól, ismét haza iromtat azzal, amit az atyafijaitól tanult. De mit tanult? azt a tudományt eléveszi, mihent az apjához vendégek érkeznek; mert leg nagyobb gondja is a' leszfz, hogy az apja vendégit megrészegítse; és az apjától is azért ditséretet vegyen más nap. E'szerént tölt el két vagy három esztendő't vagy a vadászatban, vagy az italban, vagy a *Venus* udvarában, és amit egynehány esztendő'kig tanult; azt egy kevés idő alatt tsaknem mind elfelejti. De mit tanult volt annyi esztendő'kig? tsak a deák nyelvet, és egyebet nem tanulván annak házá'nál hasznát nem sokat veszi — és a gazdaságban olyan tudatlan, mint mások. És a *Physica* ából annyit nem tud, mint a Molná'ja, vagy a Ková'tsa; nem tudván tsak annak is okát adni, hogy miért hinti meg vízzel annyiszor az égő szénét. Annyi deáksága után tsak azt is a Tisztartó'jától kell megkérdeni, ha a szőlője délre, vagy éj'szakra fekszik é? Kérjük már aztot, hogy mikor fogja hasznát venni a *Logica*jának, ha megházafodván a gazdaságakor annak femmi hasznát nem veszi. Az Ország Gyűlésébe elmenvén az ország dolgához nem tud — nagy tsendefségben kell hallgatni a végzésekét, mivel, ha ott úgy disputálnának, mint az iskolában, azonnal ő is felugranék széke'ről, és felkiáltaná: *Nego maiorem*. De azokhoz nem értvén olyan taná'tsot kell adni, hogy hányják el az ember főt. Nem hogy azt tudná, hogy miben áll

az ország haszna; de azt sem tudja, mitfoda országok szomszédai Erdélynek? Hogyha a Maros a Tiszába foly é elsőben, vagy a Dunába? De hol? a' meg más kérdés volna. Mindezekből látjuk, hogy a nyoltz, vagy kilentz esztendeig való tanulásnak se maga, se az ország hasznát nem veszi; mert a deák nyelvnek úgy vennék hasznát, ha a hadakozásról, az ország igazgatásáról, és más tudományokról olvasnának. De így a mi Philo-
phusunk egy két esztendő múlva olyan tudatlanná léfzen, valamint a Gondvifelője, és ha a Tisztartójának nem kellett volna írni, talán az írást, és az olvasást is elfelejtené. Nem akarom ezekből az kihozni, hogy a deák nyelv haszontalan volna, hanem csak azt mondom, hogy egy Nemes Embernek idő vesztés annyi esztendőig csak azt a nyelvet tanulni; mivel a' mellett más egyéb hasznos tudományt is tanulhatna: egy Paraszt Ember gyermekinek még haszontalanabb, és jobb volna, mihent írni, és olvasni tud, valamelly mesterséget tanulni; mivel a mesterségek, és a kereskedések hajtának hasznát az országba. Tudom, hogy a mi országunkban egy ifjúnak más tudományt nem lehet tanulni; mert nintsenek arra való Collegiumok mint más országokban, ahol egy huszonöt esztendőes ifjú négy, vagy öt féle tudományokat tud, és egy közönséges ifjú két, vagy három mesterséget. De lehetetlent nem kell kívánni a szegény Erdélyiektől: nem is kívánok. De az atyák nagy számat adnak azért, hogy a fijoikat

na-

nagyobb gondviseléssel nem nevelik, és a Nemesi jó erkölcsre nem ingerlik még elejénte, hanem még példát adnak a részegeskedésre, a feslett, és túnya életre. Ha a fjakat csak arra vennék is, hogy a deák könyveket magyarra fordítsák, úgy a tanulókat a közönséges jóra fordítanák; mivel sokan vannak olyanok, akik arra alkalmazotok volnának. És hatsak egy könyvet fordítana is meg életében, azzal mind magának, mind másoknak használna, és látná valamelly gyümölcstét annyi esztendeig való tanulásának: de a sok hejje hujja, a kopó, a virradtig való ital mindezekre időt nem ad, és nem engedi, hogy az elme valamelly hasznos dologban foglalja magát. És ha meg vénül, jó tanácsot sem tud adni; mert ifjúságát haszontalan töltötte el — és egy tudatlan Tanács Ur olyan egy országban, mint egy üres hordó a pinczében.

De, Édes Néném, most veszem észre, hogy miben töröm a fejemet. Mindazonáltal, mint Haza fia, azt akarnám, hogy a tudomány olly közönséges volna nálunk, valamint a tudatlanság. De akármelly hosszú levelet irjak is kédek erről a dologról, azzal a mi ifjainak szokásokat meg nem változtatják, se az atyák az asztalnál való régi bevett rendet el nem hagyják. Kédek pedig azt jóvallom, hogy a fjának olyan tudományokat adasson, amellyekkel használhasson országának. En eleget prédikállottam a fiakról, azért le szállok a prédikáló székből, és menjen fel kédek is oda pré-

dikállani a leányokról — a' kédet illeti; mert a leányok neveltetésére úgy kell vigyázni, valamint a férfiakéra, de még többet mondok, és azt mondom, hogy jól oktatni a leányokat olyan szükséges, valamint a férfiakat, és az egygyike olyan hasznos az országnak, valamint a másika. Hogy lehet a'? Nem igaz é az, Édes Néném, hogy egy jól nevelt, jól oktatott eszes leány afzszonnyá változván a frát is mind jól tudja nevelni, oktatni, és tanítani? *Ergo* hasznára vagyon tehát az országnak, ha a leányokat jól nevelik, és oktatják.

A régi Romaiak megajándékozták az olyan anyákat, kik a haza szolgálatjára jól nevelték fijoikat. Erről többet nem írok, és többet nem írhatam volna, ha szinte fijam volna is: de nintsen, és azt bánom. De azt is bánom, hogy ma ismét sátorok alá jöttünk lakni; mert a napokban vízfzamentünk volt a városba. Itt kell a vászon alatt perkelődni, és úgy süt a nap itt minket, valamint a koldús lábat sütik a tűznél. Édes Néném, az egészségre vigyázzunk, és mondjon el kéd egy olvasót érettem; mert a fok fülbe mászóval tele a sátorom.

IXIII.

Rodofto 7. Sept. 1725.

Édes Néném, tsudálja kéd azt, hogy lehet irni egy kotsonnyának; mert mi tsak nem egészen elolvadtunk a sátorok alatt, és tsak tegnaptól fog-

va

kezdek helyre jönni. Oka pedig annak a', hogy tegnaptól fogvást vizsgálva jöttünk a mi még-
 unt kedves városunkba, és már itt töltjük az időt,
 amint lehet szegény bujdosóktól, hol szomorúan,
 hol kedvetlenül. De mi reánk is az' az Isten vi-
 sel gondot, aki a hazájokban lévőket élteni — azo-
 kat ott meghagyta; minket ide hozott — aztot
 mind egy kéz tselekedte.

Egy régi Philosophus azt kérdete egyszer a
 másikatól, hogy mit tfinál az Isten az égben? aki
 is azt felelte reá, hogy egygyet felmagasztal, és
 mást megaláz. Okoslan is mondotta volt Solon
 Crefus Királynak, hogy: *Nemo ante mortem beatus*;
 mert fenki nem mondhatja magát boldognak halála
 előtt. Ha azok nem boldogok, kik hazájokban
 vannak, hát mi hogy volnánk, kik itt szaporitjuk
 a levegő eget sóhajtfunkal?

Hogy pediglen kéd a Konstantinápoly meg-
 vétele historiáját olvassa, az igen szép, és hasznos
 idő töltés. Második *Mabumet* Tsászfár, ki aztot
 megvette, a tizenötödik *Saculum*nak a közepiben
 igen nagy hadakozó fejedelem volt, azt is írják
 felöle, hogy egynehány nyelvet tudott, amelly
 igen ritka a Török Tsászárok között. Aztot pe-
 dig én is olvastam, hogy a *Pérai* hegyen vitette
 által a gallyáit, és nagy hajóit, amelly mostaná-
 ban tellyes lehetetlen volna, és amellynek akko-
 ron rettentő munkának kellett lenni. Az olyan
 munka a régi Romaiakhoz illett, akik tsakneim le-
 hetetlen munkákat vittek végbe, és amellyeket

még mostanában is tfudálkozással látjuk. A mostani Törökök nem hogy olyan nagy munkákat vinnének végbe, de eszökbe sem jutna; Mahumetnek pedig szükséges volt olyan nagy munkához fogni; mert olyan Görög Tsászárral volt dolga, aki keményen oltalmazta a városát, és meg is oltalmazta volna, ha a mindennapi veszedelem után ujjabb ujjabb hađa lehetett volna. De a fok ostromokban minden nap fogyott a népe, és végtére az utszákon kellett verekedni a Törökökkel, ugyan magát is ott ölette meg. Mahumet pedig a maga népét nem kéméllette, és az ostromokkor, aki csak visszafordult is, maga ölte meg. De látván, hogy az egész népének megtsökkent volna a szíve, és nem örömezt menne ostromra, az egész táborán ki kiáltatá, hogy a várost prédára botsátja. Erre az egész fokaág felzúdúl, és parantfolatot nem várván ostromnak megyen. A város béliiek is hogy megoltalmazhassák feleségöket, gyermeköket, keményen viselék magokat, ugyan azért lön olyan nagy vérontás a város megvételekor. Azután az egész várost feldúlák, rablák, és prédálák, és irtóztató dolgokat tselekedének a Törökök. Azt a várost Constantinus építette vala, ugyan Constantinus nevű Görög Tsászár is veszté el életével egygyütt.

De ha szinte a város' megvétele historiáját olvaslla is kéd, de lehetetlen, hogy le ne irjam kédnek Mahumetnek egy kegyetlen tselekedetét — talán nem teszi fel mindenik Historicus. A város
meg-

megvétele után egy igen szép leányt vittek egy Basának, aki is a leányt szép voltáért a Tsászfár-
nak adja. A Tsászfár megszeretvén harmad napig
csak a leánnyal töltötte az időt, senki feléje nem
mehetett, se femmi parantsolatot nem adott. A
Vezér, és a több Basák azon megütözvén kérték
a Vezért, hogy menjen a Tsászfárhoz, és jelentse
meg, hogy az egész had nem tudja mire vélni
tfelekedetét. A Vezér megjelenti a Tsászfárnak,
aki is parantsolja, hogy hívassa elejébe a Basákat
— a Basák elejébe gyűlnek — a Tsászfár nagy
tízifrán felöltözteti a leányt, akinek is volt neve
Erini — a Basák tsudálni kezdék a leány szépsé-
gét, és a Tsászfár kérdé töllök, hogy ha nem volt
é méltó olyan szép leánnyal három napot tölteni?
mindnyáján felkiálták, hogy igen is. A Tsászfár
mondá nékik: hát miért indúltatok fel, és mért
gondoltátok, hogy elfelejtettem volna hivatalomat?
De mindjárt megmutatom néktek, hogy ha a ma-
gam gyönyörűségét szereztem is, de azt el tudom
hagyni, és méltó vagyok, hogy néktek parantsol-
ják. Erre fel indulván a Basák ellen, a kardját ki-
vonja, és a szegény ártatlan leánynak a fejét el-
űti, és mondá azután a Basáknak: aki ennek oka
volt, a' megfizeti ezt nékem. Meg is fizeték;
mert csak hamar a tanátsadóknak elűtteté a fejöket;
De ha szinte ilyen boszút alla is a szegény leány-
ért, de annak nem kellett volna maga lenni hó-
hérjának.

Édes Néném, mintha ismértem volna, úgy megefett a szívem annak a leánynak halálán. És azzal minden nagy tselekedetit megmotskolta Mahumet; mert ugyanis egy olyan ártatlan személyt, akit annakelőtte egynehány órával szeretett, és akinek virágját elvette, ugyanannak egyfzersmind hohérja lenni, irtóztató kegyetlenség. Az ilyen tselekedettől irtózik a természet; mivel az oktalan állatok között is látunk háláadókat. Ha Mahumet meg nem vehette volna Konstantinápolyt, nem lett volna a' neki olyan nagy gyalázatjára, mint ezen tselekedete.

De ne szelljünk többet arról a leány hóhér-ról, és ne sirassuk tovább azt a szegény leányt. Hanem az egészségre vigyázzon kéd, és engemet igen igen kell szeretni; mert én azt megérdemlem, úgy é? Édes Néném. Hogy pedig azon végezzem el leveletem, amin elkezdtem, hogy ajánljuk Istennek bujdosásunkat, és ha sóhajunk is, ne törődéssel sóhajtozzunk; mert igen sokan vannak olyanok, akik roszszabbul vannak nálunknál. Erre azt mondja kéd, hogy a' nem nagy vigasztalás, és hogy mi haszna vagyon egy éhel halónak abban, hogy Kolosvárt jó kenyereket sütnek? A' való, de az is való, hogy a nyughatatlansággal való vágyódás az Istent megbántja: a sóhajtság enyhíti a szomorúságot; mert

Sóhajtság könnyíti a nyomorúltakat,
Nagyon engezfeli szomorúságokat.

Azt

Azt töllük nem tiltják, halljuk pogányokat,
Kik panaszolkodni nem bánják rabokat.

De úgy a főhajtás mind könnyebb, mind hasznosabb lészén, ha aztot az Istennek ajánljuk, és ha csak az ő segítségét főhajtjuk. Nintsen könnyebb, mint jó tanátsot adni. Én olyan vagyok, mint az a Pap, aki mindenről megfeddette a Híveit, és mindenkor jó tanátsot adott. Egyfzer azt mondták nékie, hogy másoknak mindenkor jó tanátsot ád, de maga nem követi; azt felelé reá: Én csak néktek prédikállok, nem magamnak. Talán én is azt mondhatom kédek szereztsés jó éjszakával együtt.

LXIV.

Rodofto 23. Sept. 1725.

Az Urunkal Bertsényi Úr látogatására jöttünk, aki is igen roszszúl vagyon, és ha egy darabig elviszi is betegségét, de annyira nem viszi, hogy abból kigyógyúljon. A lábaiból igen sok víz foly ki, a mellyet a Borbélyok roszra magyaráznak, és féltik attól a veszett *Cangrenától*, aki is az árviz után ha *quártélyba* száll, onnét egy *compánia* Borbély sem verheti ki. Az Isten oltalmazzon meg minket attól. De, ha az Isten azt reánk botsájta, Jóbot kell követnünk. Az Isten mennyi szenvedéseket, betegségeket botsátott a Szentekre, akik őtet szerették, és szolgálták, azért, hogy az ilyen roszsz, mint én, megláthassa, hogy ha az
olyan

ollyan Szentek fzenvedtenek, hát én mitfoda fzenvedést nem érdelek? Ők azért fzenvedtenek, hogy péklául legyenek, és jobban megtisztíttassanak, valamint az arany a tűzben: én nékem pedig azért kell fzenvednem, hogy akaratom ellen is végét szakaszhaflam roszszaságomnak.

Édes Néném, melly jó az egészség! Aztot pedig leg gyakortább mi magunk rontjuk el; mert miért látunk a Szerzetesek, és a Munkás emberek között annyi egészséges öreg embereket? Ennek igen könnyű okát adni; mert se a Szerzeteseknek, se a Munkásoknak az elméjük annyi változást nem fzenved — a nagyravágyás, fösvényiség, irigység nem gyötri. Ezeknél pedig semmi inkább nem rövidíti az életet. A nyughatatlanság, a gyötrődés az elmét megrontják, és az elme az egészséget. De ne szóljunk az elméről, hanem nézzük el, mitfoda mértékletes életet élnek a Szerzetesek, és a Munkások. És nem kell tsudálni, ha fokáig élnek; mert az ő ételök, és italok közönséges, és mértékletes, tsaknem mindenkoron egyarányosú étellel, és itallal élnek, gyomrokat meg nem terhelik, és ha vasárnap, vagy más innep nap egy más munkás ember többet talál enni, vagy innia, aztot más nap a dolog, és az izzadás megorvosolja. De aztot tsudáljuk, ha látunk az Urak között öregeket, és ne tsudáljuk, ha látunk betegeseket; mert mi lehet nagyobb ellensége az egészségnek, mint a torkoság, mértékletlenség, és a túnya élet? És mi rövidítheti úgy az életet, mint a részeg-

fűzség? Az a fokféle favanyú, és édes, az a fokféle hidegítő, és melegítő mitfoda zenebonát nem tfinál gyomrokban? És mindezekkel halmozva megtöltik magokat, azután nem hogy valami járással segitenék az emésztést, de még aztot meggátolják két óráig való déli álommal. Hát még a rettentő ital mit tfinál? amidőn nem az árvizben, hanem az ár borban kell úszkálni a szegény gyomornak. Akinek lehetetlen megemészteni mind azt, amit belé töltenek, és vetnek. Az okozza azután a fokféle roszsz *bumorokat*, vagy nedvefségeket, és a sűrű vért, és a fok nyavalyák ezekből származnak. Ezért mondja egy példabeszéd, hogy: Az ember a fogával ás magának vermet.

Elég a', hogy a szegény Úr nem gondolom, hogy meggyógyúljon. A szegény Sufi azért igen szomorú. Eléggé vigasztalnám, de csak fél fogra nevet, nem is lehet másként, a mennyi fok nyughatatlanságot kell szenvedni; mert akkor látszik meg a jó feleség, amikor az Ura beteg. Édes Néném, vigyázzon az egészségére kéd; mert a' derék állapot — és maradok kéd szolgálja. Amen.

LXV.

Rodofto 4. Oőto. 1725.

Ma csak azért írok kédnek, hogy bizonyos alkalmatofság vagyon. És eztet ha el mulatnám, tudom, hogy megpirongatnának, és boszút állanának; mert az aszszonyok boszúállók, ki egyben,

ben, ki másban. Hogy pedig a kéd rettenetes haragját elkerüljem, inkább írok, de mit? mert szakállomra mondom, hogy nem tudom mit írjak. Mert itt olly tündeségekben vagyunk Bertsényi Úron kívül, valamint az Elizaum mezein lévő lelkék. Ahol még Mahomet tanítása szerént is a lelkék nagy kiesésben vannak, és a kimondhatatlan szép leányokkal való gyönyörűségben élnek. Akik is olyan édesflek, hogy ha valamellyike közülök a tengerbe találna pökni, azonnal édesse lenne, és elvesztené fóságát. Mert a Törökök azt tartják, hogy ott más féle asziszonyok lesznek, és nem azok, akik itt a földön élnek.

Hát miről írjak, Édes Néném? Azt meg írhatom, hogy ma nálunk nagy innep vagyon, mert a mi Urunkat Ferentznek kerefsztelték. Ha Pap volnék, le kellene tehát írnom a Sz. Ferentz életét: de nem akarok úgy tenni, mint egy ollyan Pap, akinek minden prédikállása tsak a Gyónásról volt — annál többet meg nem tanulhatott, és minden innepekben tsak azt mondotta el. Egyszer arra kéri, hogy prédikálljon Sz. Josef napján — a prédikatioját így kezdé el: Atyámfiai! ma Sz. Josef napja. Sz. Josef pedig áts volt, és mint-hogy áts volt, gyóntató székeket tfinált; azért beszélljünk a Gyónásról. Nem szükséges tehát, hogy le írjam a Sz. Ferentz életét — arra minde-nik Franciscanus barát meg taníthatja kédet. Azt tudjuk, hogy angýali életet élt; de aztot is tudjuk, hogy megharagudott volna arra az együ-
gyü

gyű Fraterre, aki sok idővel halála után az írási-
ban a Krístushoz hasonlította mondván, hogy mind
születésében, életében, szenvedésében, és halálá-
ban hasonló volt a Megváltóhoz. Hogy aki Fran-
ciscanus köntösben hal meg, annak nem lehet el-
kárhozni, és hogy Sz. Ferentz minden esztendőben
egyszer le megyen a Purgatoriumba; és onnét fel-
szabadítja a Franciscanufokat, akik akkor ott talál-
nak lenni. Az ilyen írást mi sem találjuk jónak,
nem hogy egy olyan alázatos Szent találta volna.

Itt most szűrnék, azért beszéllünk a szüret-
ről. És mondja meg kérd nekem az okát, hogy
mitől vagyon a', hogy a szüret csaknem mindenütt
egy tájban vagyon? Az aratásban nagy külömb-
özések vannak, hol előbb, hol később aratnak.
Voltam olyan tartományban, ahol a búzát május-
ban aratják: de a szüretet csak akkor kezdik, mint
nálunk. Erre fokban azt felelik, hogy a régi Ró-
mai Császárok megparántsolták volt, hogy az egész
Birodalomokban a szüret egy időben légyen. Azt
megengedem, hogy a parántsolat megvolt; de a
nap függött é a parántsolattól? azt nem gondolom.
Ebben az országban a' bizonyos, hogy nagyobb
melegek vannak, mint Erdélyben; mégis a szüret
itt csaknem azon a napon kezdődik, mint ott. Le-
het é tehát azt mondani, hogy a napnak meg volt
parántsolva, hogy a szőlőt mindenütt egy időben
érellje meg? azt nem lehet mondani; hanem azt
mondhatni, hogy a természet parántsolatjából va-
gyon a szüret csaknem mindenütt egyaránt. Mird-
azon-

azonáltal nekem úgy tetszik, hogy az olyan meleg tartományokban, ahol majd tél fintsen, leg alább egy hónappal előbb kellene szűrni, mint nálunk: de előbb nem szűrnek, és a szűret Európában csaknem mindenütt egy időben esik. Azt tudjuk, hogy Magyar Országban a Hegyallyán Novemberben szűrnek, de e' nem közönséges még a Hegyallján is, annál inkább a több tartományiban. Amíg pedig erre a kérdésemre megfeleljen kéd, addig azt adom kédnek tudtára, hogy Bertsényi Úr igen igen készül a más világra; mindazonáltal akit az Isten meg akar gyógyítani halálos betegségből, csak egy száraz fügével is meggyógyíthatja. Most ez elég, mászor többet. Csak az egészségre vigyázzunk. Édes Néném, melly régen nem kérdettem, ha szeret é kéd? mert azt el nem kell felejtteni.

LXVI.

Rodofto 29. Oktob. 1725.

Ma a szegény Bertsényi Úr látogatására voltunk. A ki is éppen olyan állapotban van, valamint Jó volt, csak éppen abban különbözik, hogy az ágyban fekszik, és nem a gané dombon; mert nintsen olyan rész a testében, amellyben valami kis épség volna. A lábaiból a víz kifolyván a rothadás szállott belé. Meg elik az embernek szíve rajta, amidőn látjuk, hogy metélik le a rothadt húst a száraitól. És midőn
hall-

halljuk jajgatni, és ordítani a nagy fájdalomban, úgy tetszik, mintha a régi *Martyromokat* látnám a kínokban. A' bizonyos, hogy ki sem mondhatom azt kédnék, hogy mitsoda irtózással kell azt látni; hát még mitsoda kínban vagy az, aki azt szenved? De a test fájdalomival a lélek gyógyúl, és az irgalmas Isten az ő lábaiba tette a Purgatorio-mot meg akarván menteni a más világon lévőtől, azért már nintsen is leg kisebb reménység életéhez — hogy' is lehetne, amidőn mind belől, mind kívül rohadni kezd. A Testamentomát már meg tlinálta. És a szegény Sufit ítélje el kéd, hogy mitsoda szomorúságban vagy. De azt el lehet hinni, hogy nem marad nyomorúságra. Minthogy e' szomorú levél, azért most nem is írok többet; mert a szomorú levélnek igen rövidnek kell lenni. De, hogy tellyeséggel a szomorúságon ne végezzem el, egy kis historiával végzem el; amelly valósággal megtörtént.

Egy Úri embernek ifjú, és szép felesége lévén gyanakodott reája, noha semmi bizonyost nem tudhatott felőle. De, hogy jól megtudhassa, egy pohár vizet víszon a feleségének mondván, hogy azt meg kell innia. A szegény aszfszony reszketve innia kezdi — amikor félig megitta volna, az Ura elveszi a szájától, és maga meg iszja a többi mondván: é' nekem is utánnad kell mennem. Az aszfszony azt meghallván mindjárt megijed azon, hogy étetőt ivott, és az ijedtség olly nagy volt, hogy mindjárt beteggé kezd lenni, és hánni. Azon-

M

nal

nal a Papért küld, és az atyjafiait is öszve gyűj-
teti. Amidőn mindezek az ágya körül volnának,
az aszfszony mindenek' hallottára a Papnak gyónást
tész, és amidőn elvégezé, mondja, hogy azért
tette azt a gyónást, hogy halála után is az Ura
ne gyanakodhassék felőle, és megtudhassa ártatlan-
ságát. Az Ura az ágyhoz megyen, és megöleli a
feleségét, és fel szóval mondja néki, hogy ne fél-
jen; mert a vízben semmi étető nem vólt, és hogy
csak a gyanúságot akarta megtudni, hogy igazán
való é, vagy sem? Akik a házban voltanak, és a
beteg halálán siráncokoztanak, ezt meghallván a fze-
mőket meg törlik, és örülni kezdenek. A fze-
gény aszfszony is semmi valójában való betegsé-
get nem érezvén magában elkezdi magával hitetni,
hogy nintsen megéetve, és a félelem is lassanként
ki menván az elméjéből az ágyból felkél, és jól
érzi magát. A többi ezt látván a szomorúság
örökre fordul, vatsorához üllnek, és virradttig
isznak. Mit mond kéd erre? A gyanúság való,
hogy nagy betegség, de aztot meggyógyítani az
ilyen próbával nem jovallom mindennek; mert
hát ha az aszfszony is leg első alkalmatósággör az
ollyanért boszút állana? Kéd ítéletére hagyom, ha
a férfiú jól tfelekedte é, vagy sem? De én jó éj-
szakát kívánok kédnek.

LXVII.

Rodosto 6. Nov. 1725.

Edes Néném itt most elég sirás, rivás, és zokogás vagyon. A szegény Suli özvegyen marada, és Kajdatlinéből mindenféle nedvesség a szemén foly ki, amennyit ma a' sírt. Méltán is; mert a szegény Bertsényi Ur, a bujdosásának végét szakasztván, ma reggel két órakor elhagyta bennünket. Mind holtig az elméje helyén volt, és egy kerefstényhez illendő halállal múlt ki e' világból. E' már elvette sok szenvedésnek jutalmát, és nem szükséges szánni: hanem azokat kell szánni; akiket árvául hagyott itt idegen országban. De azokra is gondja leszzen annak a Nagy Tfelédes Gazdának, aki soha meg nem hal. A mi Urunk mindenkor mellette volt, és hozzája való barátságát holtáig megmutatta.

Mitfoda ez a világ? és miért kapunk annyira rajta? A benne való életnek kezdete nyomorúság, a közepe nyughatatlanság, a vége fájdalom, és szomorúság. Ez az Ur éltében való, hogy szenvedett, de sok világi jókban is volt része. Való, bujdosásban holt meg, de nem szükségben. Így fogyunk el lassanként; mert már itt elég szegény bujdosókat temettünk el. Ezután még mint leszsz? hagyjuk a jó Atyánkra, és mondjuk azt, hogy nem érdemli ez a világ, hogy hozzája kaptsoljuk magunkat; mert akármelly gyönyörűségben úszunk

M a

Izunk is, de abból ki kell kelni, és azt elhagyatják velünk.

Elmúlt gyönyörűség csak sóhajtást okoz;

Jelenvaló pedig hasonló árnyékhoz;

A jövődöbélben kapsz bizonytalanhoz;

Ah! mért hasonlítod magadat boldoghoz?

Aztot már megmondottam, hogy a szomorú levélnek nem kell hofzízúnak lenni. Ez elég szomorú; mert itt a halálról kell beszélni, azért el is kell végezni. Tudja kéd mitsoda nagy dohányos volt a szegény Úr — mind holtig is dohányozott; mert halála előtt két órával egy pipa dohányt kiszívott — de meg holt, kédet pedig az Isten éltesse. Amen.

LXVIII.

Rodofto 12. Nov. 1725.

Azt ne tsudáljuk, Édes Néném, ha a szegény Úr meg holt. A' való mindennek meg kell halni: de ennek még inkább meg kellett halni, mintsem másoknak; mert holta után a testét felbontották, de annak leg kissebb íze ép nem volt, és a belső részei el voltanak rothadva. Nem tudom valójában, ha azért nem vitték é a testet Konstantinápolyba, hogy fok költségbe került volna, vagy azért, hogy nem engedték meg. De azt tudom, hogy egy kis Görög kápolnába temették el. A testamentumát fel nyitották — Suliak ezer aranyat hagyott, és holmi partékat. A Tseledinek is hagyott, még nekünk is, holmi partékat.

Nekem

Nekem a megholt felesége nád páltzáját hagyta. Nem kell az ajándékot tekénten, hanem azt kell tekénten, hogy ki adja, és mint adja. A több ládabéli partékája, köntösök, ezüst, és arany mives partéka a fiára szállott — amellyek mind együtt egy afzszonynak kedvére lehetnek.

Mindenikünk azt gondolta, hogy kész pénze felelten vagyon; de holta után megtsalatkoztunk benne. Mindazonáltal ennek a Generalisnak többje volt, mintsem a régi Romai Generalisoknak. A többi között egy Regulus nevű fő Polgár Mestert száz negyven ezer emberrel ment *Africaba* a *Carabago* béliek ellen. A midőn ott hadakozott volna, Romából a felesége levelet ír néki, és tudtára adja, hogy miben vagyon a jószága dolga. Regulus arra egy levelet ír a Romai Tanátsnak, és kéri, hogy küldjön helyébe más Polgár Mestert, aki a hadakozást folytassa; mivel ő néki vizfsza kell menni, hogy a jószágában rendelést tegyen; mert, a Gondviselője meg halván, az emberek, akik a földet szántották, minden ekéjít, és a földi munkához való eszközt el vitték, és ha nem mivel-tetheti a földét, a feleségét, gyermekit nem tart-hatja. De nézzük el, miből állott az a nagy jószág? egy major házból, és hét szántó földből.

Édes Néném, mint meg nevetnök most az olyan Generalist, aki száz negyven ezer embernek parantsolván azon panaszkodnék, hogy egy-néhány ekéit ellopták, és ha hét darab földet meg nem szántat, a tselédje meg hal éhel. De inkább

tfudáljak azt a boldog időt, amelyben egy olyan nagy Hadi Ember a maga szegénysége mellett csak a Hazája gazdagságát kereste, és amelyben az olyan nagy emberek, akik előtt a Királyok térdet hajtottak, csak a földi munka után alacsony rendben éltnek. Látunk még más olyan Fő Polgár Mestert, akit az eke meől vontak el, hogy száz ezer embert adjanak kezébe, és akinek Királyok mentenek udvarlására — de a hadakozást elvégezvén ismét a szántáshoz fogott; mert a régi Rómaiaknak egyéb jövedelmök nem volt, csak a szántásból. A kit fő Polgár Mesternek tettek, az a majorkodását elhagyta, hadakozni ment, és akkor a Királyok, és Fejedelmek nagy tisztelettel állottanak előtte. Elszendő múlva a tisztségének vége lévén Rómába visszaz, kellett menni, és le tenni a tisztségét, és a nagy kintset, amelyet nyert a hadakozásban, mind egy polturáig a Város tárházába kellett adni, és azután a nagy Generalis, akitől annakelőtte egynehány hónappal az országok rettegtenek, és a nagy városok akinek egynehány száz arany koronákat küldöttek, és aki nagy pompával menvén bé Róma városába, előtte gyakorta a meggyőzetett Királyok kántzolva mentenek; ugyan az a Generalis közönséges köntösbe öltözvén a major házába visszaz tért, ott borsóval, lentsével élt, és kevés számú szántó földet szántotta, vagy szántatta. És az ilyen emberek vetették idővel a Római birodalom alá csaknem az egész világot. Boldognak mondjuk é az olyan időt?

időt? Én azt tartom, hogy boldognak mondhatni azt az időt, amellyben a nagy Urak tsak éppen a Haza hasznát keresték, és amellyben az emberek olly közönségesen éltenek. Mert azt el mondhatni boldognak mind lelki, mind testi képpen, aki keveset kíván, és kevésfél bé éri.

De most veszem észre magamat, hogy Rodostón kezdettem el leveletem, és azután a régi Romaiakhoz repültem. De vizfsza kell repülni, mert én azt a régi szokást vizfsza nem hozom, se a mostani Generalisokat az eke mellé nem tehetem. Azért vizfsza térek Sulihoz, és azt mondom kédeknek, hogy ismérek ollyat, aki Sulivál le akarná már is tetetni a feketét, de nem akarja. Nem tudhatom az okát, noha azt tudom, hogy még leány korában is szerették egymást. Attól van é, hogy a Grófné titulust nem akarja le tenni: vagy attól, hogy a legénynek nem igen villog ládájában az arany? De elég a', hogy nintsen kedve hozzá; noha a szzeretet megvagyon. Minthogy Keresztények vagyunk, mondjuk azt, hogy akit az Isten valakinek nem rendelt, aztot nem is fogja birni. Mi hir vagyon ott kéteknél? mert innét mindenkor szomorú hírt irok. Jól vagyon é az egészség?

LXIX.

Rodosto 7. Decem. 1725.

Ezt a levelet elkezdem írni: de bajúszomra mondom, hogy nem tudom, mit kell írni — és ha

M 4

írok

írok, csak azért írok, hogy kédek válaszát vehessek. Azt irjam é? hogy itt „Könyvem forrási, 's áradási induljatok” és hogy még a sírás, zokogás meg nem szűnt itt az özvegyek között? De idővel az is megszűnik; mert az a kegyetlen idő mindent elront, 's eltörül. Erről írni, kédek nem nagy vigasztalás: de csak kell valamit írni. Azt írom hát hogy itt most szántanak, és vetnek, nálunk pedig azt már régen elvégezték, hogy hatsak valaki a havat nem akarja szántani. Aminap olvastam, hogy miképpen kell a búzát megfaporítani. Amidőn a Gazdaszfszonyságra vizsgál tér kédek, akkor meg kell próbálni. Példának okáért egy véka búzát főzessen meg kédek jól, de fok vizet kell rá tölteni — amíg a' fő, addig tétellen kédek egy kádba négy véka búzát — amidőn pedig a búza jól megfőtt, a vizet szűressen le kédek róla, és melegen hadd töltsék a kádban lévő búzára, és azt bé kell jól fódni — másnap, vagy harmad nap ha látja kédek, hogy a búza szem kezd dagadni, és a vizet jól bé itta, akkor küldje a mezőre kédek, és hadd vessek el valamelly jó földbe: de mentül ritkábban lehet; mert egy búza szálon három, vagy négy ág terem, és mindeniken egy búza fő — és így négy annyival több búzája terem kédeknek, mint rend szerént. Ezt én olvastam, igaz é, vagy sem? nem tudom, de aki nem hiszi, próbálja meg. Nem nehéz dolog, és ha igaz leszen, akkor nem bánja meg fáradságát.

De

De amítfoda hírt hallottam tőle éppen ebben a szempillantásban, azt nem lehetne elhinni, hogy ha tőle bizonyosan nem tudnók. Kéd ott a Frantziák között hamarébb meghallhatta. De tudja, vagy nem tudja kérd, meg írom, hogy a Frantzia Király 5. Septemb. meg esküdt, és lefeküdt a Stanislaus Király Leányával. Ki hitte volna azt, hogy egy olyan nagy hatalmas Király egy szegény bujdosó, és tőle névvel való Királynak vegye el a leányát? és hogy viszsza küldje egy nagy Királynak, mint a Spanyol Királynak, a leányát, akit annak előtte akart elvenni. Ezek ám az olyan dolgok, amellyekben nyilván kiteszik az Istennek tudálatos munkája, és hatalma, aki úgy bánik a Királyok szívével, valamint mi a viaszfal. Bizvást elmondhatja a Frantzia Királyné a Boldogságos Szűz után, hogy megtekéntette szolgálójának alázatosságát, és hogy az alattson minden levőket felemelte, és a fenn valókat le vetette; mert lehetetlen volt tőle hízkelkedni is magának azzal, hogy még Frantzia Királyné lehessen. Ha az atyja Lengyel Ország közepiben lett volna, úgy mégis mondhatnám: de bujdosásban lévén, mindenektől elhagyattatván, és tőle reménysége sem lévén, hogy Augustus székibe ülhesse; tudálatni, és imádni kell az Istennek az ilyen rendelését; mert az ilyen munka fellől halladja az emberi elmét: *Ludit in humanis*. És hogy az Isten előtt a Királyok, és a Fejedelmek olyanok, mint a gyermekek, akiknek hatalmok, nagyságok tőle

gyermeki játék. Imádjuk, Édes Néném, az Istennek minden rendelkezését, és reményljük, hogy reánk is gondja lesz; mert irgalmas — és megsegíthet; mert hatalmas.

A *sophiai* Pápista Érsek ellen a Görög Püspökök, és Papok a Portán sok hamis vádolásokat tévé, a Vézér parantsolatot küldött, hogy megfogják mind az Erseket, mind a Papjait, és fogva vigyék Konstantinápolyba. Az Érsek azt megtudván elszaladott, de a Papjai közül hármat, vagy négyet lántzolva vittek Konstantinápolyba. Az Érsek ide szaladott, és titkon vagyon közöttünk. Tudom, hogy az Urunk azon lesz, hogy ki szabadítsa azokat a szegény Papokat, akik még a börtört is megkózták. Így szenvednek a mi szegény Papjaink a Hitért. De nem csak itt, hanem az egész világon, és a legkegyetlenebb nemzetek között. Ki tudná meg mondani, hogy hány Jesuitát, és Barátot ettenek már meg Afrikában, és Amerikában azok a vad emberek, akik igen szeretik az ember húst? De a Barátokon nem kapnak; mert egy Kaputzinust meg ölvén jó ebédet akartak belőle tlnálni, de, hogy megsütötték, a húsát mind ösztövének, mind igen keménynek találták azókta nem kapnak a Barát húson. Hát egyszer egy szegény Jesuita szokása szerint faluról falura járván, hogy valakit megtéríthetne, egy nagy erdőből ki menván egy falura talál. A vad emberek látván egy nagy embert feketében, nagy kalap a fején, és hogy négy lábon jár, mind el
fza-

szaladnak tőle; mert, hogy sőha lovat nem látták volt, azt gondolták, hogy a ló, és az ember mind egy. A Jesuita azt látván le szállott a lováról, és lassanként a vad Emberek is visszafra tértenek hozzája. Azt elmondhatjuk igazán, hogy csak a mi Papjaink követik valóságosan az Apostolokat, Bár követhetném én is mindenben őket, de csak abban követem, hogy ők aluttak, én is aluszom — azért jó éjszakát Édes Néném.

LXX.

Rodofto 16. Jan. 1726.

A kéd méznél édessebb levelét igen kedvesen vettem. Édes Néném, ha valamely idegen olvaíná a kéd levelét, nem hinné el, hogy atyafiak vagyunk, azt gondolná, hogy még több vagy az atyafiságnál közöttünk, mert rendszerént az atyafiak levele hidegebb téntával vagy on írva. Hogy pedig mi egymást szerettyük, arra mind az atyafiság, mind a hajlandóság kötelez minket. De még többet mondok:

Mert kevésse kédet ha inkább szeretném,
Nénémséget néha el is felejténém.

De azt valljuk meg Édes Néném, hogy mi jók vagyunk azért, hogy úgy szeretjük egymást. Annál is inkább, hogy a mi szeretetünk nekünk nem alkalmatlankodik. Mi azért jól alhatunk, jól szeretünk, és semmi nyughatatlanságot nem okoz. A mi szívünk mindenkor frissen, és hívesse nagyon,
és

és nem peshed úgy, mint a füstölt hús a nyárson. És ne legyünk ollyanyok, mint akiknek a szívet a nyárson, vagy a rostélyon égetik, amellynek is régen hamuvá kellett volna lenni, ha az igaz volna, amit mondanak.

Lehet-e tőlem ollyat kívánni, amellyet on helyben jobban megtudhat ké? Az Örmény lakodalomról már írtam kének — azt tudhatom; mert közöttök lakunk: de azt kérdeni tőlem, hogy mitfoda tzeremoniával adja férjhez a Török Tsászar a leányát? azt méltó nevetni. Mindazonáltal meg írom nem azért, hogy kédet arra megtanítsam: hanem azért, hogy megmutassam, mint tudok kének engedelmeskedni.

A Török Tsászar amidőn a leányát, vagy attyafját egy Vezérnek, vagy egy Basának akarja adni, oda se Pap nem kívántatik a meg eskeítésre, se más egyéb Tiszt a *contractus* tfinálásra; mert oda csak a Tsászar akarata kívántatik. Hogyha egy fő Vezérnek, vagy más fő Tisztnek akarja adni a leányát a Tsászar, azt neki megjelentetvén, annak, ha házas, minden feleségeit el kell bocsátani magától — sok ajándékot, és sok rab leányokat kell venni a Tsászar leánya számára. Amidőn pedig a Tsászarnak tetszik, hogy a lakodalom meg legyen, a Völegényt magához hivatja, és a jobb kezébe egy buzogányt ad, és egy levelet — a levelet pedig a kebelébe teszi, és azonnal megyen a Tsászar leányához, akit annak előtte soha nem látott volt. A leány egyedül lévén a kereveten;

veten, a Völegény bé menvén háromszor térdet hajt néki, és azután megjelenti néki hozzája való nagy ízeretetét, és hogy mitfoda nagy örömmel vészti a Tsászfár' kegyelmességét. A leány nem várván, hogy elvégezze beszédét, mintha igen haragudnék, fel kél a kerevetről, és a hansárhoz nyúl, hogy azzal által verje. Hansárt, vagy hofzfú kést nem szabad más aszfszonyoknak viselui, csak a Tsászfári nemből való aszfszonyoknak. A Völegény pediglen nagy fietséggel kivészti a kebeléből a Tsászfár levelét, és a leánynak megadja, akinek is mindjárt el múlik az örömmel való haragja, a levelet elvészti, meg tsókolja, és elolvassá.

A mellyben látván a Tsászfár akaratját azt feleli a Völegénynek: Légyen a Tsászfár akaratja. Arra a Völegény megtsókolja a köntösét, és ki mégyen. Más nap sok ajándékot kell küldeni a leánynak, és nagy pompával vízik a férje házához. Sokszor történik úgy, hogy egy hónapig fem lakik véle, hanem más Basának adják — főképpen, ha Aszfszonyomnak valami panafza vagy on ellene — és úgy kerelik kedvit, amint kívánná;

Mert a virág szálat szükséges öntözni,

Másként a melegben el kéne száradni.

Édes Néném, idétlen házafságnak tartom a Török Házafságot. Egymást annak előtte nem látják, hanem csak éppen akkor, amikor már nem lehet megmásolni. Sokszor azt gondolja a Völegény, hogy valamelly szép személy mellé fekszik

más

— más nap ha meglátja, hát ijesztő. De az törvényök abban kedvezett a férfiaknak, és, ha így megtsalatkoznak a feleségben, megengedi nekik, hogy újra kezdjék; mert egynehány feleséget tarthatnak; ha akarják, és, ha módjok vannak benne. De még ezen kívül annyi rab leányt tarthatnak, amennyi tetszik, és az ellen semmit nem mondhat a valóságos feleségek; csak nekik is megjárjon az adó; mert ha a Gazda azt elmúlhatja három pénteken, a gazdaszszonynak lehet azért panaszt tenni a Bíró előtt; és, ha ugyantsak továbbra is akarják hallasztani az adó megfizetést, akkor az aszszony elválhat az Urától. E' ritka példa, de a törvény megengedi. Hogyha pedig a férfiú elválik a feleségétől, és azután ismét vizsgálja akarja venni, a' meg lehet, a törvény azt megengedi, de olyan formában, hogy az aszszonynak szabad, ha akarja, minekelőtte vizsgálja menjen, az Ura hírével egy éjszakát eltölteni olyan férfival, a mitsodás néki tetszik. E' tsúfos törvény, és nem látom, mi végre rendelte a törvény tfináló? O lássa, abban nem töröm a fejemet, hanem csak abban, hogy kéd egészséges legyen. De éppen most jő eszembe egy jó gondolat, hogy mért földözik, és takarják úgy bé magokat itt az aszszonyok? talán azért, hogy még inkább kapjanak rajtuk; mert

Mennél inkább legyen valami megtiltva,
Légyen is előttünk erőssen elzárva:

Am-

Ámbár ahoz jutni kellefsék fáradva,

Annát inkább bírni azt várjuk főhajtvá.

Kérem, Édes Néném, kédet, hogy hadd ne írjak már többet; mert télben nem lehet hosszú levelet írni azért, hogy hideg legyen — nyárban pedig igen meleg — itt pedig tizenegy az óra, a pennám is álhatnék.

LXXI.

Rodoſto 13. Martii 1726.

A Kéd nádmézes téntával írt levelét tegnap vettem. A minap is vettem volt kettőt egy-fzersmind. Úgy tetfzik, hogy hatfak nem álmodtam, hogy válaſzt is adtam reájok, de nem vagyok bizonyos benne. De abban bizonyos lehet kéd, hogy ha nem írtam, kéd ſem vehette a válaſzt. De oh melly könnyen megbötsátjuk mi egymás vétkét! Mindazonáltal azzal el ne hidje kéd magát. A roſzfz példát nem kell követni, ſe boſzfzút nem kell állani. Vagy is talán büntetésül kíván kéd tölem olyan dolgot, amelly húſz eſztendőben egyſzer nem jut eſzembe. Mert ugyan is hogy jutott kédnek eſzébe, hogy tölem azt kérdeje, hogy kik voltak a *Templariſták*, és mért veſztették el őket? Jobban ſzeretem fél óráig Suſi-val nevetni, mint arról tíz óráig írni. Mindazonáltal ki ne engedelmeskednék kédnek? Ha ſzintén írni nem tudnék is megírnám. Én, Édes Néném, tsak azt irom meg felölök, amit hallottam, és olvastam — úgy é, hogy többet nem kíván kéd?

A

A *Málthai* vitézeknek, és a *Templaristák* rendi Jerusálemben vettnek eredetét. A *Málthai* vitézek régiebbek. Egy *Gerardus* nevű Frantzia 1112. esztendőben Jerusálemben a Jövevények, és Szarándokok számokra egy nagy ispotályt építete, amellyet nevezze Keresztelő Sz. János ispotáljának, és oda befogadá mind azokat, akik jó akaratjokból a betegekhez, és a szarándokokhoz való gondviselésre szánák magokat. De azok csaknem mind hadi emberek lévén *Gerardus* úgy rendelé, hogy annak egy része az ispotályban maradván: a másika a *Saracenusok* ellen hadakozzék, és regulát szabván nékik az engedelmeszségre, és a házaságon kívül való életre kötelezék magokat, és hogy holtig hadakoznának a hitetlenek ellen. Ez a rend, vagy szerzet csak hamar meg szaporodék, és nevezék őket Jerusálemi Sz. János ispotálja vitézinek. Ezeknek fekete köntöst kellett viselni, és a köntösökön nyoltz szegletű feje kereksz volt varva. A *Saracenusok* elvévén a Sz. földet a keresztényektől, ezeknek is ki kellett menni, és *Rodus* szigetében megtelepedének. De idővel egy hatalmas Török Tsászárnak nem szenvedhetvén olyan vitéz szomszédokat, a szigetet megszállá, és nagy nehezen megvevé, és a Vitézeknek, akik megmaradának életben, megengedé, hogy kimeheszenek a szigetből. Akik is elhagyván a szigetet *Máltha* szigetében megtelepedének, és *Málthaiak* nak nevezék.

A Templaristák szerzete Jerusálemben kezdődék 1118. esztendőben. Nyoltz, vagy kilentz Frantzia Nemes ember egy tárfaságban lévén a Jerusálemi Pátriarka előtt fogadást tevének az engedelmességre, a házasság nélkül való életre, és hogy minden jószágokat, életöket a Sz. földre menő szarándokok oltalmára, és szolgálatjára fordítják. Ezek tehát egyszersmind Hadi Szerzetesek lenének, azután megszaporodván *Baudouinus* Jerusálemi Király nekik a templom mellett lakó helyt adott, és azért Templaristáknak nevezék. Második *Honorius* Pápa ezeknek regulát tfináltata Sz. Bernárddal, és akkoron fejer köntöst kellerék viselniök, és harmadik *Eugenius* Pápa 1146. esztendőben veres kerefsztet parantfolá, hogy viseljenek. Ezeknek minden nap misét kellett halgatni — tfak háromszor egy hétben volt szabad húst enniök — több lovat háromnál nem tarthattak — a vadászat nékiök meg volt tiltva — még a mádarászat is — a köntösök a világiak köntösöktől tfak éppen a színben különbözött. A Templaristák fok szép nevezetes hadi dolgokat vittek végbe — a Jerusálemi Királyok alatt igen elhírefedének, és a nagy hírrel igen fok jószágokat, és kintfeket gyűjtének Európának minden részében. De a Sz. föld elvesztése után a henyélés, és a fok jószág megrontá őket, és a mindenféle mértékletlenségbe elmerülének, főképpen a részegségben. Azért is mondják példa beszédben a Frantziák, hogy úgy ifzik, mint egy Templarista. Az egész szerzetnek pedig

N

vesze-

veszedelmét két Templarista okozá, akik a szerzetből ki üzettetvén a Frantzia Király előtt hamissan, vagy igazán (mert azt még nem tudhatni valóságossan) bévádolák az egész szerzetet. A vádolás pedig ebből állott, hogy minden Vitéznek, akit a szerzethe bé vesznek, ellene kell mondani a Krístusnak, és a keresztre kell pökni, és ha az aszfzonyoktól megtartóztatják is magokat, de más ítálatos közösülés közöttök megvagyon. A Király másként is haragudván a Szerzetre a Pápának ezeket tudtára adá: de látván, hogy a Pápa csak hallogatja a dolgot, parantsfolatot ada ki titkon, hogy bizonyos napon az országban lévő Templaristákat megfogják. A Pápa azért igen megneheztele a Királyra, mindazonáltal maga elejébe hivatván vagy hetven Templaristát tsudálkozással hallá, hogy mivel vádolnák magokat. A Pápa azonnal parantsfolatot küldé minden országokban lévő Püspököknek, hogy vizsgálják meg jól a dolgot. A kik is megvizsgálván, mindenütt egygyenlő vétkefeknek találtatának. A Pápa éppen akkor a Gyűlést tartván Frantzia Országban Bétsben, az egész Atyák azt ítélték, hogy az egész Szerzetet el kell szélyeszteni, és jószágokat el kell venni. Erre mindenütt a Királyok reá állának, és mindenütt tsaknem egy nap az egész Szerzettől a jószágot elvévék, és tsaknem mind megöletének, és így az a gazdag, és Nagy Rendekből álló Szerzet tsaknem egy nap mind el törölteték. Erről egynehány féle könyvet olvastam. Némellyek azt

tart-

tartják; hogy igazságosan bántak velök; némelyek pedig, hogy nem kellett volna olly kegyetlenül bánni velök; és a fok ártatlant nem kellett volna a vétkefekkel öszve elegyíteni; és hogy a fok jószágokért voltanak annyi ellenségi. Elég a'; hogy jól, vagy rosszúl, de a hírok tfak a könyvekben maradott meg. Még Magyar Országban látni ollyan romlott templomokat, amellyek övék voltak. De azt nem tudom, hogy a Magyarok miért nevezik Veres Barátoknak; mert se a köntösökről nem nevezhetik, se Barátok nem voltak; hanem Hadi Szerzet volt. De ők látsák azon nem törődöm, akár minek nevezzék. Elég a', hogy én engedelmeskedtem, és megírtam rövideden az ő históriájokat a parantsolat szerént. Annál többet ne kívánjon kéd tőlem. De azt szeretném tudni; hogy volt é lakások Erdélyben? én azt gondolom; hogy nem volt. Már többet nem írok; mert megúntam. Hanem még azt megírom, hogy itt ma alkalmas földindulás volt. Ha Tót volnék, úgy mondanám, hogy a föld megrázta magának. Édes Néném, jó éjszakát. És az ének szerént: Ha szeretsz, szeretlek én is:

LXXII.

Rodoſto 12. Apr. 1726.

Édes Néném, nintſen mit írnom, és ha írok; tfak azért írok, hogy megmutaſſam kédnek; hogy megírnám, ha volna mit, és hogy vegye el

N 2

kéd

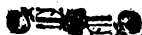
kéd a rest nevett rólam. Tegnap vettem a kéd le-
velét, amelly tele köszönettel, és dítserettel — jó,
hogy nem szememben dítser kéd; mert el ájúlnek
szégyenletemben. Nem gondoltam volna, hogy
ollyan köszönetet vegyek a Veres Barátokért. De
a' nem árt; mert máskor bátrabban írok, és egy
kis bátorság meg élesíti az elmét.

A régi Rómaiaknál nem hogy gyalázattal il-
lették volna az ollyan Generalist, aki a hartzos
elvesztette, hanem még dítseretekkel vigasztalták,
és alkalmatosságot adtak nékie, hogy bofszút állhaf-
son az ellenségen; mert a' nem lehet, hogy az
ember mindenkor győzedelmes legyen, mindenkor
okoffan beszéljen. A fogyatkozásban részinek kell
lenni minden embernek. Mitfoda nagy fogyatko-
zásokat nem látunk a leg nagyobb Tsászárokban?
A nagy *Theodosius* Tsászár egy tsekély dologért
két, vagy három ezer embert ölete meg *Theffaloni-*
kában. Való, hogy azt megbánta azután: de a
megholtak azzal fel nem támadtanak. A' való,
hogy gyönyörűség ennek a nagy Tsászárnak azon
tfelekedetéért való maga megalázását látni; mert a
templomba akarván menni az Isteni szolgálatra Sz.
Ambrus a *Mediolanumi* Érsek a templom ajtajában
megtartóztatá, és bé nem botsátá mondván: „még
az ártatlan vérrel a kezeid véresek, mégis a Sz.
áldozatra akarsz menni? ha David királyt követ-
ted vétkében, kövessed penitentzia tartásában is.„
A Tsászár magába szállván a templom garádjára
le borúla, és kéré az Érseket, hogy adna néki pe-
niten-

nitentziát. A ki is hat hónapig kitölté a templomból. E' szép példa mind egy Érfeknek, mind egy Tsászárnak.

A Nagy Konstantinus Tsászár nem öleté meg a fiját azért, hogy ártatlanul azzal vádóltaték, hogy a mostoha annyát szereti? és csak akkor tudá meg ártatlanságát, amikor már meg nem orvosolható tfelekedetét. És ebben nem akará *Selencus* Királyt követni. Talán más atyák sem követték. Mert ennek az öreg Királynak igen szép felesége lévén aztot igen szerette. Az előbbeni feleségétől volt egy fija, akit halálban szeretett. A fija szerelemben esvén a Mostoha annyával, és maga is általlátván szeretetének helytelenségét, és nagy akadályait aztot magában fokáig mintegy eltemetve tartotta: de idővel a szeretet meggyőzővén nagy betegségbe esék. A Doktorok okát nyavalyájának ki nem tanulhatták; hanem egy a többi közül fok vizsgálása után észre vévé, hogy a szerelem okozná betegségét: de nem tudhatván, hogy kit szeretne, igen kezdék vizsgálódni, és az ifjú fejedelemtől kérdezkedni, de e' csak magában tartá a titkot, és a betegsége nagyobbodék. A Doktor pediglen vizsgálni kezdé az ifjat, amidőn valami afzfszonyok, és leányok mentenek: de semmit észre nem vehete. Már nem volt több hátra; hanem a Királynéról kezdé gyanakodni, amellyről ingyen sem gondolkodott. A szokás szerént a Király látogatására megyen a fiának a Királynéval, a Doktor is jelen vagyon, és minden mesterségét arra

fordítja, hogy valamit ki tanulhasson; amint is
 hogy mihent a Királyné bé ment a házba, a beteg
 hol hidegben, hol forróságban kezdett lenni; hol
 el fárgódott, hol elfejéredett. A Doktor azt lát-
 ván csak elhitetné magával, hogy az ifjú a Király-
 nét szereti: de, hogy jobban kitanulhassa, és hogy
 bizonyosabb lehessen benne, elvárja, hogy a Ki-
 rályné háromszor, vagy négyszer el menjen láto-
 gatására, és mindenkor hasonló változásokat ta-
 pasztalván az ifjúban, akkor az ifjúnak meg mond-
 ja, hogy tudja okát betegségének, és tovább ne
 titkolja, hogy a Királynét szereti. Az ifjú meg-
 vallván a dolgot, a Doktor magára vállalja, hogy
 szolgálni fog a mennyiben tölle lehet. Az ifjú
 reá áll noha semmit nem reménylén. A Doktor
 a Királyhoz megyen, és megmondja, hogy a fiá-
 tot csak vegyen örökös bútsút; mert a fiát a sze-
 relem csak hamar megöli, és olyat szeret, amely
 szeretetet a Király sem orvosolhatja meg. A Ki-
 rály azon elbúsulván mondja a Doktornak: eredj
 mond meg a fiamnak, akárkit szeressen, oda adom
 néki, csak az életét megtartsa. A Doktor arra
 mondá: hátha a Királynét találná szeretni? A Ki-
 rály igen szeretvén a fiát felelé: ha a Királynét
 szereti is, oda adom, csak éljen. A Doktor fut-
 vást megyen az ifjúhoz, és megmondja néki. Az
 ifjú azon betegen örömben felkél, és apja lábai-
 hoz borúl. A Királynét hívatják, és megmondja
 néki a Király, hogy mért beteg a fja, és hogy
 maga is azon kéri, hogy mentse meg életét a mo-
 naha

stoha fjának, és hogy megengedi, hogy hozzája menjen. A Királyné nem sokáig mentegetvén magát más nap a Király a fjának adja mind a feleségét, mind az országát. Ez igen ritka példa. Most a kereestények, a' való, nem követhetnék: de, ha meglehetne is, ritka apa követné. Példa a Spanyol Király második Filep, aki meg kéreti a leányt a fjának, és amikor oda viszik, maga vezzi el. Édes Néném, jó egészséget kívánok. A' vagyok, aki voltam, és a' leszek, aki vagyok.

LXXIII.

Rodosto 24. Maji 1726.

Tegnapról fogvást táborba szállottunk, és sátorok alatt lakunk, a szokott helyre, a város szélire. Az ellenségtől nem gondolom, hogy sokat kellene tartanunk; mivel vagy három száz mérföld közöttünk, azért tsendessen alhatunk, és tsak a fülbe mászótól, a szunyogtól tarthatunk. Édes Néném, szeretném tudni, hogy mint vagy on a kéd egészsége, a kéd karja, és ujjai; mert egy hónaptól fogvást egy levelet írni, a' nagy fáradság, és igen bánom, hogy annyira fárasztja kéd magát érettem, és annyira erőlteti. Mindazonáltal nem kellene azt az Üri aszfszonyt követni, aki soha sem olvasott könyvet azért, hogy mikor levelet kell fordítani, a' szelet hajt, és hogy az a szél náthát ne okozzon néki. Eztet bé lehet, venni egy kényefségnek. De a kéd tiszteletes kényef-

N 4

séga

sége megbotsásson, és mindenkor ne tartson; mert az atyafiságot félre tévén a boszúálláshoz fogok, és akkor mindenikünk fog főhajtani.

Édes Néném, mi itt csak tengődünk, lengődünk mint szegény Bujdosók. Töltjük az időt, amint lehet. Az Urunknak a' mégis mulatság, hogy a mezőn lakunk; mert az únadalom itt igen bő, és a szegény Urunk itt csak egynehányunkkal maradott. Az özvegy Sulihoz gyakran megyek — Lengyel ország felé készül — ha itt nem marad, nem én rajtam múlik el. Egy Urat ismértem, aki, egy idős leányt vévén el, azt szokta volt mondani, hogy aki idős leánnyal hál, az olyan jó tfelekedet, mint a szegényeknek való alamisnálkodás. De ha itt nem marad is, azzal a barátság fel nem bomlik, és a hűség megmarad, ha lehet — azt mondom, ha lehet; mert akármelly nagy tűz elaluszik, ha annak eledelt nem adnak. De azt nem tartom, amit Forgáts, hogy a hűség csak a kutyaéhoz illik.

A' nem ujjság, ha azt mondom, hogy a házasság az Istenen áll, és, ha csak reánk hagyja, a' nem jó, és a rossz házasságoknak az oka az, hogy ő lakadalmon jelen nem volt. Azzal fenyegetem Sult, hogy, ha elmegyén, úgy nem keresszünk. Igaz, Néném, mitfoda tsúfos házasságról olvastam a minap! Csak le írom, ha szinte tudja is kéd; mert egyéb dolgom nintsen. Ez igaz, Olasz országban történt. Egy Uri özvegy Aszfzonymyak egy fíja lévén aztot igen szerette, az Aszfzonymynak volt egy szolgája, akit az ifjú megfzeret-

netvén fokáig kényszerítette az engedelemre — végtire a leány megjelent a Afzszonyának a dolgot, aki is jó erköltséért megdíséri, és mondja a leánynak: eredj mond meg a fiamnak, hogy már engedelmeskedel kérésének; hanem jöjjön hozzád az éjszaka — a leány megmondja az ifjúnak, aki is azon megörüle — vatóra után az Afzszony mondja a leánynak: te az ágyamba fekügyél, én pediglen a te helyedre fekszem; a fiam majd el jő, azt gondolja, hogy te vagy, akkor jól elverem. Ez így el lévén rendelve az Afzszony a szolgáló ágyában feküvén addig várja a fiát, hogy el talál alunni — az ifjú oda megyen, és azt nem vizsgálja, ha aluszna é vagy sem; hanem él az alkalmatossággal — az Afzszony azonban fel ébred, de, hogy zenebonát ne tlináljon, és hogy a fiát is kétségbe ne ejtse magát megtartóztatja, és békeséges türelemmel elvárja a dolognak végét — a' meglévén az ifjú ki megyen, az afzszony is szomorúan a maga ágyára megyen, és semmit nem szól a szolgálónak. Más nap az Afzszony minden lehetőségével azon leszsz, hogy a fia ne szólhasson a szolgálóval, és azonnal készíteni kezdi a fiát, hogy idegen országra küldje. A' csak hamar meglévén elindítja, és fokát szomorkodék a fia után: de még inkább szomorkodék azon, amidőn észre vévé, hogy terhbe esett. De módja lévén abban, hogy azt eltitkolhassa, és a gyermek születésnek is órája eljövén egy gazdag paraszt embernek adá a kis leánykát, hogy fel nevelje. A leány már tizen-

három esztendő t meghalladván az anyja mintegy el is felejtkezett volt róla; az ifjú pediglen azon időben idegen országról vízfíza térvén azon faluban megszáll, ahol a leányt nevelték, akit is meglátván halálos szerelemben esik, és mindjárt kérni kezdi a leányt. A paraszt ember látván, hogy egy Úr kéri, oda adja, annál is inkább, hogy már régtől fogvást a leányt csak reája hagyták. Az ifjú haza vífzi a feleségét, az anyja haragszik, hogy híre nélkül egy közönséges leányt vett el; de kevés nap múlva a békeség meglesz. Az Afzszony látván, hogy a fíja házás, a leányát szolgáló képiben haza akarta hozatni: de mitfoda álmélkodásba esék, amidőn megtudá, hogy a leányát a fíja vette volna el. Az Afzszony másokkal közölvéen ezt a dolgot, mindenik példa nélkül való dolognak találá, és a házasságot meghagyák. Az az ifjú, Édes Néném, egy személyben hármát vett el: a leányát, a hugát, és a feleségét. E valójában megtörtént, de ha megtörtént is mi szükség volt meg írni? mindazonáltal kell valamivel tölteni az időt én hogy írjak: ké d meg hogy olvassá; mert a dolog nélkül való létel igen nagy dolog.

A Sophiai Érsek, aki hozzánk szaladott volt már egynehány hónaptól fogvást, egynehány nap múlva innét el mégyen *Ragusa*ba; mert noha eleget munkálódtak azon, hogy vízfíza meheffen, de végbe nem vihették. — És ezeknek a szölő méveseknek csak hazájokba kell vízfíza térni, és el kell

kell hagyniök az Ur szölejét. Én is 'elvégezem leveletem, de elsőben meg kell tudnom, hogy, ha jó egészségben vagyok é kéd? engemet szeretnek é? énnekem írnak é?

LXXIV.

Rodoſto 16. Junii 1726.

Szánj, Édes Néném, szánj, mivel irni akarok, és nem tudom mit. De mitfoda hírt tudnék innét a fátor alól irni? soha semmi idegent itt nem látunk, semmi hírt nem hallunk — eggyik nap olyan mint a másik, hanem, hogy eggyik melegebb, vagy szellősebb, mint a másik; mert itt az efsőtől nem igen kell félni nyárban. Elég a', hogy végtire talán ellene mondunk a házaknak, és tñak fátorok alatt lakunk. Persia szélén vagyok olyan nemzet, aki a pusztában fátorok alatt lakik, valamint nálunk a Tzigányok. Azok pedig mind tolvajok, és ezeket *Kürdöknek* nevezik. Egyiptom szélén is a Szeretsenek mind fátorok alatt laknak minden perepútyostól. De minthogy ezeknek minden gazdagságok tñak a szép lovakból áll, a pénzt a más ember erszényéből veszik ki, és mind magok, feleségök, gyermekek meztelenek volnának, hogy hatñak a más ember köntösével nem fődöznek magokat. Azért, ha valami Útonjárót jó köntösben látnak, szépen elkéri tñle mondván: „add ide azt a mentét; mert apádnak szüksége vagyok reá” — azon magát érti — vagy pediglen ha valami jó partékát talál másnál, arra is azt mond-

mondja: „az anyádnak arra szüksége vagy, azért add ide” — azon a feleségit érti — és így kételen meg kell a szegény Utanjárónak az ismétletlen apját, és a kelletlen anyját ruházni. De mi, Edes Néném, nem követjük ezeket, ha sátorok alatt lakunk is, hanem inkább a Pátriarkákat, akik megmutatták váfzon palotájokkal, hogy az ember ezen a világon csak szarándok, idegen, és utanjáró. Való, hogy azok a szent Szarándokok gazdagon bujdosznak; mi pedig szegényen maradunk egy helyben, és annyiban jól vagyok, hogy éjszaka nem kell fel kelnem, hogy enni adjak a marháknak.

Edes Néném, ha volna egy Pászterném, úgy tetszik, hogy szeretném az olyan pásztori életet; mert azok a szent Juhászok tündés életet éltek. A rettentő nagy pusztaság, mezőség övék volt, ott verték fel sátorokat, ahol akarták, és ott addig maradtak, amíg marhájoknak eledelök volt. A való, hogy ital dolgából kényes életet nem éltek; mert abban az országban az első ritka lévén a víz is szűk — azért is emlékezik az Írás annyiszor a kútakról. Azzal nem volt bajok, hogy palotákat építfenek, azokat gazdagon felékesítsék. Az únadalmas fok perlekedéstől mentek voltak. A fok udvar Biró, Számtartó, Kulcsár nekik nem alkalmatlankodtak. Azon nem gondolkodtak, hogy a telet ilyen jószágban kell tölteni — nyárban, vagy őszfel ilyenbe kell menni. A fok hintó, társzekér nem kívántatott. A fok kies mezőben
valo-

válogathattak, és minden nap újabb újabb helyre építhették vászon városokat — a helyhez úgy kötelesek nem voltak; mint mi. Gyermekségüktől fogva a közönséges eledelt megszokták volt. Közönséges ruhával födözték magokat, kivált a férfiak; mert az afzszonyok akkor is csak afzszonyok voltak vala; mint mostanában: azaz, hogy a tzi-fraságot akkor is ízerették — arany peretzet, fülbe valót küldöttek nekik jegybe. Most meg névetnők, hogyha látnánk olyan pásztornékat, akik arany fülbevalót viselnének — mostani időben azt nem jóvállanám. Egy szóval mennyi sokféle baj nélkül éltenek, amelly közöttünk közönséges, és amellyet már bajnak sem tartunk; mert hozzá szoktunk. A' való, hogy ezeknek a pásztoroknak életük szent, és ártatlan volt, és az Isten nem akarta, hogy városokban lakván a több nemzetekkel öszve elegyedjenek. De énnekem úgy tetizik, hogy az olyan élet igen vándorló, és henyélő élet; példa azok, akik mostanában is fátorok alatt laknak, akik a más ember' kenyerét eszik, és a más ruhájával födözik magokat. Az ilyen nemzet mi hasznára vagyon a több emberi nemzetnek? az olyan élet csak túnyaság, és tudatlanság. Való, gond nélkül való élet: de üres, és a lakóhelye puszta. Mitfoda gyönyörűség pedig egy gazda embernek a maga ültetett gyümölcs fát, és szőlőt gyümölcsöfien látni, és fáradságit a természet-től megjutalmaztatni? Mind ezekből észre veheti kéd, hogy a fátoros életen nem kapok. Így még-

is mind meg lehet, amint vagyunk; mert a városból ide halljuk a kakas szót, de ez is unalmas lészni, ha sokáig fog tartani; mert verőfényen süttetni valakinek magát szükség nélkül nem tartom gyönyörűségnek.

Az egész Europa most békefésékben vágyon, és házokban lakik, csak mi fátorok alatt. Hát ha valamelly ország bennünket akarna követni, ítélje el kéd, mint átkoznának bennünket a Kőmévesek, és az Átsok. De attól nem kell félni; mert nehezen válnék meg kiki a szőlő hegyétől. Kenyeret szintén olyan jót lehetne enni, mint a városfokon, abban nem volna fogyatkozás. Tudja é kéd, hogy mit csinálnak a Szerétfen aszszönyök? ott kementzét nem lehet a földben csinálni; mert mind fővény: se pogátsát nem lehet sütni, fa hintsen; hanem nagy fazokakat tartanak, abban kóróból tüzet csinálnak, és kívül tértával vékonyan bé borítják, így sütnék magoknak pogátsát. Vallyon, amellyet nálunk Koldúslábnak hínak, nem lehetne é így megsütni? De megbotsálla kéd, ha többet nem írhatok; mert a nap is meleget süt. Azért nagy alázatossan elvégezvén leveletem maradok, aki tegnap voltam.

LXXV.

Rodosto 28. Julii 1726.

Semmi panaszom nem lehet; mert a kéd levelei jönnek, 's mennek a kezemhez. De némellyek olyan kurták, hogy alig kezdem olvasni, csak a végi-

végire jutok. Ollyan leveleket veszek, hogy azt akarnám, csak két szóból állana, mert unadalmas; de a kéd levelei jó izűek, csaknem megehetném a papiroft is. Tudja kéd; mitől vagyon az? attól, hogy szeretjük egymást, és a kedves embernek a levele kedves. De még attól is vagyon, hogy kéd jól tudja a maga gondolatit le írni, és a tsekély dolgot is úgy fel tudja öltöztetni, hogy nagynak látszik, és tetszik: mások pedig a nagy, vagy hasznos dolgot izetlenné teszik, és kelletlen kell olvasni. Azt megvallom, Édes Néném, hogy ha ollyan természetű volnál, mint fokban vannak, nem fok papiroftat vennék a levél írásra; mert azt nem szenvedhetem, mikor látom némelly aszszonyokat úgy írni az uroknak, vagy attyafioknak, mintha valamelly Itélőmesternek, vagy Püspöknek írnának. Ha egyébbképpen nyájafok is, de a levélben reá akarják magokat tartani, mintha a nyájás, és tréfás levélhez nem kívántatnék az ész. Szeretném az ollyanoknak megmutatni a kéd leveleit, megtanúlhatnák azokból, hogy miben áll a nyájafsággal, és észszel irott levél. Az én leveleimről nem is szóllok; mert már kéd azokhoz szokott, csak jóknak találja kéd, én sem kívánok egyebet.

Mi az utolsó levelemtől fogvaft bé mentünk volt a városba; mert a rút idők béhajtottak, és váfzon házainkat meglyuggatták. De tegnap ismét más ellenség hajta ide bennünket, aki előtt a Dárius hada is elszaladott volna. Jaj, Édes Néném,
mitfo-

mitfoda rút nyavalya az a pestis! ma jól lenn?, holnap meghalni éppen nem vigafságra való állapot. Nem tudom, ki hozta közinkbe azt a nyavalyát. De bár ott maradott volna, a honnét jött; mert más fok nyavalyák vannak olyanok, amelyek idővel hatnak el más országokra: példának okáért azt tartják, hogy a himlőt a *Saracenusok* hozták Európába. Azt a nyavalyát Amerikában a Vad Emberek tfak azoltától fogvaft ismérik, amiolta az Europaiak hozzájuk járnak — a' pedig nem régi dolog. Hát, Édes Néném, az az ízetlen nyavalya, amellyet mi Frantzia nyavalyának hívunk, és amellyet, hálá a mi egészséges Erdélyieinknek, nem ismériünk? Aztot más mészszel való tartományokban nem ismérik: Spanyol országban pedig olly közönséges az a nyavalya, hogy egy Uri Aszfszony femminek tartja mindennek megmondani, hogy rajta vagyon az a nyavalya, mint nálunk azt mondani, hogy fáj a feje.

De mi szükség nyavalyáról beszélleni, másfól beszélljünk. De, amit akarok mondani énnekem a' fem örvendetes dolog; mert a kis özvegy Sufi tfak kéfszül; és valamennyi partékáját látom, hogy a ládába téfzi; mintha annyi kéft verne a szivembe. Tudom, hogy kéd azon nem törődik a kéd kegyetlen szokása szerént: de leg alább egy kevesfé szánjon kéd, ha nem bánja is. Én eleget vagyok azon, hogy meg maraszszam. Gondolom, hogy talán a szíve is azt tanátfolja néki: de az elméjét nem nyerhetem meg; mert a szeme hozzá
fzo-

Észokott a tele ládákat látni, az Urának pedig az
 erszénnyre fokkal kövérebb volt, mint az enyim.
 Ő ha engemet tziórákál is, de jövendőre néz — az
 ezer aranyat, a mellyet hagytak néki, félti, hogy
 idő előtt el ne kelljen. Tudja, hogy én ahöz
 semmit sem tehetek — látja, hogy minden szeren-
 tsém, jószágom jégre vagyon építve. Azért nem
 a szívtől, hanem az elmétől kér tanátsot: mit
 szólhatok ez ellen? mert a' bizonyos, hogy az
 okofság jobb tanátsot ad nekünk, mint a szívünk;
 mert a szív csak a jelenvalót főhajtja: az okofság
 pedig a jövendőről is gondolkodik. A mi mosta-
 ni állapotunkban pedig arról igen kell gondolko-
 dunk, és nekünk bujdosóknak inkább, mint má-
 soknak, kik jószágokban főlelnek, amellyeket csak
 a halál vesz el tőlök. És így semmit sem szól-
 hatok a Sufi szándéka ellen; mert, amint a Fran-
 tzia példa beszéd mondja, kinekkinék kell tudni,
 hogy mi fő a fazakában: az én fazakamban pe-
 dig semmi haza menetelre való reménységem nem
 föl. Mért kívánnám én azt, hogy valaki a maga
 szerentsétlenségén kívül az enyimet is viselje?
 Még eddig ezt a mondást nem ízeléttettem meg:
 hogy „végy el engem te szegény, ketten leszünk
 szegények.” Akiknek tetfizik kovefsék, nem bá-
 nom: de mások te bánják, ha nem követem. Ede
 Néném engedd meg, hadd végezzem el ezt a le-
 velet; mert olyan meleg vagyon, hogy attól fé-
 lek, a nap ma fel ne gyujtsa a fátoromat. A ház-
 ban pedig hüvellebb lévén énnekem hosszabb vá-

laszt irhatunk. Édes Néném vigyázzunk arra a drága egészségre.

LXXVI.

Rodosto 17. Sept. 1726.

Edes Néném megbotsáfs, hogy már tíz esztendőtol fogva nem írtam, vagy nem írhattam — vagy is tsak azért, hogy nem írtam; mert irhattam volna. Mond meg Édes Néném, hogy mért nem írtam; mert én nem tudom — alkalmatosságom elég volt — a dolog meg nem gátolhatott, hanem a fok heverés, és dohányozás. De, hogy meggyónjam, és valljam igazán, nem más mulattatta el velem; hanem a halogatás: a halogatást pedig a restség okozza. Mert mikor az ember tsak holnapra halogatja a dolgot a' nem jó — a holnap el jó, de a végbevitel azzal el nem jó. Mennyi kárt vall az ember a halogatásért, és mennyi hátramaradás a dologban! Én is tsak azt mondtam, holnap írok, holnap írok, azonban nem írtam, és az idő tsak folyt — mit nyertem benne? azt, hogy irtoztató pírongató levelet kellett vennem a restségem meg jutalmaztatására. De minthogy megérdemlem, halgatással is veszem; mert mikor megismeri az ember magában a vétket, a büntetést könnyebben szenved.

A' való, hogy az elmúlt hónapnak minden résziben, és rántzában tsak a restség nem engedte, hogy irják. De, ha menteni lehetne a kéd ítélő
széke

Izéke előtt magamat, azzal menteném, hogy nagy melegek jártak — e' nem elég mentség é? Mint egy igen kövér Pap azon kérte a Királyát, hogy ne mondasson véle nyárban misét; mert fokat iz-
zad, és el rongja a mise mondó ruhákat. De édes kemény ítélő Biróném erre a mostani hónapra jobb, vagy is inkább hidegebb mentségem vagyon; mert az elején, és kezdetén a hónapnak azt gondoltam, hogy hideg étek lesz belőlem: de csak háromszor, vagy négyszer jött reám, az is harmadnapban egyszer. De itt ilyen nagy melegekben is minden ember reszket a hideg miatt; mert itt mindent a hideg lek. Leg inkább az Urunkon búsulunk, akin harmadnapi hideg vagyon. En tölem ma bátszított el. Ugyan ezekre való nézve is kellett tegnaptól fogva a vászon házakat el hagyni, és a városba költözni. A fok tfeled között fokszor alig vagyon egy, aki a Fejedelemnek szolgálhasson. A jó tűz mellett a szakátsok reszketve főznek. De, Istennek hála, nem veszedelmes hideglelések, és nem tartófok. A mi szegény Urunkon nem annyira a hideg már, mint a nagy erőtlenség vagyon, és reményljük, hogy Isten meggyógyítja. Mindazonáltal ő keresztényebb módon gondolkodik, mint mi; mert készületből ki látszik, hogy örömeit mégyn, ha Isten kiszóllítja a világból. Arravalónézve meg is tfinálta a testamentumát: de az Isten gyógyítsa. Nénékám tudod é mivel gyógyítottam én meg magamat? Egy Erdélyi drága orvossággal. Minden nevetett véle,

O 2

véle, főképpen a Fejedelem, mikor meg mondtam. Az a drága orvosság pedig a káposzta leve — ha e' háznál, mért kell az Indiai drága orvosságok után járni? De már most nagyobb hidegleléstől félek, amelly nagyobb lezsz az elsőnél, és amellyet egy hordó káposzta lév sem gyógyíthatja meg; mert három, vagy négy nap után Suli Lengyel ország felé indul. Meg látom é valaha, vagy sem? Isten tudja. Ugyan szép állapot, mikor az ember bújában meg nem hal; mert másként négy nap mulva el kellene engemet temetni — azt Suli sem akarná, hát osztán ki írna néki? hát ő kinek ír azután? Az ilyen kérdésről jut eszemben egy Vezér, aki is midőn annyira megszorította volt azt a híres Muzka Tzárt 1711. a Prúth mellett, hogy egészen oda lett volna táborostól. A Svetziai Király azt meg hallván a Vezérhez megyen, és mondja néki: ihol kezeden vagyon a Tzár feleségestől, és egész táborával; vagy mind levághatod, vagy rabúl viheted Konstantinápolyba., A Vezér erre feleli: ha a Tzárt rabúl fogatom, hát osztán ki visel gondot az országára? A Svetziai Király erre a feleletire öszve szidja a Vezért, 's ki megyen a sátorából. Elég az Édes Néném, hogy szíveffen bánom tőle való meg válásomat. Ha akarná itt maradhatna — vagy is inkább az Isten nem akarja, hogy ő akarja. Mindennek rendelés szerént kell végbe menni, és ahoz kell magunkat alkalmaztatni.

Azt

Azt írod, Édes Nénékám, hogy mifsoda ember az a Frantzia, aki nem régen jött hozzánk; mert igen hazug. A' *Colonellus* volt a Muszka Tzárnál, de ott ki adtak rajta; mert senkivel meg nem alkudhatott. Mindennel azt akarja elhitetni, hogy mindent tud, és mindent látott. Ha hűszat szól a tizenkilentz szava hazugság. Már itt némmellyel elhitette, hogy ő tud aranyat tfinálni. Gondolom, amint látom, hogy talán meg akad itt közöttünk; mert az olyan fok beszédű, sik nyelvű sohonnain itt igen kapnak. Annak a neve *Vigurn*. Édes Néném, jó éjszakát — *Bona sera!*

LXXVII.

Rodoſto 4. Dec. 1726.

Pola tēti! Nénékám, két esztendő múlva; mert már két hónapja, hogy innét eltüntem volt. Nem lehet örökké tſak egy helyben űlni — az egészségnek hafznál a járás, és a reſtség mellől el kell némmellykor szökni. Meg is tſalod magadat, ha aze gondolod, hogy nagy műlatságom volt a faluban, ahol voltam ſzüreten. Leg nagyobb gyönyörűségem a' volt, hogy itt addig nem voltam, és ott baj nélkül töltöttem két hónapot — egy hónapig néztem, mint ſzűrnek: egy hónapig pedig eleget jártam; mert itt az őſz leg ſzebb része az esztendőnek, a ſzüret pedig leg ſzomorúabb része a műlatságnak. Nem úgy mint nálunk, hogy a fok ſzedőt, ſzedőnet látja az ember — az Uri Afz-

szonyok, Leányok oda ki mennek, ebédelnek, és mulatják magokat — a bort édelebbé téstik jelenvaló lételökkel, és szedésekkel. Itt pedig a szőlős gazda megfogad két, vagy három embert, azok szedik, és puttonyokban haza hordják, és kiki a maga házánál szűr igen nagy tündettséggel.

Mintbogy a szőlőről vagyon a szó, Konstantinápoly körül láthatott két olyan vastag szőlőfát, mint egy szilva fa, a szőlő szemek is rajta vannak olyanok, mint egy szilva szem. De a nagyságát nem tudáltam úgy, mint azt, hogy némely ágain érett szőlő vagyon; némelyeken a szőlő szem még nem nagyobb az egresnél; más ágakon még akkor kezd virágozni. E' szép dolog, hogy egy szőlő fán ilyen három féle jövőt láthatni, és ez mind így vagyon tavasztól fogvástélig. Erről talán már írtam volt kédnék, de nem jut eszembe. De arról nem írtam, hogy egy Görög Püspök házánál láttam olyan nagy rozmarinfát, mint egy közönséges fűzfa. Mindezek fele nem találhatnak Zágouban, de el lehetünk nálók nélkül — itt szinten szilva fa, se fenyőfa.

Egynehány rendbéli leveleidet találtam itt, Édes Néném, amellyekben egy kis kegyetlen beszontások vannak, de könnyű annak tréfálódni, akinek szíve helyén vagyon.

Nintsen kegyetlenebb dolog megváltásnál

Titkos barátjától való távozásnál:

De tiák az időhöz kell magunkat szabni,

És sóhajtásunkat a szívünkbe zárni.

Azt

Azt szokták mondani, hogy a megorvosolhatatlan dolognak nintsen jobb orvossága az el felejtésnél. Nehéz, de az idő ad arra valami kis segítséget, azután az okosság is ad erőt a türésre. Nem próbáltam, de hiszi é kéd azt, hogy a szeretet is megavaslodik, valamint a szalonna — a távúl való létel avafsá téfzi. Mindazonáltal nintsen szebb dolog az állhatatos barátságnál. Frantzia országban egy Úri ifjú jegyben lévén egy kis aszfszonyal, nem tudom hogy', az ifjat a tengeri tolvajok elfogják, és Afrikában eladják, és egynehány esztendőig semmit nem hallhattak felőle. Addig a leányt fokban kérték, de a mátkáját szeretvén hűségét meg akarta hozzája tartani. Sok idő múlva valamelly rabok arról a földről megszabadulván híret vitték a legénynek, hogy ilyen helyen ilyen nevű török Urnak a rabja. A leány azt megtudván egy jó leány barátjával öszve beszéll, férfiú köntösbe öltöznek, és a leány annyi pénzt viszen el a háztól, amennyivel gondolja, hogy ki válthatja. Tengerre ülven Afrikába érkezik, felkereli a mátkáját, aki is tsak eltsudálkozik a dolgon. Azután a Törökkel beszélnek a váltság felől, de a pénz nem volt elég, amellyet a leány vitt volt. Tanátsot tartanak hárman, hogy mit csináljanak. Vagy a leánynak, vagy a férfiúnak viszsza kellett menni több pénzért. A férfiú azt tanátsolta, hogy nints más mód benne, hanem, hogy a leány mennyen viszsza a pénzel, és talán valami attyafiai ki szabaditják. A leány arra reá nem állott mond-

ván: „ha én vizsgálja megyek, soha femmit nem tselekedhetem éretted, és a szülõim úgy fognak reám vigyázni, hogy soha többé vizsgálja nem jöhetek; hanem mi a társommal itt maradunk rabságban helyetted, és te menyj el, szerezz annyi pénzt, amennyi kívántatik a többihez. A férfiú erre tellyességgel nem akart állani mondván: hogy azt nem tselekedheti, hogy rabságban hagyja, a leg nagyobb oka a', hogy, ha a Török meg találja sejdíteni, hogy nem férfiak, hát annyi pénzen sem fogja ki adni, és rabságban marad. A leány erre feleli: tsak eredj, tselekedjél úgy, amint el végeztük; mert ha szinte úgy lenne is, amint mondod, hogy a gazdád reánk ismérne; az apámnak vagyon annyi, hogy ki válthat. Az ifjú a végezés szerént a gazdájának mindeneket megmonda, és a két leányt helyében hagyá. Francia országba érkezvén, ott tsak hamar megszerzé a pénzt, és a gazdájához vizsgálja tére, aki is amíg õ oda járt, megtudta, hogy nem férfiú: hanem leány rabokat hagyott helyében; mert a leány nem tehetvén másként, mindeneket megvallott volt a Töröknek. Aki is szépnak találván mátkájához való hűségét elbotsátá õket, és mind a hármán szerentséllen vizsgálja érkezének hazájokba, és házokhoz — és a lakodalom tsak hamar meg lett azután. Talán, Édes Néném, a föld alatt való emberek is lakodalmaztak, és tántzoltak; mert tegnap előtt nagy föld mozgást érzettünk alattunk. Azt gondoltuk, hogy valamelly szekérre tették az

egész

egész várost, és úgy vífznek valahová. Mindannyi földindulások között is kéd ízolgája, Édes Néném,

LXXVIII.

Rodosto 8. Jan. 1727.

Édes Néném, azt igen bánom, hogy meg előzőtt kéd az ujj esztendőbeli atyafiságos, és szíves köszöntésével, és üdvözlélivel: holott nekem kellett volna azt a kötelességet végbe vinni elsőben. És azzal ne dítsekedjünk, hogy a megelőzés bizonyos jele a kéd felőlem gyakortább való gondolkodásának, és az én lágy szeretetemnek; mert azt holtig meg nem engedem kédnek, és, ha mértékben tennők a szeretetet, az igaz, hogy a mérték felőlem többet nyomna száz fontal. Mindazonáltal kéd is jó, én is jó. Ennekem a tengeri halak bizonyosságim, hogy elébb nem irhattam; mert olyan nagy szelek jártak a tengeren, hogy csak nekik lehetett a tengeren járni, és nem az embereknek. Oda is adtam volna nekik a leveleimet, de kéd nagy hegyen lakik, ők pedig nem szeretik a hegyre fel mászni.

A mi pedig a kéd köszönetét illeti, én azokat mind vízfíza kívánom dupplán, és még azokon kívül ujj erőt a fok levél írásra. Éppen tegnap előtt szedtem rendbe a szokás szerént a kéd leveleit, amellyeket rendbe veszem minden esztendőnek a kezdetén; az enyimeket pedig, ha a ta-

nátfontat bé veszik, meg kell égetni, vagy akármit
szükségre fordítsa kéd, nem bánom.

Édes Néném, vettél é fok ajándékot az esztendő első napján? Nem tudom, a Frantziák honnét vették azt a szokást — gondolom, hogy a régi Romaiaktól; mert ők megszokták volt egymást ajándékozni az esztendő kezdetén, és az a Martiusnak első napján volt. Pogány szokásban jó szokás; főképpen annak, aki veszen. A Keresztényeknél fok pogány szokás maradott meg: de sőt még az Anyaszentegyházban is látunk olyanokat, amellyeket a régi Pápák, és Püspökök meghagyták. Illyen: lámpások, és gyertyákat gyujtani a templomokban. A' bizonyos, hogy azt szükségből kezdték; mert pintzékben, és rejtett helyekben kellett tenni az áldozatot a régi Keresztényeknek. Azután azt tzeremóniából megtartották; mivel a régi Királyok előtt gyertyákat gyujtottak, és mikor valahová ment a régi Romai Polgármester, égő fáklyákat, és tüzet vittek előtte. A Királyok, és gazdagok holt testjök mellett pedig lámpások égtenek. Még most is találunk olyan régi boltokra, ahol égő lámpás vagyon a koporsó mellett. Hogy tarthatott annyi száz esztendőig az olyan lámpás? annak okát már most nem tudják: de azt minden tudja, hogy találtak olyan égő lámpásra, de mihent az áer éri, el aluszik. A Fársángot, amellyet mi olyan nagy ájtatósággal megtartunk, a Pogányoktól vettük. Hát mi honnét vettük a vízbevető hétfőt, mondja meg kéd

LXXIX.

Rodoſto 15. Martii 1727.

Nénékám a leveleidet igen kedveſſen, és édeſſen vettem — és ſſak kéd tud nád mézes téntával írni, de más nem. Nem is illenék mindennek követni Nénékámat; mert ſſak a kis újunkban több éſz van, mint másnak egéſz ſfontyaiban. Itt mi ſſak ſſendefſégben élünk, töltjük, húzzuk, vonjuk az időt. Minden múlatság előttünk fut. De ugyan is mért keresné a múlatság a bujdosókat, mivel másokat is talál. Minékünk ſſak főhajtás — annyit is főhajtottam már, hogy úgy tetſzik, másféle áert nem veſzek bé, ſſak mindenkor a magam főhajtáſit. Iſtennek így tetſzik, úgy legyen.

Azt írod Néném, hogy feleljek meg holmi kérdéſidre, és hogy idő töltésért többeket is fogſz tenni. Mitſoda bajomra vagy nekem! Ha Konſtantinápoly puſzta volna, ſemmit nem ſzóllanék: de minden nap eſzes, értelmes emberekkel vagyunk; mégis nékem tenni olyan kérdéſeket, az ilyenért ne haragudjam? De nem merek, inkább engedelmeſkedem, és ha roſzſzul is, megfejem kérdéſidet. — Azok a mély kérdéſek pedig, ha eſzembe jutnak, ezek: Ha mindenkor elſőbb volt é a Római Pápa a Konſtantinápolyi Pátriárkánál? — Mikor kezdődött a Nagy Böjt? — Három Miſét mondani a Karátſon éjſzakáján? — És hogy mioltától fogváſt hallanak orgona ſzót a templo-
mokban? — — Azt nem ſſudáлом annyira, hogy
nekem

nekem tefzed ezeket a kérdéseket; mert a' tfak arra való, hogy engemet boszontfuk: de azt tfudálom, hogy honnét vetted ezeket a kérdéseket?

Elég a', hogy az elsőre ez a feleletem tfak rövideden, hogy az én ítéletem szerént az Alexandriai Pátriárka régibb a Konstantinápolyi Pátriárkánál, és ő néki kellett a több Pátriárkának tudokra adni, hogy mikor kezdődik a nagy Böjt, és mikor kell üllen a Hufvétot. Ezt pediglen Vizkereszt napja után meg kellett nekik írni, hogy a napkeleti tartományokban a Püspökök egyfzersmind kezdésék a Böjtöt, és egyaránt tartfak a Hufvétot — akkor nem volt annyi Kalendárium, mint most. De idővel a Tsászárok, kivált a Görögök tfak Konstantinápolyban lakván a Pátriárkájokat nagyobb nagyobb méltóságra emelék, úgy annyira, hogy azt tették Alexandriai Pátriárkának, akit a Konstantinápolyi Pátriárka akart. De mindazokban a felmagasztaltatásokban is a Konstantinápolyi Pátriárkának sok ideig eszökben sem volt, hogy magokat hasonlónak tartfak a Romai Pápához — amint ezt látjuk egynehány *Concilium*okban, hogy a Pápa Követjei mindenkor az első helyen ültének. Hanem idővel a Konstantinápolyi Pátriárkák nagy gazdagságok miatt annyira felfuvalkodának, és olyan hatalmasokká lének, hogy magokat nem a Pápák után valóknak, hanem hozzájuk hasonlónak kezdék tartani. És végtire a kints, és a hatalom annyira felemelék őket, hogy egygyik a többi közül olyan fzinű paputfos

puttot kezdé viselni, amellyet csak a Tsászároknak volt szabad. Ez ellen a Tsászár nem mére szólalni; mert más nap kiugrott volna a székiből, ha szóllott volna; hanem csak a Római Pápa mére arról meginteni: De a kevély Pátriárka az intésnek nem engede, és jobban szereté a Pápával öfsze veszni, és meghasonlani a napnyugoti Anyaszentegyháztól, mintsem a Tsászári paputtot letenni. Ugyan ez a *Carulus* is kezdé az elfszakadást, és az utánnavalóji ötet követék. Egynehányszor akarának viszsza térni az *uniora*: de végbe nem vitték; mert nem igazán kívánták. Mikor a Görög Tsászároknak szükségök volt a Pápákra, akkor mindeneket fogadtak. Főképpen mikor a Törökök kezdének közelíteni Konstantinápolyhoz, akkor maga is a Tsászár a Pápához ment a Pátriárkájával, és ott mindeneket ígérének: de viszsza térvén, és látván, hogy a Pápától annyi segítséget nem vehet, amint gondolta volt, a Pátriárkájával is meg nem tartatá ígéretét. A' bizonyos Édes Néném, hogy a Romai Püspök mind a napkeleti, mind a napnyugoti Anyaszentegyházban első volt mindenkor. E' leg inkább a Conciliu-mokból tesszik ki, amidőn a Pátriárkák egygyütt voltak három, vagy négy száz Püspökökkel.

A második kérdésed az, hogy mikor kezdődött a Nagy Böjt? Közönségesen mi azt tartjuk, hogy a Nagy Böjt Apostoli szerzés. De, ha szinte száz harminzadikban rendeltetett volna is, amint

ezt

ezt így fokban tartják, úgy is olyan Tanítványok rendelték, akik ismérhették az Apostolokat.

A harmadik kérdés, hogy mikor kezdődött a szokás három Mifét mondani Karátson éjszakáján? A' bizonyos, hogy a Mifemondásnak száma eleinte nem volt tflak egyre határozva, mint mostanában. Olvassuk olyan Sz. Pápákról, Püspökökről, hogy a fok Mifemondásban úgy elfáradtak fokszor, hogy másfoknak kellett őköt segíteni. A Görögöknél napjában tflak egy Mife szokott lenni, az is innep napokon. Ha tíz Püspök volna is egygyütt, de mind a tíz egyfzersmind mond egy Mifét — egy *celebrál*, a többi mind utánna mondja. — Némellyek, akik azon nem törődnek, hogy bizonyos könyvekből keressék annak okát, mért mondanak három Mifét azon az éjszakán? azt tartják nagy ájtatossággal, hogy a Papoknak 365 Mifét kell mondani esztendő által. Nagy Pénteken, és Nagy Szombaton nem mindenik mondhatván, így két Mife marad hátra, hanem Karátson éjszakáján töltik ki a számot. E' jó ok é, vagy sem? nem nekem kell elvégeznem. Hanem tflak azt felelem a kéd kérdésére, hogy közönségesen azt tartják, hogy azt a szokást száz negyvenedik esztendőben vették bé — ez elég régi szokás.

A negyedik kérdés, hogy mikor hallottak orgona szót a templomokban? erre az a felelet: hogy egy Görög Tsáfzár küldött ajándékban egy Frantzia Királynak egy orgonát. A' volt. első
Euro-

Európában. Melly tájban volt az, arra nem emlékezem. Hanem azt írják, hogy hat száz ötven nyoltzban kezdtek orgona szókat hallani a templomokban. A Görög Tsászar hogy' küldhetett orgonát, nem tudom; mivel az ő templomokban femmi féle musika nintsen.

Nó! Édes Néném, vagyon é még több? Már most, hogy belé izeledtem, azt akarnám, hogy volna vagy két fontni kérdés. Mindazonáltal a kérdéseknek szakaszszuk végét, és ujja ne kezdjük. Hanem az egészségedre vigyázz; mert a fok kérdés annak megárthatna. És azon légy, Édes Nénékám, hogy „Kelemen ne keletlen, hanem kelemetes légyen nálad. Isten hozzád mind holtig.

LXXX.

Rodoſto 7. Maji 1727.

Nénékám! a mézes pogácsánál édeslebb leveleidet vettem szívbeli zokogással. Éppen nem volt szükség megköszönni a kérdésekre való feleletimet; mert amit kéd jó szível veszen tőlem, az nekem köszönet gyanánt esik. De a köszönet csak arra való, látom, hogy ismét megfeleljek kérdésidre. Amellyet jó, és ép szível megfielekszem, de úgy, amennyiben a rongyos elmém megengedi. Mert, ha rongyos leves vagyon, mért nem volna rongyos elme? elég vagyon.

Tudom, Édes Nénékám, hogy a szokás szerint ezt a hónapot a Canalis partján töltjük el.

Bár

Bár én is ott lehetnék; mert nem lehet annál szebb lakóhely. Nintsen is Európában annak málla. Aki azt nem látta; csak gondoljon el egy széles, és hosszú tót — vagyon öt mérföld a hossza. Annak egyik vége a fekete tengerbe megyen, a másik a fejer tengerbe. De annak két felől a partján micsoda szép városokat lehetne építeni! Most is vannak, de ha más féle Nemzet lakná, mind más formában volnának. Mint szerettem nézni, hogy a nagy roppant hajók az ablakom előtt mentenek el, és a fok szép kis hajótskák! Itt pedig csak a fekete ijesztő Örmény aszszonyokat látom.

Mi nékünk pedig mind egy a mulatságra való nézve, akár Majus, akár December — mi csak itt-hon ülünk; és télben nyárban egy szokást tartunk. Nem ismerek olyan klastromot, amelyben a rendet úgy megtartsák, mint nálunk. A' való, hogy, ha valamellyikünk Baráttá lenne, nem kellene esztendő tölteni a *Novitiatusban*; mert itt mindent órára, és minutára tselekeleznek. Egy kis kutyám vagyon, az is már úgy tudja a rendet, valamint én. Mikor dobolnak, és Misére megyek, reám sem néz: de mihent ebédre dobolnak, azonnal felugrik, 's hozzám jő. A' bizonyos, én arra reá vigyáztam, hogy ez a kutya úgy tudja a rendet. Csak arra vigyáz mikor kimegyek a házból, hogy merre megyek; ha a Fejedelemhez, vagy a templomba megyek; meg sem mozdul, ha hinám is — már tudja, hogy arra a két helyre nintsen szabadsága. Nintsen értelmessebb oktan állat a kutyának.

nál. Az Elefántot mondják, de még nem láttam ő nagyságát. De olyan kutyát láttam, aki a kártyát ismerte, és az a. b. c-t úgy tudta, mint egy kis deák gyermek.

Jaj, Édes Nénékám elfelejtettem volt, hogy nekem Úr dolgára kell még mennem, és a két kérdésre meg kell rongyoslon is felelni. Azt kérde, Édes Néném, hogy kik voltak a Keresztés Vitézek? Másodszor hogy ha régi szokás é a harangozás a templomokban; mert ott harang szót nem hallasz, és Törököt sem látsz hintóban? És hogy miért nem esznek szentelt kenyeret a templomban nálunk, mint Frantziában, és ha a' régi szokás é?

Az első kérdésre csak úgy felelek, amint olvastam. A Szent Földet a tizedik *saeculum* előtt fokkal a Saracenusok bírták, vagy némellykor a Mamertusok. Ezek mindenik a Mahumet vallását követték. A Saracenusoknak *Damascus* városában lakott a Fejek, és aztot *Calif*nak nevezték. A Mamertusok Egyiptomot bírták. De akárki bírta a Szent Földet, de oda a Keresztények minden időben elmentenek, noha nagy félelemmel — a Maltaí szerzet, és a Templaristák Jerusaleem városa, és a Szarándokok oltalmokra álitván fel. A tizenegyedik *saeculum*ban ez a két Szerzet csak egy ebédre is kevés lett volna a fellyebb megmondott kétféle ellenségnek, ha ez a két Szerzet nem vett volna némellykor valamelly kevés segítséget: de az igen kevés volt, és nem tartott fokáig.

káig. Ebben az időben támadta Frantziában egy olyan Barát, aki a Pápa engedelmeiből kezdé a városokon, falukon prédikállani a Szent Földre való menetelt. Onnét Német Országba ment, és a prédikátziója olly hathatós lett, hogy azt gondolták, ezek az Országok csak az aszfszonyokra maradnak, a férfiak mind elmennek. Aminthogy a Fejedelmek a Fő Rendekek közül igen sokan vevék fel a kereszttet; mert azoknak, akik el akartak menni, nem tudom mellyik vállokra, de posztóból kereszttet kellett felvarratni. A köznép közül pedig számtalan keresztezé fel magát. Azt nem kell tsudálni; mert ez ujj dolog lévén az ember mindenkor kap az ujjságon. Azon kívül a sok lelki ígéret felindította őket. Még a testi haszon is fel vétethette vélek a kereszttet; mert egy Keresztesnek nagy *privilegiuma* volt. Mert mihent felvette a kereszttet, már azt nem lehetett törvénybe citálni mindaddig, míg viszfza nem jött, és le nem tette a kereszttet. Az adófságát is addig meg nem fizette, akkor is még bizonyos idő után. Feleségét, tselédit, míg oda járt, senki semmi némű okért nem merte háborgatni. Nem kell hát tsudálni, ha mindenkor feles volt a keresztes had.

Es ezek valának, kik leg először Keresztes Hadnak nevezetének. Ezeknek fejek mitfoda Király, vagy Fejedelem volt, nem jut eszembe. Elég az, hogy az a sok nép nagy bajjal, és veszedelemmel a tengeren a Szent Földre érkezvén, arra sok idő kívántatott még az ellenséggel meg ütköz-

hetett: az ételnémű szükségét pedig csak hamar feltalálta. Azonban a betegség, az éhség, felét is a hadnak le kaszálta, és ott nem tölthetvén sok időt minden haszonvétel nélkül visszafut kellett tenni. Az ilyen keresztes had gyűjtés, és a szent földre való menetel egynehány ízben volt, és mindenkor szerentsétlenül. De még végtire az aszszonyok is felkeresztezék magokat — ki jó szándékból, ki pedig szeretőkkel akarának együtt részt venni a lelki, és testi jobban — úgy annyira, hogy számtalan sok aszszony vala a keresztes táborokon. És akik erről irnak, nyilván felteszik, hogy a keresztes hadnál elfajultabb had nem lehetett mindenben. És nem kell csudálni, ha az Isten egyszer sem áldotta meg a keresztes hadat, és ha másfél száz, vagy két száz ezretendő alatt legkisebb hasznot nem vittének végbe. Addig hány száz ezer ember hala meg a szent földön! Legfelelőbb keresztes had András Királlyal ment a szent földre; mivel ő volt fejük a Frantzia, és a Német keresztes hadaknak is. Mindezeknek a Görög Birodalmon kellett által menni. A Görög Császárok pedig, annyi vendéget nem szeretvén, azon igyekeztek, hogy fele se lássa meg Jerusalemet — amint leggyakrabban úgy is történt. És arravalónézve sok lisztet küldvén a táborra kételességből, görögi hamisságból a lisztet megelegyítették oltatlan mésszel, és amíg a táboron azt észrevették, addig sok ezer megholt. Csak fele érkezvén az elindult hadnak a szent földre, annak felét

felét a betegség, és az ellenség elfogyasztotta. Amelly kevés, rész azután megmaradt annak vizsgálta kellett térni, és abból is kevés látta meg hazáját, és még kevesebb házat. De mind ennyi szereztséltenség, és veszedelem után is a fiak elfelejtvén az apjok, veszedelmöket, amidőn hadat gyűjtöttek, csak elég találkozott, aki elment. Úgy tetszik, hogy utólszor szent Lajos Frantzia Királlyal ment íok had a szent földre; mert utánna megkezdett hűlni mindenekben a szarándoki buzgóság. Ezt a jó Királyt is megverték, és magát rabul fogták. Alexandriánál két testvér őstét elvezette. De a Király mind magát, mind a véle rabságba esetteket csak hamar kiváltotta. A Pápák, és a Királyok végtire látván, hogy kevés hafzna volna a keresztes hadnak, a had gyűjtést elhagyák, és egész Európában elfelejték.

Edes Néném, ha rövideden írtam is, de úgy tetszik, megláthatja kéd, hogy kik, és mikor voltak a Keresztesek. Rövidebben is leírhattam volna, csak azt írtam volna: voltak, és nintsenek; de így igen röviden lett volna. Hofzszabban sem lehetett; mert levelet írok, és nem historiát.

Csak hamar megfelelek a több kérdésre is; mert dobolnak ebédre, és ebéd után a hajó megindul a levéllel. Harang szót hallani a templomokban igen régi dolog; mert még az ötödik századnak az elején kezdték a harang szót hallani. A hintó pedig igen ritka a kéd városában, azt nem kell tudálni; mert ritka madár a Török a hintó-

ban — ő azt nem szereti, neki ló kell. Olyan
 kotsit pedig, mint egy kalitzka eleget lát kéd,
 amellyben az aszszonyok ülnek. Még más nemze-
 teknel is nem régen szaporodott el a hintó. Egy
 Frantzia Király, *Clovis*, mikor elvette a feleségét
 szent *Batildot*, négy ökrü székéren vitette haza,
 és tsak húsz ezer forintot adtak véle. *Henricus*
quartus más Frantzia Király, e' nem régi dolog;
 mégis azzal mentette egy Urnak magát, azért nem
 mehet hozzája, hogy a felesége elvitte a hintóját.
 Édes Néném, mért nem esznek nálunk szentelt
 kenyéret a templomban, mint Frantziában? azért,
 hogy nálunk nem szokás. Ok is nevetik azt,
 hogy nálunk bárányt szentelnek a templomban. A
 kenyér szentelés pedig régi; mert még a negyedik
 saeculumban kezdődött. Én pediglen a tizennyol-
 tzadikban elvégezvén ebéd előtt ezt a levelet,
 mindjárt iszom a kéd egészségiért. A mellyre vi-
 gyázz Édes Néném, és ne egyél fok tferesnyét.
 Pola tét!

LXXXI.

Rodofto 14. Junii 1727.

Nénékám! mi itt tegnap kerefszeltünk egy' *afina*
 Zlidót. Vagyon már harmad napja, egy Zi-
 dó hozzánk jött nagy titkon, és kérte a Feje-
 delmet, hogy őtet kerefszeltesse meg; mert keresz-
 tényé akar lenni. Vagy két nap a Papok min-
 denkor véle voltak, és készítették a kerefsztséget.
 Teg-

Tegnap megkeresztelték — a Fejedelem volt keresztapja, aki is ugyan könyvezett örmében. A Zsidó pedig jól tudta magát viselni, és a keresztelés az egész tzeremoniával ment végbe. Tegnap a Fejedelemnek izeni, hogy ő már keresztény lévén a több atyjafiai között nem lakhatik, se nem kereskedhetik, azért kéreti a Fejedelmet, hogy segítse meg egynehány pénzel. A Fejedelem jó szível küld néki száz tallért. Ma reggel keresik a Zsidót, hát nintsen — mindenütt tudakozódnak felele, és mondják, hogy több Zsidókkal hajóra ült, és Konstantinápolyba ment. Így tsala meg minket az asinus Zsidója — vagy is inkább magát. Itt pedig vannak olyanok, akik hogy megtudták a dolgot, mondták, hogy mind *Smirnán*, mind pedig másutt is követett el hasonló dolgot, és egynehányszor megkereszteltette volt már magát. Olyan jól is tudta ő magát viselni, hogy semmit nem kellett néki mondani, hogy mit tsínáljon. Mi azt tsudáltuk, hát az asinus ő azt többször is próbálta volt. Tsfak ezt akarám kédenek meg irni, hogy a Zsidónak nem kell hinni. Azt pedig bizvást elhihed; Édes Néném, hogy szerezlek. Amen.

I.XXXII.

Rodosto 17. Junii 1727.

Továbbra nem halaszthatom, mert bánnám, ha mástól tudnád meg, Édes Néném, hogy a Fejedelem második fja elofontván Bétsből Fran-

tziába ment, és onnét tegnap előtt ide érkezett. El lehet itélni, hogy egy olyan atya, mint a mi Urunk huszonhat esztendőös fiját, akit soha ennek előtt nem látott volt, hogy mitfoda örömmel fogadta. Másnak nem lehet azt megfogni, hogy mitfoda szeretetet éreznek az atyák a fajokhoz, azért atyának kell lenni. Azt pedig vettem észre, hogy a fiú nem azzal a szívbeli indulatú örömmel köszöntötte az atyát, mind az atya a fiát. Talán természet szerént nem érzik a fiak azt a nagy szeretetet, mint az atyák; vagy pediglen a fiakban is némellyekben a szeretet bővebb, mint másokban. A szép példa a Cresus király fiában, aki is néma lévén, és látván, hogy az ellenség le akarja vágni, olyan nagy erőszakot tett magában, hogy a szava megnyílt, és kiálthatta a Királynak, hogy vigyázzon magára. A mi Hertzegünk felől elmondhatjuk, hogy szép ifjú, eszes, és értelmes, de természet szerént; mert a tudomány azokat fel nem ékesítette, se a jó neveltetés fel nem tiszta. Valamint egy szép leány, akinek paraszt neveltetése lévén, annak se szájában, se maga viselkedésben kellemetesség nem lehet, és a szépség nem lesz annyira betűs. A szép gyenge munka téfzi az aranyat is betűsebbé. Akármelly szép legyen az elme, de aztot fel kell ékesíteni a jó neveltetéssel, és tanulással. A pallérozatlan gyémánt szintén olyan, mint olyan kő, amelyet békasónak híznak. A mi Hertzegünknek semmi neveltetése nem volt, és azon igyekeztek, hogy semmit

ne

ne tanuljon, azt véghez is vitték — és azt tudá-
lom, hogy irni tud, ha roszszúl is. Az Atyja,
aki általlát mindjárt mindeneket, keserveflen ta-
pasztalja mindezeket: de mit tehet róla? Már a
pád szál kezd vastagodni, és nehezebben hajol. A
bátyja még Bétsben fétál. Elég sok jót mondanak
felöle — megláslluk még valaha. Erről is eleget,
mondottak. Amint észrevettem természetét, tlen-
des, és nem haragos. De a fíjat nem ismérhetni
addig meg, míg az apja szárnya alatt vagyon, ha-
nem mikor onnét kirepül. Nem tudom, hogy fog
szokni a mi baráti életünkhez; mert itt a neki va-
ló mulatságtól kopik az álla. Azt tudom, az apja
kedvét keresi — vadászni elküldi, maga is ki me-
gyen véle: noha már esztendőtol fogvást ritkán
jár, de az előtt minden héten kétszer. Azért is
vadászhat amennyi neki kell, tflak egyebet felej-
tlen el. Én azt gondolom, pedig, hogy ugyan azt
az egyebet jobban szeretné a vadászatnál. De itt
tflak a barát tántzot kell jární — más nótát nem
fúnak. Én pedig úgy tudom már azt a tántzot,
hogy bízvást lehetnék tántzmester. Egészséggel,
Édes Néném. A vendég még igen újj, hogy töb-
bet írjak felöle.

LXXXIII.

Rodosto 19. Julii 1727.

Nénekám az Evangyeliumi Simeonnak ma adott
a Fejedelem audientziát. De, ha szinte maga

P

nem

nem volt is, leg alább az ötfe; mivel ma egy tiszteletes Örmény Pátriárka volt a Fejedeleminél. Akivel a Fejedelem elvégezvén a beszélgetést, és látván, hogy az ember kort el érte volna, kérdé, hogy hány esztendő lehetne? A Patriárka felelé, hogy tflak száz hét, de azonban még erős, és jó egészséges. Édes Néném, mi szép dolog fokáig élni, főként egészségesen; mert betegesen nem kívánhatni. Ha az emberek közönségesen a Szüle apjokkal élhetnének, mi szép dolog volna a'. A Szüle anya közönségeslebb az aszfszonyok között; mert hamarébb lehetnek házasok. Ha tizenhárom esztendő korában a leány férjhez megyen, amint a' nem ritka, tizennégyben egy leánya lehet — tizenhárom esztendő múlva férjnek adja — annak tizennégyben egy leánya lesz — mind így számlálva egy aszfszonyt negyvenkét esztendő korában Szüle anyának nevezhetik. Nem gondolom, hogy kéd helyben hagyja mindezeket: de nem tehetek róla. Azt magad is reá hagyod, hogy keveset él az ember. Vannak olyan állatok, akik tovább élnek, úgymint a fas, a holló, a szarvas, és más több állatok is, noha nem tudjuk. Azt olvastam a minap, hogy *Raul* a Burgundiai király gyakorta felült száz esztendő lovára. De a' tfluda, hogy főként a munkás emberek annyit élnek; mert a' bizonyos, hogy az állatok között leg többet szenved, és dolgozik az ember; mégis, mennyi öreg munkás embereket látunk!

Tu-

Tudom, hogy nem hagyjuk a porba esni, mikor valamit ollyat írok; mert azt írod, hogy a Hertzeg nem olyan, mint — — és hogy azt az egyebet ötsém Uram szereti jobban a vadászatnál. Én erre azt felelem, hogy ötsém Uramat ismérjük, azért beszéllünk úgy: de, ha a Hertzeget is ismérnök, másképpen beszélnénk. De, Édes Néném már is megúntuk mi az itt való lakást, és szokatlan dolog előttünk minden nap misére menni, és bőjti napokon húst nem enni, és reggeltől fogva estig csak a könyvet símogatni. Elmegyünk ugyan vadászni, de csak azért, hogy otthon ne legyünk, és fél óráig ha keresünk valamit, a többi unadalom. Volnának csak itt valamelly bóbítás foglyok, vagy verdigályos nyúlak, óh! úgy derék vadászok volnánk, akár ne is ennénk estig. Itt tilalmas dolog az aszfszonyokra nézni. Az olyan gyümölts közöttünk, amellyet soha sem viszik az asztalhoz. Még végtire olyan szokás leszfs közöttünk valamint a *Monté Athos* hegyén lakó görög Barátoknál, ahová nem hogy szabad volna menni az aszfszonyoknak; de sőt még semmi némű nőstény állatot nem szabad tartani, még csak tyúkot is. Ott bé nem Lotsátának még Évát is a mi Nagy Anyánkat. Itt ugyan még olyan szoros rendre nem jutottunk: de nem fok héja. A' való pedig, hogy senki *Origenes* nem fogja követni közülünk. Kérdje meg kéd másoktól, ki volt az az Origenes? én meg nem mondom — azonkívül is eleget pírongatsz jó Néném. De már én ahoz
 úgy

úgy hozzá szoktam, valamint a Muszka aszfzonyo a veréshez, akik azon panaszkodnak, hogy az urok nem szereti, ha egy kevés ideig veretlen hagyják őket. Minden országban más szokás. A mi Székely aszfzonyaink eztet bé nem veszik, és más féle jelét kívánják a szeretetnek. Én pedig len tőled azt kívánom, hogy az egészségre vigyázz, és híreket irj. Maradok Édes Nénémnek holtig, és nem tovább való szolgája.

LXXXIV.

Rodoſto 20. Aug. 1727.

Ma Nénékám viſzſza érkezünk a nagy vizes vendégségből. Mert azt jó megtudni, hogy öt mérföldnyire vagy on innét egy orvofságos forrás. A mi Hertzegünk pedig mindenkor beteges lévén az unadalom miatt (mert én egyéb nyavalyáját nem látom) az apja oda kivitte, hogy abból a forrásból igyék, és meggyógyúljon, mint a szomjú ſzarvas a hideg forrásra. De, amint éſzrevettem, inkább ſzomjúhozza a meleg forrást. De az apja hírével nem fog olyan orvofsággal élni. Elég a', hogy minekelötte abból a vízből iſznak, a sárban meg kell feredni. Talán irtam már valaha kédnek arról. Ha hasznos, a' való, hogy a természet igen közönséges orvofságot adott. Gondolom, hogy a Jeruſálemi *piscina* tiſztább volt még akkor is, mikor az Angyal felzavarta; mert a' nem egyéb valóſágos fárnál. Énnékem is bé
kel-

kelletett mennem a Hertzeggel. Nem tudom belől, de azt tudom, hogy úgy jöttünk ki, mint az olyan állatok, kik makkot esznek. Kell lenni valami hasznának; mivel a föld népe három, vagy négy napi járó földről jön ide. Ott a fok aszfony, leány, kik felkendőzik fárral magokat, és akik olyanok, mint az ijesztők fárossan, de nem másként. Elég a', hogy ott meg lehet látni hűs fárosit, és annyi fárosinét egyszersmind. Abból a fekete apotékából a vízre kell menni. Mi ott voltunk — jól megittattuk a Hertzegünket. De azt nem poháronként kell innia; hanem sellegenként — úgy annyira, hogy aki harmad napig vagy negyven éjtel vizet a hasába tölthet, annak már nintsen szüksége a *Hipokrates* orvofságira. A' való, hogy a mi Hertzegünk annyit nem ivott: de az olyan orvofságra nintsen szüksége, és a nyavalyáját barát tántzal kell orvosolni. Nintsen is jobb orvofság annál; mert a' mind a testnek, mind a léleknek használ; se szebb tántz annál nintsen. Némelly *Historicusok* ugyan azt mondják, hogy a menyaszífony, tántz vígabb — kéd tudja jobban, mint én.

Azt irod hírül Nénékám, hogy a Frantzia Királynénak még eddig nem volt gyermeke; hanem most lett két leánya egyszersmind. A kezdet elég bőséges. De inkább akarták volna, ha fiún kezdette volna. De az a jó ájtatos Királyné a fiúra is ki szerzi az engedelmet. Úgy is a Királyok leányinál nintsen boldogtalanabb — ha hat közül egyet

eggyet el adnak, a többinek valamelly klastromban kell megkorodzani. De a' rendes, hogy, amelly klastromba szokták a Királyi leányokat tenni, ahöz a klastromhoz nem meszsze két nagy klastroma vagyon a Barátoknak, és mindenik klastromban a Fejedelem aszfszony parantsol, ő visel reájok gondot, ő tőle függenek egészen. Aki ezeket a klastromokat fundálta a' kedvezett az aszfszonyoknak. De mit mondjak? mert azt tartják fogan, hogy amikor aszfszony uralkodik valamelly országban, az az ország abban az időben mindenkor szerentsés. Mitfoda okát adják ennek? azt az okát, hogy rend szerént az aszfszonyok a férfiak tanátsfokat követik: a Királyok, Fejedelmek pedig az aszfszonyokét. Azt látjuk, hogy az Isten megengedte azt, hogy a népét aszfszony igazgassa. A hadakozásra ő adott parantsolatot, törvényt ő tett a nép között. Egy Fejedelemnek ez a két dolog a leg nagyobb hivatalja. Nézzük Angliában mindenkor jól igazgattak a Királynék. Erőbet Királyné igen nagy Királynéjok volt. Még nagyobb lett volna, ha két dologgal meg nem homályosította volna uralkodását. Ha a nényét, vagy ötfé Aszfszonyát olyan ártatlanul meg nem ölette volna, akinek a leg nagyobb vétke a szépsége volt — a Királyné azért gyűlölte. Ez az Erőbet adott talán tíz Fejedelemnek szót, hogy hozzájok megyen, soha egyhez sem ment — ugyan ő leányul holt meg. De ami nevetésre való, még a Pápának is izent, hogy hozzája megyen, ha elveszi.

veszi. — A második dolog pedig a', hogy igen a Vallás dolgába ártotta magát, és magát Főnek tette. És minthogy a pompát, és a tzeremóniát igen szerette, azért a Papi öltözeteket meg tartatta — azért is szokta volt mondani, hogy a Kálvénista vallás igen mezételen vallás. Minden időbéli példákbl látjuk, hogy az aszszonyok alkalmatofok az ország igazgatására: de a fűstölő éppen nem a kezökbe való.

Azt a kérdést teszi kéd tőlem, hogy hol kezdették meg vakarni a lovakat? azt Édes Néném Romában kezdették. Én azt kérdem, hogy mikor akasztották fel a leg első aszszonyt Párisban? De, hogy akasztáson ne végezzem a levelemet, azt írom hírül, hogy mi ismét felfzedjük a sátorfát egynehány nap múlva, és innét három mérföldnyire táborba szállunk. A' pedig mind arra való, hogy a Hertzegünk mulassa magát. De néki másféle mulatság kellene — bizony nekem is. Jó egészséget. Édes Néném nem tudom mikor írhatok, se azt nem tudom, mikor vehetem a kéd levelét. E' mind fok nem tudom: de azt tudom, hogy senki úgy nem szereti kédet, mint *ego*.

LXXXV.

Rodosto 8. Nov. 1727.

Pola sári! Édes Néném, azt igen szükséges kédnek tudni, hogy a kéd kedvessen irtt levelét igen kedvessen vettem. Egy kevéssé a levél igen
kurta

kurta volt, de mit tehetünk róla? A' való, hogy én ahoz nem szokhatom: de az olyant némellykor láttatanná kell tenni, és megbötsátani a vétet, és reményleni; hogy az olyan szokásba nem mégyen. Mi egy hóv naptól fogvást a táborból viszsa jöttünk, is fok véres foglyokat kellett meghálni — a portázó nyúlakat pedig mind rabúl elfogtuk. De minthogy az ellenség már quártélyba kezd szállani, azért mi is bé szállottunk a magunkéba. De, ha igazat kell mondani, nem egyéb volt az oka; hanem az első hajót bé bennünket. Akinek is már egynehányszor megköszöntem jó akarátját; mert az ő vizes ereje nélkül talán az egész telet fátor alatt töltöttük volna.

Aztot meg kell vallani Édes Néném, hogy a mi életünk, úgy minden keresztényeknek is az élete tsak szarándokság. De a miénk dupplán; mert ha annak, aki jószágában lakik, úgy kell magát tekinteni, mint szarándoknak a földön, és mint örökös hazáján kívül valónak; hát mi, akiknek egy lábnyi földünk nintsen, se megmaradandó helyünk? Tsak a fok vándorlásban töltjük azt a drága időnket, amellyet most a héjábanvalóságra tékozolunk el. Az eltöltött idő pedig soha viszsa nem jő, és tsak haszontalan, és ízetlen sóhajtasokat hágy maga után, amellyet mi minden nap költölünk, és próbálunk, mint szomorú példák. De mégis szerentsések volnánk, hogy ha másoknak például lehetnénk: de nem leszünk. Mert hány ezer ember veszett, és vész minden nap a tengeren?

ten? a' fellől elegen mennek a tengerre. Hát mi nékünk nem volt é példa előttünk? volt: de tanúltunk é rajta? — Máfok is tfak úgy tfelekesznek — meg tanulják, de el nem kerülík. De mi lehet ennek az oka? nem ~~gyűb~~, hanem a nyughatatlanság, és a nagyra ~~adás~~. Felinek sintfen esziben az ország jova; de mindenik teli torokkal kiáltja a Szabadságot. Mert nagyobb rész tfak az ujjság, és a változás után fut: a jövendőt meg nem gondolja. Se a jelenvaló jóval nem tud élni, se meg nem tudja betsülni; hanem a jövendóbéli bizonytalan jó után főhajt, amelyet vagy lehetetlen elérni, vagy pediglen az a jó azért tetfzik jónak, hogy nintfen hatalmunkban, és hogy tfak a nyughatatlan elmétől származik. Ettől vagon, hogy soha az ember nem lehet boldoggá; mert soha sem betsüli a maga állapotját, se azt, amit bír: hanem aztot amit nem bírhat. A bizonytalanért a bizonyost semminek tartja, és a nagy nyughatatlan nagyravágyódó elme mindenkör arra ingerli, hogy jobban volna ott, ahol nintfen. És így soha a jelenvaló bizonyos forsával, amellybe az Isten tette, meg nem elégfzik, hanem a bizonytalanra vágy, és a jelenvalóval nem élni tud: hanem viszfza élni. Nem kellene soha egy jó Hazafinak zűrzavart tfinálni, se kívánni semmi féle szín alatt. Az Isten adjá a Fejedelmeket, mind a jót, mind a rosfzfát — egyaránt kell az ő kezeiből venni; a jó áldás: a rosfzf büntetés. Ő tudja egyedül, meddig kell tartani a nyomorúságnak,

és mikor kell annak végét szakasztani — hogy meddig tartson a rossz idő, és mikor legyen jó idő.

Egy szántó vető ember azt fogadta volt az Isteneknek, hogy több ajándékot fog nekik adni, csak ők is hallgassák meg kérését, és akkor adjanak első, vagy tiszta időt, amikor ő kívánja, és az ő kívánsága szerint járjon az idő az ő földén. Az Istenek az ő kívánságát neki megengedték, amikor első kért a búzára, első lett; amidőn jó időt, jó idő lett. De úgy történt, hogy aratáskor sokkal kevesebb gabonája volt mind másoknak — azért panaszolkodni kezdett: de az Istenek azt felelték neki, hogy maga a vétkes; mert nem hagyta a természetre dolgát, valamint mások és miért kívánt bőltsebb lenni az Isteneknél, akik is tudják mind az elsőnek, mind a jó időnek idejét.

A Vallás arra tanít minket, hogy az Isten vezéreli az Országokat, és ő emeli fel egyiket, és ő veti rabság alá a másikat. Ő keneti fel mind a jó, mind a rossz Fejedelmeket. Illyen példával tele a szent Írás. Nem szabad tehát egy embernek, nem is lehet abban változást tenni. Édes Néném gyakorta írok prédikáziót — nintsen egyéb dolgom. Le kell írnom, a' már haszontalan, gondolatimat; mivel mi olyanok vagyunk, mint a vízbe esett ember, akinek mindaddig kell vergődni, és minden ághoz kapni, még ki nem szabadul, vagy el nem vész — mert arról gondolkodni, hogy' esett oda? a' 'bolondság volna. A' való, hogy

mondja, hogy hadd hijják; mert nagy dolgot mondana neki. A Hertzeget oda hijják, és nagy titkon mondja az Urnak: „látod é mind ezeket akik itt állnak? úgy megijesztettek ezek engem, hogy a nadrágba kellett botosítanom féltemben.” A Hertzeg nevethetett volna, de eltitkolván mondta a Tiszteknek: „ez az ember nekem nagy titkot mondott; hanem mindjárt megjelentem a Királynak, addig legyen kegyelmetek várakozásban.” A Király már tudta, hogy vagyon neki mindenkor valami nevetségre való históriája. Kérde tőle mihent megláttja: „no! mi ujjságod vagyon? A Hertzeg elébeszéli egészen a Királynak a dolgot — a Király azt igen nevetvén gratiát ad néki, és a Hertzeg azt megizeni a Tiszteknek.

LXXXVI.

Radosto 12. Jan. 1728.

Edes Nénékámnak kívánok szíveessen egy tsinos, és takarékos ujj esztendőt, és abban férfit állhatatos, hü, és állandó egészséget. — E' kettőnk között elég kívánság: hagyjuk másokra a litánia tsinálást, amelly mind haszontalan, mind pedig a mértéken fellül való. Nem a leg hosszabb kívánság leghasznosabb, hanem a rövid, és szíves kívánság.

Nénékám hát ne haragudjam? minden nap Papokkal, Barátokkal vagyon kéd, akik megfelelhetnek a kérdésre: de nem, hanem jobb, ha én tőlem kérde meg. Felülök tehát az ítélő székembe,

be, és onnét felelek kédnek. Azt kérded Édes Néném, hogy mért térdepelnek le az Anglusok, mikor az Ur Vatforáját ofztogatják? Erre azt felelem, hogy ők ezt a szokást így vették volt az atyjoktól, akik is Pápisták voltak; mivel ő nálok tartott ezer esztendeig virágjában a Pápista vallás, és *Henricus octavus*, aki haragjában bévivé az országba a Kálvénista vallást, eleget írt volt ellenök: de a harag, és a szeretet megfordítatá véle a palástot. 1552-ben kiűzé a Papokat, és a Püspököket az országból, a Barátokat elszéllyeszté, a klastromokat felnyittatá, és pusztán hagyatá — és amelly Apátzák a szüzességet megúnták volt, azokat férhez adá — a Papi jószágokat az Urak közt elosztá. A Püspökségeket meghagyván Kálvénista Püspököket tén. Hogy pedig a közönséges nép fel ne támadjon, és észre ne vegye a Vallásnak tellyefséggel való megváltoztatását, a templombéli papi ruhákat szokásban meghagyák, úgy a külső tzeremoniákat is — a templomban a képeket; és más egyébbb állapotokat, úgymint az oltárokat, és a Bérnialást ugyan azon imádságokkal, és tzeremoniával, valamint szokás az Anyaszentegyházban, és valamint a nálok lévő fok szent Püspökök szoktak volt tfelekedni. Mindezekre pedig a vak szeretet vivé a Királyt, aki is megszeretvén egy Urnak leányát *Bulena Annát*, azért örömeft megvált volna a Királynétól: de tfak olly könnyen nem lehele; mert még akkor az Anyaszentegyházal tartott, hanem a Pápától kellett arra szabadságot

nyerni. A Pápa pedig arra helyes okot nem látván halogatta az elválasztást. A Királyt pedig mind a szeretet, mind Anna igen sürgették az elválásra. A leánynak pedig az apja már titkon megváltoztatta vala Vallását, úgy a leány is. Ez így lévén mind az apja, mind a leánya fogamatofan kezdének prédikállani a Királynak, és jóvallani, hogy álljon borszút a Pápán; mivel nem akar szabadságot adni. Azért megváltoztatván a Vallást, vigye bé a Kálvénista vallást, és tegye magát Fejének a bé vett Vallásnak. A leány prédikátornak ilyen gyakorta való prédikátziojára a Király enged, és a leányt elveszi, a Királynét magától elküldi, és a Kálvénista vallást bé viszi. A Pápa, ezeket a változásokat meghallván, hogy a nagy roszszat elkerülhesse, adott volna szabadságot: de már késő volt; mert a régít kiűzvén az ujj vallás uralkodott az országban.

Édes Néném tfak rövideden így lett Angliában a Vallásnak megváltoztatása, és így tartottak meg holmit a régi szokásban. De az Isteni rendelés nem hagyta büntetetlen, aki oka volt az ilyen változásnak; mert idővel Annát bizonyos állapottért a Király megölette. És minthogy aszfszonyért kezdé az elfszakadást, ugyan aszfszonyok által is lett büntetése; mivel Anna után még két, vagy három aszfszonyt vett el: de egymás után mindegyikét megöleté. Az ilyen nagy példa után lehetne Nénékám írni az aszfszonyokhoz való szeretetről, hogy a' mitfoda nagy veszedelmeket okoz:

de

de a' héjával egy *auctornak* tanácsát kevesen veszik be, aki is azt írja, hogy az aszfszonyokat csak a boldogságban leszsz szabad szeretni, mivel azokat a szép oldal csontokat minden időben szerették, szeretjük, és szeretni is fogják — és ebben a példa igen keveset használ. Sokan írják, hogy a legelső gyilkosság a két egytestvér atyafi között aszfszonyért esett. Mitfoda hadakozások nem voltak? mitfoda birodalmak nem fordultak fel fenékel egy aszfszonyért?

Egy Frantzia Királynak, a' való, hogy a példáját nem kellene követni, aki is egy Dániai Királynak a leányát el vévén feleségül, amikor elérkezett, úgy megszerette a leányt, hogy enni sem akart addig, amíg meg nem esküdtt véle. De mihent az esküvés meg volt, abban az órában úgy megútálta; hogy soha véle nem lakhatott. Talán még egy más Királynak sem sokan követik példáját, aki szeretvén az aszfszonyokat, azon is igyekezett, hogy a tíz parantsolatot meg tartsa. A többi között egy aszfszonyt szeretvén hogy mind a parantsolatot megtarthassa, mind a szeretetnek kedvezhesse, valamikor az aszfszonnyal akart fekönni, az urát is az ágyban hálatta. E' nevetséges példa, noha azt tartják, hogy a szeretetben egy harmadik mindenkor alkalmatlan. Látod é Néném, ha a pásztor ott nem let volna, a farkas megette volna a bárányt? Azt elmondhatni, hogy a szeretet nem roszsz, csak arra a végre igyekezzék, amellyre az Isten rendelte. Azért hogy a

részegesek menyországba nem mennek, a szőlő tőket ki nem kell áfni. Minden jó, Édes Néném, mind az aszszony, a férfiu, bor, ezüst, arany, csak arra a végre álljunk ezekkel, a mellyre teremtettek. Az Isten semmi rosszat nem teremtet: de mi viszsza élván az ő teremtésével rossza fordítjuk, és rosszsunkra válik. A bor betegeseknek árt: a bort kell é okozni, vagy a szőlő munkást? egyikét sem, hanem csak magokat. Ihon, Édes Néném, vége vagyon már a prédikátzionak, feküdjünk le. És kívánok jó éjszakát, és a' mellé kevés bolhát — édes, kedves álom látást, és holnapra fel virradást. Amen,

LXXXVII.

Rodosto 19. Febr. 1728.

Édes Néném egy keveset neveltünk a kéd panaszolkodó levelén; mert kédnek a panaszfa is kedves. Azt írod Édes Néném, hogy a Konstantinápolyi szél hamarébb megfejériti a haját, mint az Erdélyi. A' bizonyos, hogy ott természet szerint csak az idő fejériti meg: de itt mind az idő, mind a fok főhajrásnak szele. Egy nagy Király azt szokta volt mondani, hogy a szakállát a nyomorúságok szele fejéritette volt meg. A' bizonyos, hogy őtt, vagy hat esztendő a haját úgy meg nem fejériti, mint csak egy hónapi bú, vagy gond. Valamint történt egy ifjúval, akit hogy halálra ítélték, a haláltól való félelem, és rettegés egy

egy éjszaka olyan változást tett az ifjában, hogy más nap, mikor a halálra akarták vinni, minden eltfudálkozott rajta, hogy egy öreg ember lett belőle — úgy megfejeződött volt az egész haja — ugyan azért gratiát is adtanak neki.

A bujdosásnak hoszfű voltáról panaszolkodni haszontalan, és nem jó; mert azzal meg nem rövidítjük, hanem még nehezebbé, és hoszfűzabbá tesszük. A nyughatatlansággal való szenvedés sokkal súlyosabb, és a panaszolkodással való szenvedést az Isten meghoszfűzabbítja; mert olyankor mintegy rúgódozunk akaratja ellen. Ha elhitetnők magunkal, hogy a bujdosást az Isten jovunkra adta, könnyen szenvednők. A' pedig nintsen másképpen; mert az Isten mindenben csak a mi jovunkot tekinti. De az ő bölts ítélete másképpen tekinti a mi jovunkat, mint mi magunk; mert mi csak azt tartjuk jónak, amivel kívánságunkat bétölthetjük. A Vallásunk szerént azt kell tartanunk, hogy bujdosásunk mind hasznos, mind szükséges. De azonkívül is, ha az Isten valakit haza vinne közülünk, jobban meg tudná bétölteni Hazáját, és Örökét. Nám a Tékozló fiú amíg a háza rakva volt kalátsfal, béleffel, addig eszibe sem jutott a fekete kenyér: de mihent a makra szorúlt, akkor elfelejtván a kalátsfal, csak a fekete kenyeret főhajtá. Ne panaszolkodjunk tehát, a bujdosásról. Vegyünk mindent jó szívvel az Isten keziből, és úgy a bujdosásunk igen könnyed leszen. Vagyok, és leszek, ami voltam.

LXXXVIII.

Rodosto 24. Martii 1728.

Kedves Néném tegnap egy kevés sírás, könnyeknek forrási voltanak itt nálunk. A' pedig azért volt, hogy György Hertzeg tegnap elmene innét egy Frantzia hajón Frantzia ország felé. Leg nagyobb fogyatozást azt találok benne, hogy Magyarúl nem tud. De a' nem az ő vétke. Németek nevelték, akik tfak a Miatyánkot sem engedték volna, hogy Magyarúl megtanúlja. Vagyon ugyan egy kis Anyai természet benne: de idővel talán el hagyja. De másként jó szívé. És ahová megyen az' az ország még nagy hasznára lehet; mert jó iskola. A szegény Urunk, aki is igen szereti a gyermekeit nehezen válék meg tőle. De ebben az országban mit lehet tanulni, azt tudjuk: sehol pedig úgy el nem unja az ember magát, mint itt; mert semmi ifnéretséget nem vethet, senkihez nem mehet, és hatsak valamiben nem szereti magát foglalni, mindenkor a nagy únadalomban forog. Hogy pedig minden úgy töltse az időt, mint a mi Urunk, arra az Isten ajándéka kívántatik; mert ebédig az olvasásban, és az írásban tölti az időt: ebéd után pedig, aki látná, azt mondhatná, hogy valamielly Mesterember; vagy fűr, vagy farag, vagy az esztergában dolgozik. És az ő gyönyörű szakálla sokszor tele forgátsal, hogy maga is neveti magát. És úgy izzad, mintha munkája után kellene enni kenyérét. Ötet minden

tfu-

tfudálja: ő pedig neveti az ollyat, aki azon panaszkodik, hogy elhúnya magát. Ritka, Édes Néném, aki így tudja az időhöz alkalmaztatni magát: mind pedig, hogy úgy mondjam, az időt magához alkalmaztatni. A fia, azt úgy végben nem vihetvén, jól tette, hogy elment. Kívánjunk néki szerentsés útát, és, hogy Hazáját még láthassa meg. Hát mi? mi is azért élünk egészségben, míg Istennek tetszik.

LXXXIX.

Rodoſto 3. Oſtob. 1728.

Kedves Néném, hogy e' világon lévő fzarándokságunkat el ne felejtsük, az elmúlt hónapnak 9-dik napján táborozni mentünk volt. 'Tfak három mérföldnyire egy kis török falu mellé. Nintſen e' világon ſemmi ſzomorúabb, mint amelly vároſt, vagy falut tfak Török lakja; mert ollyan helytt ſem embert, ſem aſzfzonyt nem láthatni az útfzárkon, még gyermekeket ſem. Azt tudná az ember, hogy mind ki holtak a faluból; mert itt kiki tfak a maga házánál ül, kivált az aſzfzonyok: nem úgy, mint nálunk. Elég a', hogy ott úgy töltöttük az időt; amint lehetett. De, az Urunknak a lábai hogy dagadozni kezdének, tegnapi viſſza jövének az édes keſerű laktunk' helyére. Azt tudom, nem fog, kéd panaszkodni a hoſzſzu levélre. Édes Néném az egészségedre vigyázz.

XC.

XC.

Rodofto 18. Apr. 1729.

Azt már nem kell tsudálni, ha azt mondom, hogy igen kedvesen vettem a kéd levelét; hanem a' volna tsuda, ha kedvesen-nem venném. De hogy' vagyon a', hogy mi még egyszer sem haragudtunk meg egymásra? Mert azt mondják, hogy a barátságban egy kis veszekedés olyan jó, mint az étekben a bors. Mindazonáltal, Édes Néném, hagyjuk el az olyan borsfolást, és éllyünk egygyeségben; mert én a tsendes barátságot szere-tem. A matskákhoz illik a morgolódó barátság.

Az égi jelekből nem tud é kéd valamit jö- vendőlni? mert hetedik napján a hónapnak itt mi dél után egy orakor egy tsillagot láttunk. Három rom óráig jól látták. Azt nem mondhatjuk, hogy talán a mi tsillagunk jött már fel egyszer; mert a tsillagok is elfelejtkeztek már mi rólunk. Hogy kédnek a kis újja ne fájjon, azt igen szükséges megtudni, hogy az idevaló Görög Érfek nagy pompával jött az Urunk látogatására négy alatta való Püspökökkel. De, ha gyalog járnak is, azt ne gondolja kéd, hogy a szegénységtől vagyon; mert a mi Érfekünk kettőt is tarthatna — a Püspökök is. De a Török birodalma alatt hintón nem járhatnak, sött még úgy kell magokat viselni, mintha szegények volnának; mivel azon kívül is gyakran megvonják őket mind a Török, mind a Görög Pátriárka. Mert ez azt teszi Érfeknek,
aki

aki néki leg többet fizet — az Érsekek pedig olyan Püspököket választanak magoknak, akik leg többet adnak — a Püspökök pedig, hogy az Érsekeknek megfizethessenek, olyan Papokat tesznek a falukban, akik leg többet ígérnek. Itélje el már kéd, hogy a Püspökök, és a Papok mitfoda fok féle úton, módon huzzák ki a pénzt a szegény ember erszényéből? Itt a fok innep, a fok böjt mind hasznos a Plébánusnak. Hát ezenkívül esztendő által a fok haszon hajtó bévett szokások!

Vasárnap valamelly rongyos öltözetben a misét elmondja, amint lehet tőle, de, hogy prédikáljon, azt nem lehet az ő tudatlanságától kívánni. De miből tanulna valamelly kis prédikációt ténál-ni, és mikor? Mivel, egynehány Plébánusnak voltam házánál, egy könyvet nem láttam náluk; hanem valamelly szakadozott mise mondó könyvet tartanak, és abból áll minden könyvök. De mikor tanulhatna valamit? mivel egész héten mezei munkát kell néki dolgozni, hogy a *Papadáját* táplálhassa egynehány gyermekeivel, és tizfrán járthassa. Egy szóval itt a pásztorok nem tsak özik a juhokat, hanem megárendálják őket, és ha meg nem nyúzzák is, de jól meg nyírik. Erről éppen egy rendes historiát olvastam — nevelle meg kéd is.

A Rabinusok illyen nevetséges okát írják a *Kóré Áron* ellen való feltámadásának. Hogy egy szegény özveggy aszszonynak, tsak juha lévén, aztot megnyírvén Áron elvette tőle a gyapját mondván,

ván, hogy ötet illeti a törvény szerént: *Dabunt sacerdoti lanarum partem. & ovium tonsiones.* Deut. 18. v. 4. Az aszszony Koréhoz folyamodék, és kéré, hogy szállana Áronnak, adná viszfza a gyapját; de semmit nem nyerhete. Koré hogy megvigasztalja, 4 ezüft pénzt ada néki, hogy venne azon annyi gyapjút, amennyit le nyirt a juhról. Idővel azután a juh megbárányozván Áron azt is vevé mondván: hogy a törvény parantsolja, az Urnak kell szentelni minden első szülöttet: *Ki válaszd, az Urnak mind, ami az anyamébet megnyitja, és ami első fajzás a te barmaidban.* Exod. 19. 2. 12. A szegény özvegy aszszony látván, hogy semmi hasznát nem veheti az egy juhotskájának, és hogy tsak a Papok hasznokra tartja, elvégzé magában, hogy megöleti a juhat. De Áron azt megtudván oda mene, és kérni kezdé tőle azt a részt a juhból, mellyel néki tartoznak törvény szerént. Aki is azt hagyja: *Ez legyen a Papok igazsága a Néptől, akár ökröt, akár juhot öljenek, adják a Papnak a lapotzkáját, és a gyomrát.* Deut. 18. 3. A szegény aszszony ezen igen elkeferedvén haragjában mondá! hogy az én juhom húfa *anathéma* legyen az Úr előtt. Áron erre a szóra az egész juhot elvévé mondván: hogy minden anathéma az Israhelben a Papokat illeti. Tsak a szegény aszszony vesztett mindenképpen. Édes Néném jó éjszakát.

XCI.

Rodofto 5. Oktob. 1730.

Hol jársz Édes Néném? mért mentél *Papblagoniaba*? Olyan nagy dolgok történnek Konstantinápolyban, 's kéd ott nintsen: hogy lehet a'? Hogy merték le tenni a Tsászárt, 's mást tenni helyébe kéd hire nélkül? Ezek pedig mind megtörténtenek. Hihető, hogy másképp lett volna a dolog, ha kéd jelen lett volna. A' pedig tfak rövideden így ment végbe.

Aztot hallotta kéd, hogy már egy darab időtől fogvást a Vezér általszállott volt *Scutariba* táborba olyan szándékkal, hogy a Persák ellen menjen. A Tsászárnak ott fok szép mulató házai lévén gyakran ment maga is által *Skutari*ba. Aztot tudja kéd, hogy a Tsászár kastélya, és *Skutari* között a tenger egy jó stutz lövésnyi szélefségű. Úgy történék, hogy két köz Jantsár, kik mindenik a hajókon szolgálnak, rebelliót indítottanak. Az egygyikének a neve *Muszli Bafa*; a málikának *Pátrona*. A Tsászár nem lévén a kastélyában, se a Vezér a városban 28-dik Septembris ez a két Jantsár a több társait özsze gyűjtven egy piatzia mintegy ötvenre ha telének. *Pátrona* négy fele osztván ezeket, mindenik résznek egy zászlót ada, és mindenik kezdé a város útszáit járni, és kiáltani: hogy aki igaz Török az álljon melléjük, mert ők tfak a Vezér le tételét kívánják. A tömlöztöket felnyiták, a várost feljárák, a boltokat bezárták,

Patrona. (A Jantsár névén)

ták, és estig felelten meg szaporodának. De a' tfudálatos volt, hogy senki a városban ellenök nem állá, holott vagyon leg alább a városban negyven ezer Jantsár — lovas had is vagyon, de senki a Tsászfár mellett fel nem kele. 29 ben már tfak nem az egész Jantsárság melléjök állá, és annyira elszaporodának, hogy lehetetlen lett volna ellenök állani, noha még tegnap száz emberrel el lehetett volna széllyeszteni őket. Ma ujj Jantsár, Ágát is tevének, és sok fő Tisztek állanak közikbe. 30 ban a Tsászfár a maga kastélyában lévén a Vezérrel, a Kapitán Basával, a Vezér Tihájával, az Ulémákkal (a Fő Papi rendekkel.) Mindezeket magához hívatván kérdi tőlök, hogy mi okát gondolnák ennek a rebellionnak? Akik is ki egynek, ki másnak tulajdonítván, hívatá a Cancellariust, és két személyt is választván a Papi rendek közül követségbe küldé őket a Rebellisekhez kérdeztetvén tőlök szándékokat. Ők azt felelék, hogy a Tsászfárral megelégesznek: de nem a Vezérrel, Tihájával, és Muftival; mert ezek a Birodalmat húzásokkal elrontották. És noha ők elégsegesflek a Tsászfárral, de úgy mindazonáltal, hogy azon három személyt, kezekbe adja elevenen. Mind ezeket, és egyebeket írásban tévén a Tsászfárnak küldék. A Tsászfár újjöntában kényszerítte mindent arra, hogy mondaná meg okát a rebelliónak. Egy Uléma a Vezért, és a Tiháját adá okúl. A Vezér pedig már észre vette vala veszedelmét, a Tiháját, és a Kapitán Basát meg fogatá,

és

és ezt az utolsót meg is fojtatá. A Tsászárt meg látván a Rebelligek írásban tett kívánságait igen igyekezék azon, hogy meg szabadíthassa a Vezért: de nem lehet; mivel már a kenyér, és a víz is szűk volt a kastélyában a Rebelligek miatt. Az Ulémák is kinszerűteni kezdék, mondván: ha életedet szereted, engendj kívánságoknak. Ugy is kérelen lévén a Vezért, és a Tiháját kezekbe adni, de a Muftit kezekbe nem adjuk; mert az egész világ előtt gyalázatos volna kezekbe adni a Fő Papi Fejedelmet. Ennek előtte 27 esztendővel egynek haláláért ma is büntet Isten bennünket. Hanem inkább küldésük holtig való exiliumba. Végtire addig kinszerűték a Tsászárt az Ulémák, és az gyermekei, hogy a Vezért, és a Tiháját kételeníteték megfogatni. Azután meg izenék a Rebelligeknek, hogy ezek már fogságban vannak, és kezekbe küldik: de a Muftit se kezekbe nem adják se meg nem öletik. Ha a kettővel meg elégszenek, azokat nekik küldik; hogy ha pedig meg nem elégszenek, válaszfizanak magoknak egy *Gaur* Muftit (a Török a Keresztényt tsúfságból Gaurnak híja, azaz hitetlennek) mert ők kezekbe nem adják a Muftit. Ezzel a Rebelligekhez botsáták a Követeket: de amíg oda járnának, az alatt megfojták a szegény Vezért — az a veszett, undok, fajtalan Tihája pedig látván, hogy meg akarják fojtani, ijedtében megholt. Ezéket megölék azért, hogy elevenen ne kinszerűtlenek ki adni őket. A követek viszfizva érkezvén a Vezér, Kapitán

R

pitán

pitán Bafa, és a Tihája testőket egy szekérre téve, és a Rebelliseknek küldék. A Kapitán Bafán szánakodának, és a testét az anyjának küldék, hogy temettetné el — a Tihája testét pedig a kutyáknak veték — a Vezér testét pedig viszfza küldék olly szín alatt, hogy ők a Vezért elevenen kívánják. A Nép mind ezeket látván egészen hozzájok hajúla. A Tsászfár látván, hogy a Vezér testét viszfza küldötték volna, magában szálla, és hivatván az Ulémákat mondá: ezen Rebellisek engemet is Tsászfároknak, Uroknak ismérni nem akarnak, azért azt akarom, hogy senkinek is miattam veszedelme ne légyen, magam szabad akaratajából tehát a Bátyám fijának *Sultán Mabmudnak* engedem a Tsászfári széket. Hivattafsátok ide előmbé — jó szível mindnyájatok előtt magamot ő alája vetem, csak hadt szűnjék meg ezen rebellio, és ne legyen oka senki veszedelmének. Ez meg lévén oda vivék *Sultán Mabmudot*. *Sultán Achmet* székiből leszállván elejébe mene, megölelé, és maga helyébe felemelvén Tsászfári székibe ülteté, és leg elsőben is maga megsókolá a kezét az uj Tsászfárnak, és az Ulémákkal is megsókoltatá. Azután mondá nekik: mind nekem, mind néktek Uratok, és Tsászfárotok ez a személy — az Istenre, és a ti lelketek isméretire bízom — legyetek azon, hogy igazság ellen semmit ne tselekedjék — ha pedig a roszsz dologban meg nem intitek, Isten előtt számot adtok az ítélet napján, mellyről nékem is tartoztok felelni mind ezen, mind a más vilá-

világon,, — Azután Sultán Mahmudhoz fordulván fok szép tanátfokat ada néki, és olly hathatós beszédekkel szólla hozzája, hogy az egész hallgatók sirának. Végűre mondá: távoztasd el, hogy a Vezérid kezibe ne engedjed egészen szakállodat. A gyermekeimet Istenre, és reád bízom, neveljed, tápláljad mint atyádfiat, viselvén gondot reájok isteneffen. El ne felejtkezzél pedig arról, hogy ez az Uraság senkinél nem állandó.,, Ezek mind így lévén ezen hónapnak második napjára virradólag Szultán Mahmud Tsászárrá lön, és az Achmet uralkodása megszűnék. Melly nagy változás!

Édes Néném, mikor az Isten akar valamit, mitfoda alávaló eszközzel munkálódik! azért, hogy az alávaló eszközből ki tessenek az ő mindenhatósága. Egy ilyen nagy birodalomban kik tevék le a Tsászárt? Csak két közönséges Jantsár. Az egyikét Patronának hiták — *Arnot* volt, és nem Török — ez ennek előtte egynehány nappal dinnyét szokott volt árúlni. — A másikat hiták Muszulinak, ez a feredő házban *Tellák* volt, azaz feredős legény.

Hát még a szegény Vezértől ne szolljunk? Akik is itt olyanok, mint a Királyok, mind kintsekre, mind hatalmokra való nézve. Kivált ez 12 esztendeig bírta ezt a nagy tisztséget. De még azon kívül a Tsászár veje volt. — A kutyák etették meg a testét, holott ő egynehány ezer tallért érő temetőt csináltatott volt magának.

Azt megvallom, hogy mi itt tartottunk, és gondolhattuk, hogy itt is lehet zenebona, és prédálás — vigyáztunk is éjszakákon: de itt minden olly tfendefiségben volt, mintha tfak álom lett volna a rebellio. Nem hinné azt el, aki nem tudná, hogy a rebelljóban is mifsoda rendet tartanak, és hogy ahhoz képest mifsoda kevés károk vannak. Mert ugyan is ki gondolhatná, hogy olyankor nagy prédálás ne legyen? a fok boltokat felverhetnék — a Tsászfár kintstartojára reá mehetnének: de nem; mert a tárház, ahol szoktak mindeneknek fizetni, nekünk is, úgy nyitva állott, mint az előtt.

Minekelőtte elvégezzem ezt a levelet jó kédeknek azt is megtudni, hogy a birodalom változása-kor mindenik Jantsárnak hó pénzét napjában egy pénzel megsziporítják, és azonkívül mindenik Jantsárnak 15 tallér *Baris* (azaz áldomás) adatik. Mostanában, hogy ki adták, ment 5000 erszény pénzre. Tudja kéd? egy erszény öt száz tallér — nekünk fele elég volna. Jó éjszakát Édes Néném, a Tsászfárral álmodjék kéd.

XCII.

Rodofto 27. Nov. 1730.

Édes Néném, a komédiának még vége nintsen. Meg is kell fizetni a Komédiásfokot. Ma hozák hírért, hogy Konstantinápolyban 25-dik napján ennek a hónapnak a Tsászfár a rebellifeket megölette. Amelly ilyen formán ment végbe, hallgassa

gassa két rebellisné félelemmel; mért semmit el nem vesznek belőle, se hozzá nem teszek.

Az utolsó levelemnek utolsó résziben való utolsó végén megláthatta a füleivel, hogy mitfoda formán lön vége a rebellionnak, és hogy mint akára az ujj Tsászfár eloltani a tüzet, amellyet Pátrona gerjesztett vala fel, és amellyet ha külsöképpen mintegy eloltotta volna is: de belsőképpen mind ez máig Pátrona szüntelen gerjeszté; mivel az ő kívánsági minden nap fok féle képpen szaporodának, úgy annyira, hogy mind a Tsászfár, mind a fő Vezér mintegy kételenek valának kívánságinak eleget tenni, tartván attól, hogy újabb rebelliót ne kezdjen; mivel sokan tartottanak hozzája. A város fő Birája (*Stambol Effendi*) *Deli Ibrahim* minden úton módon azon igyekezők hogy meg gazdagodhassék. Mindenekre igyekezők venni Pátronát, úgy annyira, hogy akik valamelly Tifztségekre vágytanak, ezeknek fok pénzt kellett adni elsőben, hogy el nyerhessék. Pátrona a minap a *Serdengestiek* Ágájával (ez olyan fereg, amelly a hartzon elől szokott menni, mind az ostromokon — ezek olyan vitézek, akiknek nem is kell a halálról gondolkodni) a Vezérhez kísérteté magát. A Vezértől mindenenket megnyervén azzal annyira elbízta magát, hogy egy mézfároft akara Moldovai Vajdának tenni a *Deli Ibrahim* kérésére, aki is fok pénzt vett vala fel a mézfároftól. De a Vezér azt felelé néki, hogy nem volna szabadságában Fejedelemséget adni valakinek

R 3

a Tsá-

a Tsászfár híre nélkül. Ezzel meg menté magát. De hogy tellyefséggel ez iránt való szándékát megváltoztatnák Pátronának azt tanálák fel, hogy az ő társát Muszli Ágát vennék arra eszközül, aki is Tihája vala a Jantsár Ágának. Ez értelmes lévén elejébe adák, hogy mitfoda illetlen dolog volna egy mézfárosot tenni Vajdának: hanem vállalja magára, hogy végbe ne menjen ez a dolog. Muszli tehát eképpen tfelekedék. Pátronához menvén úgy tetteté magát, mintha néki is nagy kedve volna arra, hogy a nem okos mézfáros Vajdává lenne. Azért mondá Pátronának, hogy ebben a dologban nagy vigyázással kell járni, és hogy jó volna elnenni a *Caszap Basiboz* (azaz a mézfárosok Fejéhez) aki is itt nagy tekéntetben vagon, és kell néki minden mézfárosról felelni. Oda érkezvén Muszli kérde tőle, mivel a Moldovai Vajdaságért ezer erizény pénzt ígérek, azt akarjuk tudni tőled, ha akarsz é kezes lenni azért a mézfárosért, hogy nékik azt a pénzt le tefzi, ha a Vajdaságot megnyerik néki? A fő mézfáros felelé, hogy ő nem lenne kezes azért a mézfárosért tfak ötven polturáért is. Pátrona erre igen elszégyenedék, és a nem okos nagyravágyó mézfárosot nem Moldovába, hanem a tömlöztzbe küldé. Deli Ibrahim pedig femmivel meg nem elégedvén minden nap nagyobb nagyobb állapotokra vévé Pátrónát, úgy annyira, hogy ez az utolsó minden nap ujjabb állapotokat kére a Ministerektől. Amelly nagy tisztségeket akarának pedig néki magának adni

adni, egygyiket sem vevé el. A Tsászfár nem
tűrhetvén tovább kevélységét, Konstantinápolyba
hívatá *Csánum Kosát*, hogy Kapitán Basának tennék.
(A Kapitán Basa a tengeren lévő erőnek Fő Ge-
nerálissa) és a Nissai Basát, hogy ez kérézné a
Mekkába menő Szarándokokat. Mindenik tsaknem
egyszersmind Konstantinápolyba érkezének. Pá-
trona meg fejdité, hogy az utólsót más végre hí-
vatták volna (amint is úgy volt) tanátsot tarta
híveivel, hogy miképpen lehetne megelőzni, és
meggátolni a Tsászfár szándékát. Erre való nézve
az egész Fő Tifztségeket magok között eloszták.
Muszlit arra kinszeríték, hogy venné fel a *Kaltri-
bája* tífztségét. A Jantsár Ágát Vezérré akarák
tenni; Pátronát Kapitán Basának. A Muszlit leaka-
rák tenni; hasonlóképpen az Europai *Kadi Leszkert*
(Fő Bíró.) Egy szóval Pátrona mind az egész
Tifztek a maga híveiből akará tenni. Ha pedig
ezt véghez vihette volna, felfordította volna az
egész birodalmat.

A Tsászfár ezeket megtudván úgy téteté,
mintha Pósta érkezett volna a Babiloniai Basától,
aki azt írta volna, hogy a Perfa, és a Szeretse-
nek nagy károkat tesznek; azért aki igaz Musul-
mánnak tartja magát menjen segítségire. Erre való
nézve a Vezér nagy Dívánt hirdete, hogy tartana
tanátsot az egész Ulémákkal, és hadi Tifztekkel.
A nem okos Pátrona is a Dívánba mene Muszli-
val, és a Szerdengeszti Ágákkal. Azután a Di-
vánba bé hívaták a póstát a levéllel, amelly tfinált

levél vala, és fok féle veszedelmes híreket mondatának véle. Ez így lévén a Vezér mindjárt három bontfokos Bafaságot igére Pátronának, és más fő Tifztségeket a Szerdengeszti Ágáknak, tsak mennjenek Babilonia segítségire: de egygyik sem esék a törbe, mivel egygyik sem akara el menni. A Vezér látván, hogy semmit nem végezhetne az nap, mondá, hogy más nap a Tsászfár előtt kellené más Divánnak lenni, azért arra int mindeneket, hogy kiki jelen légyen jó reggel. Ez mind arra való volt, hogy a lesre vihefsék a Rebelliseket.

Más nap tehát 25-dik napján a hónapnak mindnyájan a Tsászfár kastélyjába gyűlének. A kastélynak három udvara lévén mindenik udvarba egy Diván házat készítenék, hogy a gyűlés három féle helytt tartatnék. A leg belsőbb udvarban lévő házban a fő Vezér tarta Divánt a Tatár Kámmal, a Muftival, Jantsár Ágával, Pátronával, és más egyébbb fő Tifztjeivel a Rebelliseknek. — A második udvarban *Csánum Kotsa* tarta a Szerdengeszti Ágáival, és mind azokkal, kik Pátronához tartottanak. — A harmadikában vala a Nissai Bafa más fok féle renden lévő Tifztekkel. A Tsászfár szolgái pedig a *Bozanszakkal* mindenik udvarban fegyverellen elrejtett helyekben valának. Találkozóék pedig valamelly *Csór Bafá*, aki Pátronára haragudott; mivel az *Ortáját* (azaz a regimentét) elvette vala tőle. Ez ajánlá magát a Tsászfárnak, hogy ő végben vinné szándékát. És fok olyan Jantsárokkal, kik Pátronára haragudtanak, a Tsászfár kastélyá-

helyába titkon bé mene. Midőn pedig már az egész gyülekezet a Tanátsházokban kiki helyére ült volna, a Tsászfár hívatá a Tatar Kámot, és a Muftit magához. Az alatt egy puskát kilőttenek, hogy a kapukot bézáriják. Azonnal a Csór Bafi bé méne a Divánházba, amelyben vala a Vezér — a köntöfét le tevé, és tsak a pántzél ingben maradván Pátronát kezdé vagdalni, és akik véle valának, azok a Pátrona híveit, akik is magával egygyütt özsze kontzolák. Hasonló képpen a más két udvarban is a Pátrona híveit mind megölék, és mindenik udvarban nagy vérontás vala. A testeket szekerekre rakák, és a tengerbe veték. Ez napon délig az egész rebelliseket ki irták. És tsak ugyan ettől a naptól fogvást mondhatja Mahmud. valóságos Tsászfárnak magát, Én is valóságos atyjafija, szolgálja maradok kegyelmednek Édes Néném.

XCIII.

Rodosto 25. Martii 1731.

Édes Néném, fillentenék, ha azt mondanám, hogy a minapi levelét kedveslen nem vettem kédek: hát kéd kedveslen vette é az enyimet? kedveslen? Már én tsak rebellioról fogok kédnek irni — tával is írtam egy nagyról, most is írhatnék, ha akarnék. Azoknak pedig tsak az az oka, hogy kéd most nem lakik Pérában. Elég a', hogy a mi nap ismét támadás lön Konstantinápolyban. Eztet

az Arnótok kezdék, akik is ötféle vervén magokat Jantsárokkal elegyesleg két vagy három ezeren, a városon elféléyedének, és olyan nemesi szándékban valának, hogy felerjék a Tsászfár udvarát. Akit végbe vittek volna, ha egynehány órával eleit nem vették volna. A Tsászfár úgy maga is veszedelemben lett volna. De eleit vévén a dolognak, és a Fő Tisztjei keményen viselvén magokat a Rebellisek közül sokat megölének, és elféléyedének a többi.

Ezt a rebelliot a Tsászfár leányának tulajdoníták, a szegény Ibrahim Vezér feleségének, aki is bátor aszfzony lévén a birodalmat is szerette volna igazgatni, aminthogy igazgatta is a Vezér éltiben. Elég a', hogy igazán, vagy hamissan neki tulajdoníták ezt a rebelliot, és büntetésül a tenger halai közé veték. Egy ilyen Fejedelem aszfzonyt, úgy tetszik, hogy másképpen is gyomláhatták volna a világból. De minthogy így esett, mit tehetünk róla? Az egészség jól van é Édes Néném?

XCIV.

Rodofto 15. Apr. 1731.

Eddig is úgy kellett volna, és Drinápolyt régen el kellett volna hagyni. Már majd olyan gondolatok jöttek az oldalaimba, hogy valami magnes kő tartóztatja ott kédet — ezért a szóért megfizetnek nekem: de semmi. Elég a', hogy a kéd levelet vettem, és le borúlva köszönöm. Eddig való

való mulatásának helyes okát látván, *absolutior* adok kédnek. De, Édes Néném, hát ne írják már többé olyan véres, és kegyetlen levelet, mint a minap? úgy tettzett már, hogy a pennámban is nem téntha, hanem vér volt. De lehetetlen, hogy még egy véres historiát ne irjak kédnek, és többet nem. Az is arról jut eszembe, hogy azt írja kéd, mitfoda boszúállók az Olaszok. —

Olasz országban volt egy Urnak valamely nagy vadas kertje, fok őz, fok szarvas volt benne. Az Ur megmondotta volt a tselédinek, hogy ha valamellyike egy vadat megtalálna ölteni a vadas kertjében, hogy annak meg nem kegyelmezne. Úgy történék egyszer, hogy egygyik a tselédi közül a vadas kertbe ment puskával madarakat lötni. Amint egy madárhoz akart lötni a földön, szereztsétlenségire egy szarvaszt lö meg, aki is ott egy bokorban feküdt, de nem láthatta. A szolga mihent azt észre veszi, azonnal elszökik. Az Ura, nem tudhatván okát elszökésének, csak úgy hagyja; hanem egynehány napok mulva a vadas kertbe hogy ment volna sétálni, reá akad a döglött szarvasra, azt is meg látja, hogy lövés vagyon rajta. Arról mindjárt észre veszi, hogy a szolgája lötte volna. Ő arra ír minden felé levelet, hogy ha nem láttak é valahol ilyen ilyen legényt? Sok idő mulva hirré adják néki, hogy valamiképpen az ő szolgája féle rabbá esett, és a tengeri tolvajok Afrikába vitték. Az olasz Ur jó summa pénzt ígér a Papoknak, kik oda járnak rabok váltásá-

tására, csak váltsák ki a szolgáját, és hogy mindent meg fizet érte. A Papok ki váltják, és örömmel az Urának küldik. A szegény rab legény is nem tartott már semmitől — egynehány esztendő már el tölt volt. Az Olasz pedig, hogy meglátja a legényt, firtatni kezdi, hogy miért lőtte volna meg a szarvasát? a legény menteni kezdte: de az Olasz azon meg nem elégedvén egy éjszaka megöleté a szegény legényt. — E' valóságos olasz természet,

Azt igen nevettem, Édes Néném, (mert hiszem nevetni is kell, nem csak olyan szomorú dolgokról írni) hogy azok a Kalmárnék úgy reá tartják magokat, mintha mindenik Erdélyi Gubernátorné volna. A' bizonyos, hogy a Gubernátornék úgy reá nem tudják magokat tartani, mint azok a Görög aszszonyok; mert a Görög természet szerint kevély, az aszszonyok annál inkább. Távúl legyen, hogy egygyike a másikánál alább valónak tartsa magát. Mikor az utczán elől találja az ember, azt gondolhatná, hogy mindenik egy Grófné, olyan tzipra, és olyan kényeffen lépik: mikor pedig haza megyen, jó, ha három polturás ebédhez ülhet.

Erről jut eszembe, hogy *Carolus V. Bruxellában* lévén ott nagy vendégséget készíttetett. A vendégségre pedig két nagy Úri Aszszony nem akara el menni azért, hogy egygyikét a másikánál fellyebb ne ültessék. A Tsászárs azt megtudván gondolá, hogy a' valamelly zenebonát indíthatna a ven-

a vendégség közben, azért bíró akara lenni ebben a dologban. E végre az Udvarát ösfzfe gyűjti, és nagy tzeremoniával a székebe üle, azután a két Afzfzonymnak Prókátori elejébe menének, és ott kezdének erőffen perelni egymással kiki a maga Afzfzonyának elsősege mellett. A Tsászárt azt látván, hogy mindeniknek egyaránsú oka vagyon, és egyaránt kívánhatják az elsőséget: de nem akarván egygyikét is magára haragítani ilyen ítéletet monda reájok „hogy a kettő közül amellyik legszerelmesebb, az' az elsőséget is kívánhatja, és a gyűlésnek vége lön. Minden helyesnek találá ítéletét. Az Afzfzonyok is azután nem hadakozának az elsőségért nem akarván szerelmesnek tartatni a világ előtt,

A kéd ítélő székénél nem tudom, ha ilyen ítéletet tesznek é? De nem volna é jó valamelly mesterséget keresni arra, hogy meg lehetne ismérni a szerelmes afzfzonyokat? De minthogy a szerelemről van a szó, amelly jó magában, és aztot a természet oltotta belénk, vagy is inkább a természetnek Ura, akinek jó minden munkája; hanem mi élünk roszszul véle; azt a kérdést teszem: Hogy egy Kisafzfzony egy erdőben elaluván, egyvalaki elakará ragadni: de amint oltalmazta magát, halálos sebbe esék. A Kisafzfzonymnak három szeretője ott közel vadászván a Kisafzfzonyra találának abban a keserves állapotjában. Az első szeretője mindjárt az' után mene, aki elakará ragadni; a második keserűségiben elájula; a harmadik mind-

mindjárt segíteni kezdé, és kötözni febeit. kérdik, a három közül melyik szerezte leg inkább a Kisalfszonyt? Amíg erről is ítéletet teszen, addig el végezem leveletem. Jó egészséget B. Néném.

XCV.

Rodoszto 20. Sept. 17

A minapi leveledben Édes Néném azt írta, hogy a Vezért le tették. Én pedig a hírrel fizetek; mert tegnap ment itt el nagy ceremóniával az ujj Vezér, akit Vezérségre választottak. Azt mondják, jó ember. Egy keveset kemény, amint jelét is adta útjában; mert egy falusi Kadifk felakasztatott az ajtajára — hihető, hogy nem teszt jól igazságot. — Eztet *Topal Osman Basának* hívják (azaz fánta Osmánnak) mert fánta. Valamelly hártzon fántúlt volt meg: de az ezze nem fánta; mert nagy eszünek mondják — noha keveset olvasott, és írt életében; mert egygyikét sem tudja. Ez már harmadik Vezér, amióta a Tsászfárt letették. Mitfoda rövid Uraság, de nagy. Amint látom az ujj Tsászfár megfogadja a le tettnek tanátsát, hogy sokáig ne hagyja uralkodni a Vezéreket. De a jó tanáts é, vagy rossz, a két ítélő széke elejébe terjesztem? Mert ha a Vezér jó, nem nagyobb hasznára volna é a birodalomnak, ha meghagynák? És mentől tovább uralkodnék, annál inkább megtanulná az igazgatást — mind belső, mind külső dol-

be- lgait az országnak — az idegen Ministerekkel
 leg- oban tudna a külső dolgokról végezni. De ezek-
 tel- néki időt nem adnak; mert olyankor tetszik le,
 se- időn már egy kevesé kezdi ismérni a dolgokat.
 get- smellyikét pedig olyan hamar kivetik, mintha
 k álmban lett volna Vezér. Mind ez a birodal-
 nnak nagy romlására volna, ha eleit nem ven-
 k; mert noha gyakrabban minden Fő Tiszteket
 pt- legyenek is a Vezérrel, de az alattok való
 azt- sztek megmaradnak. — Ha a Fő Cancellariust
 ig a- tetszik, az egész Cancellariakon lévő Tisztek,
 nag- cretariusok, Írók mind megmaradnak, és az ujj
 e vi- ancillarius azoktól mindjárt megtudja, hogy mi-
 ket- oda dolgok folynak, és azokat követi. — Az ujj
 uti- tintstartó hasonlóképpen megtudja az alattavalói-
 ne- ol, hogy mitfoda rendet tartanak a tárházakban.
 tak- ' szerént az ujjak hamar ókká lesznek, és a
 ell- sztek változásával a dolgok, és rendtartások nem
 ta- változnak. A birodalom dolga ilyen formán csak
 ok- oly: de nekem úgy tetszik, hogy ha egy jó Ve-
 jpa- ért fokáig meg hagynának, hogy még jobban
 olyna. De mit mondjak, az Ibrahim Bafa fokáig
 yala Vezér, ugyan azért is lön az utolsó táma-
 lás; mert minthogy amíg Vezérek, addig igen
 nagy hatalmok vagyon, csaknem mintegy lehe-
 tetlen, hogy vizsgálja ne éljenek hatalmokkal. E'
 pedig soha egygyik a másikáról nem tanul — csak
 mind egy pórázon futnak. Valami mesterséget
 kellene nekik ki gondolni, hogy olyan hamar ki
 ne tennék őket. Ők a' szerént nem tfelekedhet-
 nek,

nek, mint Pilátus tselekedett volt. Éppen most jött eszembe.

A híres Pilátus ellen valamelly panasz hogy ment Rómába, Jerusalemből Romába kellett menni, hogy ott mentené meg magát a Tsászfár előtt. Pilátus pedig a Krisztus varrás nélkül való köntös a vitézekről elvette volt. Úgy történék, hogy mikor a Tsászfár elejébe mene parantsolatjára, az a köntös éppen rajta találta lenni. Mihent a Tsászfár meglátá Pilátust, mindjárt fel kele székéből, és szépen fogadá, azután elbotsátá magától. A Tsászfár tsudálkozék tselekedetén „hogy vagy on a, hogy én azére hívtam ide Pilátust, hogy számkivetésbe küldjem: de nem, hanem még fel kele előtte, és szépen fogadom? mi lehet annak az oka? „ De Pilátus annál inkább tsudálkozott a Tsászfáron; mert ő sem gondolhatta ki az okát. — A Tsászfár ismét hivatja Pilátust — Pilátus ismét azon köntösben megyen elejébe, aki is az előbbeni tzeremoniával fogadja. — A Tsászfár annál inkább tsudálkozik dolgán: Pilátus hasonlóképpen — egygyik se tudja minek tulajdonítani. A Tsászfár egynehány nap múlva ismét hivatja Pilátust, de Pilátus Uram, szerentsétlenségére hirtelenkedvén, mind más ujjabb köntöst vett magára, és a varrás nélkül való köntös elmarada, aki is megoltalmazta kétszer. Azért mihent a Tsászfár elejébe ment, nem hogy felkölt volna előtte: de keményen szólván hozzája számkivetésre küldé Galliába. Eztet úgy hidje kéd, amint tetszik, és maradok, aki vagyok.

XCVI.

XCVI.

Rodoſto 24. Dec. 1731.

A szokás szerént már én nem merek szerentsés Karátſon innepeket kívánni kédnek; mert már kéd idegen szokáſt vett fel. Idegen orſzágbán pedig főképpen Frantzia orſzágbán ſfak ujj eſztendőben köſzöntik egymáſt: nálunk pedig mind a három fátoros innepeken is. Mellyik már jobb szokás? azt az Írástudókra hagyom. Mindenik orſzág tartſa meg a maga szokását — a' leg jobb. Én is megtartanáſm a magamét, ha lehetne; és írnék valami hírt, ha volna: de mi itt olly nagy ſfendes nyugalomban élünk; hogy úgy tetſzik; mintha másutt mind megholtak volna, ſfak mi élünk. Pedig, ha jól meggondoljuk, mások élnek, és mi ſfak aluſzunk. De van é egyéb dolga a bujdoſónak?

Édes Nénékám a kéd bölts, és bkos leveliré hogy' leherne megfelelnem? Nekem olly okos levelet nem kell írni — az én eſzem nem haſogatja az áert, mint a kédé; hanem ſfak a földön jár. Ázért a többit nagy tífztelettel félre tévén ſfak egyré felelek meg. Azt írod Néném, hogy a hihetetlenſég, kételkedés, és az a fekete irigység ſfak vélünk bujdoſik; mintha ők ſem maradhattak volna az orſzágbán. E' mind igaz; és úgy vagyon. De az is igaz, hogy a Török Tsáfzár nem ten-
delt nékik *tabint*; mégis ſfak élének. Mennyi ſfókat temettünk el már közülünk; de az a veſzett

S

irigy-

irigység csak megmarad, és az egyenetlenség csak egészséges, és semmit nem vénül. Talán ugyan ezek is temetnek el minket, hatnak a jó Isten el nem vesztí közülünk őket. Úgy tetszik, hogy a Bujdosóknak jobban kellene élni; mintsem az otthon lakó testvér atyafiaknak: de még eddig mind ellenkezőt tapasztaltam. Sőt még mentől inkább fogyunk, annál inkább szaporodik az irigység, és egyenetlenség. E' mindenkor így volt — szomorúan látom, hogy így is lesz mind örökkön örökké: de nem mondok reá Ament. Azt el lehet mondani, hogy a mi ájtatos Urunk mindenkor igyekezett azon, hogy azokat elűzze közülünk, de még eddig végbe nem vihette. De, amit a halál végbe nem vihet, hogy' vinné ő azt végbe? Ha rajtam állott volna, régen meg égettettem volna őket; mert ugyan is mit keresnek közöttük? egy állapotban vagyunk — egygyik úgy hagyta el jószágát, mint a másik. Itt tisztaségeket, jószágokat nem osztogatnak. Az éjszaki szelet, és a déli szelet mindenkinek egyaránt osztogatják; hanem csak az a különbség lehet, hogy egygyikének jobb egészsége vagyon — a másik többet ehetik, ihatik — a harmadikának jobb lába lévén többet sétálhat a tenger parton. Ha már ezek méltók az egyenetlenségre, és az irigységre? vigyük a János Pap ítélő széke elejébe, hadd ítélje meg. De amikor oda érkezünk, én azt gondoltam, hogy e' mind csak attól vagyon, hogy a Bujdosóknak semmiben sem telik, és könnyen meg únják a bujdosást.

Fog-

Foglalatofságok kevés lévén az időt el únják, és, ha egygyütt laknak, magokat is elúnják — és csak mindenkor egymás ábrázatját látni, azt is elúnják — és így végtire csak az unadalomból származnak a fellyebb említett Beste Kurafiak.

A historiákban olvasunk erről példát, hogy nem jó a másban való kételkedés. Aztot pediglen egy pogány, de szép Fejedelem Afzszony adja, tudniillik a nevezetes Cleopatra Afzszonyom ő Nagysága. Aztot tudja kéd, hogy mint szerették ezek egymást *Marcus Antoniuſſal*. Az *Actiumi* hartz után ezek Egyiptumba szaladának. Marcus Antonius gondolta, hogy már szerentsétlen lévén nem fogják őtet úgy szeretni; mert a szerentsétlennek a szeretete is szerentsétlen. Azért mindenkor tartott attól, hogy Cleopatra egy kis itallal a más világra is küldje, hogy azután szerentséſſebbet vegyen magának. Aztot Cleopatra észre vévé, és olyan vendégséget ſtínála, hogy mindennek, akik asztalánál ültenek, virágból kötött koszorú volt fejeken. El ítéłheti kéd, hogy mitſoda szép koszorút ſtínált Cleopatra Marcus Antoniusnak. De azt talán el nem ítéłheti kéd, hogy ő azt meg hinté mérgeſ porral. A vendégségkor tehát mindennek a ſzokás ſzerént koszorú lévén fejében — a Királynénak jó kedve lévén nagy kedv kereséſſel v la Marcus Antoniuſshoz. Akit is látván, hogy neth ſfak a bortól, de még a szeretettől is kezdene réſzegülni; és hogy már abban az állapotban volna, amint kívánná; mondá néki, hogy a koszorújában való

virágot tenné a poharába, és hogy ő is hasonló képpen tselekednék. Marcus Antonius ezt hallván, és mindenekben csak a Királyné akaratján járván, azonnal le szaggatá kolzorújából a virágot, és a poharába veté, és meg akará innia a Cleopatra egészségiért. De a Királyné a kezét a száján tévé, és meg tartóztatá mondván: „Meg ne igyad Marcus Antonius, és lásd meg, mit nem lehet végbe vinni, mikor valaki valamit akar. Én azokat a virágokat méreggel meghintettem. Itéld el abból, hogy, ha az a gyanúság, amellyet mutat sz hozzám, meg menthetne é a veszedelemtől, hogyha lehetne arra adni magamat, hogy elveszefszízek, és ha lehetne nálad nélkül élnem.„ De látván a Királyné, hogy Marcus Antonius kételkednék beszédében, azonnal egy halálra való rabot hozata fel a tömlőtzből, és meg itatván véle a pohárban lévő bort, mindjárt meg hala előttök. Így meg gyógyítani valakit a gyanakodásból; és bihetetlenségből; az orvosság igen durva volna. — De hadd hozzak még egy példát elé az irigységről is.

Egy Frantzia Királynak, aki még ujj vala királyságában, hízelkedésből az Udvariak mindenkor csak azt hozák elé, hogy az előbbeni Király idejében mennyi sok szomorúságot, és bántódást vett volna azon Király' Tisztjeitől. Azért meg lehetne most rajtok kimutatni boszúját. Erre addig sürgeték, hogy végtire parantsolá a Király, hogy vinnék írásban elejébe az előbbeni Király udvarában lévő Tiszteknek nevöket. Azt csak hamar be
adák

adák nagy örömmel. A Király kezében vévén a lajstromot fokaknak a nevét megjegyezé egy keresztel, és azután elzárá a lajstromot. Az Udvariak azt látván nagy vigaszsággal gondolák, hogy azok, akiknek nevök meg vagyon jegyezve keresztel, hogy már azok el veszett emberek. Nagy örömeikben azt sem várhaták, hogy mit fog végezni irántok a Király, hanem még előre kihirdeték, hogy a Király mint tett volna keresztet a nevekre. E' hirre való nézve fokban, akiknek nevök meg volt jegyezve keresztel, meg ijedének, és csak titkon más országokba szaladának, vagy az országban elrejték magokat. A Király megtudván okát az Udvarról való elszaladásoknak mindenek hallottára, és tudására ezeket a megtartásra méltó szókat mondá: „Mért szaladtanak el Udvaromtól? nem tudták é azt, hogy a kereszt bizonyosága a jutalomnak, és hogy a kereszt által a vétkek eltöröltetnek.„ Azután megparantsolá, hogy mindeneket hinának viszfza, és midön mindenek viszfza jöttek volna, mindenikét meghagyá tisztségiben. Ez olyan szép dolog volt, amitfodás rút az irigység. Azért nem is beszéllek már többet felőle; hanem azt mondom, hogy itt meleg idők járnak. Ebben a hónapban csak kétszer ha tüzet tlináltattam.

Azt kérdik kédtől, mellyik szeret jobban, az é, aki egy jóakarójától el nem bátsúzik; vagy az, aki bútsúzva megyen el? Isten áldásával érjed, és töltsd el Édes Néném az ujj esztendőt. Hát ujj szívet ne kívánjunk é egymásnak? mert, amint

szeretjük egymást, a mienk már egészen megper-
felődött. De mért vettük mi azt szokásba a po-
gányoktól, szerentsés ujj esztendőt, szerentsés ú-
kivánok? Az Isten áldását, vagy segítségét elő-
hozzuk, csak a fok szerentsét? Minthogy Isten
előtt nintsen szerentse, a Keresztényeknek sem ke-
lene aztot ismérni. No! már elvégzem levelema-
és adjunk hálát az Urnak, hogy ez esztendőben
meg tartott. Maradok s. a. t.

XC VII.

Rodoszto 14. Martii 1732.

Kedvessem, és gyönyörűséggel vettem, Édes Né-
ném, nád mézzel írott szép leveledet. Val-
lyuk meg a világ előtt, hogy mi ketten jók va-
gyunk, és hogy jól tudjuk egymást szeretni. De
a', hogy mi soha sem veszekedünk, mikor vesze-
kedünk is, a' mintegy megenyvezi köztünk a ba-
rátságot. Eppen nem vártam volna a kéd hírét —
azért már méltó haragudni — ki hitte volna, hogy
Topáls ilyen hamar ki tegyék a Vezérségből?
minden szerette, és minden félt tőle. A' valo, a
Németek elhíszem, hogy akarják; mert gyűlölte
őket: mi velünk pedig, az Isten áldja meg, olyan
kevéssé idő alatt is elég jót tett. Ha mind így —
két három esztendő alatt egy Török sem leszsz.
aki a Vezérséget meg ne kóstitolja. Kiveszem Gróf
Bonnevalt, ha Török is; mert az Isten meg nem
engedi, hogy egy olyan hittől szakadtt itt is elő-
men-

menjen. Ha még az a Basa Babiloniában vagy, akit Vezérnek mondják, hogy tefznek, mikor jő a' még el? De a' mégis betsületesebb, hogy Doctor fia, és nem Borbély', vagy Favágónak — amint a' már megtörtént. Itt a porból veszik ki a Vezéreket, és azután a porba vetik. Erről egy kis historiat hozok elé.

Itt mikor olyan szegény árva gyermekek találkoznak, akik jó formák, az adóban elveszik, és Török vallásban nevelik, és a leg szebbeket a Tsászfár udvarában nevelik fel. Egygyet a többi között, hogy még igen gyengének láták, nem adák a Tsászfár udvarába, hanem egy Basának adák. Aki is kedvében vévén a gyermeket, amitfoda tudományt itt lehet tanulni, arra mind meg tanítatá, és nagy gondviseléssel nevelé. Az ifjú (akit már *Ibrahim*nek fogunk hini) mind igen jól tanúla, mind jól viselé magát, úgy annyira, hogy a Basa gondolá, hogy talán kedvet nyerne véle, há a Tsászfár fijának adná *Sulimannak*, aki is olyan híres vala az atyja halála után. Soliman igen kedvesen vévé az ajándékot, és, mivel hogy egy idősű volt véle, minden mulatságában Ibrahim ott volt, és olly igen megszereté, hogy tsak Ibrahimmal kíváná szolgáltatni magát. Aki is azt észre vévén kívánt élni a jó alkalmatossággal: de nem roszra fordítá, hanem arra, hogy jó akarókat tünálna, és a szegényeknek szolgálna. Soliman, akiben a valóságos Fejedelmi természet volt, örömmel látá benne azt a nemes szívet, és annál in-

kább betsülé, és szereté. És mindeniknek nagy-
 jelét adá, mihent Tsászárrá lön; mert Ibrahimot
 Kaspisi Basáva tevé, és egy kevés idő múlva a
 Jantsárok fő Agájává. Ibrahim látván sebességgel
 való előmenetelét tarta szerentséjének álhatatlansá-
 gától. Gyakran jut vala eszébe a Portán lévő
 nagy Uraknak szerentsétlenségek, és azoknak ke-
 serves halálok elméjében szomorú gondolatokat oko-
 zának, annyira, hogy szomorú gondolatok szállák
 meg elméjét, és egyszersmind elhagyá azt a jó
 kedvét, amelly főkszor tetfzett Solimannak. Azton
 észre vévén, és szeretvén valósággal, kérdezni
 kezdé annak okát. Ibrahim azt megvallá igazán,
 hogy az ő szomorúságának az oka nem egyéb-
 volna, hanem, meggondolván hozzája való nagy
 kegyelmességét, ő attól tart, hogy az a kegyel-
 ség irigyeket, és ellenségeket fog támasztani elle-
 ne, akik ő ellene árulkodván abba a keserves álla-
 potba ejtik, amellybe már estenek sok nagy Urak,
 és hogy végtire ő is olyan utálatos halállal vész-
 el, valamint azok. Ez a félelem szüntelen elméjé-
 ben lévén néki azon kéri, hogy csak módjára
 való jóval legyen hozzája, amellyel közönségesle
 való rendben tölthesse csendességben, és békeség-
 ben életét; mivel az alább való rendben is meg-
 mutathatja hozzája való kegyelmességét szintén úgy
 mint abban a nagy rendben, amellybe tette őt
 — Soliman hallván ezeket az okos beszédeket me-
 esék szíve rajta, és meg dicséré jó természet
 nem is akarván elmúlatni semmit is, ami meg-
 gasz.

gafzthatná, erős esküvéssel fogadá neki, hogy soha életéhez nem nyulna, mind addig, valamíg ő élni fog, akármelly ok vihetné is arra, Ibrahim ilyen nagy ígéretekre való nézve megvigasztalódván annál is nagyobb buzgósággal kezdé szolgálni. Soliman pedig, hogy még nagyobb jelét adhasza neki benne való hitelének, Fő Vezérré tévé. Azután Soliman mind Magyar Országban, mind Perfiában nagy szerentfés hadakozásokat vitt végbe, Ibrahimnak mind azokban nagy része vala — olyan hatalmossá, és gazdaggá lön, és olly nagy kedveségben vala, hogy mindenek rettegtek tőle.

A *Sultánnék* (úgy mint az anyja, és *Roxelána* a felesége Solimannak) mind ezeket látván igen kezdék irigyleni vévén észre, hogy már a dolgok nem forognak a kezek között, és hogy minden csak a Vezér kezében forog; erre való nézve okot is kerestének az elvesztésére. Ibrahim azt megsejdté, és tartván attól, hogy a henyélés okot, 's alkalmatosságot adhat Solimannak, hogy meggyőzettesék az anyjának szertetétől, és a feleségének ölelgetésétől; arravaló nézve ujjabb hadakozásra indítá Solimant a Perfiák ellen. Aki nek is az ilyen ösztön igen tetfék; mivel soha egy Fejedelem sem szerette úgy a hadakozást, és egy sem volt olyan szerentfés. Mindazonáltal nem hajóla mindjárt az Ibrahim tanátsára azért; mert csak akkor ténált vala kötést a Persiai Királlyal. De Ibrahim csak arra akarván hajtani találá abban módot, hogy *Damascus* városából egy híres *Afze-*

nemust hivata, kinek neve volt *Mulej*, akiről azt tartották, hogy a jövődő dolgokat jól tudta. — A Fejedelemben is meg vannak a gyengeségek, valamint másokban, hanem azok boldogabbak, akikben leg kevessebb találhatók. — Soliman kíváná látni az Astrologust. Ibrahim hozzája vivé: de elsőben beszéle a fejivel. Az Astrologus azt jövendőlé, hogy, ha a hadakozást elkezdi, Persiai Királynak fog még tétetni. Solimant megvakítván a nagyravágyás eszibe sem juta a kötés, mellyet tett a Persiai Királlyal: hanem csak megindula ellene hat száz ezer emberrel. Ott egynehány esztendőket tölte, de szerentsétlen lévén hadakozása, viszsza tére Konstantinápolyba a hadának negyed részével, és igen nagy haraggal mind az Astronomus, mind a Vezérje ellen. A Sultánnék megfajdítván a Tsászfár haragját, mindjárt a Vezér árulásának tulajdoníták a hadakozásnak szerentsétlenségét, és feltámasztván ellene másokat is azt kezdék Solimannal elhíttetni, hogy a Vezér a Persiai Királlyal egygyet értvén fok számú pénzt venne fel tőle. És a Portára hivatván a Babilóniai Bafát, titkon Solimanhoz vivék, aki is fokot monda neki a Vezér tsalárdságáról. Ugyan abban az időben a Sulimannék valami formában kitudák, hogy a Vezérnek *Carolus quintus*al, és *Ferdinandus*al levél által fok *correspondentiája* lett volna. Abban módot is találának, hogy azok közül a levelek közül kaphatának, és azokat a Sultánnak adák. Aki is látván mindezekből Fő Ministerének vét-
 két,

Ért, és hálaadatlanságát, eltökéllé magában halálát. De megemlékezvén hittelt tett fogadásáról öszfűzte gyűjté Prédikátorjait, és Papjait — a Mufti is jelen lévén elejökbe tévé a dolgokat, és fogadását. Ezekről fokáig vetekedének, de semmit nem végezének. Hanem egygyik a Papok közül mondá Solimannak: „minthogy azt fogadtad a Vezérnek, hogy életedben meg nem öleted a Vezért, fojtasd meg őtet, amidőn aluszol — mivel az álom mintegy halál — azért így eleget tész ígéretednek, — A többi is ezt jónak találák. Soliman hívatá a Vezért, magával vatforáltatá, azután a leveleit kezibe adá, hogy olvasná el — a' meglévén a szemire hányja árulását, és hálaadatlanságát, és megfogatván parantfolá, hogy mihent ő elaluszik, a Vezért fojtsák meg — amellyet végbe is vivék. Jó éjszakát hát, Édes Néném, én is alunni megyek, és megparantfoltam, hogy mihent elaluszom, minden bolháimat megöljék, mert már is elég vagyok.

XCVIII.

Rodoſto 4. Martii 1733.

Édes Néném a Királyok is tfak úgy béhunják szemöket, valamint mi. Mert éppen most hozák hírül, hogy első Februarii a Lengyel Országi Király *Augustus* tfak úgy holt volna meg, valamint egy közönséges ember. A lélek ki ment belőle, s a halál benne maradt. Az Isten nyúgoszfza; mert

mert jó Király volt. Ha sokáig uralkodott, meg is érdemlette; mert talán soha Király úgy nem tudott élni a királysággal, mint ő. Soha a Lengyeleknek olyan királyok nem volt, aki nékik a sok vendégséget, sok száz féle mulatságot adott volna, mint ő. Az Afzszonyokról nem is szólnok; mert azok száz esztendeig gyáfolhatják — élteben a paraditsomról sem gondolkodtak, úgy tudta őket mulatni, és kedveket keresni. Egy szóval elmondhatni, hogy méltó volt a királyságra, és tudta annak mind hasznát venni, mind a világi gyönyörűségekre fordítani. Eleinte való, hogy igen tövifes volt királysága mind addig, míg a Sveciai Királyt meg nem verék: de azután tudta a sok rófát le szedni. Mitfoda kimondhatatlan sok jó nem következett az ő vallásunkra való megtéréseivel? Luther Mártontól fogva *saxoniában* volt a gyökere, és fészke a Lutheranus vallásnak. Két száz esztendeig tartott, azolta a Saxoniái Electorok palotáiban nem mondták a Sz. Misét: de most mind ott, mind másutt az országban azt mondják. Mitfoda nagy ditsőségire az Istennek, és nagy hasznára lett az Anyaszentegyháznak az ő megtérése. Már a fija Pápista — annak a gyermekei Pápisták — kevés idővel ezután az egész országa is a' lefész. A mi Urunknak igen jó akarója volt.

Lehetetlen, hogy már hadakozást ne lássunk Európában, annyi sok ideig tartó békeesség után; mert a Lengyel Országi Király választás nem szokott

kott tündessen végbe menni. A'hoz most kettő tart számot: a megholt király' fija, és *Stanislaus* — Az elsőnek pártfogója lesz a Tsászárr, és a Muszka Tzárné; a másodiknak pedig a Frantzia Király; mert minthogy a leányával hál, tartozik is segíteni. Már ezek hadd pereljenek egymással. Tudom; hogy ezeknek réz Prókátorok leszén — valamint mikor a Frantzia Király a feleségét illető tartományért hadakozást kezdé a Tsászárr ellen; azt kérdé Leopoldus a Frantzia követről, hogy mifoda igazsága vagyon az Urának, hogy hadakozást akar indítani? azt felelé a Követ; hogy azt nem tudja: hanem azt tudja; hogy az Urának már készen vagyon két száz ezer Prókátora, azok meg fognak felelni. Meg is nyéré perét. De az is szép dolog, ha kéd egészséges, főképpen a Böjtben.

XCIX.

Rodofto 15. Sept. 1733.

Mi itt csak fülelünk, és várjuk, melly felől zavadják a vizet, hogy mi is valamint foghatdánk. De a szegénynek a szerentsége is szegény. En innét holmi ajándékot küldök, még abban Némán gántot találsz? Szép dolog a hálaadatlanság. Nem héjában, aki görögökkel lakik, göröggé kell enni. A görög asziszonyoknál pedig nintsen se hálaadatlanabb, se kevélyebb, és csak egyedül magukat szeretik, de azt is görög, nem nemesi szeretet.

retettel. A magához való szeretetről aminap két afzszonynak a beszélgetésöket olvastam — nem tudom, ha leírjam é, vagy sem? De leírom; mert nintsen egyebet mást írnom.

Silvia, Juliánna.

Juliánna. Honnét vagy on a', kedves Silviám, hogy ilyen idején sétálsz kertedben, és csak egyedül: holott rendszerént foked magaddal szeretősétálni.

Silvia. Mindennek ideje vagyok. Vagy on olyan idő, mellyben foked magammal szeretek lenni; vagyok olyan, mellyben a magánosan való létel kedves. Ugyan ebben az utolsó állapotban is voltam ma reggel. Azért is küldöttem érte.

Juli. Ez a magános sétáláshoz való hajlandóság nem valamelly szokáson kívül való dologtól jö é, és a te szívednek nintsen é valamelly része az ilyen sétálásban?

Silvia. Nem azért hívattalak ide, hogy valamit eltitkoljak előtted. Azt megvallom, hogy egy kis indulat tselekedtetni velem. Elhitethetnéd é magaddal szép Juliánna, hogy egy kis féltő irigység van bennem?

Juli. Noha az ilyen féltő irigység olyan nyavalya legyen, amellyért szánni kell aztot, aki abban vagyok: de mégis nem lehet, hogy ne örüljek annak, hogy aztot te íméred; mert midőn azt mondod, hogy a féltő irigység van benned, tint-

mintha azt mondanád, hogy szeretsz valakit. Én pedig mindenkor azt óhajtottam, hogy okofsággal, és értelemmel valakihez kötelezzed magadat

Silvia. Kedves Juliánnám a te kívánságid azzal bé nem telnek. Való, hogy az a féltő irigység van bennem: de a' héjával senkit nem szeretek, és a szeretetre semmi hajlandóságom nincsen.

Juli. Hogyhogy? a féltő irigységet érzed, és senkit nem szeretsz?

Silvia. Bizonyára nem. Azt irigylem, hogy *Telámon Diánának* olly igen kedvét keresi, és azt nem szenvedhetem, hogy hozzája járjon, és hozzám nem. Ámbár a' nekem szomorúságot okozon is: de én *Telámont* nem szeretem, és soha nem is fogom szeretni.

Juli. Hogy' ne tudálnám beszédidet. Eddig én mindenkor azt gondoltam, hogy a féltés a szeretettől jó, és, ha a' nekünk nehéz, hogy valaki másnak adja magát, attól vagyon; mert őtet szeretjük.

Silvia. Igen megtfalod magadat szép *Julánna*. Azt pedig tudd meg, hogy a magunkhoz való szeretet elegendő arra, hogy bennünk féltést, és irigységet gerjeszzen szerelem nélkül is.

Juli. Hogy ha csak a magadhoz való szeretetet érzed, tehát az irigységed csak *Diánát* tekintí, és nem *Telámont*; mivel nem szeretvén őtet az ő tfelekedeteire is nem kell vigyáznod.

Silvia.

Silvia. Én irigy legyek Diána ellen? ilyah gyengeségnek lenni bennem lehetetlen. O szép, efze vagyon — azt tudom, és azt megvallom: de az a magamhoz való szeretet; amelly megboszonított azért; hogy Telámon őtet nálamnál inkább betsüli; ugyan az is elhitesi velem, hogy nem vagyok alább való nála se szépségben; se észben. Nem is tekintem úgy őtet, mint velem egy személyt szeretőt. És az a boszorkodás; ahellyben vagyok azért, hogy Telámon csak őtet látogárja, és nem engemet; nem egyébtől vagyon; hanem a magamhoz való szeretettől. Amellyért azt állítom magam felől, hogy fenkit nem kell nálamnál fellyebb betsülni; és hogy leg alább megérdemlem az egygyenlőséget.

Juli. Megvallom, hogy soha a magamhoz való szeretetet annyira nem terjesztettem. Azt tartottam; hogy az olyan belső indulat, melly igen betsülteti mi velünk magunkat, és igen keveset tartat mások felől. Ilyen formában úgy tekintettem őtet, mint olyan vétket, amelly ellen minden erővel ellene kell állanunk: de azt soha sem gondolhattam volna, hogy az olyan belső indulat lett volna, amelly nekünk mind nyughatatlanságot, mind féltést okozhatott volna olyan állapotért, amellyhez femmi közt nem tartunk.

Silvia. Ah szép Juliánna! melly kevésre terjesztet az olyan érzékenységet; amellynek nintsen határja. Azt megvallom, hogy a magához való szeretet olyan magunkhoz való jó akarának indú-

indulatja, amelyy elsőben mi velünk magunkat szerettetí. De azt is meg kell vallani, hogy annak köszönjük a kívánságot, amelyyel kívánjuk szeretetni magunkat másoktól, és, hogy mindent csak azért tselekekszünk. A magunkhoz való szeretet igazgatja minden tselekedetünket. Ugyan az által is szeretünk, utálunk; az által adunk, vagy nem adunk; bocsút állunk, vagy megbotsátunk; egy szóval olyan indulat, amelyy minden tselekedetünkben csak mi magunkot tekinteti.

Juli. Hogyhogy? hát az én kegyes barátságom, amelyyel hozzád kaptfolom magamat nem magadért vagyon tehát, hanem csak magamért?

Silvia. Nintsen különben. Ha valamelly kedveltséget nem találnál a velem való társfolkodásban, ha beszédim neked nem tetszenének, vagy, ha szokásim ellenkeznének a tieiddel: se engem nem szeretnél, se hozzám nem jönél. Hasonlót mondhatok magamról irántad: ha nekem kalmatlan, haszontalan, vagy unadalmas volnál, nem volnék barátságban veled. Gondolod é azt, hogy amidőn valaki hozzánk köti magát, hogy a' mi érettünk vagyon? nem, Julánna, nem: hanem csak magáért, és azért a gyönyörűségért, amelyyét talál a minket lévő szeretetben. — Az emberekben még nagyobb a magokhoz való szeretet, mint mi bennünk; mivel ők azt kívánják, hogy mi hűséggel legyünk hozzájuk, és csak őket szerezsük: azonban ők szépről szépre ugrándoznak, és mindent alfszonyynak akarnának tetszeni.

T

Juli

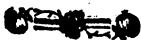

Juli. De az által eltörölöd a szép hajlandóságokat, az igaz barátságokat; semmivé térszed a *sympathiát*, azt a titkos hajlandóságot, melly olly tsudálatossan tudja megegygyeztetni a szíveket; a leg szebb tfelekedeteket megkislebbited; és ha minden tsak a magához való szeretetéért megyen végbe, a háláadáság semmivé lészzen; a köteletség tsak bolondság; és a jó erköltsöknek ollyan kezdetet adsz, melly azoknak nemességeköt, és fényességeköt meghomályosítja.

Silvia. Én ezeket nem tfelekszem: sőt még azt tartom, hogy a magához való szeretet nemzi a szép hajlandóságokat, erősíti a barátságokat, és nagy dolgokat vitet végbe. Két személy, kinek természetök, szokások, akaratjuk megegygyeznek, egymáshoz hajlandóságot éreznek. Fel indítván a magokhoz való szeretettől egygyenlő akarattal fogják kerefni, hogy egymást megérdemeljék. A magunkhoz való szeretet tsak azt tfelekedteri mi velünk, amelly ditséretes, és ditsőséges. Azok az Országokat nyerő hirellek mit tekéntettek mást, hanem tsak magokat a hadakozásokban, és nem a magokhoz való szeretetet gerjesztette é fel őket? Egy szóval tsak találunk mivel meg elégíteni a magunkhoz való szeretetet a ditsőtségben, álhatatofságban, hűségben, háláadáságban — e' mindenikben feltaláltatik.

Juli. Arra reá állok magam is, hogy ami azokat a nevezetes tfelekedeteket illeti, hogy a magához való szeretetnek azokban része lehetett:

de

de a' lehet é, hogy amidőn én valamelly nagy dologgal kedvit akarván keresni egy jóakarómnak, amellyet senki meg nem tudhatja, hogy én nem azért tselekedtem aztot, hogy őtet kötelezzem: hanem, hogy eleget tegyek a magámhoz való szeretetnek?

Silvia. Kedves Juliánnám, ha színté a te jó akaratom el legyen is rejtve a világ előtt: de el vagyon é a' rejtve te előtted, aki azt tselekedted? Nem érezsz é magadban olyan belső örömet, amellyel vagy a te nemefi tselekedetedhez? Ez olyan indulat, melly közönséges az emberi nemzetnél — tégedet sem vesznek onnét ki — és az az indulat nem a magához való szeretet é, melly némellyekkel eltitkoltatja az adományt, némellyekkel pedig kihirdetteti?

Juli. Akiel én valamiben jól tettem, semmi kötelességgel nem kell tehát lenni hozzám; mivel én azt csak magamért tselekedtem?

Silvia. Amelly gyönyörűséget érzettél az adásban, meggátolja é a másikának gyönyörűségét a vételben? A te jóakaródnak nintsen é magához való szeretete, valamint te néked? az őtet nem ingerli é a háláadásra? nem mondja é azt magában, hogy leg háláadatlanabb lenne e' világón, ha kötelességgel nem volna hozzád azért, amit tselekedtél ő érette? A magához való szeretet feltámad a háláadatlanság ellen, ugyan ő is téfszen háláadókká.

Juli. Minthogy már pártfogója lettél a magához való szeretetnek, és hogy olly okossá lettél

T a

tal-

talmazod, ne sajnáljad meghallgatni kérdésimet, és azokra megfelelni. Neked, aki mind ifjú, mind szép, és efzes vagy, megengedem, hogy legyen egy kevés magához való szereteted: de hogy' bizonyítod azt meg, hogy az megegygjezzék a öregséggel, és azzal, ami rút?

Silvia. Soha sem erősebb, mint az ilyen állapotokban; mert a magához való szeretet minket arra viszen, hogy azt a kárt, amellyet tett nekünk a természet formáltatásunkkor, vagy amellyet okoz öregülésünk, helyre hozzuk vagy eszünk által, vagy magunk szép viselése által, okofságunk által, vagy valamelly jó erkölts által. Ifjúság, és szépség nélkül is nem ditselkednek é a tudománnyal, az okofsággal, adakozósággal, és bőkezűséggel? És amit ditsőségesnek, neveznek, nem lehetne é azt magához való szeretetnek hívni? Ez a szeretet nem csak arra kötelez, hogy eltakargassuk fogyatkozásinkat: hanem, hogy mások előtt tőkéletessék lehetsünk. De még többet mondok; mert azt nem hihetem, hogy egy rossz emberben magához való szeretet legyen; mivel ez a magunkhoz való jó akarat csak attól jöhet, hogy, ha érezünk magunkban valami jót. Akiben pedig semmi jó nincsen, hogy' lehetne abban a magához való szeretet?

Juli. Csak erre vártalak. Hogy' bizonyíthatod meg, amit mondasz: holott minden nap látunk olyan férfiakat, és asszonyokat, akikben azok a jó erköltsök, mellyeket te kívánsz fel nem találatnak. Akik jó ítélettel vannak magok felől — nem ez é a magához való szeretet?

Sil-

Silvia. Igen is, nem. Mert a' mintegy személyvesztés az emberek között, és esztelenség az aszfzonyok között. Betsüld meg a magához való szeretettet, és ne keverjed együvé ezekkel a fogyatkozásokkal. Az okofság annya a magához való szeretetnek, és te olyanokat hozsz elé, akiknél okofság nintsen. Az okofságnak világánál ísmérhetjük meg jó, vagy rossz természetünket — és ugyan a magához való szeretettel terjesztjük az emberek elejébe az egygyikét, és takargatjuk el a másikat. Egy szóval kedves Juliánnám még egyszer azt mondom, hogy mindazok, a melyekből lehet dítséretet, betsületet, és gyönyörűséget venni, csak a magához való szeretetből származnak.

Juli. Ez így lévén szép Silvia, tehát a te tartásod szerént, a magához való szeretet eredete minden jó erkölcsöknek.

Silvia. Leg alább ő az oszlopa, és ő is terjeszti ki annyira.

Juli. Kedves Silviám már egészen eláltattál, és a magához való szeretet részére tértem. De hová leszs a magadhoz való szereteted, ha Telámon Diánnához kaptsolja magát?

Silvia. Amelly magamhoz való szeretetért nehezen esett az ő változása, ugyan a' meg is vigasztal engem, azt is el fogja velem hitetni, hogy nem érdemli jószágomat.

Édes Néném, ezekre mit mondasz? Vagyon é benned magadhoz való szeretet? Azt nem lehet mondani, hogy ne legyen az Erdélyi leányokban,

és aszfszonyokban. De azt is elmondhatni felölök, hogy ők bizvást elmondhattják: „Ugy szeretlek, mint magamat.” Mert, ha magokat szeretik, másokat is tudnak szeretni; mert mind jó vér, mind jó szív vagyon bennök. De egy Görög aszfszony talán káromkodásnak tartaná, ha azt mondaná: „Ugy szeretlek, mint magamat.” De ha szinte azt mondaná is, el nem kellene hinní; mert Sz. Pál azt mondja: hogy a Görögök hazugok, Édes Néném, én kédet úgy szeretvén, mint magamat, és magamat úgy, mint az aluvást, azért jó éjszakát is kívánok.

C.

Rodoſto 4. Dec. 1733.

Tudod már azt a hírt Néném, hogy most minden órán nagy hadakozás lesz? De tudod é annak az okát? Octobernek a vége felé a Frantzia a Német Tsászárnak nagy barátságossan meg ize né, hogy hadakozást hirdet néki. Ennek pedig az oka nem más, hanem, mihent *Augustus* a Lengyel Király a szemét béhunýá, a Frantzia Udvar azon igyekezek, hogy *Stanislaust* válaszfszák a Lengyel Királynak. Amidőn azt megtudá, hogy tfaknem mindnyájan reá állottak volna a *Palatinus*ök, *Stanislaust* Lengyel országba küldé a választásra, aminthogy tfaknem az egész Ország a gyűlésben Királyának választá, és annak felkiáltá. De ugyanabban az időben egynehány *Palatinus*, és egynehány

hány Püspök öszfegyűlvén az Augustus fiát választák Királynak. Ez a kis gyűlés pedig a Tsászfár, és a Muszka Tzárné segítségével mene végbe. Eleinte mindgyárt e' nem tették állandónak lenni: de kevés idő múlva a Muszka had, hogy Lengyel országba kezdé bé menni, a Fő Renden lévőek is megváltoztatták az elméjüket, és erre a részre állának. És mentől több had kezdé Lengyel országba menni, annál többen hajólanak Augustus mellé, és eztet mind a Tsászfár' alatomban való munkája tfelekedé. A Frantzia Udvar azért megharaguvék, és hadakozást hirdete mind a kettő ellen. De minthogy Stanislausnak se olly könnyen, se olly hamar hadat nem küldhetne, amint kívántatott volna, azért Varsóváról ki kellett menni, és helyt adni Augustusnak. Mindezért hadakozást nagyot várjunk. Mi hasznunk lesz-e benne, Isten tudja. Mi csak reménylünk, csak reménylünk mind addig, míg meg nem halunk. Az Olasz példa beszéd azt mondja, hogy aki csak reménységgel él, az ispotályban hal meg. Ha ispotályban nem is, talán Rodostón. Akár hol legyen a', csak bé kell a szemünket hunni egyszer. De addig csak jó az egészségre vigyázni Édes Néném, és a bát el kell üzni, és ne engedjük, hogy a gondolat, és a *Melancholia* elfogja elménket. Ne legyünk olyanok, mint egy Frantzia Ur volt, aki eltemetvén a feleségét, ugyan azon este, a vasorát hogy felvitték az asztalra, le nem akart ülni asztalhoz; mert nem volt jelen a felesége. A

várakozást elúnván mondja a Konyhamesterének, hogy jelentse meg az Alzfzonymnak, hogy az alfz- talon az étek. A Konyhamester mondja néki, hogy nem jöhet; mert eltemették — akkor tér elszére az Ur. Sok féle bú van e' világon,

CL.

Rodosto 15. Febr. 1734

Ideje már egy leveledet vennem Édes Néném. Én hármat is írtam ebben az esztendőben. Azt írják, hogy Stanislaus Dantzkán tölti a telet. Meglátluk, mint leszsz dolga a tavaszszal. A Frantzia, és a Spanyol had erőssen takarodik Olasz ország felé. A *sardiniai* Király is készül. Nem tudom mit gondol a Tsászfár: de én azt gondolom helyette, hogy ha Stanislaus elveszteti is a Lengyel országi királyságot, attol tarthat, hogy maga is Olasz országból ki ne költözödjék. A Spanyol Király fia meg nem elégszik az ő két Hertzegségével — az apja még Királyá is teheti — most van ideje,

Hát nekünk vágyon é most ideje, hogy várjunk valamit? A szegény Urunk amit a pennájával tehet, el nem múlatja. Eleget is ír minden felé; mert mi olyanok vagyunk, mint az Evangyeliumbéli beteg, aki harmincz esztendeig volt a tó mellett várván, hogy valaki vessle belé, amidőn az Angyal felzavarta. Mi is azt várjuk, hogy valaki valamelly zűrzavart tsínáljon; mert mi magunkal

kal jó tehetetlenek vagyunk. Az Isten elhozza még a mi órákat is — ha most nem, mászor.

Ki ne nevetné Édes Néném, mitsoda rendesen tudod leírni, hogy a Frantziák mitsoda álhatatlanok minden tfelekedetökben. És hogy egy Frantzia két három leányt, még annyi aszfszonyt is akar egyszersmind szeretni — az úgy vagyon. Két aszfszony rendesen reá vett volt egy Frantziát, aki is mindenikhez járván, mindenikkel el akará hitetni, hogy szereti. Ez a két aszfszony barátos-
 fák lévén egymáshoz egymásnak titkokat megval-
 lák, és egymástól megtudák, hogy a Frantzia mint hitegetné őket. Egybe beszélvén a Frantziához mennek, és sok szép szín alatt, minha tfak tréfálód-
 lódnának vele, úgy békötözik, és polálják, vala-
 mint a kis gyermeket, hogy tfak a fejét mozgat-
 hatta — a' meglévén a falhoz támasztják, valamint egy fa képet, és ott mindenféle szép szókat mon-
 danak néki. Annak vége lévén, az aszfszonyok egygyikének a szállására mennek, és két legényel a bépólált szeretőjüket is oda vitetik — ott enni
 adnak neki, valamint egy gyermeknek. Azután az aszfszonyok lefeküsznek, és közökbe teszik az ele-
 ven bábót, és ott valamit eltudnak rajta tenni, el nem mulatják: szidják, pirongatják, és tfűfolják, és egész éjszaka nem hagyják alunni. Reggel felé megigérik néki, hogy elbotsátják, tfak tisztessé-
 gessen viselje magát. A legény mindent felfogad. Az aszfszonyok felkelnek, felöltöznek, és ki men-
 nek a házból. Sok idő múlva egy vén aszfszony

bé megyen a házba, és el ódja. A legény kérdi, hogy hol vannak az afzszonyok? mondja a vén afzszony, hogy vagyon már két órája, hogy hintóba ültek, és kiki a maga jószágába ment. — Mászor többet jobbat: de most nintsen egyebet mit írnom — azért maradok az Afzszonynak nemcsak spárgás, de köteles szolgája.

CII.

Rodoſto 18. Febr. 1734.

Soha Édes Néném nagyobb kedvem nem volt egy igen szép, tsinos, és takarékos levelet írni, mint má. Se soha olyan nagy egyepetyém nem volt, mint ma a hosszú levél írásra. De minthogy attól tartok, hogy egygyikét sem víszem úgy végbe, hogy a ked szép szemeinek tetsék, Azért elvégezem leveletem, és ebből megtudhattja ked, hogy még élek, és hogy vagyok, és maradok az Afzszonynak Jó Nénémnek jó atyjafija.

P. S. Édes Néném hová lehet annál szebb levél, ha rövid is, mint amellyet egy híres Generalis írt volt a Feleségének a hartz után mondván: „Az ellenséget megvertük, egykevelsé elfáradtam, jó éjszakát édes Feleségem.

CIII.

Rodoſto 15. Martii 1734.

Mindennünnen csak az a hír, hogy mindenütt készülnek a hadakozásra. A sok Német, Frantzia,

zia, Spanyol takarodik Olasz ország felé. Azt gondolná az ember, hogy talán ott valamely nagy vendégség lesz, és arra gyűlnek oda. *Eugenius* pedig a *Renus* vize felé igyekezik. Azt mondják, hogy a Frantzia is elküld oda vagy száz ezer embert. Hát ezek Édes Néném mért gyűlnek oda? alán halálzni akarnak? Stanislaus Király pedig Dántskán vagyon. A Muszkák, és a Saxok kézzülnek, hogy Stanislaust oda szorítsák. Ott még más féle mulika lesz. Mindezekből mi lesz, isten tudgya. Úgy tetszik, mintha Stanislaus Király vesztene leg többet, ha el találja vesztetni a Lengyel Ország királyságot, amint hogy a' megtörténhetik, amint folynak már is dolgai. De ha azt elveszti is, Frantzia Királyné az ő leánya. Olasz országban pedig hogy állhat a Tsászárs három Király ellen, aki mindenik azon igyekezik, hogy elvesztesse véle Siciliát, és Neápolist, és oda új Királyt tegyenek. De mindezekből nekünk mi hasznunk lesz? talán csak semmi. Még a mi óránk nem jött el — addig csak Barát tántzot kell járni.

Hogy valamely szomorú gondolatokon ne végezzem leveleimet, egy jó akarómnak levelét leírom kérdnek — a levelet küldöttem volna el, de Frantziául vagyon.

Aztot jól tudod kedves Jóakaróm, hogy mitoda szeretettel voltam Juliánnához, és hogy mitoda sokféle úton, és ösvényeken hordozott engemet. Nem voltam több hűsz esztendősnél, mi-
dön

dön szolgálatjára állottam: harminctz nál pedig többet vesztettem el, amiulta perlekedem véle. Mindaddig szerettem, amíg úgy megöszült, mint egy ősz matska: de mégis olyan, amitfodás. Igen nehezen juthaték hozzája: mindazonáltal az én szemeimnek szép vénnek látszik. A' való, hogy sok haszontalan főhajtásfokat botsátunk egygyütt azért, hogy hamarébb meg nem házasodtunk: de ő a vétke, nem én. Azt is tudod, hogy soha addig végképpen nem álla házaságunkra, mind addig még egy fog marada a szájában. A jegy gyűrűmre is ezeket a izókat metszettem: Szeretetemnek harminctz egygyedik esztendejében.

Édes Néném mit mondasz az ilyen emberről? én pedig azt mondom, hogy az ilyen példát tudálni kell, és nem követni. Néném! az egészségre!

Amidön bé akarám a levelemet petsételni, eszembe jutott a *Carolus Magnus* leánya. Ez a Tsászfár úgy szerette a leányait, hogy férhez nem akarta adni azért, hogy el ne távoznának tőle. Nyert is benne, mint Birtók a tsíkban. Az egyik leánya az apja *Secretarius*sával jó barátságban lévén — a többi között egy estve a *Secretarius* a Fejedelem Aszfzony látogatására menvén, ott addig múlata, hogy az alatt nagy hó esett. A *Secretarius* elbútsúzván a Fejedelem Aszfzonytól, és látván, hogy hó esett volna, attól kezdte tartani, hogy a nyomát megfogják látni az udvaron. A Fejedelem Aszfzony vévén észre, hogy mitől

tar-

artana a Secretarius, mondá néki: „majd által
vizlek az udvaron, hogy ne láfsák, hogy Férfit
ment volna ott el., Azonnal nem tfak mondá;
mert meg is tfelekedé, és a hátára vévén a Secre-
ariust, és által vévé az udvaron. Szerentsétlen-
égökre, vagy jó szerentséjökre a Tsászfár azon
hjszaka nem alhatott, hanem az ablakhoz ment idő
ölteni. De itéld el Néném, mint elbámula azon,
hogy megláta a leányát, mint vinné terhét. De
emmit nem szólla, hanem más nap a Tanáts Urak-
nak megmondá, és elvégezék, hogy a Fejedelem
Aszfzonymnak adják örököllen a kedves terhét.

CIV.

Rodosto 12. April 1734.

[gen szépen, és alázatosan köszönöm Édes Né-
ném a halat. Amelly dupplán érdemli a köszö-
netet: egyszer azért, hogy Nénékám küldötte;
másodszor azért; mert böjtben vagyunk, mert
szükségünk vagyon reá. Mert itt ritka a jó hal:
azért é, hogy e' tájékat a hal nem szereti, vagy
pedig a mi halászaink szamárok. Itt igen mérték-
letességgel lehet böjtölni a hallal, de a tojásban
van részünk; mert tfak, azzal böjtölünk. Úgy
tetszik némellykor, mintha pislenek járnának a
gyomromban. Talán nem is hazudok, ha mon-
dom, hogy több két száz tojásnál napjában. So-
kotálya fel két egész böjtön, és a négy után te-
gyen két három tziprát, meglátja két, hogy négy
ezer-

ezerre megyen — még pedig el is engedek egynehány napot. Ha a *Vitellius* Tsászfár asztalához járhotnánk, nem kellene rántottát enni; mert azt írják felőle, hogy egyszer az asztalán két ezer féle hal volt, ki sütvé, ki főzve — és még mászor hét ezer féle madár. Mind e' foknak tetszik, főképpen olyanoknak, mint mi, akik csak egy féle halat is kegyes szemmel tekintjük az asztalon. De ha meggondoljuk, egy olyan Tsászártól, aki minden nagyságát csak az asztalában tartotta, és aki a világot bírta, talán kitelhetett.

De azt kérdehetné valaki, ha vagyon é hét ezer féle madár? erre Noé megfelelhetne. De addig mi csak eszszük a rántottát. Nem is volna jó annyi fok féle halban bujálkodni, főképpen ilyen ritka böjtön, mint a mostani. Mert talán soha sem érte kéd, hogy a nagy böjtön esett volna Sz. György.

A bort is köszönöm Néném, de nem annyira, mint a halat; mert borunk elég vagyon. De nem csak elég: de jó is — asztali bornak bevehetni; nem kényes italra való borok, se nem kontyalávalók, amint szokták mondani. De elég jók a szükségre, és a táplálásra — mi kell egyéb? A mértékletes ital segíti a mi édes egészségtünket. Azt tartják, hogy egy ebéd felett négyszer innya elég: az elsőt mi magunkért; a másodikat jóakaróinkért; a harmadikát a vigasztalásért; és a negyedikét az ellenségünkért. Eztet nem tartják a mi édes tündér Hazánkban.

Azt

Azt mondod Néném, hogy a minapi levelemben fogytakozást találtál. A' bizonyos, hogy a fogytakozást mind meg tudod ismérni, mind aztot egigazítani. De talán nem főben járó dolog. alán csak abban vétettem, hogy elfelejtettem egy felibe punctumot tenni? Éppén most jut eszembe, hogy egynehány ifjú Képiróknak ajándékot tettek, hogy a' nyerje el, amellyik közülök leg ebb képet ír. Az egygyike leg szebb képet írt, annak is kellett volna az ajándékot el nyerni. Aki a Kristus utolsó vatforáját le írván szerentsétségire megtalálta igen szépen spékelní a hufvétí rányt, melly az Apostolok előtt volt. A Zsidók edíg nem ették meg a szalonnát — és így másnak csak az ajándékot. Ha kéd is ilyen fogytakozást íált, talán balált nem érdemel. Ami felől írt d, bánadalómmal bánom, hogy meg nem tfeledhetem: de mit tehetünk róla. Megbotsátom — d kérését, botsással meg kéd is, ha meg nem elekszem. De jó egészséget kívánván maradok.

CV.

Rodofto 16. Junii 1734.

Moft hozák hírért, hogy a Muszka, és Saxo obafideálta Dantzkát. Minden ösvényt, lyukat dugott, hogy Stanislaus Király ki ne repülhesse. A várost mind löni, mind megvenni könnyű: azt igen nehéz meg oltalmazni, hogy a Király nért el ne mehesse. Akinék is még arra kell szán-

szánni magát; mivel a Frantzia hajók nem igen nyargalnak segítségire. Amelly várat pedig meg nem segítenek, megveszik. Annál is inkább, hogy soha a Dántzkai *prafidium* olyan játéokban magát nem gyakorlotta. De hagyjuk el Dántzkát, úgy is ott most sok ágyú dörgések vannak, és félünk Olaszországba, és nézzük meg, hogy ott mint vendégeskednek az oda gyűlt sok féle hadak.

Azt mondják, hogy ott már két, vagy három várat megvett a Frantzia. De ami leg nagyobb még *Mediolanumban* sem kiáltanak már berdőt. Ilyen formában nem igen jól folyhaz a Tsászárdolgai Olaszországban. Hogyha pedig a Spanyol Ház egyszer gyökeret kezd verni Olaszországban, amint már elkezdette, félő, hogy a vendég ki ne vesse a gazdát házából. A Spanyol Király fia, az Anyjára maradott három Hertzegséget ment volt bírni Olaszországba. De, ha szerentfés lehet, talán még felállítja a Siciliai királyságot. De akármit tünálnának ők, csak nekünk is valami tfeppen-ne hasznunkra. De se szemmél nem hallok, se fülemmel nem látok olyat, ami arra fordulhatna. Az is megleszsz annak idejében.

Édes Néném mi szép dolog sokáig élni. Ebben a százculumban 33 esztendő tölt el, de azon kevés idő alatt igen nagy dolgok mentenek végbe. Hát még, ha élünk, mit nem érünk? Azt is megértem, ha mikor valamit küld kéd nekem, megpanaszolja. De a panaszostól az ember hízik: noha azt szokták mondani

Nincs

Nints keservesbb kenyér, kit adnak panaszszal
Bőven elegyítve van mérges kovászszal.

Aztatni kell gyakran fok könnyhullatással,
És annak étele van nagy sóhajtással.

De, Édes Néném, ha panaszolod is, de nem hálá-
datlannal van dolgod, és azt ne tartsd azonban:

Te nagy ajándékot ne adj barátodnak;

Mert őtet tfinálod háládatlannak.

De én is utánna tészem, ha kellene egygyik fü-
emet is vesztenem

Ki ajándékinak a számát felírja:

Már azoknak többé érdemét ne várja.

Tudom azt fogad mondani, hogy jól aluttam az
éjszaka; mert a jó aluvás után könnyebb verseket
ígyalúlni. Elrakván hát a vers tfináló szerzési-
mat maradok Édes Néném mindenkor.

CVL.

Rodoſto 27. Julii 1734.

Néném, irtóztató nagy dolgok mennek végbe ezen
a mi keserves lakóhelyünkön. Mi tfindellen
lufzunk: másutt meg erővel fektetik le arra a
ofzszú álmra az embereket. Ha szinte azok a
agy dolgok minket kirekesztenek is magok közül:
e imádjuk az Istennek munkáit másokon is, és
zután léptefsünk Dántzkára. Ahol is megszűntek
ár az ágyú lövések; mert a város feladta magát
Műszkáknak. Akiknek is kell fizetni egynehány
ez ezer forintot, hasonlóképpen a Saxoknak is;

U

hogy

hogy a várost fel nem prédálták. Igen drágán fizették meg a vendégfogadást. Hihető, hogy más-szor nem kívánnak szállást adni olyan vendégnek, akiért úgy elrontották a városokat, és annak hó-frátyit, hogy húsz esztendeig sem állítják helyre. A várost pedig azután adták fel, minekutánna on-nét Stanislaus. Király kirepült volna csak harmad-magával. Aki is nagy veszedelemre adta magát, és akit minden rejtekben megkerestek a Muszkák, de már késő volt; mert a kalitzkából kiszaladott volt a madár, és a Prussiai Király földére ment Kénigsbergába — ott már ne féltsük a Muszkák-tól. —

A' való, hogy elhagyván Lengyelországot, a királyságát is elhagyta. De, aki leg első indi-tója volt az akadálnak, hogy Lengyel Király ne-lehesen, drágán fizeti meg; mert ez a példabe-fzed: „Aki másnak vermet ás, maga esik belé,” nem csak az olyanoknak szól, mint mi, hanem a Tsászároknak is. Amint aztot meglátjuk, mihent Dántzkáról Olaszországba érkezünk. Iromtasunk oda tehát, és nézzük meg, hogy ott mint vendé-geskednek; mert fok tsászármadarát öltek ott meg. Mivel azt bizonyosan írják, hogy a Spanyol, Frantzia, és a Sabaudus megverték volna a Néme-tet, és a hartz Párma mellett lett volna az elmúlt hónap végén. Mindezek örvendetes dolgok a Spa-nyol Király fijának, aki csak huszonkét esztendő-s korában is igen közelít a korona elnyeréséhez. Mi jól lovagol az, kit az Isten kegyelme hordoz!

Mi

Mi könnyen végbemegyén dolga az ilyannak, kit az Isten segít. A *Kbenus* mellett pedig a Francia megvette *Philipsburgot*. *Eugenius* minden házával ott volt, hogy nagyobb bizonytságot teheszen a vár megvételéről. Amelly Frantzia Generális megfállotta volt, azt kevés idő múlva egy gyű golyobis homlokban ütötte. Ítélsze el kédsi volt erősebb. Magunk felől is írnék kédsnek, ha volna mit. De mi még mindezeket távúl nézük; mert a szegénynek a szerentséje is szegény. De az a vígasztalásunk vagyon, hogy, aki ezeket nagy dolgokat miveli, minket is lát, és megemlékezik rólunk annak idejében. Szerefs Néném, s légy jó egészségsben. Amen.

CVII.

Rodoſto 12. Oſtob. 1734.

Az Urunk bé küldötte Pápai főgort a Portára. Tudom, már eleget nevetett kéték egygyütt: Ia végbe mehetne, amiért ment, csak hamar Francia országba mennénk innét. Vagyon immár két, vagy három hete, hogy a Követ megizené az urunknak, hogy a nagyobbik fíja, senkitől el nem útsúzván, minden tzeremonia nélkül Bétset elagyta, és Velentzébe érkezett. Már egy Rákózi fintsen a Tsászárs keze alatt. Azt is hallottuk, hogy még nem jó ide, hanem Rómába megyen — az Urunk pedig igen várja. Nekem úgy tetszett, hogy ide kellett volna jönni elsőben: de csak ne-

U 2

hez-

hezebb, és hoszszabb az atyai, és anyai szeretet a fiui szeretetnél. Eztet még az oktalan állatokban is látjuk. Az oktalan állat mennél kisebb annál inkább szereti az anyját, és a nevedéssel a szeretet fogy benne. Mindenik a természet munkája. Az anyai szeretet szükséges mind a szaporításra, mind a gondviselésre. Mitfoda nagy gondal táplálja, és őrzi egy tyúk a fiait mindaddig, míg magok is keresheffenek ételt, és módjok szerint magokra vigyázhatnak. A fetske addig hord enni fiainak, amíg nem járhatnak az áerben, azután koplalni hagyja őket, hogy hadd hagyják el az apjuk házat, és szerezzenek magoknak más konyhát. Ezek is azután se vizsgálja nem térnek, se az anyjokkal többé nem gondolnak.

Mindenikében a természet munkálódik. Ezt látjuk közönségesen az emberekben is, noha mind más formában. Amelly fiú látja, hogy semmit nem várhat a szüléitől, olyan könnyen elhagyja a házat, valamint egy fetske fiú. De a szüléihez való szeretetnek meg kell benne maradni mind azért, hogy okos teremtetett állat, mind pedig azért, hogy azt parantsolják néki. Hogy' ne kellene a Spanyol király fiának szeretni szüléit, amidőn egy szép takarékos királyságot szerezznek nékie? mivel az elmúlt hónapban az apja hada ismét megverte a Németeket. A hartz *Guaftalla* nevű, város mellett ment végbe. Már elmondhatni, hogy elvesztette a Tsászar Olasz országban a két Siciliát. A Spanyol király eivévé tőle Spanyol országot: annak
a fia

fia most elveszi tőle a Neapolisi koronát. Aki s, ha jól jut eszembe, harmadfél száz esztendő nülva felállítja ismét a Frantzia Házból való Neapolisi királyságot. Meg kell vállalni, hogy a Tsázar drágán fizeti meg a Stanislaustól elvett koronát. De a példabeszédnek bé kell tellyefedni. De leveletem elvégezem; mert, ha a levél kitfid, a hír elég nagy, és a hajós utánnam várakozik. Jó egészséget.

CVIII.

Rodoſto 14. Dec. 1734.

Édes Néném, itt elég hó vagyon, amelly itt nem igen közönséges. Azt mondhatnák, hogy itt némellykor tsak azért havaz, hogy az Örmények vendégeskedhessenek. Ezt neveti kéd talán, de ez úgy van; mert ők elmennek, egy nagy tálat megtöltenek hóval — de annak harmad, vagy negyed napi hónak kell lenni; mert úgy mind jobb ízű, mind pedig keményebb, és portzogóſſabb — Azt a tál havat azután nyakon öntik peſzmeggel. De tudja é kéd, mi legyen a'? A szőlőt nagy üſtökben megfőzik, mind addig, amíg olyan sűrű nem leszsz, mint a ſer éleſztő; azután leſzűrrik, hordókba töltik. Ollyan ſzínű, és ollyan édes, mint a méhſer. Így elkészítvén tehát azt a levegő égből lehullott étket a ház' közepire teszik. Akkor a gazda az egész tſelédivel körül vefzi, kinekki-nek egy kalán lévén kezében, és azt tsak hamar

felkalánozzák, valamint a téjfelt. Abból pedig kell enni még a szopó gyermekeknek is. Azt pedig ne gondolja kéd, hogy a gazdaaszfzony így vendégelje minden nap a gyermekeit — a' már sok volna. És nem mindenkor pap sajátja, hanem ták akkor, amikor kedvit akarja keresni a gyermeknek, és hogy kiki jó kedvű legyen a háznál. Mikor a tél olyan fősvény, hogy hó nem esik a városon, olyankor a tselédes gazda egy mérföldnyire is elmegyén hóért, és azután abból kedveskedik az atyjafiainak. De most ki vannak; mert mind hó elég van, mind pedig, e' lakadalmas hónap lévén, a két húrú hegedűt eleget rángatják nékik.

De a' tsúfos szokás náluk, hogy mihent egy gazdaaszfzonynak a fia a feleségét a házhoz viszi, a szegény menyetskének a száját bezárják, valamint a Pápa a Cardinalisoknak, és mind addig nem szabad néki szólni, valamint az Urának az anyja arra szabadságot nem ad. Addig olyan a háznál, mint a néma, tsak az urával beszélhet, de mással senkivel sem. Mikor a gazdaaszfzony hozzá szól, vagy valamit parantfol néki, a menyetskének tsak inteni lehet. Az ilyen némaság pedig eltart némellykor hat, hét esztendeig. Ha a gazdaaszfzony szereti a fia feleségét, hamarébb felszabadítja a némaságból: de ha nem szereti, tíz esztendeig is némán kell maradni, noha egy házban laknak. Ennek a szokásnak pedig az az oka, hogy a menyetske ne perelheffen a háznál, hanem nagy tsedveléssel fugjön az ura anyjától. Vallyon nálunk nem

nem volna é jó ez a szokás? Elég már az Örményekről írni, de nem lehet nem írni, minthogy közöttük lakunk.

Mindenfelől csak azt hozzák hírül, hogy a Spanyolok mennyi várat, váraft vettek meg Olaszországban — talán semmit nem hagynak a jövő esztendőre. Erről jut eszembe, hogy Carolus V. nem tudom mitfoda várat szállott meg az imperiumban, de minthogy későre adták fel a várat, azért megharagudott az egész lakosokra, és megizente nekik, hogy csak az aszfszonyoknak kegyelmez meg, az embereket mind le vágatja. Azért más nap valamennyi leány, vagy aszfszony vagy, takarodjék ki a várból — hanem azt megengedi nekik, hogy amit a hátokon elbirnak, azt elvihetik magokkal. Másnap a Tsászfár el hűl belé az egész táborával, amidőn látja, hogy az aszfszonyoknak, akik a várból mennek, mindenikének egy férfiú a hátán — az aszfszonyoknak a férjök, a leányoknak az atyjafijok. A táborra érkezvén így megterhelve mondák a Tsászfárnak, hogy az engedelem szerént ők drágább portékával nem terhelhették meg magokat, mint a férjekkel. Erre megkegyelmezett a Tsászfár az egész városnak. Nám az aszfszonyok is tfelekesznek valaha valami jót. Jó egészséget, Édes Néném. Engedje meg az Ur, hogy megérhefsük az ujj esztendőt, nem csak ebben a bőrünkben, hanem még az egészsé-
günkben is.

CIX.

Rodoſto 16. Januar. 1735.

Ha minden dolgunk úgy fog folyni ebben az eſztendőben, valamint a Pápai sógor munkája a Portán, úgy minden dolgunk hátra mäfz, nem elé. A Porta nem adta tellyeſséggel valaſzúl, hogy az Urunkot el nem botsátja Frantzia Országba, hanem, hogy moſt nem jovalja, és hogy még annak nintſen ideje. De a 'Tsáfzárók' nem jovallása parantſolat, és a mi elmenetelünkből ſemmi nem telik. Ki volt annak meggátolója, Iſten tudja, de azt hiunünk kell, hogy ő mindent a mi jovunkra tſelekeſzik — ez is jovunkra fordul, hogy el nem botsátnak. Eztet moſt lelki ſzemmel nézzük, de még jövendőben teſti ſzemmel is meg fogjuk látni; mert ugyan is hát ha a békeſéget olly hamar megakarják tſinálni, mint amelly hamar elkezdék a hadakozáſt, akkor ott mit tſinálnánk? viſſza fogadnának é a féſzkünkbe, vagy ſem? Nyúgodjunk meg tehát azon, hogy jobban tudja a mi Atyánk nálunknál, hogy mi jó nekünk. Háláljuk meg neki, amidőn kérésünket meghallgatja, és áldjuk őtet, amidőn akaratunkat meggátolja. Ide az Iſten ollyan nép közibe hozott, aki a máſokkal való jótéteményt követi, és az ő kezek által bővségeſſen táplál minket, akiért háláadáſſal kell lenni a kézhez is. Mitſoda ſzép dolog, Édes Néném, a jótétemény! ſoha ſenki azért meg nem ſzegényedett: de ſok gazdag ház puſztúlt el azért, hogy abban

az

Az adakozást nem követték. Az adakozásnak megbetsülhetetlen hasznát veszik: de ha szinte nem vennék is, amelly nem lehet, miféle belső örömet nem érez egy nemes szív, amidőn valakivel jót teszen, amidőn szükségiben valakit megsegít. Vizsgáljuk meg eztet magunkban, és meglátjuk, hogy inkább vigad akkor a szívünk, mint az estig való tántázásban. Ne szégyeneljük é, hogy erről egy pogány Császár mi szép példát ad. Akinek is estve elzibe jutván, hogy azon a napon semmi kegyelmességét nem mutatta, mondá: „A máj napot elvesztettem; mert senkivel jót nem tettem.”

A minap olvastam, hogy egy adakozó embernek ezeket a szókat írták a koporsójára: „Amit elköltöttem, azt elvesztettem; amit birtam, azt másnak hagytam; és amit másoknak adtam, azt maradandó helyre eltettem.” De attól nem tartok Néném, hogy az egerek megegyenek a fősvény-ségért, mint egy Lengyel Királlyal bántak. Hát az egészség mint van? mert régen nem vettem leveledet — vagyon harmad napja. — Póla tétí.

CX.

Rodoſto 12. Martii 1735.

Talán majusnak nevezhetném ezt a hónapot, olyan szép idők járnak. És az idő fokkal vidámabb az elmémnél; mert már egynehány naptól fogva nem látom az Urunkat olyan állapotban, mint az előtt. Mert ha igen titkolja is, de észre

U 5

lehet

lehet venni, hogy vagyon valami belső baja. Az ő természet szerént való mindenkor jó kedve most nem olyan gyakorta való, és mintha erőszakos volna. Azt is hozzá teszem, hogy már egy kevés időtől fogvaft igen kezd apadni, az ő kövé teste, és ábrázatja igen vékonyodik. Mindezek, Édes Néném, egy kevés nyughatatlanságba vetettek engemet; mert ha ezek a belső szomorúságtól, vagy valamelly belső nyavalyától, vagy egy szersmind mind a kettőtől jönnek, a meggyujtott gyertyát nem kell tsudálni, ha fogy.

A Jesuiták Superiorja itt vagyon, aki is olyan papi ember, hogy az időt nem vesztik el véle. Az Urunk véle tölti az időt, és a munkával; mivel kertet, és házat építet. Isten után tsak azzal vigasztalom magamat, hogy az Urunk igen erős természetű, és hogy ötven kilentz esztendőn könnyen elbirhat. Tudom, hogy az ilyen vigasztalás tsak fővenyre van építve, és boldog, akinek nem kell küszködni a betegséggel; mert akár-melly erősnek is le kell esni alatta. De a mi állapotunk olyan, hogy tsak kell valami vigasztalást keresnünk szomorúságunkban. Noha nem kellene, ha jó keresztény volnék; mert mindent az Isten akarására kell hagyni. De mikor erőssen szerezünk valakit, akkor a látható elfelejteti velünk a láthatatlant. — Hogy tellyeséggel prédikáción ne végezzem leveletem, azt irom; hogy *Abdulla*, akit most tettek Jantsár Agának, és aki sok esztendőig mellettünk volt ugymint Tforbasi, olyan nagy tífzt-

tífztségiben is megtartván az Urunkhoz való köte-
 lességét, tegnap egy szép paripát küldött több
 egyéb Perliai ajándékokkal. Édes Nénem, ha
 jobb hírt irhatnék egynehány nap múlva, mint ne-
 vetném — mert most nem nevetek.

CXI.

Rodoſto 25. Martii 1735.

Edes Néném, ha nyughatatlan elmével irtam az
 előbbeni leveletem: ezt szomorúsággal írom;
 mert az Urunkot éppen nem jó állapotban látom.
 Ki is nyilatkoztatta már magát a betegsége. Teg-
 nap előtt a szokás szerént nyottz órákor estve le-
 akarván vetkezödni a hideg borzogatta. Én jelen
 lévén kérdé tőlem, ha én nem fádom é? felelém,
 hogy az idő elég meleg, és nem fádom — erre
 felelé; hogy igen fázik. Ezen mindjárt megije-
 dék: de meg azután gondolám, hogy tavasz felé
 valami változás efik az egétségben. Az Urunk
 le vetkezik, és lefekszik: én is a szálládomra me-
 gyek. Egy kevés idő múlva, hozzám jönnek, és
 mondják, hogy hányt volna. Én arra mondtam,
 hogy talán valamit ollyat étt, amit a gyomor nem
 szenvedhetett. Másnap hat órákor, amikor fel szo-
 kott öltözni, a házába megyek: de mitfoda ijedt-
 ségbe nem esém, mihent meglátám az ábrázatját.
 Aki is természet szerént mindenkor piros lévén,
 úgy elsárgúlt, valamintha sáfrannyal megkenték
 volna. Már két naptól fogvást nagy gyengeséget
 érez

érez — szüntelen való hideglelés van rajta — és mintha az egész vére fárrá változott volna, úgy elfárgúlt az egész teste. Ma innep lévén felöltözött, és a nagy Misét meghallgatta. De nem kell tsudálni, ha igen keveset ehetett. Leg kisebb fájdalmat nem érez: de nagy bádgyadtfságot. Édes Néném, kérjük az Istent, hogy tartsa meg ezt a nagy Embert, akit az ellenfégi is nagynak tartanak.

CXII.

Rodoſto 8. April. 1735.

Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvaságra téve bennünket, és kivévé ma közülünk a mi Édes Urunkat, és Atyánkat három óra után reggel. Ma Nagy Péntek lévén mind a mennyei, mind a földi atyáinknak halálokat kell siratnunk. Az Isten mára hálaſztotta halálát Urunknak azért, hogy megſzentelje halálának áldozatját annak érdemével, aki ma megholt érettünk. Amitsoda életet élt — amitsoda halála volt, hiſzem, hogy megmondották neki: „*Ma velem, léſz a paraditſomban.* — — Hullatſluk bővféggel könynyeinket; mert a keſerűfégnak ködje valóſágofſán reánk ſzállott. De ne azt a jó Atyánkat ſiraſſuk; mert őtet az Isten annyi ſzenvedéſi után a mennyei lakodalomba vitte, ahol a gyönyörűségnek, és az örömnék poharából itatja: hanem mi magunkat ſiraſſuk, kik nagy árvaságra jutot-

tottunk. Ki sem lehet mondani, mitfoda nagy sár-
rás, és keferűség vagyon itt mi közöttünk, még
csak a leg alább valón is. Itéld el, ha lehet, mi-
tfoda állapotban írom ezt a levelet. De mivel tu-
dom, hogy örömeft kívánnád tudni, mint esett
fzegénynek halála, mind téntával, mind könyhul-
latásímmal leirom, ha szinte az által megszaporí-
tom is keferűségemet.

Úgy tetszik, hogy az utolsó leveletem az el-
múlt hónapnak 25-dik napján irtam vala. Azután
fzegény mind nagy bádogyadtsádogokat érzett. Igen
kevefet, de másként mindent a szokás szerént vitt
végbe. Abban a gyengeségben is az esztergádog
dolgozott első Aprilisig. Az nap pedig a hideg
erőssen jött reá, és annál inkább meggyengítette.
Más nap jobbatskán volt. Virág vasárnap nem
mehetett a templomba a gyengeség miatt, hanem
a közel való házból hallgatta a Mifét. A Mife
után amelly Pap oda vitté néki a szentelt ágat,
térden állva vette el kezéből, mondván, hogy
talán több ágat nem fog venni. Hetfőn jobbatskán
volt — kedden hasonlóképpen — még a dohányt
is megkivánta, és dohányozott. De azt tudálta
mindenikünk benne, hogy ő semmit halála órájáig
a háznál való rendben él nem múlatott, se meg
nem engedte, hogy ő érette elmúlassanak. Min-
den nap szokott órában felöltözött, ebédelt, és
lefeküdt. Noha alig volt el, de mégis úgy meg-
tartotta a rendet, mint egészséges korában. Szer-
dán délután nagyobb gyengeségbe esett, és csak
min-

mindenkor aludtt. Egynehányszor kérdeztem, hogy mint vagyon? csak azt felelte: „Én jól vagyok, semmi fájdalmat nem érzek.” Tsötörtökön, igen közel lévén utolsó végéhez, elnehezédék, és az Urat magához vette nagy buzgósággal. Estve a lefekvésnek ideje lévén két felől a karját tartották: de maga ment a hálóbázába. A szavát igen nehéz volt már megérteni. Tizenkét óra felé éjszaka mindnyájan melléte voltunk. A Pap kérlette tőle, ha akarja é felvenni az utolsó kenetet? intette szegény, hogy akarja. Annak vége lévén a Pap szép intéseket, és vigasztalásokat mondván neki, nem felelhetett reája: noha vettük észre, hogy eszén van — azt is láttuk, hogy az intéskor a szemeiből könnyhullatások folynak. Végére szegény ma három óra után reggel, az Istennek adván lelkét, elaluvék — mivel úgy holt meg, mint egy gyermek. Szüntelen réa néztünk: de mégis csak azon vettük észre általmenetelét, amidőn a szemei felnyíltak. Ő szegény árvaságra hagyta bennünket ezen az idegen földön. Itt irtóztató sívás rívás vagyon közöttünk. Az Isten vigasztaljon meg minket.

CXIII.

Rodoſto 16. April. 1735.

Itt, Édes Néném, könnyhullatással eszszük kenyerünket, és olyanok vagyunk, mint a nyáj Pásztor nélkül. Más nap szegénynek a Testamentumát

tumát felnyitottuk, és elolvastattuk. Mindenik tse-
lédinek hagyott. Ennekem öt ezer német forintot.
Sibrik Urainnak is annyit. De mindenikünknek
azt a pénzt Frantzia országban kellene fel ven-
nünk — mikor veszszük fel, Isten tudja. A Ve-
zérnek szóló levelét is elküldöttük, amellyben ké-
ri szegény, hogy bennünket el ne hagyjon. A
testet másnap felbontattuk, és az aprólékját egy
ládába tévén a Görög templomba eltemették. A
testet pedig a Borbélyok fűvekkel bétűnálták; mert
még nem tudjuk, mikor vihetjük Konstantinápoly-
ba. A Borbélyok szerént nem kell tsudálni halá-
lát; mert a gyomra, és vére tele volt fárral. Az
egész testét elborította volt a fár. Az agya veleje
egészséges volt, de annyi volt, mint két embernek
szokott lenni — ezze is volt annyi, mint tizenket-
tőnek. A szivét Frantzia országba hagyta, hogy
kuldjük. A testet Hufvét után egy nagy palotán
kinyújtóztattuk, ahol Isteni szolgálat volt harmad
napig. Mindenféle embernek szabad volt a testet
meglátni. Harmintz Torök is volt egyfzersmind,
aki látta, és akik jól ismérték szegényt, de mégis
nem hiszik, hogy megholt, hanem azt hirdetik,
hogy titkon elment, és mi mást öltöztettünk fel
valakit helyébe. Bár igazat mondanának! Tegnap
az Isteni szolgálat után a testet koporsóba zártuk,
és egy kis házba tettük, ahol leszen mind addig,
míg szabadság nem leszsz, hogy Konstantinápoly-
ba vihefsük.

CXIV.

Rodoſto 17. Maji 1735.

Rend ſzerént, Édes Néném, mennél inkább távozik az ember a keferüſéget okozó októl, a keferüſégnek füllya annyival inkább könnyebbedik, és az idő laſſanként mindent elfelejtet velünk. Es mennél távúlabb legyen az ember valamitől; annál kiſſebbnek tetszik. De itt nem úgy van; mert úgy tetszik, hogy nevedik, és nem kiſſebbedik az Urunk után való keferüſégünk. Mert hovátovább jobban éſzre veſzſzük, hogy mitſoda Atyánkat veſztettük el, és hogy mitſoda Páſztorunk hagyott el. De a mi jó Iſtenünknek ha egy-egyik kezében a veſzſzó; a másikában a vígaſztálás. A Porta ide küldötte *Ibráim Effendit*, hogy itt nézze meg, miben van dolgunk, és végezzen Csáki Urral, és a több Magyarokkal, kik itt vagyunk, ha akarja é, hogy a ſzegény üdvezült Urunk nagyobbik ſát ide hozassa? Erre mindenünk reá állott. Azután, hogy beſzélljen Sibrik Urammal az Urunk Hofmeſterével, akire ſzállott az egész háznak gondja, a *tabin* iránt, amellyet rendelt nékünk a Porta — tíz tallért minden napra, hogy aztot elofſzák a Magyarokra, kik a Fejedelmet ſzolgá-uk: de erre ſe Sibrik Uram, ſe én reá nem állottunk, hogy ſfak mi reánk ofſzák; mivel ſok régi idegen ſzolgái maradván az Urunknak, nekik ſemmi nem jutott volna. Hanem úgy végeztük el, hogy mindazok akik meg akarnak

nak

nak maradni, mind azon pénzből éljünk mindnyá-
jan mindaddig, míg az ifjú Fejedelem elérkezik.

Édes Néném, eddig csak belső képpen voltam
Magyar, vagy Székely: de már külsőképpen is;
mert huszonkét esztendő múltán ma tettem le a
Frantzia köntöst.

CXV.

Rodofto 18. Julii 1735.

A Porta megengedvén, hogy titkon a szegény
Urunk testét Konstantinápolyba vihefsük, egy
nagy ládát tfináltatván a koporsót belé zárattam,
hajóra tétettem, és egynehány magammal 4-dikben
megindultam, 6-dikban Konstantinápolyba érkez-
vén a ládát, akiben a koporsó volt, a Jesuitákhoz
küldöttem. A koporsót kivévén belőle felnyitot-
ták, hogy a testet meglátsák. Sirt pedig azon a
helyen ástak, ahová temették volt az Urunk any-
ját. Akinek is csak a kaponyát találták meg, és
a fia koporsójába bezárták, és együtt eltemették.

Melly csudálatos az Isten rendelése! amíg ab-
ban a nagy városban mulaték, a Vezért letévék.
Én is onnét megindulék, és tegnap ide vizszaér-
kezém a szomorúságnak helyére. Ahol is minden
szomorúságra gerjeszt. Akárhová forduljak, min-
denütt azon helyeket látom, ahol az Urunk lakott,
járt, és beszélt velünk: most pedig azokat a he-
lyeket csak pusztán látom, és azok a pusztá he-
lyek keferőséggel töltik bé szíveinket. Elhagyat-

tattunk jó Atyánktól, és könnyhullatással vigasztaljuk árvaságban való maradásunkat. Mintha ez a szomorúság nem elég volna rajtam; mert még attól is kell félnem, hogy az egész háznak gondja reám ne szálljon; mivel a Sibrik Uram betegsége nehezebbedik minden nap. És mikor meggondolom, hogyha megtalál halni, mitfoda bajra jutok mindaddig, amíg az ifjú Fejedelem el nem érkezik: az én velem szomorú órákat töltet. Elvégzem ezt a levelet; mert magamat kefergetvén kédet is keferitem. A szomorúan irtt levelek úgy jobbak, ha mentől rövidebbek.

CXVI.

Rodosto 15. Sept. 1735.

A mitfoda állapotban vagyunk, ha lehetne vigasztalást venni, a leveleidben, Néném, eleget találhatnék. Az is a valóságos vigasztalás, mellyet az igaz szív ad; mert itt egynehányok vigasztalnak olyanok engem, akik belsőképpen örülnek szomorúságomon, és annak még megfzaporodását is akarnák: de az Isten, akiben kell bízunk kívánságokat bé nem tölti, erőt, és értelmet ad annak a keresztnak hordozására, mellyet reám adott.

Noha szabadságot adtak kinekkinek arra, hogy innét elmehet, ahová tetszik: de kevesen akartak még eddig azzal a szabadsággal élni, és meg akarják várni a Fejedelem eljövetelét. Isten tudja, mikor léfzen a! Vagyon már egy hónapja, hogy elküldöttünk utánna. Addig pedig itt senkinek fizetése

tése nem jár; hanem kinekkinek a szála megleszen, mint az előtt. A' kitelik a tíz tallérból, melyet adnak napjára: de senki nem várhat többet. Harmintz, vagy negyven személyt el lehet tartani a tíz tallérból, de nem lehet se fizetést, se ruházatot abból adni. A szegény Urunknak hatvan tallérja volt napjára. Jól fizethetett, jól is fizetett; mert kinek 6 száz, kinek 4 száz, fokaknak 2 száz tallérjok volt. Most pedig a kevésből keveset sem adnak — először azért; mert a rendelt pénz elzavartó által az életre elmegy — másodszor; mert abból kell fizetni az alattvalóknak, kik a konyhán szolgálnak — harmadszor azért; mert ha egynek adnának, a többi is kérne, és zúgolódnék: de hogy senkinek semmit nem adnak, a zúgolódásra sem adnak okot. Jó egészséget kívánok, Édes Néném.

CXVII.

Rodoszto 8. Oktob. 1735.

Amelly kérést még előre ellátjuk, hogy viselni fogjuk, úgy tesszik, hogy aztot könnyebben kellene viselni. A szegénységet is könnyebben tűrik, ha csak lassan lassan esnek abba; mert hozzá szoknak. Édes Néném, a jó Isten újabb kérést adott reám, amellyet még előre által láttam volt, hogy reám fog szállani: de azzal könnyebbnek nem találom. De reménylém, hogy aki reám adta, erőt is ad a hordozására. Itéld el Néném, ha nem nagy kérést é rajtam, hogy a mi

X a

jó

jó Sibrik apánkat el kelle tegnap temetnünk. Annyi nagy, és hosszú betegség után az Isten magához vévé. Egy részént halálán nem kellene szomorkodnunk; mert az Isten végét vetette sok szenvedésének: de más részént lehet szomorkodnom; mert az egész gond, és baj reám szállott. Amelly nem kevés olyan állapotban, mint amelyben vagyok. Kétféle nemzettel van bajom, akik egymást nem szeretik. Vannak olyanok, akik nem voltak kezem alatt, és akik nem szoktak a tőlem való függéshez, akik azt tartják, hogy már most felszabadultak minden más alatt való lételtől. Akik azt gondolják, hogy a Fejedelem csak hamar elérkezik, azért addig nem szükséges fuggni valakitől. Azt is tekintik, hogy én, akitől kell fuggniök igazság szerint, én magam sem ismérem a Fejedelmet, azt sem tudom, mint leszek elméjében; mivel a' gyakorta történik, hogy akit az atyja szeretett, azt a fíja nem kedvelli. Azt is hozzá teszem, hogy akitől se adományt, se büntetést nem várnak, ott az engedelmetség sem egész; mert az emberek vagy a haszon keresés, vagy a félelem vezérli — ritkán a szeretet, vagy a becsület. Egy fellyebbvalónak pedig nem lehet magának azzal igen hízelkedni, hogy szeressék mindenek csak ajándékon, hogy ha tőle valamit nem várhatnak, mint éntőlem hogy nem várhatnak. A' való, hogy mindenkor csak azon kell igyekezni, hogy az alattunkvalók inkább szeressenek, mint féljenek. De azzal nem kell magunknak hízelkedni,

ni, hanem azt kell egy fellyebbvalónak magában feltenni, hogy kinekinek a maga rendihez való betsületét megadja. A maga hivatalját ne az emberekért való nézve kívánja jól végbe vinni, hanem az Istenért, és igen szeresle az igazságot. De ámbár mindeneket jól végbe vigyen is, hagyják é szó nélkül? nem. A tisztségben lévőkre mindenkor bal ítéletet szoktak tenni: de aki az igaz tton jár, van mivel vigasztalni magát. Vigasztalj, Édes Néném, mert van szükségem reá. De egyik vigasztalásom a', ha egészségedre vigyázz.

A Vezérnek írott bútsúzó levelét Urunknak most jut eszembe, hogy eddig el kellett volna kédnek küldenem. Soha keresztény Fejedelemhez, a Porta olyan hitellel nem volt, mint ő hozzája szegényhez. Az ő tanátsát mind betsülte, mind követte. Hidd el Néném, hogy tudott is jó tanátsot adni.

A fényes Porta Fő Vezérjének Ali Basának halála előtt írott bútsúzó levelének párja.

Ezen ditsőséges Birodalom első Méltóságában tündöklő nagy böltfességgel felékesítetett Fő Vezér, kedves szívbeli Barátom, kit Isten mindenható jókkal megáldjon.

Kétség kívül tfudálkozni fog a Vezér, kedves Barátom, amidőn halálom hírével ezen levelet fogja venni. De mivel az emberi természet-

nek halandósága a halált elkerülhetetlenné lenni mutatta, az Istenhez való szeretet, hívott, hogy hozzá készüljek, és a győzhetetlen Tsászárhoz való hálaadóságom ösztönözött, hogy bútsúvétel e világból ki ne menjek. Mellyre nézve még egészséges voltomban mindenekről rendelést tévé az Udvarom fő Tisztjeinek megparancsoltam, hogy halálom történvén, amidőn a Vezért tudósítani fogják, kedves Barátomnak ezen leveletem megküldjék. Hosszának azért szívére igaz barátjának utolsó szavai, és mutassa bé a Tsászárnak kegyelmes Uramnak igaz hálaadósággal telyes szívemnek utolsó beszédét. Mindenkor az Isten megfoghatatlan böltsége rendelkezésének tulajdonított m ezen fényes Birodalomba való jöveletemet. De kiváltképpen azon indulatomat, amellytől vésztetvén oly időben jöttem, amidőn a hadakozás szerentsélen forsa által leg nagyobb változások között forgottak a Birodalom dolgai. Meggyőzte vala elmémet az Istenben vetett bizodalom, és fényes Portában helyheztetett reménységem, hogy engemet el nem hágy. És ime életemnek utolsó órájában is mondhatom, hogy meg nem csalattam; mert személyemet betsületben tartván a velem lévő kevés számú híveimmel táplált, és az ellenségim szandékától megoltalmazott. Én is mindezeket szemem előtt viselvén életemben, országom pírúlása nélkül múlok ki ezen halandó világból; mert nem vádol lelkeim ismérte, hogy a Birodalomban valakit megbántottam volna, és hogy a fényes Porta valóságos jóvát

vát minden tölem lehető módok szerént nem kerestem volna. Vigasztalásomra volt életemben fokszor, hogy, ezen egyenes szandékomat a Porta Ministeri megismérvén, hozzám jó szívvvel voltanak. És így tündes nyugalomban élén ezen utolsó órához készültem, amellytől egyedül vártam minden nyomorúságimtol való felszabadulásimat. Mivel pedig Törvényem azt parantsolta, hogy az Istent mindenek felett, és Felebarátomat ő érette, mint önnön magamat, szeressem, mondhatom, hogy mindazokat, akiket Isten ezen a világon, gondvifelésem alá bízott, ámbár szolgálomra rendeltettek, fiaim gyanánt tartván szerettem, és ezen indúlattól vífeltetvén írásban tett rendelésim szerént a mim volt, közikbe osztottam. De nem szégyenlem megvallani olly megszükkült állapotomat, hogy a Tsászfár mellém rendelt, és engemet jó szívvvel, szorgalmatos hívséggel szolgáló Tiszteinek illendő megjutalmaztatásokra semmit sem hagyhattam. Mellyre nézve, ha a győzhetetlen Tsászfár előtt valamelly érdemet tulajdoníthattam volna magamnak, azon kértem volna, hogy mindazokhoz, akik mellém rendeltettek vala, én éretem mutassa kegyelmességét. De minthogy magam is annyi esztendőktől fogvást inkább terhére voltam a Portának, mint sem hasznára, egyedül csak a Tsászfár kegyelmességébe ajánlom egygyenként őket, kiváltképpen Ibrahim hív tolmátsomat. A mindenható Isten jutalmaztassa meg leg drágább áldásával velem tett jóteteményit, és azon Isten

nevében kérem, engedje meg, hogy kevés számú híveim, mintegy pásztor nélkül hagyott juhok írásban tett rendelésimet véghez vivén — testemet az Edes Anyám mellé minden világi pompa nélkül nyugosztatván — minden háborgatás nélkül bátorságossan követhessék más országokra útjohat, vagy akinek tetszeni fog, a Birodalomban megmaradhasanak. Mindezek után pedig, az Istentől minden testi, és lelki áldást kívánván a Vezérnek, és az egész Birodalomnak, végzi szavait holtig hűséges barátja, már porrá, és hamuvá leendő. R. F.

CXVIII.

Rodoſto 15. Novemb. 1735.

Egynehány levelidet vévén Néném a fok vizsgál-
talásid között annak leg inkább örülök, hogy
egészségben vagy. Az ifjú Fejedelemtől is vettem
egy vizsgáló levelet, amellyben szép ajánlásokat
teszen, E' mind jó, csak füstbe ne menjenek. Ha
ísmérném, tudnék ítéletet tenni felőle, és tudnám
mit várhatok tőle. De, ki tudja mitfoda termélté-
tű? Az Atyja ugyan nagy reménységgel volt fe-
lőle, csak meg ne tálta volna magát. Én semmi
ítéletet nem teszek felőle — meglássuk, mikor el
jő. Az Isten segítségével azt feltettem, hogy úgy
adom kezibe minden jószágát, amint az apja hagy-
ta. És, ha lehet, az igazságot előttem vífelem,
hogy mindenekről számot adhaslak; nem azért,
hogy

hogy kedvét találjam, hanem azért, hogy Isten áldása legyen rajtam. Hogyha már is fok bal ítéleteket tettek, és tesznek felőlem a velem valók, hát még ezután mit fognak irántom mondani magának is a Fejedelemlnek. De én azt csak nevetem; mert nem igazat mondanak, és az Isten pártfogója azoknak, kik az egyenes úton járnak. Ha ötet káromlották, hát engemet miért nem? Talán kéd még maga is azt gondolja, hogy a szegény Urunknak fok jószága maradott. Sokan meg tsalják az iránt magokat. Ami leg drágább a portékáji között, az asztalhoz való ezüst mivek — a' sem fok. Mostani állapotjához elegendő volt, de másutt egy Kalmárnak is több ezüst mive vagyon. Láda béli portékája igen kevés, köves portékája éppen nem volt. Két gyémántos gyűrűje volt, annak is az egygyikét nekem hagyta. Két lóra való szerfzám. De házi eszköz elég; mert ő azt örökké tsináltatta. Láda béli, vagy köves portékát ő soha sem vett; mert azon éppen nem kapott, hanem csak éppen ami nélkül nem lehetett, olyat vett. Két zsebbe való órája maradott; egygyikét a szegény Sibriknek hagyta; a másikat nekem. Ezekből észre veheted Néném, hogy nem igen fok drága jószágá maradott, mert ő szegény egy asztalt, vagy egy széket, amellyet ő maga talált ki, nem adta volna a köves portékáért. Olyan pedig fok, volt; mert az olyanért a pénzt nem kémelte. És az olyanoknak se a fija, se más hasznát nem tudja úgy venni, mint ő vette; mert neki semmi házi

eszköze olyan formában nem volt tfinálva, mine másoknak szokott lenni. Azok mind más formájúak voltak. A székek, asztalok, úgy elbomlottak egymástól, hogy ládába lehetett elrakni. Elitélheti már kéd, hogy az Asztalos, és a Lakatos többet nyertek rajta, mint fem az Ötvösök. Egy szóval, Néném, a Frantzia példabeszéd bé nem tölt rajta, amelly azt mondja: hogy boldog fiú az, akinek az atyja elkárhozott — értvén az olyan atyát, aki fok hamis keresettel való jószágot hágy a fiára; mert ő szegény az igazán való keresetből is igen keveset hagyott. Hat, vagy hét aranyát találtam a kalamáris ládájában, és minden kintse, mikor megholt, öt száz tallérből állott. Azt kérddhetné kéd, hogy hová tette a pénzt, mivel hol betven, hol hatvan tallérja járt egy napra? Két szóval tfak azt felelem kédnek, hogy fok embert tartott, azoknak fok fizetést adott; és megannyit költött az építésre; harmadik és a leg hasznosabb költsége az Isteni szolgálatért, és a kápolnájáért volt. De ő annak hasznát is vette szegény. Nem is lehetett volna néki azt mondani, amit mondtak egy Frantzia királynak. Aki is egy Spanyol Követet a viszfza menetelkor megakarván ajándékozni, monda az Urak előtt: ezt a Követet meg akarnám ajándékozni, de olyan portékát szeretnék néki adni, amelly nékem fokban tölt, de amellynek nem veszem hasznát. Egygyik az Urak közül, aki tréfás volt, mondá a királynak: add oda a kápolnádat; mert arra fokat köl-

költöttél, de femmi hasznát annak nem veszed. A' bizonyos, hogy tudta szegény hasznát venni a kápolnájának. De fok más olyan költségeket tett, melyek haszontalanok voltak. Talán az is haszontalan volna, ha többet ilyeneket írnék. Azért elvégezvén maradok, kedves Néném, bajban szomorúságban úszkáló szolgád.

CXIX.

Rodosto 18. Januar. 1736.

A mindeneknek Teremtője meg adta érnünk ezt az esztendő — hálá legyen az ő szent nevének. Én elég bajban, és szomorúságban értem meg, de aki a kereszttet adja, a vígasztalást is attól kell várni. A Fejedelem levelét vettem. Grof Bonnevalnak elküldötte a *Procuratio*ját, hogy amíg ide érkezik, addig minden dolgát folytassa, és minden jószágát kezéhez vegye. A' nekem nagy könnyebbségemre lesz; mert aki panaszolkodik, lesz kire igazítanom. De a szegény Urunk, ha ezt láthatná, keserves szemekkel nézné a fijának ezen tselekedetét, hogy inkább bizza egy idegenre dolgát, 's jószágát, mint sem olyanokra, kik gyermekségöktől fogva szolgálták az apját. De abban menthetem a fiát, hogy az atyja szolgálait nem isméri: Bonnevalt pedig Bétsben, minekelötte a hitet megtagadta volna, még Generalisságában ismerte. Akinek is a Portán, hálá Istennek, igen kevés hitelé vagyon. Isten azt úgy rendelte azért, hogy mások, kik őtet akarnák követni, tanuljanak rajta.

Azt

Azt írod Néném, hogy a Vezér helyett, kit az el múlt hónapban le tettek vala, a *Sziliktár* Ágát tették helyébe. Illyen a világ. Hihető, hogy alkalmatollabb a hadakozásra; mivel nintsen több negyed napjánál, hogy itt a városon ki hirdették a Mufzkával való hadakozást. Hadakozzanak, nem bánom — nekünk abban semmi kárunk, se hasznunk, csak az Isten az elménkben való békeséget adja meg. Amen.

CXX.

Rodoſto 15. Maji 1736.

Azt ne gondold Néném, hogy megholtunk volna. Még élek; mert elzem, és írok: a halottak pedig úgy réa tartják magokat, hogy egyiket sem tselekeznek. A testünk minden nap jól lakik, de az elménk igen koplal a vígaságtól. A többi is érzi a maga bibijét: de én duplán érzem — mind a magamét érzem, mind a másét kell néznem, ha szinte nem tehetek is róla. Én soha illyen állapotban nem voltam, ne is adja Isten, hogy többször legyek. Leg kissebb vígasztalásom nem lehet — a jó Isten valóságosan magamra hagyott engemet. Minden nap a sok boszút látom: de Isten kegyelme nem engedi, hogy érezzem. Akikkel leg többet vagyok, és akik leg több jó szót adnak, és nagyobb barátságot mutatnak, ugyan azok akarják meghomályosítani betsületemet. Egy kis jó kedvem nekik méreg, és kedvetlenségem előt-

előttük kedves. Minden nap ujjítyák ellenem való beszédjüket. Mindezeknek pedig Néném nem más az oka, hanem hogy ki nem osztogatom nekik a Fejedelem jószágát. Hogy pedig ki nem osztogatom, azt gondolják, hogy magamnak tartom. Hadd beszéljenek, csak én az igaz úton járjak.

Már másutt megtfillapodott a hadakozás. Augustus Lengyel király. Dom Carlos Neápolisi király. A Lotharingus Hertzegnek Lotharingiáért a Toscanumi Hertzegeget adták. És Lotharingiát a Frantzia Stanislaus királynak adta, hogy bírja holtig, és így kiki megelégszik a részivel. Itt pedig más hadakozás kezd gyulladni a Töröknek a Muszkával. Már a bontzokokat ki tették Konstantinápolyban, az a jele a hadakozásnak. És hogy egy hónap múlva a Vezér megindul a hadakkal. Az Isten, aki minden dolgokat vezérel, adja vígasztalását nekünk.

CXXI.

Rodofto 15. Aug. 1736.

Egynehány leveleimre csak nem vehetek választ. Már elkezdtem volt magammal hitetni, Édes Néném, hogy a Vezérrel elmentél volt táborba. De hiszem onnét is lehetett volna már választ adni leveleimre. Itt az a hire, hogy a Vezér a Duna mellé szállott táborba. A Muszkák pedig Tatár országban igen vadászszaák a Tatárokat — ha mind megeszik sem bánom. De azt bánom, hogy itt olyan

lyan szomorú életet kell élnünk. Ellankadott szívünk, és kedvünk — csak a fok főhajtást kell halanom. Egynehány rendbéli leveleit vettem a Fejedelemnek, amellyekkel mégis megvigasztaltam a több kenyeres társaimat. De a vigasztalás csak harmad napig tart, azután ismét a főhajtást kezdik el. Ennekem mindenikét kell vigasztalnom, és biztatnom: ennekem pedig még nagyobb szükségem volna a vigasztalásra, mint másoknak: de engemet csak az egy Isten vigasztal, és ő ad erőt a kereszt hordozásra. Magamban kell megfojtanom szomorúságomat. Haszontalan volna sok bajomat mások eleibe terjesztenem. De sőt még, ami legnehezebb, meg kell magamat türtőztetnem, és úgy tétetnem magamat, mintha leg jobb kedvű volnék: holott belsőképpen mind mást érez a szívem.

Minden leveleiben a Fejedelem írja, hogy eljő, de még itt nintsen. Azonban a szükség szaporodik, a baj, és a panasz nagyobbodik, és, minthogy nem tudnak kit okozni, engemet szüntelen látván reám fordítják panaszszokat. Azt sem bánám, csak nekik használna. Amelly állapotban teszen Isten, ahhoz kell magunkat alkalmaztatni. Sokszor jut eszembe a szegény Urunk jövődölelése; mert egyszer a többi között a vásárlásról való számadást hogy oda adtam volna. — Mert én vásároltattam ami a köntösihez, és a házbéli eszközökhöz kívántatott — a Fizetőmester, aki vásárolta parantfolatomól, nekem számot adott, én pedig azt a számadást megmutattam a Fejedelemnek.

nek. De azt jó megtudni előre, hogy szegénynek olyan természete volt, hogy a számadásban nem nézte, hogy miért adtanak harmintz, vagy negyven tallért: hanem, ha tíz, vagy tizenkét poltura érő portékát oltsón vettek é, vagy drágán. Az olyan apró állapotban mindenkor gántfőt talált. — A számadásban tehát egynehány poltura érő portékán megakad a szeme, és kezdi mondani mintegy nehezteléssel, hogy drágán fizették, nem kellett volna úgy venni — én azon szokásom ellen fel indultam; mert nekem úgy tetszett, mintha bennem kételkedett volna, és mondtam mint goromba, ha bennem kételkedik, parantsolja másnak, aki vásároltaflon. Erre szegény semmit nem felel, csak a kezembe adja a számadást, és elfordul tőlem érdemem szerént — ezzel én is kimegyek. Más nap semmit nem szól hozzám, én pedig csak várom, hogy szolljon. Még más nap, akkor sem szoll semmit is — a' már nekem nehéz volt; mert megifinérttem ostoba tselekedetemet. Harmad napján már nem tűrhetem, bémegyek utánna az író házába, ott eleibe borúlok, és könyves szemmel tsókoltam kezét, és kértem botsánatot. Erre az a ritka Nagy Ember megölel, és mondja: „Megbótsátok — fokszor eszedbe jutok én neked, ha meghalok — fokszor megemlegetsz engemet: de akkor késő leszsz.„ Ha akkor sirva hallottam ezeket a szókat, most könyves izemmel jutnak eszembe. Bé is tellyesedtek — Isten így akarta — mindenben ditsértessék Sz. Neve. Megmondottam, hogy a

fzo-

szomorú levélnek rövidnek kell lenni, azért el is végezem.

CXXII.

Rodoszto 6. Decemb. 1736.

Hála legyen Istennek. Ha fokára is, de elérkezék Rákótzai Jósef. Azt gondoltuk, hogy mindakettő eljö: de csak a nagyobbik jött el. A hajó Gallipolinál maradt — maga egynehányad magával ide jött szárazon. Tegnap este nem akarván közinkbe jönni csak a vendégfogadóba szállott. Elérkezését tudtomra adatván oda mentem hozzája. Ma is voltam egynehány órát véle; mivel Konstantinápolyba ment. Még nem tudhatok ítéletet tenni felőle — Isten tudja, mitfodás lesz. Csak azt vettem észre, hogy haragos. Éppen jókor érkezett. Nekem azon örülni kell — a fok bajtól megmenekedem. Nem volt több tíz tallérnál az egész ház költségére. De aki a fogat adta, ennünk is ad.

Rákótzai Jósef Fejedelemnek ebbe az Országba való érkezéséről való levelek.

CXXIII.

Rodoszto 2. Januar. 1737.

Adja Isten, hogy az ő áldásával, és vigasztalásával kezdhefsük, és végezhefsük ezen esztendő. A Fejedelem egynehány napot mulatván
Kon-

Konstantinápolyban, a bujdosó felekezeti közé az elmúlt hónapnak 17-dik napján ide vizfszatért. Ennek a hirtelen való vizfsza térésnek pedig oka az, hogy mihent a Porta megtudta, hogy Konstantinápolyba érkezett, mindjárt megizente, hogy ide vizfsza térjen. Nem is kellett volna oda menni: de Bonneval volt az oka. Mert minthogy a Portának a Tsászárral való békesége még tart: de sőt még minthogy a Tsászár a Porta, és a Muszka között való Közbenjáró, a Porta nem akart okot adni a Tsászárnak a panaszra, hogy mért hozatta maga mellé a Fejedelmet; mert itt igen tartanak attól, hogy a Tsászárt valamiben meg ne boszontsák — mert nem akarnak két ellenséget tfinálni — az egy is elég most nekik. Ezen okból küldék olly hamar vizfsza a Fejedelmet, aki is mint fogja magát hozzánk alkalmaztatni, nem tudhatom: de amint észre kezdem venni, igen meszfeze esett almafájától. Légyen Isten akaratja — mászor többet.

CXXIV.

Rodoſto 8. Martii 1737.

Bezzeg, Néném, nyertünk mi a változásban, mint Bertók a tsikban. Vigasztalásunkra vártuk ezt az ifjú Fejedelmet: de szomorúságunkra jött. A szép rendtartást, amellyet az atyja szabott volt közöttünk, és amellyet olly igen igyekezett annyi esztendőök alatt megtartani, és meg-

Y

tart

tartatni velünk mind holtig, azt a fia harmað nap alatt felfordítá, és annak elrontásán kezdé el az itt való életét. Úgy annyira, hogy olyan kevés idő alatt abban a keresztyéni, ét Fejedelemhez ilendő rendtartásban csak egy kis fótotska sem marada meg. Minden eltöröltetett, és csak a nagy rendetlenségnek ködje szállotta meg a házunkat. Csak ebből elítélheti akárki, hogy mit reménylhetünk, kivált mi, akik olyan Nagy Fejedelmet szolgáltunk volt, akinek minden dolga okofságból, rendből, és kegyefségből állott. Most pedig mind ellenkezőt látunk; mert a rendet nagy rendetlenség követte; az okofságot a hebehurgyaság; a kegyefséget a harag, és az idegenség. Úgy annyira, hogy harmincz esztendeig való bujdosásunk oly súlyosnak nem tetfzett, mint már ez a három hónap. Most sóhajtuk leg inkább a mi megholt Urunkat; mert szomorúan kell néznünk az atyja, és a fia között való nagy különbséget. De már ebben benne vagyunk.

Mihent ide érkezett, az atyjának minden jószágát híven kezébe adtam. Való, hogy káromlás nélkül nem maradtam; mert a hamis atyafiak fokkal vádoltanak, és a hamis vádolásra a Fejedelem fokat vizsgálódott utánnam alattomban: de betsüitem megsértésére valót semmit nem talált. Ezt nekem maga is megvallotta. Nintsen semmi jobb, mint az igaz úton járni. A' volna kíváncs, hogy az atyja nyomdokát követné; mert a' bizonyos, hogy a Porta vizsgálódik utánna, hogy mi-

mitfoda természetű? — Azt kérdehetné Néném, hogy én mint vagyok az elméjében? csak úgy, mint a többi. Nekem csak Istenfizetség sem mondott azért, hogy jószágára, tselédire viseltem gondot. Itt tegnap nagy földindulás volt. A föld sem nyughatik alattunk. Jó egészséget, Néném.

CXXV.

Rodoszto 20. Julii 1737.

Itt, Néném, minden dolgaink rendetlenül, és zűrzavar módjára folynak, és minden felfordulva — tudálom, hogy mi is a lábunkon, és nem a fejünkön járunk. A' bizonyos pedig, hogy az Isten ebbe a Fejedelembé sok szép talentumot adott. Eszét szépet adott, és ha azt úgy oktatták, nevelték volna, amint kívántatik, ditséretre méltó dolog lett volna. De a természetét kellett volna megzabolázni, és rendbe venni még igen ifjú korában. De mindenben szabaddá hagyták, és a természet rendetlenre, változóvá, és áthatatlanná lett — azért is olly haragos, és változó. Arra soha sem tanították, a természet sem vitte reá, hogy azon inkább igyekezzék, hogy szerezsek, mint sem féljenek tőle. Minthogy bővségben nem neveltetett volt, hanem csak nagy szabadon, azért se azt nem tudja, hogy mi a fősvénység — se a helyes megtartás — se azt, hogy mi legyen a helyes adás — se azt, hogy mi legyen a Nemzethez való szerezet; mert soha a Nemzetivel nem társal-
kodhatott.

A' már bizonyos, hogy ebben a hónapban a Tsászfár a *Passarowitzai* békeséget a Törökkel felbontotta, és letévén a *Mediatorságát* a Muszka mellé állott. Ha lehet é olyan formán a békeséget felbontani, vagy sem, azt a *Theologusok* végezték el; mert azt elvégezték, hogy nem keresztényi tartás a hitetleneknek a hitet meg nem tartani. Mivel a Töröknek az Isten szintén olyan igazságos, és örökös Istene lévén, mint nekünk, ő hozzája is olyan igazsággal vagyon, mint hozzánk. Azt nem tudom, mikor bontotta volna fel a Török a békeséget: de azt tudom, hogy egy keresztyén Tsászfár felbontotta — meg is büntetődött érte. Az olyan példán most is lehetne tanulni. — A Törökök ha azt nem reménylenék, hogy az Isten most is igazságot teszzen nekik, kétségbe esnének. Aminthogy igen tartanak, méltán is; mert két nagy, és hatalmas Tsászfár ellen kell hadakozniok, akik ketten Európából kiűzhetik — de tegyük utánna, ha Isten úgy rendelte. — Talán már errevalónézve a Portán is inkább néznek reánk; mert még most igen roszfz renden vannak dolgaink — érdemlünk é egyebet?

CXXVI.

Rodofto 13. Sept. 1737.

A békeség fel lévén bontva; azért a Portának sem lévén szükséges, hogy arra vigyázzon, amire eddig kellett vigyázni. Errevalónézve a
Kai-

Kaimakán egy levelet küldé ide egy Vezéragától, amellyben tudtára adja a Fejedelemnek, hogy a Porta kívánja Konstantinápolyba való menetelét. A Porta megakarván ezzel mutatni, hogy tellyeséggel való ellensége a Német Tsászárnak. És belőlünk ijesztőt akar tsínálni. Szegény Fejedelem, ha most élne, mit gondolna, és mit tsínálna? mert azt fokszor hallottam szegénytől, hogy nem kívánja a Portának a Némettel való hadakozását; mert írtózik a Törökkel való hadakozástól. És hogy inkább szereti itt halálát, mint sem azt látni; hogy érette rablásokat tegyenek Erdélyben. — Elég a', hogy mi bémegyünk, Isten tudja mire. Azt is jó megtudni, hogy ujj Vezért tettek a táboron. Többet nem írok; mert készülni kell. Amelly helyben pedig fok esztendőket töltött valaki, onnét nehezen mozdúl ki. Jó egészséget, Néném!

CXXVII.

Konstantinápoly 21. Sept. 1737.

Elhagyók, Néném, Rodostót annyi esztendők múlva. Ki bontakozánk onnét, de hogy? tfak herdi hurdi módjára. A Fejedelem tfak kevesed magával indúla meg: de úgy, mintha az ellenség lett volna a hátunkon. Még tfak annyi időt sem adott magának, se nekünk, hogy a portékáit elrakják. E' talán tfak arra való volt, hogy elmondhassa, amit nékem mondott: „Nem halok én itt meg, mint az apám.,, Nem felelék reá, de

Y 3

gon-

gondolám, hogy talán még Erdélyben fem. Elég a', hogy tegnap ebéd tájban a város mellé érkezvén egy udvarházhoz vivének. Ott a Tsászfár Tisztei a Fejedelmet megvendéglék. Ebéd után mind a Fejedelem, mind mi alánk paripákat adának. Onnét megindulván pompával késérék a Tsászfár Tisztei a szállására, amelly csak egy Szöts háza: de kényessen ellakhatik egy Fejedelem benne. A házak mind fel voltak ékesítve az ide való mód szerént a Tsászfár parantsolatjából.

Mínthogy még itt igen ujjak vagyunk, azért femmi ujj dolgot nem írhatok többet, hanem csak azt írom idő töltésért, hogy olyan nagy állatot láttam, aki felől gyermekségemtől fogvást hallok beszélni, és kívántam látni. Már ebből észre veszi kegyelmed, hogy az egy Elefánt. Ez a nagy állat egér szőrű. A feje olyan, valamint írják. A fülei, valamint az aszszonyok' legyezője. A szájából két felől két vastag fog nő ki, mint a karom. Azok pedig hoszszak, és az ételre azok neki nem használhatnak: de az is bizonyos, hogy a természet azokat neki hasznára adta — az is bizonyos, hogy az Esztergálosok sok szép drága munkára fordítják azokat. De amit leg inkább csudáltam abban az állatban, az orrát — de orrnak nem mondhatom; mert az orra végiből jő ki egy olyan fityelék, valamint a pujkának. A pedig hoszszabb fél ölnél, és vastag, mint a karom. Az úgy hajlik, mint egy korbáts — annak a vége olyan, mint a dísznónak az orra, — két lyuk me-
gyen

gyen fel rajta mind végig, valamint két szivárványon. Azon szivja fel a vizet, mikor iszik, vagy mikor magát mossa, azzal fetskendezi. Azzal ad magának enni — a' neki olyan, mint nekünk a kezünk. Ő azzal egy polturát felveszen — ő azzal egy tfomó szalmát felveszen, és magát mindenütt legyezi; mert a farkának azt a hasznát nem veheti. Akit pedig azzal megüt, meg vagyon ütve. Egy szóval nem lehet kigondolni, aki azt nem látja, hogy mennyi féle hasznát veszi ő annak. A lábai mindenütt egyaránsú vastagságúak, mint az oszlop — vannak olyan vastagok, mint egy embernek a tzombja. A magassága 13 arasz volt — de e' még tfak a kisdetek közül való. Tsfudálatos az Isten az ő munkáiban. Elég már arról a nagy állatról beszélni.

CXXVIII.

Konstantinápoly II. Oktob. 1737.

A Fejedelem 7-dikben a Kaimakánnál volt audience. Aki is egy paripát küldött a Fejedelem számára. Hasonlóképpen mindenikünk alá is szépen felöltöztetett lovakat. A Csauz Basa jött a Fejedelem után, és nagy pompával vitte a Kaimakánhoz. Ott tfak kevés ideig lévén egy nyusztos mentét adata a Fejedelemre: mi reánk pediglen mindenikünkre egy kaftánt, és azután mindnyájan megtsókolók az ő Kaimakányi kezét, és visszsa térénk hasonló pompával. Elkézdők a komédiát;

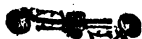
Y 4

mert

mert itt azt gondolják, hogy mentől nagyobb be-
tsületet, tesznek nekünk, a Német annál inkább
megijed. En már másodszor látok ilyen komédiát
ebben az országban. A theátrumról hogy' szállunk
le, megláfluk. Gratianus azt mondja, hogy mi-
hent a tztitromból a levit kifatfarják, elvetik — és
mikor az ember a tforgóból akar innia, meghajol
előtte: de azután hátat fordít neki. Illyen a világ!

A tegnapi napot nem mondhatom, hogy el-
vesztettük volna; mert a Moldvai, és Havasalföldi
Vajdánékot volt a Fejedelem látogatni tfak keve-
fed magával. Mindenik reá tudta magát tartani.
A Fejedelmet meg ajándékozták — bennünket is
egyegy keszkenővel. Mindenik tzifrán volt. Min-
denikének pedig a szépségével a férje megeléged-
hetik. Férfiú tselédjeket igen keveset láttam: de
szolgálot mindenikénél nagy fereggel — valamint
egy majorháznál a fok tyúk. A' való, hogy a mi
Fejedelmünk igen hideg szemekkel nézte ezeket a
Görög Fejedelmeknéket, se a szép tyúkoknak bal-
felől való gondolatot nem adott; mert még abban
az órában is a hideg volt rajta, amelly már egy
darab időtől fogvást tfaknem minden nap nagyon
rajta, és amiolta ebbe az országba érkezett, az
egészsége tellyefséggel megromlott. Talán az is
okozza a minden kitlidért való haragját. Való,
hogy egy fzempillantás alatt elmúlik: de minden
fzempillantásban megújúl. Jó egészséget Néném,

CXXIX.

Konstantinápoly 3. Decemb. 1737.

Már ezután Néném csak a pompáról kell írnom. Ma egy nagyon menénk által, amellyet leírom, ha unadalmas lesz is.

Tegnap a Porta tudtára adatván a Fejedeleme-
nek, hogy ma audientiája lenne a Tsászárnál, azért
ma jó hajnalban a Fejedelem hajóra üle az egész
udvarával, és a Konstantinápolyi kapu előtt ki-
szálla. Ahol már várt bennünket a Tsauz Bafa
fok Tsauzokkal, és lovakkal. A Fejedelem a Tsá-
szár paripájára üllvén, mi is más paripákra, nyoltz
órákor a Tsászár második kapujához érünk. A
Fejedelem a lóról leszállván egykevesé a kapu kö-
zött le ülteték. E' pedig csak azért volt, hogy
megmutassák, hogy a Tsászár kapujánál várakoz-
ni kell, akárki legyen a'. Egy kevés idő múlva
a Tsauz Bafa megjelenté, hogy már bé lehetne
menni. A második kapun bé menvén csaknem ol-
lyan udvarra találánk, mint az első. Ebben az
udvarban pedig jobb kéz felől valának egy tsu-
portban mintegy ezerig való Jantsárok — az ud-
varon pedig vala le rakva meszfe egygyik a má-
sikától öt száz tál éték. Amidőn az udvar köze-
pén valánk, egy kiáltásra a Jantsárok nagy zúgás-
fal a tálakra rohanának, valamint az ellenségre,
hogy ki kaphat el hamarébb egygyet belőle —
egy szempillantás alatt egy tál sem marada a föl-
dön. A' pedig szokás, hogy a Tsászár így meg-

vendégelje a Jantsárokat azon a napon, amellyen fizet nékik. A' pedig igen roszsz jel a Tsászárnak, amidőn a Jantsárok nem akarnak futni az ételre. — Bal kéz felől pedig az út mellett 12 paripa volt sorjában — mindenikét két ember tartotta ezüst lántzokon, és mindenik gazdagon fel volt ékesítve — kivált a négy utolsó; mindenikének rubintos szerfzáma volt, a fejeken toll, és gyöngyvel varrott tsábrág rajtok. Ezeknél se szebb lovakat, se tzifrábbakat nem lehet másutt látni. — A Fejedelem előtt két Tsauz Basa menván a Díván házba bémene. A Kaimakán, és a több Fő renden lévők felkelének, és köszönték, és a szokott helyre leülteték. A Díván ház pedig négy szegletű nagy bolthajtásos palota. A Kaimakán a Vezér helyett középben a fal mellett ült, a több Tiszttek két felől. A Vezér feje felett pedig egy kis ablak vagon, ahonnét a Tsászár mindent láthat, és hallhat, de őtet nem láthatják. Azután a szokás szerint olyan embereket hívának bé, akiknek valamely perek, vagy panaszszok volt. Ezek egyenként menván a Kaimakán eleibe *supplicatio* adának néki — a *supplicatio*t felszóval elolvasák — egy két szóval, arra mit felelt a Kaimakán, a *supplicatio*ra felírták, és a kérőnek a kezébe adván a házból ki igazították. Azután más rendbélieket vivének elejébe, azokkal is úgy bántanak. Fél óra alatt húsz személynek elvégezé minden baját, és perét. A Vezér egy szóval minden törvénykezésnek véget vet — igazságot teszen egy szempilantás

lantás alatt akármely nagy dologról — akit halálra ítélt, azt mindgyárt vizsgál akasztani — akinek a jószágát vizsgálja akarja adadni a' mindjárt végbe meggyen. — Ezek a rövideden való törvényes dolgok véghez menvén, azt szép dolog vala nézni, azután a palota közepibe három sorjával kilentz száz ereszény pénzt rakának mind bőr zsátskókban. Egy kevés idő múlva érkezék a Tsauz Basa a Tsászfár parantsolatjával — a Kaimakán eleibe me- ne az ajtóig, el vevé tőle a parantsolatot, a fejére tévé, és megfókolá, és helyére üle, és elolvasá. Amellyben a' volt, hogy fizessen a Jantsároknak. Azonnal parantsolá, hogy kezdjenek a fizetéshez. Egy óra alatt azt a sok pénzt mind ki hordák nagy rendel, és tsendességgel. A' meg lévén, va- lakik a Divánban ültenek, mindenik eleibe egy asztalt tevének, és mindenik asztalra egyaránsú étket vittek egyfzersmind. Leg alább mindenik asztalra vittek húsz húsz tál étket. De azzal az ebéd nem tartta tovább fél óránál; mert a Török gyakorta eszik, de keveset egyszer. Egy tálból két három falatot eszik, azt mindjárt el vizik, mást tesznek helyébe — abból is annyit, és így mind végig, ha száz tál étke volna is. Ebéd után a Diván házban olyan szomorú hallgatás volt egy óráig, mintha senki nem lett volna a házban: noha tele volt. Azután két Tsauz Basa az ajtóig jövé- nek, a két Kadilefzkert kiszóllíták, és a Tsászfár- hoz vivék. Egy fertály óra múlva ismét vizsgál jövének a Kaimakánért, aki is felkelvén a Kapitán Basa-

Basával a Tsászfárhoz menének. Egy kis idő múlva a Fejedelemért is eljövének, és oda vivék, akire egy nyusztos kaftánt adának. Mihent a Tsászfár elejébe érkezék, akit is köszöntvén a Tsászfár felelé néki: „Az Apád én hozzám fok ideig való hűséggel volt, gondolom, hogy te is fogod aztot követni.„ A Fejedelem kijöven a Tsászfártól, mi is mindnyájan kaftánban lévén, amásodik kapun kívül a Tsászfár paripájára üle, akit is oda ajándékozák — mi is lóra ülven a szállás felé indulánk. A Tsauz Bafa a Fejedelem előtt ment, a szállásig kísérére — és vége lett a komédiának, és ennek a levélnek.

CXXX.

Konstantinápoly 16. Decemb. 1737.

Ma megláthatók, hogy miért kap az ember e világon. Az Esopus mondása minden nap beteltyesedik; mert ez a Bölts, ha pogány volt is, de igazat mondott; mivel egyszer azt kérdették tőle, hogy mit tsínálnak az Istenek az égben? azt felelé reá: „Hogy minden dolgok tsak a', hogy kit felmagasztaljanak, kit megalázzanak — egygyiktől elvegyék, a másíknak adják.„ E' ma megtörténék a Vezéren. Aki is a táborról vizfsza térvén nagy pompával ment kereszttül a városon. Talán ugyan érzette; mert szomorú ábrázattal láttuk. A Mahomet zászlóját a Tsászfár udvarában letévén a házához alig érkezék, hogy a petsétet elvették tőle,

tőle, és a Vezérségből kiiktatták. Mindenét elpestélték, és a Kaimakánt tevék a kerékre, hogy ott üljön, amíg lehet. Ennek a neve *Mebmet Gyümürübcşi*. Még eddig hozzánk jól volt. De még eddig mi sem tudjuk, miben vagyunk dolgunk. Ez a Vezér Fő Vámos volt — elítélhetni, ha tud é hadakozni. Ő lássa, csak hozzánk jó legyen. Jó egészséget Néném.

CXXXI.

Konstantinápoly 25. Januar. 1738.

A Vezér tegnap megizené, hogy három, vagy négy nap meg kellene indulnunk, és hogy ma a Vezérhez kellene menni. Oda is menénk nagy vizes pompával; mivel nagy első volt. A Vezér melléje ültetvén a Fejedelmet egy kevés idő múlva kávét adata, és a Fejedelemre egy nyusztos mentét adának, és minket felkafányozának. E' meg lévén a Vezér, és a Fejedelem felkelének, és a Vezér a Fejedelem kezébe adá az *Etnamét*, amelly levélben a Tsászárs Erdélyi Fejedelemnek ísméri lenni a Fejedelmet: a Fejedelem is a Vezér kezébe adá a Portával tfinált szövetségnek levelét, és elbútsúznak egymástól — és a nagy elsőben meg áztatók a kaffánt. Ebéd után pedig a Tsászárs harmincz lovat küldé a Fejedelemnek — a fele szép paripák voltak, a fele közönséges lovak, és ezek mellé egy Bétfi hintót hat lóval. Elég a, hogy mi készülünk a már bevett szokás szerént, tud-

tudniillik igen szép rendetlenséggel; mért holnap után el kell indulnunk, vagy akarjuk, vagy sem. Azért nem írhatok többet.

CXXXII.

Drinápoly 5. Febr. 1738.

Kedves Néném, mi ide érkezénk úsztatva; mért azt elmondhatni, hogy mindenütt úsztattunk a sárban. De már azt is meg kell mondani, hogy mikor indulánk ki abból a Tsászfári városból. Elvégezvén tehát ott a komédiát az elmúlt hónapnak 27-dik napján, elkészülvén nagy hirtelenséggel elindulánk ebéd után ritka, és fényes rendetlenséggel. Mett hogy a Portán, és másutt nagyobb ítéllettel legyenek irántunk, a Porta két Kapitány Basával késérteté ki a Fejedelmet a városból. Egy pediglen mindenkor mellettünk fog lenni, hogy gondja legyen az úton mindenre, és egy Desterdár, aki fizessen. Még itt leszünk vagy két nap. Előre ellátjuk, mitőda kedvetlen utazás lesz az a mienk, mind az időre, útra, és más okokra való nézve. Itt nagy tisztelettel, és betsülettel fogadták a Fejedelmet. Az útban hosszú levelet nem lehet írni, azért elvégezem, és jó egészséget kívánok kegyelmednek.

CXXXIII.

Csernavoda 19. Febr. 1738.

Mi, Istennek hálá, ide érkezénk tegnap igen nagy bajjal: de egészségesen. Tegnap Húshagyó
Kedd

Kedd volt: de mi még tegnap kezdtük a böjtöt, és ha mind úgy böjtölünk, amint elkezdettük, koplalás lesz a vége; mert semmit sem találtunk. Talán jobb lesz ezután; mert itt fogunk maradni egy darabig. Utunk pedig igen havas volt — főképpen, hogy által jöttünk a hegyeken. Tísfaknem mindenütt jó Bulgár faluk vannak, ahol ennivalót lehetett találni — bort eleget. Már azokban a falukban szalonna elegendő, amely Török országban igen ritka liktarium. De elsőben a Bulgár aszszony előtt kerestet kell vetni, és úgy ad szalonnát: másképpen nem adna. Oka ennek az, hogy ha egy Töröknek adna szalonnát, azt mások meglátnák, lakoznék érte. Csernavoda igen otmán helytt vagyon: de nagy falu, szép házak vannak benne. Fele Oláhok, fele Bolgárok lakják, kevés Török. De gazdag Kereskedők vannak itt. Mind inkább Erdélybe kereskednek. A házak mind egy formára vannak építve. Többet is írnék, ha volna mit. Én pedig maradok kegyelmednek.

CXXXIV.

Csernavoda 5. Martii 1738.

Talán már az írást el is felejtette kegyelmed. Én még el nem felejtettem, azért azt írom, hogy tegnap érkeztem vízfőzsa Bukarestből. A Fejedelem *Constantinus* Vajdát küldött volt köszönteni. Aki is nagy betsülettel fogadott, és pompával vitete

tete magához. Amíg ott voltam, a Vajda tartott tisztelegésslen, és betsületeslen is botsátott el. A Dunán száraz lábbal mentem, és jöttem által. Attól igen féltem, hogy a lábam belé ne lipadjon. Roszszabbúl jártam volna, mint Sz. Péter. — A Vezér levele ma érkezék, amellyben mindenféle ígérek bővelkednek. Abban a fok biztatások, hogy 30, vagy 40 ezer embert adnak melléje: de abban Tamás vagyok. Végűre azt írják, hogy innét Vidinbe kell menni — mire, mi végűre? Isten tudja. Tűfak úgy bánnak velűnk, mint a gyermekkel, és vűzt akarnak belőlűnk tűfinálni; mert azt gondolja a Porta, hogy mihent Vidinbe érkezűnk, az egész Magyar Orszűg, és Erdély lóra űll, és hozzűnk jű. Talán úgy lehetne, ha az öreg Urunk élne. De most, hogy hozzűnk jűjűn valaki, Isten ne adja: hanem kűdet tartűsa meg.

CXXXV.

Vidin 7. April. 1738.

Már azt is végűbe vittűk, hogy ide jűttűnk, de Postűn; mert mi egyűbbkűppen nem tudűnk járni, ha szűnte tűz napig voltűnk is az úton. E-lűg a', hogy az elműlt hűnapnak 27-dik napjűn szűladűnk ki Cűsnavodáról. Azt nem kell gondolni, hogy az ellensűg űzűtt volna ki, hanem hogy mi mindent szűladva tűlekeűszűnk. Pűsta lovakat mindenűtt adűnak alűnk, és a portékűnk alá. Azt el-mondhatni, hogy a portékűnk tűbb pűnziben áll
már

nár a Tsászárnak, mint magunknak; mert a fok pósta lovat mind a Tsászárnak fizeti. Az útunk nem volt unadalmas; mert igen szép földön jártunk — csaknem mindenütt a Duna mellett. A' való, egy kevesé puszta, mert a faluk is puszták most a hadakozásban. Azt a szép földet mind Rátzok bíráják, akik nem igen dolgozók — a fejer nép igen tsúfos süveget visel. Tegnap, amidőn két mér-földnyire lettünk volna Vidintől, a Bafa három, vagy négy százig való lovasokat küldé előnkbe, akik mind tzifrák, mind jó paripások valának. A Duna parton pedig egy kis mér-földnyire a várostól a Bafa sátorai fel valának verve. A Tihája előnkbe jöven a Bafa nevével köszönté a Fejedelmet, és a sátorok alá vivé, ahol megvendegelé a Fejedelmet. Ebéd után a Fejedelem a Bafa paripájára ülven nagy pompával érkezénk a városba ágyú dörgések között. Nem a várban, hanem a külső városban vagyunk szállva. Mászor másról írok, most ez elég.

CXXXVI.

Vidin 11. April 1738.

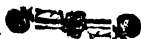
Tegnap a mi Fő Generalisunk megvendegelé a Fejedelmet. Úgy tetszik, hogy ezt a Basát méltán nevezhetem Generalisnak — ha a' nem elég, Gubernatornak nevezem; mert a' három bontfokos Vezér, és leg alább hatvan, vagy hetven ezer embernek parantsfol hadakozás idejében. Az

Z

Ö Ba-

Ő Bafasága pedig mind szélesebb, mind hosszabb,
 mint tsaknem kétszer Erdély országa. Hát az il-
 lyet nem lehet é hini Generalisnak, vagy Guber-
 natornak? — Ő pediglen az ő Tartományának
 mintegy örökös Ura, mindaddig, valamig ki nem
 teszik belőle. — A Bafa tehát sátorokat vonatva
 fel a Városon kívül, tegnap 8 órakor oda ment
 nagy pompával. A Bafa is egy óra múlva nagy
 tzeremóniával oda érkezék, és a maga sátorába
 le telepedék. Erre jó vigyázni, hogy nem ő vár
 minket a sátorok alatt, hanem mi őtet; mert a Török
 igen megtudja tartani a tzeremóniát. Egy óra
 múlva a Fejedelem hozzája mene, és a beszélge-
 tés egy óráig tartta. — Ez a Bafa szép ember,
 vezéri módon termett. Ez Örmény volt, azért is
 nevezték *Halvats Mehmetnek*. Igen kegyes, és
 okos ember. Való, hogy nem volt Hadi ember;
 mivel a Fő Harmintzadóságból tették Basának.
 Ebben az országban egyfzersmind nőnek fel az em-
 berek az ilyen nagy Bafaságra, valamint a gon-
 ba. Elég a', hogy most minden órán meg fog in-
 nét indulni leg alább ötven ezer emberrel Orfóvát
 lötetni. — A beszélgetés után a Fejedelem a ma-
 ga sátorába mene, és a Tisztjeivel ebédhez üle,
 amellyet a Bafa készíttetett volt — leg alább ötven
 tál éték volt egymás után az asztalon. A Bafa a
 maga sátorában ett. Ebéd után vagy hatvan jó
 paripással dfidáztatott a Bafa, azután tzélt lödöztes-
 tett flintákból, azután nyilakkal, a paripáit meg-
 jártatta. Mindezeknek vége lévén öt órakor a
 vafó.

vatforát elhozák, és vatfora után lóra ülénk, és haza ballagánk. Egy kevés idő múlva a Bafa is vízfőze mene a várba. A Török vendégség ilyen szomorú vígalság. Ebédre hívott, de velünk nem ett. Azután nem is láttuk. Mikor eljöttünk nem kíváncsatott elbűtsúzni tőle. A nagy Török Urak így szoktak vendégelni Fő Keresztényeket, akik bort isznak.

A belső város nem szép, a külső rút, pusztás, és sáros. De a városon kívül szép térségek vannak. Itt pedig minden nap szomorú állapotokat látunk; mert minden nap látjuk, hogy útszáról útszára hordozzák a rabokat — hol férfiakat, hol leányokat, hol gyermeket asszonyokat. Bol-dog asszony az olyan, akit gyermekektől egy-gyütt veszik meg; mert sokszor történik, hogy egy az asszonyt veszi meg, más meg a gyerme-két — egy órában úgy elválnak egymástól, hogy soha többé ötfőze nem kerülnek. — De a' rendes dolog volt, hogy egy Török szegény németet akarván eladni útszáról útszára hordozta kiáltván: tíz tallér, hat tallér, öt tallér az ár: de senki nem igére semmit is érette. A Török szegény leá-vén nem hogy a rabját tarthatta volna, de magá-nak sem volt egy polturája is. Haragjában, hogy senki meg nem akarta venni, a kávéházba viszi, ott eladja egy finda kávéért. Illyen oltsó itt a tsáfzár madár!

CXXXVII.

Vidin 9. Julii 1738.

Mi repülő félben vagyunk; mert innét is a szokásunk szerént szaladva kell készülnünk, és megindulnunk. Kivel, és hová? hallgassad békeséges türéssel. E' hónapnak ötödik napján a Vezér Nisla felől ide érkezék nagy fietséggel. Vagyon véle fegyverfogható 80 ezer ember. Mint-hogy siet, azért a hadát tovább nem nyúgofsztalja, és ma megindulunk Orsova felé. Oka ennek a', hogy az idevaló Basa már vagyon másfél hónapja, hogy Orsovát megszálltatta, és löttette. De már annak vagyon két hete, hogy Königszeg Generalis eligazította volt alóla, és a várat megsegítette. A Vezér ezt megtudván azért jött ilyen fietséggel erre, és azért is indulunk ma meg, hogy a Basát megsegítse. Nagy ágyúkat víszén magával, és mindent, ami kívántatik a vár vívásához. Olyan ágyú is vagyon, akinek előtte hatvan bival fétál.

Tegnap előtt a Vezér megizené a Fejedeleme-
nek, hogy hagyná el Vidint, és menne táborba véle. Elkészülénk tehát a bevett szokásunk szerént, és a Vezér táborára menénk. De hogy' menénk? — mert példa nélkül való dolog a mi dolgunk — nekünk közlünk lova nintsen, se femmi tábori eszköze. Lovakot eleget adatott a Vezér alánk, és a katonák alá, de azok pósta lovak — el lehet itélni, ha pósta lovakon kell é táborba men-

menni? Elég a', hogy mi azokon megyünk, ugyan póstán is térünk visszafra. De e' mind meg lehet a komédiában. Ugyan azért is hurtzol oda a Vezér gondolván, hogy, ha a táborban leszünk, fok Magyarok jönnek hozzánk. De hálá Istennek egy valamire való nem jött. Akik jöttek, azok a fára való felmagasztaltatást kerülték el. Tíak a fok szép szót adják, de nem akarják egyéb hasznunkat venni. Kedves Néném, egy kis imádság hasznos volna az olyanért, aki pósta lovon táboroz.

CXXXVIII.

Fetislán 11. Julii 1738.

A' bizonyos, hogy a Vezér sem adja a Tsáfszárnak tudtára nagyobb szorgalmatossággal, hogy hová megyen, és mit tselekszük, mint amellyel megírok mindenekeket kegyelmednek. Úgy tesz, mintha a kedves Nénémnek kellene igazgatni ezt a hadakozást. Leg először tehát a Fő Vezér meg indulá Vidin mellől egész táborával igen jó reggel. Mi is póstán utánna lépteténk. A megindulás pedig 9-dikben volt, ide pedig ma 11-diken érkezénk dél tájban. Tegnap pedig reá vett minket a Vezér, de nem tíak minket, hanem az egész táborát. Azt pedig ma tudtuk meg. A' pedig e' fzerént mene végbe. Tegnap este hat óra után a Vezér megindula egész udvarával — fok fáklyákat vittek előtte, és utánna. Az egész tábor, és mi is azt gondoltuk, hogy azon helyen fogjuk az éjsz-

kát tölteni, és hogy a Vezér azért indult volna meg, hogy éjszaka a hüvösön érkezzék Fetislánhoz; mert a Török táboron olyan szokás vagyon, hogy a had nem indul meg egyfzersmind a Vezérrel. A had már tudja a szálló helyeket, vagy előre, vagy a Vezér után indul meg — az is ki egy úton, ki másón. Mikor pedig a Vezér megindul, egygyet lőnek ágyúból. A Vezérrel pedig más nintsen, hanem a maga udvara, amelly igen sok, és azok a Testörzök, akik már mindenkor mellette szoktak lenni. A Jantsár Aga pedig mindenkor megszokott indulni a Vezér előtt egy nappal, — A Vezér meg indulván tehát tegnap este, amint mondtam, amidőn két kis mérföldnyire lett volna a tábortól, taratzkokból lőtetni kezdé, és azután flintákból, mintha ugyan ellenség ütött volna reája a Dunán; mivel mindenütt a Duna parton kellett elmenni. Arra az egész tábor felzendül, gondolván, hogy a Vezér valamelly fajkákra lőtetne. Noha sötét volt, de kiki felfzedi sátorát, és a Vezér után megyen. Egy kevés idő múlva érkezék hozzánk egynehány Tfauz a Vezér paratfolatjából mondván, hogy induljunk meg mi is, ha veszedelemben nem akarunk lenni. Elkészülénk tehát nagy sietséggel, és megindulánk a Vezér után a nagy sietésben.

A Török táborral nappal is bajos: de éjszaka igen veszedelmes; mert annak a rettentő sok rakott öfzvére, tevéje, a' tfak megyen ki egy, ki más úton igen szép rendetlenséggel, és, ha szüntelen

elen az ember magára nem vigyáz, a' bizonyos, hogy félüttetik, és eltapodtatják. Elég a', hogy na ebéd tájban ide érkezénk az egész táborral. Ma tudók meg, hogy a Vezér azért löttetett az ötve, hogy a had hamarébb utánna menjen. Mi egygyik pártján vagyunk a Dunának, a Vidini Bafa pedig Magyar ország felől való parton. Orlova pedig ide csak három óra — most nem lövik. Az utolsó levelemben meg mondtam volt az okát. De már ismét kezdik löni, mihent a fántzok készek lesznek. Azt mondják, hogy 22-diken löttetni fogják. Azt tartják, hogy a két táboron nagyon más fél száz ezer ember. De ha számlálnák mindazt, aki kenyeret eszik, két száz ezer embernél is több volna; mert itt a rettentő fok tseléd, a fok mindenféle mester ember, a fok kúfár, kalmár, kereskedő, valamint egy városban. Egy szóval egy városban annyiféle dolgot nem találna az ember, mint egy Vezérnek a táborán — még ötves mesterembereknek is kell lenni. A fokféle ételnemű, és más egyéb portékát mind Konstantinápolyból kellett a Duna mellé hirtzolni. Itélje el már az ember, ha egy Vezér táborát felveszik, mit nem nyernek? Csak szekér több nagyon harmincz ezernél — ahhoz mindjárt harmincz ezer ember.

Amitfoda rendetlenség nagyon, amikor mikor a tábor megyen: a rend szintén olyan nagy, amiddön helyben nagyon; mert itt a nagy tselendőség: gyilkosság, veszekedés, lopás nintsen. De azt itt

nem kell keresni, hogy rendet verjék a fátorokat. Utzákat ugyan hagynak, de kiki oda veri fátorát, ahová tetszik — senkinek szabott helye nintsen. — Fetislán pedig egy nyomorú Rátz falu. A Trajanus Császárs híres kő hídja is itt volt — most is még megvagyon egy darab belőle. A Vezér is ott akar fa hidat csináltatni a Dunán, amelly ott igen keskeny. Egy szóval azt akarom, hogy ilyen nagy Török tábort láttom. De úgy tetszik, hogy már mindenről elég tudósítást adván elvégezhetem leveletem; és tündetéséggel várhatom a parantsolatokat, hogy hová tetszik kegyelmednek, hogy vigyük ezt a nagy tábort, ha meg vesszük Orfovát? Addig is maradok. — —

CXXXIX.

Fetislán 26. Aug. 1738.

Kedves Néném a kegyelmed parantsolatjára Orfovát megvevők. Már most nem berdót, hanem *Allát* kiáltanak benne. Ez a változás e szerint mene végbe: A *Commendans* látván, hogy a Vezér tellyeséggel el nem szállana alóla, valamig meg nem venné. Azt is látá, hogy az ágyúk a kőfalakon igen sok ajtókat csinálnának minden nap. De leg inkább a' vivé a feladára, hogy a hada igen betegeskedett; mert a sok nyughatatlanságon kívül a sziget igen egésségtelen. Tegyük e'hez azt is, hogy a Vezér kikiáltatta volt, hogy aki ostromra megyen, annak huzzon öt tallérja leszen.

Erre-

Errevalónézve fok száz Jantsár íratá fel magát. Az ilyen hirt, ha megvitték a várba, gondolkozhattak a feladásról. A Commendans megízené 12-dikén a Vezérnek, hogy küldene valakit hozzája, akivel végezhesen a vár feladásáról. A Vezér Ibrahim Effendit küldé, aki is mindeneket elvégezvén, 15-dikén a Commendans a Vezérhez jöve — nagy tisztelettel fogadá — és a Vezérnek a várat feladá, aki is ajándékkal botsátá viszsza. Ugyan azon a napon a Jantsárok elfoglalák a várnak egygyik kapuját, amíg egészen kitakarodik a német belőle. Ugyan azon este meglövék örömet a táboron.

A mi hadunk már is kezd oszlani, és talán csak mi maradunk a Vezérrel. Az idén nem is tart tovább a hadakozás. A mi dolgunknak is csak hamar vége lesz. A Vezér azt ízené tegnap a Fejedelemnek, hogy készüljön; mert 30 ezer emberrel Tömösvár felé mehet. Ma pedig megízené, hogy nem is kell Erdélyről gondolkodni, hanem arról, hogy véle Vidin felé menjünk. Az Isten meg oltalmazta édes Hazánkot a rablástól. Elég a', hogy holnap innét megindulunk, és elhagyjuk a fekete szalmával, földel, fűvel, fővényel elegyestlen sült kenyeret. A Vezér megígérte, hogy az úton szembe lesz a Fejedelemmel — megláfluk. Ezzel maradok kegyelmednek.

CXL.

Vidin 1. Sept. 1738.

Már most bizvást elmondhatjuk, hogy vége legyen a komédiának, és a theatrumról betsületeffen leszállítának, és a Vezér minden tzeremonia nélkül felada rajtunk. *Perditio ex te Israël.*

Az elmúlt hónapnak 27-dik napján Petislánt elhagyók, és a Vezér után menénk Vidin felé. Igen kevés had volt velünk. A Vezér megizente volt, hogy az útban szemben leszsz a Fejedelemmel. A Vezér, minthogy mindenkor előttünk indult meg, kilentz óra tájban megszállott ebédelni; nekünk pedig azt mondták, hogy ebéd után szemben leszsz a Fejedelemmel. Azért utánna fiettünk, hogy az ebédje után a helyre érkezhefsünk. De minthogy a Vezérnek semmi szándéka nem volt, hogy velünk szemben legyen, azért tfak hamar ebédelt, és amidön látta, hogy közelítünk sátorához, fogja magát, a hintójába üll, és elmegyen előlünk. E' már nem volt tréfa. Azután azt mondák, hogy Vidinnél leszsz a szemben való létel. A Vezér Vidinhez érkezvén, sokkal előttünk már fátorok alatt volt az egész udvarával. Amidön mi is közelíténk a fátorokhoz, azt izenik nekünk, hogy most nem lehet szemben velünk; mert rofszszul vagyon, hanem tfak tartfuk a ló száját a szálló helyünkre, amelly a Duna parton volt, a városon túl. Erre tfak lesütök a fülünket, látván, hogy mitfoda durván bánnak velünk. Mitfoda

tfoda változás! Ennek előtte egynehány hónappal nagy pompával vittek bé Vidinbe: most pedig még a városon sem akartak kereftsül vinni bennünket, hanem a városon kívül a kertek között kellettök fokat kerülni. Végtire a szállóhelyre érkezünk, és itt sátorok alatt vagyunk tfak magunk, mint a számkivetettek. 29-dikén érkezünk ide. Már ezután a Fejedelem sem fogja mondani szokása szerént „hogy nagyobb betsülettel vagyom hozzám a Porta, mint az atyámhoz volt.”

Ma ebéd után azt izenék, hogy a Fejedelem szemben lehet a Vezérrel, tfak menjen hozzája. De egy kevés idő múlva ismét azt izenék, hogy nem lehet; mert a feje fáj. Nem akarásnak nyögés a vége. Tegnap pedig innét jó reggel megindula az egész udvarával, és ide hagyta bennünket. Már itt meddig leszünk, télre hová viúznak, Isten tudja. De azt tudjuk, hogy a Fejedelemnek az egészsége igen rossz sz renden vagyon. Soha nem is volt egészséges, amiolta ebbe az országba jött: De kivált egy darab időtöl fogvást igen sárgodik. A harag pedig igen art egészségének. Jó egészséget kívánok kegyelmednek.

CXLI.

Vidin 4. Oktob. 1738.

E sem igen nagy vígasztalásra való levél leszen, se semmi hírt nem írhatok a Nénémnek. Mit is írhatnék, mikor senki felénk sem jó — mintha tfak

csak mi volnánk Török országban. A mi táborunk elég hosszú, de igen keskeny. Vagyunk minde-
 nestől másfél százan. De most minden órán Fő
 nélkül maradunk; mert a Fejedelem igen rossz
 állapotban vagon, szüntelen való forróságban.
 Az ábrázatja vész, a teste vastagodik — e' nem
 jó. De ő a' fellül csak mulatná magát, ha volna
 kivel, és mivel. És csak örömeit elakarná titkolni
 nyavalyáját, orvosságot nem veszén, hanem a ki
 való járással akarná magát meggyógyítani. Ami-
 nap a Borbélyok, és a Doktorok tanátfok ellen
 hajóra üle, és meszse le mentünk a Dunán. De
 amikor vizsza jöttünk, kétfér is elájult. Nem is
 gondoltuk, hogy életben érkezzen haza, négy em-
 bernek kellett a hajóból kivenni, és a sátorába
 vinni. A nyavalyának nyughatatlansága miatt már
 egynehány naptól fogva a sátorát meszse verette
 a többtől. De ott sem maradhatott, hanem a mi
 sátorunk mellé vettetett ágyat. Estig ott feküdt,
 estve a maga sátorába vizsza-akarván menni, ma-
 ga nem mehetett, hanem négyen vitték. Amint
 vitték volna, elájult. Én azt gondoltam, hogy
 megholt, és a kiáltásomra magához tért. Azóltá-
 tól fogva mind nagyobbodik rajta a forró hideg.
 A hús mintegy hull róla. De a harag el nem
 hagyja — amellyet mind a természetnek kell tulaj-
 donítani, mind pedig annak, hogy nehéz neki,
 hogy olyan állapotban látja magát lenni. Mi né-
 künk készülnünk kell. A Vezér egy Agát küldött
 ide, hogy hajókat rendeljen; mert a Dunán me-
 gyünk

gyünk le Orosztsíkig. Onnét Tfernavodára telelni. Két nap múlva megindulunk. Azért a leveleket arra kell igazgatni, és az egészségre vigyázni.

CXLII.

Orosztsík 14. Octob. 1738.

Itt vagyunk tehát, minthogy innét írok, annyi fok irtóztató veszedelmek között is. De a Nemes vér vagy veszt, vagy nyér, de próbál. Mindazonáltal ide érkezénk szerentséssen. Hol az ellenség hátán, hol egynéhány ezer között kellett eljőnnünk, de mégis Borbélyra nem volt szűkségünk. Meg kell tehát mondani azt a nagy veszedelmet. Nem nagy veszedelem é, amidőn annyi fok ezer Viza között kellett elmennünk. Hátha felfordították volna a hajónkat?

Elég a', hogy ezen hónapnak 6-dik napján mind hajóra ülének a Bujdosó Urak, ugymint: Csáki Ur, Zai Urfi, Ilosvai, Pápai, Dászti — ez olasz, Pázmány Uraimék, és magam. A Fejedelmet pedig igen nyomorúlt állapotban tévék a hajóba, és nem akará, hogy egygyikünk is lenne véle a hajóban. Amellyet mi nem igen bántunk; mert nagyobb mulatsággal vittük végbe a vízi útunkat. A' bizonyos, hogy gyönyörűséges dolog jó társaságban, mint mi voltunk, a Dunán lemenni; mert minden két óra múlva nagy szép szigetekre találunk, és némellykor meglehetős városok mellett mentünk el. A városok pedig mind Török ország részén

részén vannak. A híres Nikápoly a többi közt volna leg szebb, de igen otsmány helyre vagy építve. A várossal általellenben szakad a Duná az édes Olt vize. Tíak azt sem láthattam főhajó nélkül; mert olyan édes Hazából foly ki, ahe né 13 esztendőtl fogvált vagyok kirekesztve.

Minthogy veszedelmes volna éjszaka járn azért minden este kikötöttünk valamelly szig mellé. Gyakorta a sziget parton tíak a tormáho kötötték a hajót; mert olyan vastag gyökere vannak, mind a szekér rúdja. Ha meg reszelik fárga — és jó, ha mindjárt eszik: de izetlen, áll reszelve. Vérontás is volt; mert kivált Havas alfölde részén való szigetekben tíaknem mindenütt találni fertéseket. Vadok, vagy szelédék, nem tudom; mert azok örökké a szigetekben laknak tíak magok — talán gazdájok is lehet. Elég a', hogy egy szigetben kettőt megöltünk. Jól laktunk, mi bennök tartott. De mennyi átokkal ettük? mert Fő Hajósunk Török volt. Eleget mondotta, hogy megszeplösítettük a hajóját. Mi azt tíak nevettük ő néki pedig tíak kellett nyelni a zsíros füstöt. Amitfoda jó Musulmán volt, talán el is adta azután a hajóját azért, hogy tisztátalanná lett a disznó húsftól. Tegnap, ugymint 13-dikán ide érkezéni fzerentséssen, Isten hálá. A Fejedelem már ide érkezett volt igen nyomorúlt állapotjában. Inné már tíak hamar Csernavodára megyünk. Ezze maradok.

CXLIII.

Csernavoda 7. Nov. 1738.

Én, ha a kedves Néném levelét nem veszem is, de csak írok. Leg alább abból megláthatja Kegyelmed, hogy még élek. De hogy lehetne kegyelmed levelét vennem, amidőn soha egy helyben nem maradunk. Hol a vízen, hol a földön, hol az ærben járunk. De bárt csak valamelly jóról, és ne csak mindenkor a nyomorúságról kellene írnom.

Az elmúlt hónapnak 19-dik napján indulánk meg Orosztikról. Három, vagy négy óra mulván ide is érkezénk orosz állapotban. De a Fejedelem végig megakarja tartani a természetét. Három, vagy négy nap múlva, hogy ide érkezénk, mindenikünket eltilta magától, még a Borbélyait is. Való, hogy itt pestis vagyon, de az Orvosokat ugyan azért kellettett volna maga mellett megtartani. A körülötte lévő tselédek is elküldötte szállításáról. Csak éppen egy kóborló Doktort, a szakátot, egy szökött olasz muskatérozt, és két aszfonyt tart maga mellett. Ezekből áll az udvara. Ezek pedig olyan személyek, akiket nem ismért ennek elötte egynehány nappal. Lehet é az ilyenekre bízni életét? A minap éjszaka úgy volt, hogy, akik mellette vannak, azt gondolták, hogy megholt. Mindjárt hozzám futottak megmondani, hogy halálán vagyon. De, hogy meg ne haragíttam,

tfam, nem mentem eleibe. Tíak azt feleltem, mint Esther „Hatsak a Király nem hívat, nem merek elejébe menni.,, A Török Tisztek látván, hogy nem helyeslén tfelekednék, megizenék a Fejedelemnek, hogy venne valakit közülünk maga mellé. Ha halála történnék, legyen valaki mellette Errevalónézve megizené nekem, hogy legyenek mellett. Azért már egynehány naptól fogvást mellett lakom. A Borbélyokat, mintegy kételen maga mellé vette, akiknek tanátfok, és akaratjok ellen, mintegy boszúból eret vágata magán. Egy szóval, amitsoda állapotban vagyon, nem hiszem, hogy innét ki menjen. Ezzel maradok.

CXLIV.

Csernavoda 10. Nov. 1738.

Kedves Néném végét örök Rákótzí Josefnek. Már régtől fogva láttuk; hogy úgy leszfz, mint a gyertya. Tegnap igen nagy gyengeséget érezvén meggyónt, és kommunikált — a testamentumát megtsínálta. Mára virradóra a forró hideg igen nagy lévén rajta, ma annyira elnehezedék, hogy a gyertya már vége felé volt. Mindazonáltal jól beszélt tizenegy óráig, noha már a szemei elhomályosodtak volt, úgy annyira, hogy tíak a szováról ísmért meg mást. Tizenkét orakor a szova elállott, és igen nagy forróságban volt, is tíak a jajgatásáról vettük észre, hogy szenved. Két orakor délután a Pap fel akarván néki adni az

Utól-

Jtolsókenetet, amidőn az imádságot elkezdé, az Istennek adá lelkét — 38 esztendő korában. Az Úr irgalmazzon néki. — A testet felbontották — mája mód nélkül megdagadt volt. A testet egy pintzébe téttem — mindaddig ott leszsz, míg válasz jön a Portáról. A testamentumban azt írta, hogy az atyja mellé temessék, de nem hiszem, hogy megengedjék.

Ebben a Fejedelemben ami fogyatkozás volt, nem a természetől volt, hanem a neveltetéstől. Észre szép volt, szíve jó. De a haragról soha meg nem intették. Noha a' mindjárt elmúlt, de gyakorta jött elé. Se azt néki nem tanátsolták, hogy kívánja magát szerettetni másokkal. Egyízóval, ha az atyja nevelhette volna, mind más terénészeti lett volna. Most ez elég, mászor másról.

CXLV.

Csernavoda 15. Decem. 1738.

Nem kétlem kedves Néném, hogy már vetted levelemet, amellyben megírá, hogy ismét ő nélkül maradánk. De nem fokára szükségünk nem leszen Főre; mert minap is eltemetők egy Atyánkfiját. És amennyin már maradtunk, egy zilva fának is el férünk az árnyékában. Aki ninket teremtett, annak legyen meg akaratja rajunk. Ő minket például tett az egész Nemzetünknek, és boldogok azok, kik tanulni fognak rajunk, kik az Országgal egygyütt tartanak, és

A a

akik

akik fűsthöz hasonló okból el nem hagyják Nemzetöket, és örökségöket. Adja Isten, hogy soha senki bennünket ne kövessen, és irtózva halljon beszélni a mi hofszfzas bujdosásunkról.

De kedves Néném, mink voltunk é első példák? bizony nem. Mi tanúltunk é másokon? nem. Mások fognak é tanulni rajtunk? nem. De miért mert mindenkor egyféle okok vezették, vezetik, é vezetni fogják az embereket az olyan állapotra, mint amellyben mi vagyunk. Hanem tsak a' léfzen szzerentséflebb, akit az Ur mintegy fogságba tesz a maga jószágába. Mert énnekem soha semmi egyéb okom nem volt Hazámat elhagyni, hanem, hogy igen szzerettem az öreg Fejedelmet. Noha mennyei Atyám előtt más okból kellett elhagynom. Imádnom is kell rendelését.

A minap érkezék ide egy Vezér Ága a Tsáfszár, és a Vezér leveleivel, amellyekben szép ígéretek vannak. Mindeddig a szegény Fejedelemnek rendelése szzerént minden jószágá kezemnél volt, de ennekelötte egynehány nappal a Porta parantsolatjából a Török Tisztek ide gyülvén mindent felírának, kezekhez vevék, és elpetfételék. Én is elhagyám a szállást, és más szállásra menték. Illyen a világ! És amit gyüjtöttél, kié léfzen? Ezzel maradok.

CXLVI.

Csarnavoda 1. Junii 1739.

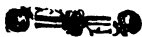
Az elmúlt hónapnak 14-dik napján vissza érkezék ide a Porta parantsolatival a Defterdár. És minthogy a Porta arra szabadságot nem adott, hogy a szegény Fejedelem testét Konstantinápolyba vigyék, azért tegnap este egy Görög templomba eltemetők. Akit is az Ur Jesus állítja jobb kezeifől az utolsó napon.

Itt most minden órán az Apostolok eloszlása léssen. A parantsolatok érkeztek. Csáki Ur Vidin felé fog menni — Zai Urfi Kotzinba — Én pedig Jásziba: de mi ketten egygyütt fogunk járni egész Jásziig. Innét Bukarestre megyünk, és onnét kereftül, és végig Havasalföldin Moldovába. Innét pedig megindulunk négy nap mulva; mert a Fermánunkban a' vagyon feltéve, hogy egy órával előbb induljunk meg. Mert itt nem teszik azt a parantsolatba, mikor valahová küldenek valakit, hogy siessen, hanem egy órával előbb induljon meg, mint sem kellene, és egy órával előbb legyen ott, ahová küldik. Elég a', hogy ha Erdélyt meg nem láthatom is, de a köpönyegit meg látom; mert az Erdélyi havasok mellett megyünk el. Ha Zágonyban fert nem ihatom is, de iszom a Hozza viziből — köszöntöm ezeket a kegyelmed nevivel is.

Úgy teszik nekem, hogy elég bőséggel adtam kegyelmednek tudtára a szegény Fejedelem-

A a a

nek

nek minden dolgait, és életének végét. Már in két Rákóztit temeténk el — a harmadikát Isten étfelle — a' nem eszik Török kenyeret.

Minekelőtte ezt a levelet elvégezsem, és az íráshoz való szerfzámimat elrakjam, lehetetlen, hogy egy kis nevetségre való historiát ne írjak — elég szomorúságra valót irtam. Elég a', hogy nálunk szokott Német Muskatérok is vannak, akiknek az erfzényjek igen lapos lévén, a vizet is megunván nem tudták, miképpen ihaslanak bort; mert pénzök nem volt. Azért tanátsot tartottak egymás között, hogy miképpen ihaslanak bort pénz nélkül. Egygyik a szomjúhozó gyűlésben mondá a több Tanátsoknak: tfak azt tfelekedjétek, amit én mondok, és leszsz borunk. Elküld tehát négyet a többi közül áfóval, és kapával. Ezek estve későn egy Görög Papnak a kapujához mennek — ott igen kezdik álni, és hánni a földet, mintha firt áfnának. A Pap meghallván, hogy dolgoznak a kapuja előtt, kimegyen, és kérdi tölök, hogy mit akarnak? azok felelik, hogy egy holtat akarnak eltemetni. A Pap inti, hogy másutt temefsék el: de ők tfak áfnak keményen. A Pap gondolkodik, és kérdi tölök, ha peftisben holt é meg az az ember? ők felelik: hogy abba. A Pap azon megijed, és mondja: Barátim! tfak ide ne temefsétek, inkább három veder bort add néktek: de azok tfak áfnak. A Pap 4 ígér, aztán ötöt. Mikor az alku megvolt, hátra néz, látja, hogy hozzák a halottat egy deszkán. Ar

aniál

annál inkább megijed, és a kapuján belől nézi, hogy mint megyen végbe a temetés. A Muskatérfók kiáltják néki, hogy ha az öt veder bort megadja, a halottat tovább víszik. A szegény Pap megigéré, tfak megmenekedhesék. Ezek is mindjárt bémennek, és az öt veder bort ki hozzák. A Pap is utánnok megyen, hogy lássa, hogy elviszik é a halottat. De mitfoda tfudálkozással látá, hogy a halott felkelvén legelőször is ő kezdé innia a borból. A szegény Pap nem tudta, ha haragudjék é, vagy nevése, mint meg tfálták. Kedves Néném, már ezután Moldovába kell a leveleket igazgatni, és úgy nem kell tenni, mint egy olyan Uri aszszony, aki se nem írt, se nem olvasott, se nem varrott azért, hogy szégyenlette az oculárét feltenni. Én pedig maradok Kedves Nénémnek.

CXLVII.

Csernavoda 4. Junii. 1739.

Tsfak annak örülök, Édes Néném, hogy egészséges vagy. Itt most minden órán eloszolnak az Apostolok, ki napnyugot felé, ki éjszakra. A Fermányok érkeztenek, amellyekben olyan rendelés vagyon, hogy Gróf Csáki Ur a nem okos hazájokat elhagyó Magyarokkal Vidinbe menjen — a kéd édes, jó, és szép szolgátskája pedig Moldovába iromtat — Zai Urfi pedig Kozinba: de egygyütt járunk Jászig. Kérdje kéd,

A a 3

hogya

hogy bánom é ezt a rendelőt? azt felelem ré-
 hogy nem. A Fermányinkban pedig azt parantol-
 ják a két Vajdáknak, hogy betsületesen fogadjá-
 nak. A pósta Fermányunkban pedig a' van fel-
 ve, hogy egy órával előbb induljunk meg, min-
 sem kellett. Ez a Cancellaria szokása; mert
 nem teszik, hogy hamar induljon, vagy fiesse,
 mikor valahová küldenek valakit: hanem azt írja
 a Fermányba, hogy egy órával előbb induljon
 meg, és egy órával előbb legyen ott, mint sem
 kellett. Én ezt jó mondásnak tartom. Énne-
 kem már ne írj Néném valamig Jászból nem írok.
 De akkor egy órával előbb kell írni, hogy vehes-
 sem előbb egy órával. Én pedig még Bukarestből
 is fogok írni. Mi jó vagyok én: de kéd is jó.

A szegény Fejedelem azt hagyta volt, hogy
 az apja mellé vigyék temetni, de azt meg nem
 engedték, azért ennekelőtte egynehány nappal el-
 temetők estve egy Görög templomban. Az apa
 felől elmondhatom, valamint egy régi nagy ember
 felől mondották volt „hogy ha született, bár soha
 meg ne holt volna: a fia felől pedig „hogy ha
 nyomorúlt világra nem jött volna, semmit nem
 vesztett volna rajta. Mert szegénnyel úgy bánt a
 Vezér, valamint a gyermekkel, noha már negy-
 ven esztendő felé jártunk. Csak a fok szép szót,
 és ígéretet adták a külső dolgok iránt: mert, ami
 a belsőt illeti, arra nem lehetett panaszkodni; mert
 elegendőt adtanak — a fok szép paripát, a fok
 szép szerfzámot. És nyoltzvan tallér egy napra
 csak

tfak elegendő, hogyha tudtunk volna abból élni, és megfelelni a méltóságnak. De semmiben nem tudtunk magunknak segíteni — a tanács pedig nem kellett. Sok dolgokra ezse szép volt szegénynek, de igen rossz neveltetése volt. És nem szeretett semmit is tanulni; mert nem szokta meg a tanulást. Az ész pedig tanulás nélkül tfak olyan, mint amelly föld parlagon áll. Más országban talán inkább mehetett volna valamire: de éppen nem értékelő volt. Minden magaviselése, szokása ellenkezett az itt való nemzettel; mert sehol úgy nem vigyáznak az embernek magaviselésére, mint itt. Ha pedig a Nemzetit nem szerette, azt nem kell tudálni; mert olyan helyt neveltetett, ahol gyűlölik a mi Nemzetünket. De kivált bennünket, akiket az apja szeretett, éppen nem kedvelhetett. Elég a', hogy minden élete, és dolga szegénynek ebben az országban, tfak olyan volt, mint a szalma tűz.

Azért ne beszéljünk többet felőle — az Isten irgalmazzon szegénynek — hanem arról beszéljünk, hogy nekem készülnöm, és rakodnom kell; mert holnap, vagy holnap után innét el illantok. És ha magát Erdélyt meg nem látom is, de a környegét meglátom; mert az Erdélyi havafokhoz nem meszfe megyek el. Néném neveddel is köszöntöm őket. Nem gondolom, hogy a Bozzára menyjek kaszáltatni, de boszúságra ízom a Bozza viziből. Minthogy minden írószerszámimat elrakom, azért a levelet is elvégezem. De engemet

el nem kell felejtteni, és az egészségre kell vigyázni. De irni is kell, és úgy ne tégy, mint egy olyan Uri aszfszony, aki se nem irt, se nem olvasott, se nem varrott soha is — azt pedig tsak azért, mert szégyenlette az ocularét fel tenni.

CXLVIII.

Bukarest 11. Junii 1739.

Meg kell tartani mindenkor az ígéretet; mert az ígérettel adófsá teszszük magunkat, és az adófságot meg kell fizetni, akár minémű dologból álljon a' — példának okáért, ha egy tsókból állna is, de meg kell fizetni. Éppen a tsókról kell nekem most beszélnem, amidőn még innét hetven órára kell ügetnem. Hátha még valamelly keringő embertelen katonák bépólnak, és úgy vísznek bé Erdélybe. A' nekem roszsz tántz volna. Itt bennünket nagy betsülettel fogadtak a városon kívül — egy klastromban az ebéd kézzen várt bennünket — a Vajda Secretariusát küldötte előnkbe — ugyan az is vendégelt meg a Vajda részéről. Ebéd után pedig a Mariászávoda hintójában mentünk bé pompával a városba. — Én is ott kezdem el, ahol végezni kellene, mint aki elsőben elvette az atyjafiát, és azután kért szabadságot. 5-dikben indulánk meg Cfernavodáról jó tárfaságban — Pápai János főgor, aki gyógyítatni jött ide magát, Zai Urfi, 's magam, mert magamat el nem kell felejtenem. Tegnap a Vajda hintóját küldötte utánunk,

nunk, és szemben voltunk véle — csaknem egy óráig voltunk nála. A szeme kantsal, de az esze nem a'; mert elegendő van neki, ha szinte görög színű is. Mert a Görögöknek másféle színű az eszek — nem mondhatni tellyességgel, hogy fekete, de igen barna; mert mindenkor azon van, hogy' találhasson meg másokat. A Vajdának a városon kívül kertje, háza vagyon — ott voltunk szemben véle. Ugyan maga is ott vagyon táborban — hát nem kell é a káposztát őrizni? Nappal házban vagyon, éjszaka a fátorban hál; mert mikor a Vezér táborban vagyon, a Vajdának is táborba kell szállani, ha szinte a káposztás kertbe is, és addig mind ott kell maradni, valámíg a Vezér táborban vagyon. — Már minekünk a Vajda egy hintót is adott, pósta lovakat, és szekereket, azért Isten segítségével innét elébb megyünk holnap. Egynehány Oláh katonát is adnak mellénk, hogy késérjenek; mert, hogy megőrizzenek, azt nem gondolom. Mégis hírt visznek a Vajdának, ha elfognak. Itt semmi egyéb hír nintsen, hanem tegnap ment itt el egy Muzka Követ. A Vezérhez megyen. Könnyű elítélni, hogy a békeséget járkák. Gondolom, hogy itt is reá ropják. Soha, Édes Néném, nem kellett úgy vigyázni az egészségre, mint most. Inkább több fizetést kell neki ígérni, csak el ne menjen; mert én az enyimnek Pitesdi bort kell adnom — melly nagy büntetés!

CXLIX.

Jász 21. Junii 1739.

Ide érkezénk mi, Édes Néném, szerentséssen. Foksánig úri módon jöttünk a Vajda hintójában. Talán még a leg első Havasalföldi Vajdaé volt. Akár mitfodás volt, de hintó volt. Foksántól fogva eddig nagy nyúgodalommal kotzogva; mert mindenütt hatalmas orosz pósta lovak vannak. De mitfoda gyönyörű utazásunk volt! az időről nem szólok; mert mindenkor esők voltak — kivált Moldovában olyanok voltunk, mint a megázott kakasok. De mitfoda szép térségeken, mitfoda helyeken megyen az ember Bukarestől fogva egész Jászig, hogy a szem bé nem telhetik. Mitfoda kár, hogy ezek a szép, és jó földek pusztán vannak; mert két nap alatt egyszer ha találtunk valamelly lakóhelyre. Én soha annál szebb földet nem láttam. Gyönyörűség volt a mi utazásunk; és egy menyasszony gyönyörűséggel járhatott volna velünk; mert Bukarestől fogva egész Jászig csak a fok külömbkülömbféle szép virágon járt volna — mindenütt a mezők bé voltanak terítve virágokkal, hogy csak a szegfűre, és a tulipánra léptek a lovaink. Egyszóval mindenütt virágos kertben jártunk. De mit mondok? mert nintsen olyan kert, akiben annyi fokféle virág legyen. Hátha még az az elmúló gyönyörűségünk nem lett volna megelegyítve a félszel? mert attól is kellett tartanunk, hogy valamelly

melly tévelygő jó magok reánk ne üssenek. Megmutathattuk volna a Török Tsászárság fémányát, de tudom, hogy ők arra nem hajtottanak volna, és ha csak erővel is Lobkovitshez vittek volna ebédre. Mi pedig éppen nem óhajtottuk azt a betségletet. A mi Örzöink pedig, ha valami lovast láttak, mindjárt az erdőt tekintették.

Elítélheted Néném, mitfoda főhajtasokat betséglettem, mikor az édes Hazám havasi mellett mentem el. Örömet bé mentem volna Zágonba, de az Úr befödözte előttem az oda vivő útakat; mert az egész föld övé. Tegnap másfél mérföldnyire a várostól találók elől a Vajda Secretariusát, aki is köszöntvén bennünket az Ura nevével azután a Vajda hintójába helyheztetők magunkat, és pompával menénk a városba, és a szállásunkra. Ma reggel a Vajda megizenvén, hogy szemben lehetünk véle, és a hintóját küldvén érettünk, nagy tzeremoniával fogada bennünket — sátorok alatt; mert ez a Vajda is táborban vagyon. Majd másfél óráig voltunk véle. Inkább is tudja e' magát alkalmaztatni az idegenekhez — nem is kell tsudálni; mert a Portán Fő Tolmáts volt. A beszélgetés után vizszavivének szállásunkra. Ezek most így fogadnak bennünket; mert megvagyon parantfolva nekik: de ma holnap reánk sem néznek. Ilyen a Görög, főképpen, ha csak egy arasznyira is felemelik a földtől. Ha a közönséges meg vagyon spēkelve kevelységgel, hát *Ligora* hogy' ne volna, amidőn egy országnak parantfol? — A Mufz-

Muszákák közelitnek Moldovához. Most ezeknél többet nem írhatok — mászszor másról. Maradok a jó Nénémnek, ha egészségre vigyáz, jó szolgája.

CL.

Jász 22. Julii 1739.

Már egy hónapja, hogy unadalommal töltöm az időt ebben az ízetlen városban csak egyedül; mert Zai is már régen el ment Kotzinba. A Vajdánál egynehányszor voltam. De amiért küldöttek, a' látom, hogy csak héjában való leszsz. Az unadalomra pedig minden nap elég alkalmatosság adatik; mert ezek a Bóerok olyanok, mint a medvék az idegenhez. Nem tudom, hogy természetből tselekszük é, vagy pedig nem mernek az idegenekkel társfolkodni: de igen vadok. Voltam már egynehánynál, akiknek két fejű sas a tzímerök — mert ezek mind a Cantakuzéna familiájából mondják magokat — talán még a gazdám is abból való, meg nézem a tzímerét, noha Szabó. — Hogy itt valaki az idegenhez menne, ebédre híná, aminő szokás az emberek között, azt nem kell várni ezektől a medvéktől. Én is feltettem, hogy egyikhez sem megyek. Mikor a Vajdához megyek, reám hintik a Mariászá^{*} nevet; mert látják, hogy a Vajda miht van hozzám. De azon kívül úgy vagyok itt, mintha csak én volnék egyedül a városban.

Itt a városban.

Még

Még eddig fenkinek anyi barátságát nem tapasztaltam hozzám, mint az ide való Érfeknek. Mikor hozzá megyek, igen örömmel lát, és hogy megmutassa hozzám való jó akaratját, egynehányzor már holmi ételnémű ajándékot küldött, olyat, ami itt ritka a városon. Azt én igen kedvesen vettem tőle, nem az ajándékját, hanem hogy jó fziivel vagyon hozzám; mert énnekem itten olyan asztalom vagyon, hogy tíz emberrel többet tarthatnék, mint amennyi van. Mégis az a szerentsém, hogy egy Olasz Páter vagyon itt — azzal eszem, és beszéllek; mert ha a' nem volna, soha se tátanám fel a számat, hanem mikor eszem. Ha kortsomára volna kedvem elmenni, ott eleget beszélgethetnék az Oláh Papokkal; mert itt a kortsomákon minden hordó mellett vagyon legalább tíz Pap, és aztot úgy veszik körül, valamint egy halottat. Mindezekből el lehet ítélni, hogy nem kopik a nyelvem a beszédben. Hadd koptassam tehát a pennámat az írásban; mert arra elég időm vagyon, és a' beszélgetés gyanánt legyen.

Beszélgefsünk hát mind a várofról, mind az itt való állapotról egy keveset. A város dombon vagyon, de elég szép helytt. De a vizet mezfzünnen kell hordani a lakosoknak. Öt, vagy hat rongyos klastrom tfelekszi, hogy Jászt városnak leheslén mondani; mert másként a bennevaló házakért tsak falunak nevezhetnék. A kereskedést a Zlidók, és az Örmények tartják. Hogyha pedig

dig itt állandó Vajdák volnának, és olyanok, kik az ország hasznát keresnék, igen nagy kereskedélt lehetne itt felállítani — sokkal könnyebben, és nagyobbat, mint Bukarestben. Hová legett szebb, és jobb föld, mint itt vagyon? Valamit a föld teremtet, az itt mind több, és jobb, mint mástutt — mindenféle mezei és kerti vetemény. Hol lehet szebb marhákat látni, mint itt? hol lehet olyan jó ízű tehén húst enni? És a borát akármelly asztalra felvihetik — a Gotnári bort a konty alatt is kényesen, és gyönyörűséggel meg tsemtseghetik. De a lakosok olyanok, mint a vad állatok — a gyönyörű szép, és jó földet pusztán hagyják, és az erdőkben laknak. Itt a Bóeroknak számok igen kevés — ha tízen, vagy tizenketten vannak olyanok, akiket Uraknak lehetne mondani, a többit számban sem veszik. Való, hogy a Török birodalma alatt vannak, de bezzeg a Görög igája alatt vannak. A nagyobb, hasznosabb, fő, és alacsony tisztviségeket a Görögök bírják. A Fejedelem mindenkor Görögből lévén kedvez a maga nemzetinek, és azoknak inkább hiszen, és azt tselekszi a Bóerokkal, amit akar. Csak mostanában is kitesz itt a fő *Hekmány*, aki az egész hadaknak parancsol? egy gazdag Görög Szötsnek az Ötse, és előtte térdei fejet kell hajtani a több Bóeroknak.

De mi közöm nekem mindezekhez, amidőn nagy unadalommal kell enni a kenyereket, és inni a Gotnári bort? Itt minden nap a sok rossz hír; a Muszka közelit Kötzinhez, mindenek félnek,

nek, és készülnék. Az Isten viselje gondomat — ő tudja, mi okért hozott ide. A minap egy Muszka Követ ment itt által — a Vezér táborára megyen. Én is a Vajdánál voltam, elbútfúztam tőle; mert tegnap nagy pompával mene ki innét az egész hadaival. De mitfoda had? nem is mondhatni hadnak, hanem tsak szőlő pásztoroknak. Egy Bafa van véle, talán 40, vagy 50 emberrel. Mind egész hada volt talán, bőven számlálván, másfél ezer ember. Leg utóljára vitték a faltörő ágyúkat, amellyeket szükségben, dióval is meg lehet tölteni. Ezek így mind kitakarodának, és ide hagyának. Már lássam, akármit tsináljak. Azt tudom, hogy a Vajda jó rendelést tett felőlem, és a Kaimakánokra bízott; mert itt három Kaimakánt nagyott helyébe, akik három idevaló Fő Urak — az egygyike közülök a Cancellarius. Ezek meg nem oltalmaznak minket. Úgy lehet, hogy Tsíkától reánk üthetnek, és egy éjszaka az ágyban alálnak. Ollyan öltöztetőkre nintsen szükségem. Maradok Édes Nénémnek szolgája.

CLI.

Jász 23. Aug. 1739.

Itt Édes Néném ebül vannak a dolgok. Amiolta a Vajda elment, szüntelenvaló zenebona a váson. Minden készül, rakodik, szaladófélben van. A Bóerok már régen az erdőkre küldötték a vadászokat. Kivált amiolta a Muszka tábor által-
jött

jött a Nefzteren, azolta nagy félelem van itt. A Vajdának a két fia is elillanta innét. Illyen felbódult állapotban magam sem tudom, mit tfináljak. Leg kisebb zörgést halljak, azt gondolom, hogy a Kozákok az udvaromon vannak. A Kaimakánok gyakorta jönnek hozzám, biztatnak: én meg azon kérem, hogy küldjenek el innét; mert ők, ha valami történik, akkor ülhetnek lóra, amikor akarnak: énnekem pedig három, vagy négy tfeledem vagyon, és nintsen több egy lovamnál.

Itéld el Néném, mifoda állapotban vagyok, tfak amiolta ezt a levelet írom, háromszor hagyatta el vélem a Gazdaaszfszonyom mondván, hogy már a városon vannak a Kozákok. Eleget biztatom, de magam is azt akarnám, hogy ne volnék itt Reggeltől fogva estig itt tfak a Kozák hír. It most egyéb Litania nintsen, hanem: A Kozákoktól szabadíts meg Uram minket. Szüntelen küldök a Kaimakánokra, hogy küldjenek el innét — ők szüntelen biztatnak, hogy gondjok leszfsz reám. De én szüntelenváló nyughatatlanságban vagyok, és illyenben soha nem voltam. A' leg nehezebb, fenki nintsen, akivel egy szót szóljak. Bártfsak lehetne vagy írni, vagy olvasni; de nem lehet — szüntelenváló lárma a kapum előtt. Meg nem indulhatok magam erejivel, nem is lehet addig, amíg a Vajda maga nem mondja. Itt lenni pedig a megrémült nemzetség között, egész nyomorúság. Nintsen jobb, mint Isten kezibe ajánlani magamat. Ennek a hónapnak az elein mene itt el a Vezér póstá-

pósfája Kotzin felé, aki viszi a hírt, hogy a Németeket megverte a Vezér. Ha ez igaz, elmondhatni, hogy az Isten úja vagyon itt. Tegnap meg más pósta hozá hírét, hogy Belgrádot megvették. Ezek mind nagy hírek. Erre felé szaladni kell a Muszkától. Tudja Isten, mindennek mint kell lenni — ő aláz, ő magasztat. — Elég a', hogy én szíveessen kívannék innét elrepülni. De minekelőtte elinduljak írok tfak azért is, hogy meg tudjad Néném, hogy azok a veszett Kozákok el nem vittek.

CLII.

Jász 3. Sept. 1739.

Itt tfak a Kozákokról kell írnom, mégis tfak a Kozákokról; mert soha nagyobb rémülést nem lehet látni, mint itt van. Kiváltképpen amióta a Törököket megverék, már a Muszka is Kotzinnál vagyon, valóságosan lehet tartani a Kozáktól. Szüntelen tele is vannak most is a templomok, de nem azért, hogy imádkozzanak, hanem azért, hogy a nép minden portékáját a templomokba hordja. A Vajda is tegnap ide viszsza jöve, de nem olyan nagy pompával, mint mikor elmene — ilyen a világ! Mihent ide érkezék, én is megízeném neki, hogy küldjön el innét. Ma pedig magam voltam nála. Eleget beszélgettünk a mostani dolgokról. De én leg inkább azon sürgettem, hogy megindulhassak; mert tudom, hogy ő Vajdasága

B b

fem

fem várja be azokat a jó mag Kozákokat. Vagyon is már rendelés irántam, el is készültem, és Isten jóvoltából elmondhatom, hogy holnap ide hagyom őket, mint Sz. Pál az Oláhokat. Soha örömebb meg nem indúltam, mint én fogok megindúlni. Ha lehet még egy órával indulok meg előbb, mint sem kellene — és maradok Édes Némnek.

CLIII.

Bukarest 18. Sept. 1739.

Valahogy tehetém sizerét, de csak el illanték a veszett Kozákok elől. Itt már talán nem kell tőlök félni. De, ha a Kozákoktól nem kellett félnem az úton, igen kellett a tolvajoktól. Elég a', hogy Jászból 4-diken indúltam ki. A Vajda mind lovakat, mind szekereket adatott, és kit *Kalaráfi* is adott mellém: de azoknak semmi hasznát nem vettem csak harmad magammal indúltam olyan veszedelmes útra; mert a többit nem számálom. Mikor a városon kívül voltam, mintha egy nagy követ vettek volna el rólam, és az elmém meg kezdte csendesezni. A Vajdát, és a várost nagy zűr zavarban hagyám — de ők látsák, pedig hogy én megszabadúlhattam. De ha egy veszedelemből ki jöttem, más volt előttem; mert minthogy megindulásom előtt csak egynehány napal verték volt meg a Török tábornok, azt gondoltam, hogy elféledvén Moldovában, és Havas-

vasalföldiben a fok kóborló azon fog igyekezni, hogy, ha megverték, leg alább viheessen valamit haza, és nyerjen valamit tolvajlása által. Mert ilyen állapotban a Török had igen húzó, vonó — kivált az Ásiai nyomorú Török, aki örömeit vízen, amit kaphat a házához. Mindezekre az okokra való nézve igen tarthattam a rófsz tárfa-ságtól. Azonkívül is mennyi fok erdőket kell általmenni — kivált Foksánig. De az Isten úgy adta, hogy egy Törököt sem találtam Foksánig: azon túl találtam, de azok idevaló Törökök lévén nem kell tőlök félni. Nem hogy olyan kóborlót nem találtam, de sött még Moldvai embert sem láttam. Mintha csak én lettem volna egyedül az egész országban, vagy mintha az egész föld elszaladott volna előttem. Ezt a kis tartalékot kivezem; de azonkívül gyönyörűséges utazásom volt. A mező mindenütt szállást adott, és a Török szokása szerént, amelly igen jó szokás, idején indultam meg, és idején szállottam estvére. —

Mindezekből általlátod Édes Néném; hogy szerentséllen érkeztem ide. Akit az Isten oltalmaz, meg vagyon az oltalmazva. Az érkezés pedig tegnap volt. A szegény Pápai főgort, ha betegeszen is, de életben találtam, és igen nagy örömmel látott. Noha itt már bizonyossan beszélnek a Némettel való békeséget, de azonban csak tárt a Vajda attól; hogy Erdélyből látogatására ne jöjjenek. Három, vagy négy nap múlva, hogy kijöttem Jászról, a Vajdának is ki kellett ugratni. Már

itt hogy' leszek, és meddig, és mint fog tartani az üres erszényem, Isten tudja. De, aki a fogat adta, enni valót is ad. Mindeddig tsudálatos gondja volt reám — ezután is hiszem a' leszsz. Elég nagy bútól, gondtól szabadított meg — ezután is ő viselje gondomat. Viselj, Édes Néném magad is gondot az egészségre, és irj.

CLIV.

Bukarest 23. Oktob. 1739.

Gondold el Néném itt is kell félni azoktól a veszett Kozákoktól, mert ha szinte a békeség meglegyen, de a Muszka ármádából sok százan elszakadván erre a földre is beütöttek prédálni. Ugy tetszik, mintha tsak engemet keresnének. És ha ide jöttek volna, az ágyban találtak volna; mert ennekelötte egynehány nappal estve amidön le akartam volna fekünni, egy kis hideg jött reám. Egész éjszaka aludtam, de másnap mintha minden tagomat, ízeimet elfzedték volna egymástól, úgy voltam — semmimet meg nem mozdíthattam, még tsak az újaimat sem. Egyszóval valamint egy darab fa, vagy akiben egy tsép vér nintsen, olyan voltam. Se meg nem fordúlhattam, se még tsak a pohárt sem szoríthattam meg, noha igen nagy belső forróság lévén rajtam szüntelen szomjúhoztam, de leg kisebb fájdalmat nem éreztem. Így voltam harmad napig. Azután egykevesé az erő megkezdett jöni, de úgy leapadott rólam a

hús,

hús, mintha egy hónapig feküdtem volna — a
belső nagy forróság emésztette volt meg. Azután
eret vágattam — fele a véremnek olyan volt, mint
a hideg éték, fele mint a ténta — eztet a Jászi
mulatságos lakásom okozta volt. Már most úgy
vagyok, hogy kimehetek a szállásomról. De el-
kéldheted Édes Néném, mifoda állapotban voltam,
Éppen azon a napon, amellyen meg sem mozdúl-
hattam az ágyban, a szolgám mondja, hogy Uram
itt roszsz hír vagyon; mert a Vajda udvarában
igen rakodnak szekerekre — a Vajda kiment a vá-
rosból — és a városon minden ember futófélben
vagyon; mert azt mondják, hogy a Kozákok nem
meszszé vannak. Ezt hallván csak gondoltam,
hogy most „oda vagyunk a tyúkoknak.
És csak azt vártam, hogy mikor jönnek bé a há-
zomba; mert tudtam, hogy olyan embertelenek,
hogy még meg sem jelentetik magokat. Már min-
denemet nekik szántam volt, de az Isten úgy adá,
hogy más nap hozák hírit, hogy csak a széleken
kóborolnak. Azután hovátovább jobban letsillapo-
dék a hír, és mi is le tündesfedénk. Talán már
helyességgel meg menekedünk a veszett Kozákok-
tól. Annyiszor írtam már felölök, úgy tetszik,
hogy tégedet is megijesztettelek Néném vélök. Itt
már a tél jól beállott. De a Vajda, aki minden-
kor jó volt hozzám, most megváltozott; mert nem
állottam akaratjára. Az ő Vajdaságánál drágább-
nak tartom betsületemet, és Nemzetségemet. Vi-
gyázz Néném az egészségre; mert a drága portéka
— és írj. B b 3 CLV.

CLV.

Bukarest 15. Martii 1746.

Nem kétlem Néném, hogy már egynekány rend-
béli leveleimet nem vetted volna. Én is vet-
tem a Februariusi leveledet. Csak ugyan annak is
tulajdonítom, hogy eddig meg nem fagytam; mert
itt rettentő irtóztató tél vagyon. 18-dik Oktobris
állott bé, azóta minden nap szaporodott a hó, és
nagyobbodott a hideg. Ugy tetszik, hogy váro-
sostól egygyütt minket Laponiába vittek a jeges
tenger mellé; mert senki nem emlékezik ilyen ke-
mény télről. E' pedig közönséges egész Európá-
ban. Ami pedig hallatlan dolog, és talán soha
meg nem történt, hogy a jégen szekérrel mentek
volna Daniából Sveciába. De nekem ahhoz mi kö-
zöm? ahhoz több vagyon, hogy rettentő hideg
házban kellett a nagy telet ki töltenem, és ha az
idén meg nem fagytam, megfagyhatatlan leszek
ezután. A legényim magok tsudálják, hogy' ma-
radhatok a hideg házamban. Van is okok hozzá;
mert nekik engedtem a meleg házat — én inkább
tűrhetek, mint ők, és nem zúgolódom.

De a nagy drágaság, és szükség itt — az
útszákon egymás keziből vonják ki a kenyeret.
Sokszor történt, hogy ebédhez ültem volna, de
kenyerem nem volt. Mindezeket nem lehet tsudál-
ni; mert máshonnan semmit nem hozhatnak: itt
pedig víz, malom, molnár minden őszve fagyott.
Megvallom, hogy örömeft megválnék Bukarestől;

mert

mert itt igen unadalmas a lakás. Nem tudom én, mitfoda féle emberek ezek, de ezekkel nem lehet társfolkodni. Nem kell félni, hogy fe Moldovában, fe itt egy Bóer is híjon ebédre. Még gyermek koromtól fogvást ismerek egy Bóert itt, de leg kisebb barátságot hozzám nem mutat. Mikor hozzá megyek, a szót nem kéméli — mind az a többi. Azt ugyan veszem észre, hogy nem mernek a Vajdától az idegenekkel társfolkodni, de magok között is csak Oláhok. Megbatsáfs Néném, ha elvégezem leveletem; mert egész penitencia írni. Valahány betűt írok, mindannyiszor kell a tűzhöz tartani a pennámat, hogy a ténta megolvadjon. De mitfoda tűz ez is? mert még az is sokszor meg fagy. Fát igen ritkán, és drágán lehet kapni — ami keveset kaphatok azt inkább a konyhára adom; mert inkább szeretem fázni, és jól lakni — mert hidegben jobban esik az étel. Könnyörögj Néném, hogy meg ne fagyják már tavaszig. Noha már közel van, de itt olyan fergetegek vannak, mintha most kezdené a telet. Jó egészséget Néném, nekünk meg egy kis lány időt.

CLVI.

Bukarest 22. Maji 1740.

Hála Istennek, a tél elhagyott bennünket. De mit mondok? majd a tavasz is elhagy, mégis az időről azt észre nem vesszük, csak a kalendariumból tudjuk. Már több egy hónapjánál, hogy

B b 4

Vaj-

Vajdánk nintsen; mert a Német viszszaadván a Töröknek azt a fele részét Havasalföldinek, amelyt bírt, azért Krájovára ment mintegy viszsza foglalni, és magát Vajdának ismértetni. Illyen hasznát vette a Német a békeség felbontásának. És az Isten nem engedte meg, hogy Erdély, 's Magyarország másért büntetettsék; mivel egygyikben sem tett kárt a Török — kivált Erdélyben, hálá Istennek — amelly emlékezetre való dolog.

Itt még most is minden ritka, és drága kivált a pite. De nem igen törődöm rajta; mert az Ur segítségével egynehány nap mulva megindulunk Zai Urfival egygyütt Rodostó felé, és örömezt ide hagyom ezt a kéreggel fődött várost. De itt hagyjuk egy kedves bujdosó atyánkfiát a szegény Pápai főgort, aki elvégeze hoszszas bujdosását. Így fogyunk lassanként, és annyi fok közül tsak négyen maradtunk, akik a szegény Fejedelmet szerentsétlenségünkre idegen országra késértük. Tsak az a vigasztalásunk, hogy máfok is meghalnak, nem tsak mi. A' való, hogy igen sovány vigasztalás, de tsak kell valamivel vigasztalni magunkat. Erdélyből még ide fenki nem jött, hogy tudakozódhattam volna, hanem tsak egynehány Száfz, akitől tsak a len felől lehetett volna tudakozódni. Egy jó Magyar Papunk vagyon. Nem régen érkezett. Tsiki Barát. Azt gondolta szegény, hogy itt is úgy megbetsülik a reverendát, és a tsuklát valamint Tsikban. Mondottuk egynehányzor neki, hogy tegye le a Sz. Ferentz köntösét, de

de nem akarta. Aminap hozzám jöven ebédre egy embertelen Török a pipaszárral az ortzáját megsímogatta. Ő azt szegény békeséges tűréssel vette, és más nap nagy tisztelettel megkövetvén a köntösét Oláh köntöft vett magára, és azolta nem tart a pipaszártól. A levelemet elvégezem, de csak azért, hogy hamarébb készülhessek, megindulhassak, és megláthassalak.

CLVII.

Rodoſto 22. Junii 1740.

Néném, jó egy lépés Bukarestről ide. Az Isten ísmét vízfzazoza ide. Még volt itt a rakás kenyérből, arra vízfza kellett jöni, amint a Török mondja. Annyi időt tudom, hogy itt el nem töltök, mint az első úttal, és már innét vagy menyországba, vagy Erdélybe kell menni. Az elmúlt hónapnak 26-dik napján indultunk meg, és tegnap érkezénk ide. Azt kérhetné kéd, hogy mit csináltunk annyi ideig az úton? én magam sem tudom, hanem azt tudom, hogy fokot aluttunk. Későn indultunk meg mindenkor, és korán szállottunk meg. Sok helytt egy polturaért a Bolgár leányokat megtántzoltattuk. De ők soha el nem fáradnak a tántzban; mert csak egy helyben tántzolnak — a lábokat ritkán mozgatják — egy két lépéft tesznek előre, megannyit hátra, minq abból áll. De a fok éneket nem kéméllik; mert magok fujják, magok járlák. De a' mitsoda ének? hogy

B b 5

ugyan

ugyan a foga tlikorog az embernek, mikor halja — mint mikor a vafat refzeli a lakatos: hanem tfak az a külömbség van benne, hogy mikor valamelly szépetske énekelt, annak a szava még is egy kevesé simábbnak tetfzett. Az ő tzifraságok abban áll, hogy fokféle pénzt rakjanak magokra. Hajokat, nyakokat, egyfzóval mindenöket megrakják a fokféle réz pénzrel, és polturával.

De még más tzeremonia is vagyon; mert mikor bémegyen az ember valamelly Bolgár faluba, valamelly vénaszfzony egy roftával elejébe megyen — abban buza vagyon — és marékkal az emberre hányja. Kell ugyan neki valamit adni; mert ő sem tartozik ajándékon elhinteni a búzáját.

A *Balkány* nagy hegyeit hármad napig hágván az Isten szerentséffen ide hozza vízfzfa minket az előbbeni régi, és szomorú lakóhelyünkre tegnapinapon.

Mitfodás a világ, és mitfoda gorombaság azon kapni! de mégis kapnak. Mi hafzna már a Vezérnek abban, hogy olyan nagy dolgokat tfelekedett, ha ki tették? Mikor történt a' meg, hogy a Török megverte volna a Németet? de ő azt a tfudát végbe vitte — tudom, hogy nem magától — Belegrádot vízfzfavette, és a Töröknek a Némettel való ditsőséges hadakozását jó békeséggel megkoronázta. Nem érdemlette volna é a holtig való Vezérséget, vagy leg alább, hogy egynehány esztendőig birja? Annyi nagy emlékezetre való dolgok után nem birhatá másfél esztendeig a Vezérséget.

séget. Mit tselekedett *Acbmec Niffanfi*, hogy helyibe tegyék, hanem azt, hogy ő már jól tudta mindenféle levelekre felírni a Tsászárné nevét. Már emint leszfz hozzánk? Isten tudja. De úgy leszen, amint ő parantsolja. Innét tfak hamar Konstantinápolyba megyünk azért, hogy meglássuk, miben vannak dolgaink. A Prussiai Király majusnak a végén holt meg,

CLVIII.

Rodofto 20. Aug. 1740.

Mitfoda nyomorúság Néném abban a nagy városban lakni, ott hegyről hegyre mászkálni, ott hol egyhez, hol máshoz járkálni? de ha nagy baj, és fáradság is, de annak meg kell lenni — főképpen az ollyanyoknak, mint mi, kiknek más-tól kell várni. De az Isten ebben az elhagyott állapotunkban sem hagyott még el, és rendelt szükségünkre valót — áldassék szent neve érette. Ugy nem jártam mégis, mint aki Romába ment, és a Pápát nem látta; mert láttam a Tsászárt — éppen a szállásom előtt ment el. Egyébképpen nem köszöntöttem, hanem azt kívántam, hogy az Isten hozza szent Anyaszentegyházába, és adjon egészséget néki; mert ő ad kenyeret nekünk. Há-láadással is kell hozzája lennünk; mert Isten gyű-löli a hálaadatlanokat. Elvégezvén tehát dolgomat hajóra ültem, és ma ide vízfzsaérkeztem. Igen jó hajókázásom volt — estve indúltam meg, ma reg-gel

gel itt voltam, és itt vagyok, és itt leszek, amíg a mindenható Istennek tetszik. Ha itt leszfz halálom, legyen akaratja: ha innét máshová küld, abban akaratja legyen meg, csak szent áldása legyen rajtam. Amen.

CLIX.

Rodoſto 19. Nov. 1740.

Mitfoda hír e' Néném! tseng é a füled? A Római Tsászfár megholt 20-dik Októbris. E' nagy dupla hír: mind a', hogy egy nagy Tsászfár holt meg, mind a', hogy az Auszriai Ház elfogyott a férfiúi ágról. Mitfoda szép állapot élni; mert ha megholtunk volna, nem értünk volna meg ilyen nagy dolgot. Eztet a mi atyáink meg nem érték. Mitfoda nagy változást okozhat ez a világon, ebben a nagy Vendégfogadóban! Az Ó Törvényben, akik levelesek voltak, viszfza mehetek a Fő Pap halála után — hát mi várhatjuk é azt? Erre a hírre százféle gondolatok jönnek eszembe: de talán egygyik sem leszen úgy, amint gondolom. Azért hagyjuk arra a Nagy Tselédes Gazdára. És ha a levél igen kitsiny, a hír igen nagy. Mint vagy Néném? az egéfség jól szolgál é? Vigyázz reá Néném; mert látod é, mi jó élni? Majd elfelejtettem volna, hogy az Isten jó Pápát adott — Auguftusnak a végén választották *Cardinalis Lambertin*it. Most *Benedictus XIV*-diknek hívák — 64 esztendőös.

CLX.

CLX.

Rödosto 27. Dec. 1740.

A kalendarium szerént már a tél elkezdődött, de az idő arra nem hajt, és úgy viseli magát, mint a nyár. Még eddig tüzet nem tűnáltunk — hogy' is tűnálnánk? mitfoda melegék járnak? éjjel, nappal nyitva az ablakaink. Az elmúlt tél olyan nagy volt, hogy talán soha Európában nagyobbat nem értek: most pedig télben is nyári mentét kell viselni. Ki mondhatná meg annak az okát? én megmondom — aki jobban tudja, mondja jobban. Az elmúlt télen nagyobb hidegek jártak, azért fára is többet kellett költeni: a mostani télen jó idők járnak, fa is kevés kívántatik. Mindezekből tehát azt hozom ki, hogy most nem kell annyi fát venni, miért? mert nintsen hideg. Látnod é Néném mitfoda jó Philosophus ötséd vagy-on? Hátha még tanúltam volna? De ha nem tanúltam is, ismérék olyanokat, akik Philosophusok, nem elég a'?

Ne beszéljünk csak a hidegről, hanem arról is, hogy az idén igen nagy Rendekeket kaszáltak le, és a halál megmutatta, hogy nem csak a szalma házokban kaszálnak, hanem még a palotákban is. Leg előbbször XII-dik Kelemen Pápát az Isten magához vévé. — A Prussiai Király 31. Maji meghala. — Egy Özvegy Spanyol királyné utánna mene. — VI-dik Károly Tsászárt az Isten kiszóllítá 20-dik Oktobris. — Eztet a Muszka Tzár-né

né tfak hamar követé nyoltz nap mulva. Mind-ezek nagy változások okozhatnak Európában.

Vagyon több négy száz esztendejénél, hogy a Tsászfári korona ki nem ment az Ausztriai Házból, amelly Háznak most lett vége. De már azt a pusztá Házat is hárman felakarják osztani: a Spanyol Király, a Bavarus, és a Prussiai Király Sleslát akarja elfoglalni. Már el is kezdette ez az utolsó a hadakozást. Ezen kívül is még tart a Spanyol, és az Anglus között való hadakozás. A Frantzia is segítséget adott a Spanyolnak.

Mindezek nagy dolgok, és egy esztendőben ennél nagyobbak nem történtenek. A Fejedelmek mindenütt készülnek, és nagy mozgásban vannak. Tíak mi vagyunk igen nagy bujdosó tferidességben, mintha ami dolgunk volna leg jobban. De a gazdag akkor eszik, mikor akarja, és a szegény mikor kaphatja. Már most mindenünnen gyűlnek öfsze a Követek Francofurtumba a Tsászfár választásra, de a' nem leszsz még olyan hamar meg. Meg leszsz, nem leszsz, az ő dolgok: mi tíak imádjuk a Teremtőt, akinek akaratjából, vagy engedelméből lesznek mindenek, és adjunk hálákat néki, hogy megadta eltöltenünk ezen esztendőt.

CLXI.

Rodoſto 15. Martii 1741.

Edes Néném egynehány rendbéli leveleidet vettem, olvastam, és választ is adtam reájok.
De

De az elég szomorú hír, hogy a Fő Tolmátstól elvették a fejét. Annál nem vallhatott soha nagyobb kárt — tudom, hogy drágán megváltotta volna: de nem lehetett. Azt írod, hogy úgy is elvették mindenét, és a feleségét is megfogták. Mitfoda számár ez a világ, vagy mi vagyunk számárok, hogy úgy kapunk rajta. A Moldvai Vajda testvér ötfé lévén, tudom, hogy most szepeg. Mennyi pénzt, portékát nem találtak nála! Tísz elhiszem, a fijának keresett, és a feleséginek; mert maga semmijének nem vette hasznát. Igenigen soványúl, és ösztövéren élt, valamint szoktak élni a Görögök. Három esztendő mentét is láttam rajta, noha tudom, hogy nyusztos mentéje is elég volt. Azt pedig láttam, hogy a feleséginek megvolt a feje terhelve gyémántal, és smaragdgal. Úgy tetszik, hogy az az Ur még gyermekségétől fogva megérzette ezt a veszedelmét; mert én mindenkor szomorúan, és olyan mord ábrázattal láttam — talán soha sem nevetett. Értjük meg mi Néném, amink van, azzal, noha igen kevés. De adjunk hálát Istennek a mi mindennapi kenyerünkért.

Már úgy tselekízem, mint mikor hárman négyen ötféze gyűlnek, és nem lévén miről beszélni, csak az időről beszélünk. Én is arról írok; mert még eddig csak ősz volt. Mindenkor száraz idők az egész télen. Háromszor havazott, de az is mitfoda havazás volt? Tísz az Orményeknek sem volt elég. Mi is megehattuk volna, ha bodzakása lett volna. A világi hírek azt mondják (mert mi azon ki-

kivül vagyunk) hogy a Prussiai Király dolga Silesiában igen jól foly, és hogy mindenütt mindennek hadat gyűjtenek. Ha kiki megérné a magával, mitfoda tsendetség volna e világon. Irj Néném, de igen ölelgetni kell az egészséget. Itt mi Istennek hála tsendetségben töltjük bujdosó napjainkat. Gazdaságra is adtam magamat; mert a kertembe egynehány szőlő fát ültettem — meg is fogantak, két gerezd szőlőt is hoztak. Én azoknak úgy örülök, mintha a Tokai hegyet birnám. Édes Néném melly kevéssel meg kell elégedni egy bujdosónak.

CLXII.

Rodosto 15. Maji 1741.

Mint vagy Édes Néném? Az egészség mint szolgáll? Szoktak é írni abban a nagy városban tavaszszal? talán nem? mert már régen nem vettem leveledet, vagyon hat napja. A jég szívűnek, mint az én Néném, a' nem fok: de egy Székely szívnek igen fok. Én pedig nem régen küldöttem egy nagy levelet; mert itt szeretnek írni tavaszszal is, és még nagyobb gyönyörűséggel, mint egyébbkor. Mert úgy tetszik, hogy tavaszszal a virágokkal egygyütt a barátságot is meg kell ujjítni — és most több édeslebb szók jönnek az elménkre, mint más időkben. Annak mi az oka, az aszfszonyok jobban tudják. Elég a', hogy a nagy száraz tél után száraz tavaszunk vagyon.

De

De minden bővséggel mutatja magát: mi pedig csak hervadunk mind magunk, mind minden dolgunk. Ahol meghasonlás vagy, nintsen ott Isten áldása. Hárman, négyen vagyunk, mégis nem állhatunk; mert az a veszett egyenetlenség csak közöttünk marad. Noha tahnja nintsen a Portától, de csak élődik; mert mi magunk tápláljuk veszedelmünkre. Ha rajtam állana, régen eltemettem volna: de, amint látom, ő fog minket eltemetni. Itt semmi ollyas hírek nintsenek, amellyek minket illetnének: hanem csak azt látjuk, hogy mindenütt készülnek a hadakozáshoz. A Brandeburgus jó formában elkezdette. A Követek minden felől mennek nagy pompával Francofurtumba a Császárválasztásra. Ők lállak, azzal nem törődöm, hanem csak azzal törődöm, hogy a Néném egészen friss legyen.

CLXIII.

Rodosto 15. Julii 1741.

Ne tudáljad Néném, ha gyakrabban nem írhatok; mert igen nagy szárazságok járnak — a téntám is elszáradott. De a' mind semmi volna, csak a vizek el ne száradtak volna; mert csak szűkségre valót is igen nehéz kapni. Ne mondják nekem ezután, hogy a száraz esztendő szűk esztendő; mivel öt hónaptól fogva öt óráig tartó esőnk nem volt, mindazonáltal az aratás bő volt — természetbe gyümölcs fák pedig nem lehet látni,

C c

mint

mint az idén. De aki száz emberrel száz ezeret megverettethet, első nélkül is adhat bőséget, amint azt látjuk az idén.

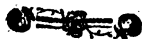
Ez az Istennek a mezei áldását illeti, nézzük már a városon való irgalmafságát. Igen tartottunk attól, hogy a szárazságokban betegségek ne uralkodjanak, főképpen a pestistől tartottunk: de, Istennek hála egy esztendő sem volt egészségessebb. Ami leg nagyobb, a Tsászfári városban sem halatlik. Miről panaszkodhatunk tehát? egyébről nem, hanem, ha háláadatlanok vagyunk, és lefzünk az Istenhez annyi áldásáért,

Amíg a bor szüret elérkezik, addig tegyünk egy kis fordulást Francofurtumba. Mindenféle királyoknak a követjük már régen ott vannak a Tsászár választásra, de még ahoz nem kezdettenek. A Fejedelmek mindenütt hadat készítnék. A Prusfiai Király negyven ezer embert vitt Silesiába. A Bavarus Tseh országra vágy a Frantzia segítségivel. Legyen Isten akaratja. Néném jó egészséget kívánok.

CLXIV.

Rodoſto 21. Aug. 1741.

Azt kérde Néném, hogy mit tſinálunk, és mivel töltjük az időt? Az első kérdésre azt felelem: hogy a leg nagyobb dolgunk a', hogy eszünk, ifszunk — a máfikára azt, hogy alufszunk, és a tenger parton sétálunk. Nem elég dolog é
mind-

mindez egy bujdosónak? Azonban várjuk, hogy valaki haza vessen minket, valamint Jerusálemben a betegek várták a Siloé tója mellett, hogy az Angyal felkeverje a vizét, és abba vessék őket. De azt az Angyal keverte fel, és nem ember. Hagyjuk a böltféségnek Angyalára magunkat. Ő tud mindeneket, mint kell lenni. Nékem pedig a Hazám javát, és tfendefségét kell kívánnom, és nem tfak különöffen a magamét.

A Bavarus a Tseh országért való hadakozást elkezdette a Frantzia segítségével. A Magyar Királynét is megkoronázták 25. Junii. A lovon való tzeremoniát is végbevitte, a világnak három részire vágott a kardal megmutatván, hogy annyifelől való ellenségtől megoltalmazza az országot. A tzeremonia igen szép. Hagyjuk Isten akaratja alá magunkat. Ahol nintsen emberi reménység, ott vagyon az Isteni segítség. Mászor többet. Pola teti.

CLXV.

Rodoſto 15. Sept. 1741.

Hatfak az időjárásáról diariumot nem tfinálok, nem tudok mit írni. Ezután tfak azt írom: ma jó idő volt, tegnap esett, tegnapelőtt nagy szélvész. Az ilyen nem levél, hanem kalendarium, és már előre ellátom, hogy mire itélné később az olyan levelet. Istennek hála kedves Néném nagy tfendefségben töltjük napjainkat. A mi nap-

C s 2

jaink

jaink mind egy színűek, semmi különbözés nintsen közöttük. Ma olyan mint holnap, holnap is olyan lesz, mint ma volt. Mindenkor egyarány-sú dolgokban foglalatoskodunk, és mindenkor vonjuk magunk után hofzszas bujdosásunkat, amelly-nek talán csak a halál veti végét.

Tartozunk meghálálni a Királynének Hazánk-ból való kirekesztetésünket, mivel ott az élet fo-gyatkoztatására több ok vagyon. Itten nints ba-junk se Tisztartóval, se Számvetővel. A perleke-désben a fejünk nem fáj. A Quartélyos nem nyo-morgat. A jószág szerzésen, vagy elvesztésén nem törődünk. A más forsát, tisztségét, előme-netelét, udvarházát nem irigyeljük. Gondolom, hogy más sem irigyli a mieinket. A gazdaszszony fimbelődését nem haljuk, se sopánkodását, hogy ez, vagy amaz nintsen. Abban nem törjük a fe-jünket, hogy gyermekeinknek mifsoda jószágot hagyjunk, mint neveljük, mifsoda tisztséget, há-zaságot szerezzünk nekik.

A Bavarus a Királyné ellen hadakozik a Fran-tziával Tseh orszáért, a Prussus meg Silefiáért. Mifsoda nagy telhetetlenség, mikor az ember bé nem éri a magáéval. A Bavarus tzimbora nélkül Tseh országot se el nem veheti, se meg nem tart-hatja. A Keresztények egymást fogyasztják, a Török azt békeséges szemekkel nézi. Én is bé-keséges egészséget kívánok Nénémnek.

CLXVI.

Rodosto 29. Apr. 1742.

Vagyon immár egynehány napja, hogy a Vezért letették a kerékről. *Ali Sasát* emelték helyébe. E' már másodszor Vezér — példa nélkül való dolog — de jó emberséges ember. Mikor nem akar is valamit megadni, leg alább emberségeffen botsátja el magától a kérőt. E' nem ó természet é? igen jó. Nem úgy, mint azok, kik nem is adnak, mégis dérral dúrral adják ki a választ. Ennek az apja a Tsászárs Doctora volt. E' mi hozzánk mindenkor jó volt.

Mitfoda szép mikor az ember felől jót mondanak, néki jót kívánnak. A' mindannyi imádságsten előtt. Mennyi sok száz szegény férfi; és aszfszony monda jót a Krístusról holta után, akikkel jót tett volt. Mikor Sz. Péter feltámasztá Tábit a sok szegény aszfszony a vállokat, szoknyákat mutogatják vala néki, amellyeket Tábit ténálata vala nékik. Aki felől jót nem mond senki, igen szégyenül megyen ki e' világból, ha gazdag s. Egy jó Keresztény azt szokta vala mondani: Elvesztettem, amit elköltöttem — Másokra hagytam, amit birtam — A' megmaradt, amit másoknak adtam.,, A' bizonyos, hogy megmarad nem csak az adomány, hanem még csak a szép, kegyes, és felebaráti szeretettel való szók is megmaradnak. Hát mit mondhatni az olyanokról, akik nem tördnek, akármit mondjanak felölök holtok után?

C c 3

Azt

Azt mondhatni minden bal ítélet nélkül, hogy durva volt a szivök, és kevés felebaráti szeretetök. Való hogy nem kell csak magunkért keresni a jó, és emberséges nevet, hanem csak az Istenért. De meg az Írás azt mondja, hogy mások látván tselekedetünket azért az Istent ditsérjék. Való, Sz. Pál azt mondja, hogy nem törődik azon, akár mit mondjanak felőle az emberek, azaz a rózsasz nyelvek, a háládatlanok: de soha senki több okot nem adott az utánna való jót mondásra, mint ez a szent. Való, hogy az Írás azt mondja, hogy, hatfak azért akarunk emberséges emberek lenni, hogy az emberek megditsérjenek, elvettük a jutalmat, amelly csak füst jutalom léfzen. Azért a jót nem magáért a jóért kell tselekedni, hanem az Istenért, és nem a testi, hanem a lelki haszonért. Mondjuk el mindezekután, hogy a keresztyéni emberséges ember felől midön jót mondanak, az Isten áldása száll reája, holta után pedig az ő irgalmasága. Mint vagy Néném?

CLXVII.

Rodosto 25. Junii 1742.

A Tsáfzár halálától fogvást igen nagy dolgok történtenek. A Leányát ki akarák fosztani minden jószágiból. A Bavarus Tseh országot akará elvenni, hadakozék is érette, de rózsasz vége lett. A Prussus pedig azt állította, hogy nagyobb köze volna Silefiához, mint az Ausztriai Háznak.

A ha-

hadakozást elkezdvén másfél esztendeig hadakoztak érette, végtire el is nyéré. és a békeséget megtérítvén a Magyar Királyné a Prussussal ebben a hónapban. Abban bizonyos vagyok, hogy az osztriai Ház soha el nem felejtí Silefiát. Valamikor akkor, de a békeség felbomlik. Megérjük és látjuk azt, vagy sem, az Úr tudja. Azt tudom, hogy a Nénémnek egészséget kívánok,

CLXVIII.

Rodofto 15. Oktob. 1743.

Egy a mennyekből nem lehet leesni, noha onnét leestek a rózsasz Angyalok: de ezen a fölönn akármelly magasságra hágjon az ember, de csak le kell onnét szállani, valamint történék mostan *Ali Basával*, aki nem űlhete másfél esztendeig keréken, csak le kellett fordítani. Ő már kétszer próbálá azt a kereket. De jó szerentséje a Vezéreknek, hogy már egy, vagy két Török Császárral megváltoztatá a régi szokást, hogy a leest Vezéreket megfojtsák. Mitfoda nagy eset egy Vezérnek a Vezérségből kiesni, mert azt elmondhatni, hogy királyi tisztség. Ura az egész Imperiumnak. Ő rajta vannak mind a hadi, mind a törvényes dolgok, egy szóval minden igazgatás. Mindenféle tisztségek ő tőle fügnek. A Vezérek kinevezése igen kevés. De kimondhatná meg, mennyi ezer módjok vagyon a gyűjtésben. De ebben az országban ha a fő Tisztek húznak, vonnak,

meggazdagulnak, az a Tsászár hasznára vagyon; mert ha leteszik őket, fok erősen pénzelt kell megváltani fejöket — hogyha pedig megölik, minden jószágok a Tsászáré.

A Vezérségnél nagyobb tisztség Európában nintsen, se hatalmastrongabb, se nagyobb jövedelmű: de se mulandóbb nintsen; mert az óráját sem tudja, mikor más letaszítja a kerékről. Már a' fok, aki abban két esztendőtt eltölt. A Vezérek bizvást elmondhatják Sz. Pál után: nintsen maradandó várasunk. A letett Vezérek soha többé meg nem látják Konstantinápolyt. Illyen Fejedelmi tisztségre pedig nem választanak mindenkör az Uraknak az eleiből, hanem csak amint a Tsászárnak tetszik. Azt elérheti egy Borbély, egy Favágó, egy Mézfáros, egy Hajós. Ezekből mind voltak Vezérek. Az ujj Vezérünk pedig a Fő Jantsár Ága. Meddig áll a pótzon, azt maga sem tudja. De azt tudom, hogy Néném egészségét kívánom.

CLXIX.

Rodoszto 15. Aug. 1746.

Itt a leg nagyobb hírünk a', hogy a Vezért letették, és a Tiháját *Mebemet Basát* tették helyébe. E' már 14-dik Vezér, amiolta ebben az országban uralkodunk. Mondám, hogy uralkodunk; mert Isten ő szent Felségének nagy gondja lévén reánk, se bajt, se szükséget nem tudunk. Való, hogy azt nem mondhatom, hogy úgy élünk, mint a hal
a víz-

a vízben; mert ők szomjúan meg nem hálnak: itt pedig a vizünk is megszűkült, és a tsorgók elfszáradtak. Azt pedig nem kell tsudálni, mivel hat hónaptól fogvást egy jó esőt nem láttunk. Köpönyegre nintsen szükségünk. De azt lehet tsudálni, hogy mégis elég termett minden, még bor is elég lészén. Másutt ilyen szárazságot az éhség követné: de itt tsak terem minden bőven. Ugy tetszik, mintha a föld is hozzá szokott volna a szárazsághoz, amint is hogy itt rendszerént a nyár igen száraz, és tsak tavaszszal legyen egy kevés eső, minden elég leszs. Ha itt annyi esők járnának, mint másutt, a bor igen szűk volna; mert itt a szőlőket fel nem karózáván mind elrohadna, amellytől itt igen tartanak, hatsak két nap vagy on is eső. Minden országban más szokás; mert a természet is más szokást tart. Ha itt a szőlőket felkaróznák, mind elfszáradna. Ugy tetszik, hogy eleget beszélt a gazdaságról egy olyan, akinek egy talpalatnyi földje nintsen — maradok Édes Néném.

CLXX.

Rodofto 15. Sept. 1747.

Mért kívánni hoszfú életet, mivel Mathusalem megholt — és mért vágyani a nagy tisztségekre, mivel Mehemet Vezért letevék az elmúlt hónapban. Ha mindenik letett Vezér után egy prédikatiót akarnánk tsínálni az életnek, a szerten-

C c 5

tsének

tsének változásáról, álhatatlanságáról, foha sem volna annak vége. Hanem ezután csak azt mondjuk a letett Vezérekről: adjatok számot fűfárságtokról. A Vezér pedig *Abdula Basa*.

Ennek a hónapnak az elein érkezék Konstantinápolyba Gróf *d'Escheur*, hogy Követ lenne a Portán. A Felesége Lengyel, Lubumérczki familiából. Ez a Frantzia Ur Párisból Saxoniába, onnét Lengyel országba került Török ország felé.

A Keresztények között nagy hadakozás van. A Török békeségbe van. Adja Isten lelki békeségit nekünk,

CLXXI.

Rodofto 15. Apr. 1748.

Immár a Keresztények is megbékéltek. Ennek a hónapnak a kezdetén volt meg a békeség a Magyar Királyné, és a Frantzia Király között. Ugyan ebben a békeségben engede a Magyar Királyné Olasz országban két, vagy három tartományt *Dom Filepnek*. Legyen hosszú békeség, de a királyok között csak támad valamelly per, amellyet az ágyú Prokátorokkal folytatják.

Itt mi békeségben vagyunk. A Császárnk a békeséget szereti. A szomszédival jól vagyunk, a nép szereti. Aki pedig valamelly igazságot keres, és a bőrben meg nem fér, azt csak hamar a halak országába küldi, de fő nélkül. A Török Urakat pedig nem a Hazához való szeretet indítja fel,

el, hanem csak az a veszett fősvénység. A Jan-
sárok itt ha feltámadnak, a pénzrel mindjárt lefek-
tetik őket. Ez a Tsászfár olyan *Kislár Agájának*
éteté fejét, akinek Fejedelemhez illendő kintse-
rült; mégis a bőrben meg nem fért, hanem a
Tsászfár ellen kezdett holmit indítani. A Kislár
Agáknál boldogabb nem lehet e világon — szün-
telen a Tsászfár előtt vannak. Az aszfszonyira
ezek vigyáznak. Annyi kintset gyűjthet, amen-
nyit akar. Noha minek? mivel gyermekek nem
lehet. Feleségre szükségök nintsen; mivel, ami azt
a szükségét okozná, azt tőlök egy késsel elmet-
szették.

CLXXII.

Rodoszto 20. Maji 1748.

Kedves Néném látom, hogy már elfáradtál a le-
veleimben csak esőről, hidegről, melegegről ol-
vasni, hanem azt kívánod, hogy irjak valamit is a
Török Udvarról, annak szokásáról, igazgatásáról,
rendtartásáról. E' mind jó, és hasznos: de ilyen
formában nem levelet, hanem könyvet kellene ír-
nom. Látom én azt, hogy az aszfszonyok is meg-
okosodnak idővel — tegyük oda még a férfiakat
is, azoknak is szükségök vagyon arra, hogy az
idő legyen Mesterök. Az előtt csak a mulatságról
gondolkodtunk: most pedig azt akarjuk tudni, hogy
mi szokás vagyon a Birodalomban — mitfoda vál-
tozás ez? Kedves Néném, ebben is kell engedel-
mes-

meskednem; és véghez vinnem kívánságát, amint tőlem lehet.

Leg elsőben is azon kezdem el, hogy nem lehet eléggé nem tsudálni ennek a nagy Birodalomnak annyi ideig való fenntartását, és ne tulajdonítani annak a fegyver által való nevedését inkább az Isten rendelésének, mint sem a Török rendszérént való igazgatása módjának, vagy azok okofságának, akik azt igazgatják. Nem is gondolhatunk mást, ha meggondoljuk a Tsászárnak egészen való hatalmát, amelly gyakorta mind okofság, mind jó erkölts nélkül vagyon, és akinek beszédje, és tfelekedete ha kevés okofsággal volna is, de törvény, és példa. A Portán nem a nagy nemből valóság, se nem az érdem emel fel valakit a nagy tisztségekre: hanem a Tsászárnak hozzája való jó akaratja. Mitfoda az orvofsága az ilyen rendtelenségnek? a kemény büntetés; mivel azt hamarjában megölik, aki a Birodalom ellen kezd valamit, és e' zabolában tartja a Basákat. A keménység, és az erőszak termélfzete a Törököknek. Ok az igazgatásnak módját a hadakozásban kezdték, azt meg sem változtatták. Mindenben természetté vált, hogy úgy legyen, mint a rab. Ebben a nagy Birodalomban szükséges, hogy mindjárt még kezdetiben eleit vegyék annak, aki az ellen akarna valamit indítani. De sött még itt tfak a gyanóságot is a megöletés követi. Most ez elég: másfzor többet, vagy kevesebbet. Talán azt kívánod Néném, hogy a Birodalom historiáját irjam le? Tsfak azért

azért is jó egészséget, jó éjszakát. Ki látta majusban fokat irni?

CLXXIII.

Rodoſto 26. Julii 1748.

Néném, mint vagyunk, hogy' vagyunk? A vizi póstáink igen fokáig maradnak az úton. Azt írod Néném, hogy kedvesſen olvastad a Porta iránt való levelemet, és hogy tſak köveſſem; mert kedvesſen veſzed — én pedig mindenkor azon igyekeztem, hogy kedvet találjak. Elkezdem tehát nem az Úr, hanem az Aſzſzony dolgát.

Azt tudod Néném, hogy a Törökök fegyverökkel, nyerték meg Európában, Aſiában, és Afrikában a nagy, és gazdag tartományokat, akiknek tellyeſséggel való örökös Ura a Tsáſzár. De ezekből ki kell venni a Papi, és a Templomokhoz való jóſzágokat; mivel a Papok nálok is ſzeretik a jóſzágokat.

A földnek ős örököſe lévén tehát a Tsáſzár, a fegyverrel meghódóltatott tartományokat a Tsáſzár még eleinte mindjárt feloſztá a Vitézinek, hogy meg jutalmaztaſſa jó magokvifeleſőket. Ezeket a jutalmakat pedig *Timároknak* nevezék, de nem a magyar timáraink. És azok, akik olyan jóſzágokat birnak tartoznak, bizonyos ſzámú lovasokat tartani a Tsáſzár ſzolgálatjára. De azt jó megtudni, hogy azok a jóſzágok noha örökösök legyenek is, de azt úgy birják, mintha bérben

ben bírnák; mivel a Tsászfár elveheti tőlök amikor akarja. A Tsászfárnak ilyen tellyes hatalmára való nézve nevezik őtet a Törökök földi Istennek, vagyis az Isten árnyékának. Ezért is tartják a törvény Doktorai, hogy fellyebb való a törvénynél. Való, hogy bizonyos dolgokban a Tsászfár a Mufti ítéletihez folyamodik; de, ha úgy nem ítélt, amint néki tetszenék, minden irgalmafság nélkül kiteszi a Muftiságból, és olyant téfszen, aki inkább tudja kedvét keresni.

A Törökök azt is tartják, hogy a Tsászfár megmásolhatja fogadásit, és ígérétét, amidőn a' valamiben megférti, vagy kissebbíti az ő örökös hatalmát. Való, hogy, mikor Tsászfárrá teszik, meg esküszik, és azt fogadja, hogy oltalmazni fogja a Török Vallást, és a Mahumet Törvényét. De ugyan azon Törvény a törvény szájának, és magyarázójának nevezi. De az is való, hogy a tudós törvényes Doktorok a Tsászfár hatalmát meghatározzák a Vallás dolgaiban: de az országos dolgokban egész hatalomban hagyják. Immár eleget irtam. A Krími Tatár sem íratna ilyen melegen a rabjával többet.

CLXXIV.

Rodoszto 26. Oktob. 1748.

Itt kedves Néném bő szüretünk vagyon. Ürmösbort is tfinálok. A szülő olyan oltsó, hogy egy polturán három okát adnak a gyönyörűséges
szép

szép édes szőlőből — a' kilentz fontot téfzen. Ha a szőlő oltsó, a munkája fem fokba telik, valamint a több mezei munkák. Példának okáért a pamutot felszedi ebben a hónapban — ugyan azt a földit Decemberben elsőben elvetteti, azután egy nyomorú ekével, és két ökörrel felszántják — Juniusban olyan buzát arat, mint a nád.

Elfelejtettem vala, hogy az Afzszony dolgára hínak. A Törökök a több jó erköltsök között az engedelmeiséget leg nagyobbra betsülik. Leg inkább erre is tanítják azokat, akiket a Tsászfár Udvarába nevelik, és akik a nagy tisztségekre rendeltettek. Amint is hogy azokat, akik a Tsászfár parantsolatjából való halált engedelmeiséggel veszik, mártiroknak tartják, és hogy azok mindjárt egyeneslőn póstán mennek paraditsomba. Ugyan ezen okból is adják mindazokra, akik tisztségekben vannak, a *Ka'* nevet, ugymint a Sultán rabjai. Sőt még a Fő Vezér is nagy nagy tiszteletnek tartja ezt a nevet adni magának. Elmondhatni azt is, hogy az egész Birodalom tfak a rabokból áll. Az ifjakat, akiket az Udvarban nevelik, ott 20, 30, 40 esztendeig is zárva tartják, mint a tömlöztben. Többnyire a Basáknak az anyjok rab leány volt — a Tsászfárok mindenkor rab afzszonyoktól valók. Ettől vagyon, hogy a Törökök olly hajlandók a rabhoz illendő szolgálatra. Többet nem írok; mert tegnap nagy fogyatkozás volt a napban — tfillagokat is láttunk.

CLXXV.

Rodoſto 19. Dec. 1748.

Ezen levelem abból fog állani, hogy mi formában nevelik az Ifjúságot a Tsászfár udvarában; mivel a Törökök azt tartják, hogy a Tsászfárt olyanoknak kell szolgálni, akik tőle vették a neveltetést, és az eledelt. Azok az ifjak pedig többnyire keresztény apáktól, és anyáktól valók. Ezek a nagy tisztségekre vannak hivatalosok. A Törökök ezeket *Ifoglánok*nak nevezik. Ezeknek az ifjakkal pedig igen szépeknek, és szép természetűeknek kell lenni minden testi fogyatkozás nélkül; mert a Törökök azt tartják, hogy egy szép testben motskos, és piszkos lélek nem lakhatik. Minnekelőtte bévegyék őket, a Tsászfárnak bemutatják, aki elosztja őket az arra rendeltetett iskolákba. De elsőben a könyvbe felírják nevüket, hány éltendősek, hová valók, és azután fizetésök jár — napjára négy, vagy öt pénz. Ezek elvannak osztva a nagy, vagy a kis iskolába. Rendszerént a nagyban megvagyon 400: a kistszobában 200. És igen nagy vigyázással, és szorosan nevelik őket. A Mesterök a Vallásra, Török, Persiai, és Szeretfen nyelvekre tanítja őket. Ezekre pedig a fejér herélt embereknek a Fejök visel gondot. Mind köntös, mind étel dolgában tisztelettel vannak. Az ágyak sorjában vagyon, és minden ötödik ágy között egy herélt ember fekszik, hogy valami rendtelenség ne történjék közöttök. Amidőn a gyermekek-

mekségből ki kelnek; olyan foglalatofságban gyakoroltatják őket, amellyekhez erő kívántatik — dárdát, lántzát hajítatnak vélők, a nyilazásra tanítják. Ezekenkívül kézi munkára is tanítják, a nyil, nyereg tfinálásra, musikára — kutyákat, madarakat neveltetnek vélők. Ezekből az iskolából fellyebb való hivatalokra emelik őket, ugyanint a Tsászfár ingeit mosni, gondot viselni a drága italira — fizetésöket is megjobbítják, napjára 8 pénzök jár. Ebből a két házból még fellebb való házba fognak menni, amellyet *Cbász-odának* híják, amellyben negyven inas lakik, akik szüntelen a Tsászfár mellett vannak. Ezek közül tizenkettő az Udvari fő tisztségéket viselik — ezek azok: A *Seliktár Ága*, aki a fegyverhordozója; A *Rikiabdár Ága*, aki a kengyelét tartja; Az *Ibriktár Ága*, aki a vizét hordja; A *Tulbendár Ága*, aki a Tsászfár tfalmáját ékesíti; *Kembusár Ága*, aki a köntöfeire visel gondot, és fehér ruhákra; A *Cbernegir Bafi* a feje azoknak, kik a Tsászfár ételét megköstolják; *Zagargi Bafi*, aki a kutyákhoz láttat; *Dirnakgi Bafi*, aki a Tsászfár körmeit metéli; *Barber Bafi*, az első Borbély; *Mubasfegi Bafi*, aki a költségre vigyáz; A *Teskeregi Bafi*, Secretarius. Ma többet nem.

CLXXVI.

Rodofto 15. Febr. 1749.

Ma a fél emberekről írok, vagyis a Heré|tekről. Mivel vannak a Tsászfárnak kétféle herélt

D d

em=

emberi, vannak fejr, és fekete. A Tsáfszárnak a belső Udvara béli Fő tisztei mind inkább heréltek-ből állanak. A Tsáfszár első Papja, és a Tsáfszári templomoknak Plébanusi heréltek.

A fekete Heréltek az aszfszonyok szolgálatjára rendeltettek. Ezek tellyességgel megvannak herélve, és ezeknél rútabbakat se otsmányobbakat nem, lehet látni. Ezeknek a leg első tiszteje a *Kislár Agasi*.

Úgy tetszik, hogy itt beszélhetünk a Tsáfszár Udvarában való Leányokról. Ezek mind különb-féle országokból való rab leányok — kiválasztják a leg szebbeket. Ezek két házra vannak elosztva, valamint az Inafok. A foglalatofságok a varrás. Mindenikének különös ágya vagyon, és mindenik ötödik ágy között egy igen vigyázó öreg aszfszony fekszik. Ezeket a musikára, és a tántzra tanítják. A Tsáfszár anyja ezekből veszen maga mellé, akiket akarja. Az öreg aszfszonyt, aki ezeknek parantsol, nevezik *Kaden Kiája*: a leányok anyja.

Amidőn a Tsáfszár közülök akar választani, forba állítják. Amellyik megtetszik, annak veti a keszkenőit, és azt pompával viszik a Tsáfszárhoz. Ha szerentséjire első fiat hoz, megkoronázzák, és a *Hajáki Sultana* nevet viseli — a többi, ha fiat hoznak is, nem viselik ezt a nevet.

A Tsáfszár halála után akiknek leányi voltak, az Udvertól kimehetnek: de akiknek fiok volt, azok bé lesznek rekesztve holtig, hogy ha-
tfak

fak a fiok Tsászfárrá nem leszén. Mindezekből titetfzik, hogy a Tsászfár belső Udvara olyan, nint egy iskola, ahol nagy rendet tartanak. Már ezután a Tsászfár külső Udvaráról leszfsz a szó.

CLXXVII.

Rodofto 21. Junii 1749.

Fogjunk az Aszfszony dolgához, és kezdjük el a Fő Vezéren, akit a Törökök *Vizir Azemnek* nevezik, ugymint a Tanáts fejének. A Tsászfár faknem egész hatalmát kezébe adja, kezébe adván maga nagy petsétjét, amellyen a maga neve van metfzve. Ezt a Tifztséget az első *Amuráth* kezdé.

Vannak még más hat Díván Vezérek, akik a Divánban tfak akkor adhatnak tanátsot, amidőn anátsot kér a Vezér tőlök.

A Vezér Udvara Fejedelmi Udvar a nagy zeremoniákban. A három szegletű tfalmaján két ollat visel, a Tsászfár hármát. A Vezér előtt három ló farkat visznek — Ezt a nagy betsületet tfak három Basának adják meg az egész birodomban — minthogy a Tsászfár képét viseli. Minen a maga perét ő eleibe viheti. Egy hétben egyfszer tart Divánt a Tsászfár Udvarában, kétez pedig a maga házánál, A Vezér olly hatalmas légyen is, de meg nem ölettethet egy Basát Tsászfár kezeirása, parantsfolata nélkül — még tfak gy Jantsárt is a Fő tífztje híre nélkül. Ámbár

D d a

min-

minden kérésnek a Vezér keze által kell meg lenni, ha történik, hogy valakinek nagy igazságtalanságot tfelekedtenek, amellyben a Vezérnek is része volna, olyankor szabad a Tsászárra híni, tüzet tévén a fejére, és úgy menni a Tsászár Udvarába igazságot kérni.

A Vezér fizetése tfak húsz ezer tallér esztendőre. De az ajándékok, amellyeket a Basák adnak az egész tartományokból, és a fok pénz, melyet veszen fel mindazoktól, akiknek dolgok vagyon a Portán, rettentő sokra megyen. Amellyet a Tsászár látatlanná tesz; mivel az a kints még az ő ládájába fog menni.

Vannak még a Vezér után nagy Tisztsegek, ugymint a *Beglerbégségek*. Ezek a tartományok Gubernatori. Ezek mind három bontfokosok, és Urai mind a hadi, mind a törvényes dolgoknak. Az *Anatoliai Beglerbégség* leg első. Ennek egy miliom kész pénze jár esztendőre. Huszonkét Beglerbégség vagyon. Ezeknek a nagy Gubernatoroknak mindenikének vagyon magának Muftija, Reiseffendije Cancellarius, Defterdárja Kintstartója.

Hát a Havasalföldi, és a Moldovai Vajdákról ne szóljunk? A kettő között a Moldovai az első, és a' szegényebb. A Moldovai a Tsászárnak hatvan ezer tallért ad — hát még a fok imide amoda való ajándék még annyira megyen. A Havasalföldi Vajda száz harmincz ezer tallért. Régenten a Törökök olyan együgyűek voltak, hogy ma-
gok

ok mentek az adó pénzért. Volt olyan Havasföldi Vajda, aki utánna küldött a Törököknek, és olvaj képiben elvették tőlök az adó pénzt. A örök egyfzer, kétfzer tfak elfzenvedte, de a fze-
nit felnyitotta, és már most a Vajda emberei vi-
zik az adópénzt Konstantinápolyba. Ha elvesz-
k, nem a Tsászfár kára.

CLXXVIII.

Rodosto 21. Octob. 1749.

tt a'tól nem igen tarthatni, hogy a távólvaló tar-
tományokban a Gubernatorok az engedelmezsé-
et félbe rúgják, és magokat szabados Urakká te-
yék; mivel arra igen vigyáznak, hogy olyan
ubernátorokat tegyenek, akik a Tsászfár Udvará-
an neveltettek, akik nem tudják se apjokot, se
nyjokot, se semmi perepútyokot, akiknek nem
vén semmi támaszhoz reménységek, nem lehet
alamit kezdeni a Tsászfár ellen.

A Tsászfár azt meg nem engedi, hogy az
tyának gazdagsága a fiára szálljon. Minden Basá-
ak az örökje a Tsászfáré, és abból annyit ad a
yermekeknek, amennyi elegendő, hogy élhesse-
ek.

A Tsászfár ha nem jó szemmel látja valamelly
afának nagy hatalmát, vagy gazdaságát, akko-
on vagy hugát, vagy más atyjafiát adja néki.
Az eljegyzéskor nagy summa pénzt kell adni, és
rága ajándékokat kell adni a házasság előtt: há-

zafság után pedig tartani kell nagy fényességgel, úgy annyira, hogy akármelly nagy kintse legyen, de a felesége megüresíti a ládáit — még pedig véle sem lakhatik; mert a Tsászfár atyjafiait ki nem viszik soha Konstantinápolyból: magának pedig a Basaságban kell lakni,

A régi Familiákra itt semmi tekintet nintsen. Az olyan Bafa pedig, aki Tsászfári vérből való: veszen el, a feleségét, akit annakelőtte vett volt el, el kell bocsátani, akár mely nehéz dolog legyen a'. Minthogy pedig az ujj feleségivel sem lakhatik, azért a felesége ad neki tsemegére egy két *Halajkát*, vagy rab leányt. Nékünk is tsemegére elég bő szüretünk volt,

CLXXIX.

Rodoszto 16. Januarii 1750.

Kedves Néném e' Jubileum esztendő, szent esztendő. Bár a Sz. Péter templomába mehetnénk: de oda nem mehetünk. Imádjuk itt az Istent: *Nagy az én nevem mindenütt, és mindenütt áldoznak az én nevemnek.*

Vagyon immár egynehány napja, hogy a Vezért letették. Tihája Béget tették helyébe. Ez *Mebemet Basának* hijják.

Már mostanában a Török Vallásról kell írni és azt mondani, hogy minden hámis Vallások között legveszedelmeslebb a Mahumet Vallása; mert azonkívül, hogy az érzékenységeknek leginkább ked-

kedvez: de másként egynehány punktumokban megegygyezik a kerefzténységgel. Mahumet a valóságos, és mindeneket teremő Istennek ifméret-ségére fundálta a Vallást — azután a felebaráti fzeretetre — a testi tífztaságra, és a tfendes életre. A Török Vallás keményen tiltja a bálványozást.

Mahumet pogányságban fzületett a Szeretfe-nek között 570-ben. Néki természet fzerént való értelme volt. Azt tartják, hogy egy Nestorianus Sergius nevű Barát, aki elfzökött volt Konftanti-nápolybol, hogy a' hagyatta volna el véle a po-gányságot. Kitetfzik az Alkoránbol, hogy ez a két ember a Sz. Írásból vették, ami leg jobb a Vallásban. De mivel az ő idejőkben Arábiában fokkal több Zfidó vala, mint fem Kerefztény, azért nem is vevének ki annyi fzikást az ujj Te-ftamentumból, mint az óból — arra az okra való nézve, hogy a Zfidókat a magok Vallásokra hó-dithafsák, és a Kerefztényektől fe távozzanak el tellyefséggel. Ha a Mahumet bolondsága a' nem lett volna, hogy ötet az Iftentől küldetett ember-nek tartsák, az ő Vallások nem igen különbözött volna a Socinianusok Vallásától. De rendkívül való nagy dolgot akara tfelekedni, elakarván hitet-ni másokkal, hogy néki fzövetsége vagyon a ma-gafságbéli lelkekkel. De minthogy fe nem küldet-tett volt, fe tfuda tételekre való ajándéka nem volt, kénfzeríteték a Vallása felállítására, hogy az okofsághoz, a világi tudományhoz, és a tfalárd-sághoz tegye az ő elragadtatáfit, amellyeket oko-

zák vala a nagy nyavalyatörések. Vég-tire mindezek tsak elhítteték a néppel, hogy ő sokkal fel-leb való volna a több embereknél, és hogy a mennyekből venne oktatásokat. A felesége *Fatima*, és a jóakarói tele torokkal kiáltják vala, hogy ő volna hirdetője, magyarázója az Úr akaratjának: e' világra pedig tsak azért jött, hogy az Úr akaratit hirdesse. A galamb, akit arra szoktattak vala, hogy a feje felett repdesse, nem kevesé emel-le fel a nép előtt, aki azt tartotta, hogy ez a madár Gabriel angyal lévén a fülbe beszéll a Követnek. Itt félbe szakasztom, más-szor többet.

CLXXX.

Rodoſto 15. Máj 1750.

Ki ne örülne a májusi szép napoknak? De a' bi-zonyos, hogy itt a május nem olly kedves, mint másutt; mert leveles fákat tsaknem egész té-len látunk — zöltséget szüntelen. Sőt még má-jusban a szárazságok elkezdődnek, a fű is hervad-ni kezd, a fák pedig már Aprilis kezdetén virá-goznak, zödülnek.

De itt nem a gazdaságról kell beszélni, ha-nem a Mahumetről, aki, hogy el ne vadítsa ma-gától a pogányokat, se Zsidónak, se Kereszténynek nem akará magát mutatni. De, hogy mind a Zsi-dóknak, mind a Keresztényeknek kedvezessen, mindenikének holmi részetskéit kivevé a Vallásá-ból, és a magáé közé toldá. És azt tanítá, hogy
három-

háromféle írott törvényt adott ki az Úr az embereknek — mindenikében lehet üdvözülni; mert mindenike azt hagyja, hogy hidjenek az egy Istenben, minden emberek Teremtőjében, és Bírájában. Az első törvény Mózes által adatott ki, le minthogy igen nehéz volt, azért igen kevesen s vihették azt jól végbe. A második törvény a Krisztusé, amelyly noha tellyes légyen is kegyelemmel, de ennek sokkal nehezebb a megtartása, mivel igen ellenkezik a megromlott természettel. Azért mondá: „Az Ur tellyes lévén irgalmasfággal én általam küld nektek egy olyan törvényt, amelyly könnyű, és a te gyengeségetekhez való — úgy, hogy azt követvén egészíszén mindnyájan boldogok lehettek mind ezen, mind a más világon.„ — Ez igen nagy ígért.

Az *Álkorán* könyve olyan könyv, amelyben a jók között sok gyermekség, és haszontalanság vagyon. De ez a könyv akár mifodás legyen, mindazonáltal magában foglalja mind a Papi, mind a Városi törvényt, és elejekbe adja a Törököknek mind azt, amit hinni, és követni kell. Ők azt meg nem mernék nyitani, hanem először a fejökre teszik, amelyly nálok a tiszteletnek leg nagyobb jele. Azt nagy szorgalmatossággal olvassák a parantsolat fzerént, amelyly azt hagyja: *Foglaltok gondjaitok gyakorta annak a könyvnek olvasásában, amelyly néktek küldetett, és könyörögjeteik szüntelen; mert az imádság eltérít a vétéktől.* Azt tartják, hogy aki azt elolvassa annyiszor, amennyiszor —

D d. 5

már

már annak bizonyos száma vagyon — hogy a megnyeri a paradicsomot. Ők azt Fő könyvnek nevezik.

A Török Vallás három ágra szakad. A Szeretfenek tartása leg babonásabb — ezek Babekerszerént tartják a Vallást. A Persáké, amely tisztább, ezek *Halit* követik. A Törökök pedig *Omer*rel tartanak — ezek a többi eretnekeknek tartják, és kárhoztatják. Én pedig nem kárhoztatom azt, aki hosszabb levelet nem akar írni: sőt még azt mondom emberséges ember érette,

CLXXXI.

Rodoszto 16. Sept. 1750.

Melly szép dolog ilyen mezei városban lakni, mint a miénk — akkor megyen a mezőre az ember, mikor akarja. A nagy kerített városok, mint a tömlötzők, olyanok. Most a kertekben enni gyönyörűség. Ott a fok gyümölcs, noha nem fokféle; mert a kertészek rosszak, oltani nem tudnak. Körtvély, alma, szilva nintsen, hanem a fok őszi baratzk — a fok két, háromféle dinnye, kivált most az őszi dinnye, amely Decemberben is tart. Ollyan őszi dinnye pedig, mint itt vagyon, nem adatik sehol. Az igen hasonlít az ugorkához, aminthogy, amelyik nem jó, egész ugorka. De ennél a dinnyénél nem lehet kedvesebb gyümölcsöt enni. Kívül a szemnek nem tetszik, ha megmetszik, még annál inkább; mert

mert a belső része tiszta zöld: De ha megkóstolják, gyönyörűséggel esznek belőle, mert olvald a leányok szájában, és olyan édes, mintha nádmézbe főzték volna meg. Menjünk már az Aszfszony dolgára.

A Törököknek egy hit ágazatja vagyon, tudniillik: „Hogy csak egy Isten vagyon, és hogy Mahumetet az Isten küldötte,„ Ami pedig a törvénybéli parantsolatot illeti, a Törökök öt részre osztják. I. Hogy napjában ötször imádkozzanak. II. Hogy a Ramazánt megbetsüljék. III. Hogy alamisnát adjanak, és az irgalmafságnak tfelekedit kövessék, IV. Hogy, ha lehet bútsúra elmenjenek Mekkába. V. Hogy femmi tisztátalanságot el ne szenvedjenek a testjeken.

Ezekhez még más négy parantsolatot adnak, de ezek nem szükségessék tellyefséggel az üdvösségre. I. Hogy Pénteket megüljék. II. Hogy környülmetéltessék magokat. III. Hogy bort ne igyanak. IV. Hogy disznó húst ne egyenek, se olyan állatot, akinek először a vérit ki nem bortsátották.

A Törökök tisztelik Pénteket, és tartoznak azon a napon templomba menni délben. Az aszfszonyoknak megengedik, hogy oda ne menjenek, azért, hogy a férfiak figyelmetesbben imádkozhassanak. A Török kereskedő délig ki nem nyitja a boltját azon a napon, de sőt még egy ájtatos Török a Keresztény házába se menne — amint e velem megtörtént.

A kö.

A közönséges jó vivé a Törvénytlinalót arra, hogy a Tanítványinak megtiltsa a bor italt. „*Objátok magatokat, mondá, a borsól, a kotzka, 's más játékoktól. Ezeket azért találta fel az ördög, hogy gyűlölséget, és veszekedést szerezzén az emberek között, hogy őket eltávoztassa az imádságtól, és meggátolja őket, hogy az Isten nevét segítségül bijják.* Minket pedig meg nem gátol, hogy ne adjunk hálákat az Urnak, hogy a pestisnek hírét se hallottuk ebben az esztendőben — ne is halljuk.

CLXXXII.

Rodofto 14. Febr. 1751.

Kedves Néném annak igen örülök, hogy a kedtettséfe szerént írtam még eddig a Török szokásról, és vallásról. Kivánom, hogy ezután is úgy legyen. De azt szükséges megírnom, hogy itt igen zür zavar idők járnak, de a' nekünk hasznunkra vagyon; mert most fársángban tsak hozzák nekünk a fok tűzokat halva, és elevenen, akiket az ónos esőkben fogták. A Török nem kap rajta: mi pedig már meg is úntuk. A tűzok rettentő fejes, makats állott — jobban szereti éhel megölni magát, mint enni, hanem a fiatait fel lehet nevelni. Ideje az Aszfszony dolgára menni.

A Muftit úgy tekéntik a Törökök, mint a vallásoknak, törvényöknek Fejét, és *Oraculumját*. Ennek választása tellyefséggel a Tsászáron áll, aki erre a hivatalra okos, értelmes, és igaz embert vá-

választ. Ámbár az ő *Decretum*it, és végzéfit a Bírák törvénynek tartásák is, de a Tsászárt semmi-re nem kötelezhetik. Mindazonáltal olyan nagy az ő hatalma, hogy semmiben néki ellent nem mond; se ellent nem tart végezélinek. Amellyek csak egynehány szóból állanak, és utóljára mindenkor hozzá téski: „Az Isten tudja, melyik jobb.” Mindazonáltal amidőn a Tsászár tanátsot kér a Muftitól az országos dolgokban, vagy valamilyen Basának haláláról, vagy a békeségről, halakozásról, és ha úgy talál lenni, hogy ez a Fő Pap másként gondolkodik, mint a Tsászár mind-ezekről; minden halogatás nélkül leteszik, és olyan Fő Papot tesznek, akinek olyan gondolati egyenek, mint a Tsászárnak.

A Tsászár, mikor a Muftinak ír, ilyen titumst ad neki: „Ésádnak, aki minden Böltséknél leg-böltsőbb, minden tudományokban leg fellyebb, haladó mindazoknál, akik fenn haladnak. Te, aki minden nem szabados dologtól megtartóztatod magadat. Eredete a jó erköltsnek, és a valóságos tudománynak. A Próféták, és az Apostoli tudományok örököse, aki megfejted a Hitnek ágazatját, és kinyilatkoztatod annak valóságos értelmét. Te vagy az igazság kintsének a kultsa. Te világosítod meg a homályos magyarázatot. Meg vagy erősítve a Felső Igazgató-nak, és az emberi nemzet Törvénytsínálójának kegyelmével. A nagy Isten adja, hogy szüntelen megmaradj a jó erköltsben.”

A

A Muftit mihent választják, a Tsászfár egy nyusztos mentét küld néki, és ezer tallért aranyul egy kefszenőben. Azután 2000 pénzt rendel néki napjára — egy poltura három pénz — e' mintegy 16 tallerra, és 30-polturára mégyen. Vannak olyan tsászfári templomok, akiknek jószágiból felvehet ötven ezer tallért.

A Mufti után vannak a két *Kadileskerek*: egyik Europai; amáfiik Afiai. Ezek elejébe mindenféle törvény elmehet, és mindenféle törvényt megítélhetnek. Ebből a tisztségből a Muftiságra mennek.

A Cadileskerség után való a *Molla*. Ezeknek 500 pénzök jár napjára. Ennek az egész tartományban való Cadiakra, vagy Birákra, hatalma vagyon. A Mollákból lehet Mufti. A Mollákat, és a Cadiakat egyházi embereknek tartják; mert a Törökök között a vallásbéli törvényt a városi törvénytől meg nem választják.

Az *Imánok*, vagy Papok, olyanok, mint a *Parochusok*. Ezeknek megfedhetetleneknek kell lenni, de szükséges, hogy jól tudják olvasni az Alkoránt, és hogy elsőben abban a hivatalban szolgáltak legyen, mint azok, akik a toronyból a népet az imádságra szokták híni. De még az is szükséges, hogy a nép a Fő Vezérnek szolljon mellette: másképpen abba a hivatalba nem állhatna a Vezér parantfolatja nélkül. A'hoz nem kívántatik más Papi bélyeg, se a Mufti nekik semmit

nit nem parantfol. Kiki szabad a maga Parochiában, hanem a városi Bírák alatt vannak.

Az *Emireket* az Egyháziak közé számlálhatuk; mivel ezek a Mahumet familiajából valók. Így pedig a többtől magokat megkülönböztettség, öld tfalmát viselnek a Mahumet színét. Ezeknek ok szabadságok vagyon. A Törököknek meg vagyon tiltva, hogy gyalázatosan ne bánjanak velök. De ha haragudznak rájuk, és részegen látják, a tfalmájokat leveszik, és jól elverik minden isztelest nélkül.

Az Emireknek egy Fejük vagyon, akit *Nákib* *Effrefnek* nevezik. Ennek olly nagy hatalma vagyon rajtuk, hogy megöletheti, és megkegyelmeztet nékik. De, hogy a botránkoztatást elkerüljék, büntetés mindenkor titkon megyen végbe. A Töröknek egy Vicéje vagyon, akit *Alemárnak* híják. Ő hordozza a Mahumet zászlóját. Az Emirek mindenféle nagy tisztségekre felmehernek: én pedig tovább nem megyek, hanem jó egészséget kívánok Nénémnek.

CLXXXIII.

Rodosto 15. Aug. 1751.

Kedves Néném azt igen jól tfelekeszed, hogy bátorításra valót írsz a leveledben, irván, hogy kedvesen olvasod a Törökökről való leveleimet; mert a' bizonyos, hogy régen félbe hagytam volna, ha tudnám, hogy unadalmazok.

Azt

Azt jó megtudni, hogy a Törökök szívesen a szép, és tiszta templomokat építik, és igen bőkezűek a templomoknak fundatiójokat tenni, és jövedelmet a szegények számokra, akik minden nap imádkozzanak a Jótévedők lelkiért.

A Tsászári templomoknak nagyon leg több jövedelmök. Ezekre pedig a *Kesár Aga*, aki az aszfonyira vigyáz, visel gondot, és parantfol a templomokhoz való tisztségekből. Az imperiumban sok templomok vannak, főképpen olyan helyeken, ahol a Tsászárok szoktak lakni: ugymint *Eruszában*, *Drinápolyban*, *Konstantinápolyban*, ahol sok Tsászároktól építetett drága templomok vannak. Tsászárnék is építettek.

Ezek között leg főbb a szent Sophia temploma. Ezt Justinianus Tsászár építette volt; a Törökök megtartották, és valamint annak előtte az Isten szolgálatjára rendelték. De a jövedelmét megnagyobbították, amelly esztendőre száz ezer aranyra megyen. Ezt pedig a városban szedik fel. A Tsászár tartozik maga is ezer, és egy pénzt fizetni a földért, amellyen a kastélya nagyon építve; mert a keresztény Tsászárok idejében az a föld a templomhoz tartozandó kert volt.

A Török Tsászárok pedig a templom körül egynehány kápolnát építettek, ahová temetik őket. Azokban szüntelen való égő lámpások vannak, bizonyos jövedelem pedig azoknak számokra, kik az ő lelkekért imádkoznak azokban a kápolnában. Ezenkívül minden nap bizonyos órákban
sok

ők számú koldúfoknak alamisnát adnak. Melly boldogok volnának, ha a Krístusért adnák.

Sok templomok vannak, ahol iskolák lévén a törvényt tanítják. Vannak ispotályok, szállások az utazók, és az idegenek számára. Vannak konyhák, ahol a szegényeknek ételt készítenek. Mind ezeknek a jövedelmök bizonyos; mert faluk, földek, tartományok vannak arra rendeltetve. Szentfés falu az, amelly valami templomhoz tartozik; mert annak sok szabadsága vagyon. Ha valamely különös ember valamely templomnak funlátot akarna tenni, földet nem adhat, hanem kész pénzt ad, amellyet interesre kiadják. De ez csak templomért szabad; mert a törvény tiltja az interesre való adást. Az egészségre vigyázzunk Német.

CLXXXIV.

Rodoſto 20. Oſtob. 1751:

E' már rendkívül való dolog, hogy ma havazzon. Ezt még soha sem értük. Még pedig búzák szőlő, és pamut a mezőn. Talán jóvunkra lesz; mert három hónaptól fogva a pestis igen uralkodik. A' változást tehet az áerban. Hihető, hogy a pestisnek nintsen egészen való ereje; mivel búzáknak meggyógyúlnak belőle. A Törökök tanításuk szerént ezeknek nem lehet meghalni pestisben: akik pedig abban meg holtanak; lehetetlen volt azt megakadályozni. Meri az ő tanítások az Isten elő-

E e

re

re való rendeléséről mód nélkül szoros. Sőt még az Istennek tulajdonítják a vétet; mert azt nem lehetett nekik elkerülni. Azt tartják, hogy kinek-kinek a homlokára vagyon írva, hogy mit rendelték fölöle, és azt el nem kerülheti.

A Törökök a Perlákat eretnekeknek tartják; mert ezek Halyt követik: a Törökök pedig Mahumetet. És nagy gyűlölséggel vannak egymáshoz, úgy annyira, hogy a Tsászfár udvarába mindenféle nemzetből való rab gyermekeket bévefznek, de Persát nem; mert azt mondják, hogy lehetetlen egy Persának megtérni valóságosan. Egy szóval azt tartják, hogy egy Zsidó, egy keresztény reménylheti, hogy még idővel a hívek közé állhat, de Persa soha sem. A Törökök között a vallás iránt véghetetlen szakadások vannak, akik mindannyiféleképpen magyarázzák az Alkoránt. Vannak fokban olyanok, akik az Istenséget nem hiszik.

A Törökök között is vannak egy némelly féle Szerzetesek, akik megkülönböztetnek magok között a ruháikkal. Azok között leg nevezetesebbek, a *Dervisek*. Ezeknek *Ikonjamban* vagyoni a fő klastromok, amelly klastromban 400 vannak rendszerént. A Dervisek fogadást tesznek a szegénységről, tisztaságról, és engedelmeiségről. A Superiorjok előtt nagy alázatossággal vannak. Az ő ingök igen vastag vászon; azon felül vastag szürke darótból való hofzszú dolmány; a vállokra terítve egy fejer pokrótz; a lábok szára meztelen;

len; a melyök kinyitva; az övök vastag széles bőrből vagyon — elől kötik meg; a fűvegők teveször, és olyan, mint a tsákó fűveg tsákó nélkül. Ezek a bort titkon megiszszák, és akit megtsalhatnak, azt el nem mulatják. Ezeknek tsötörtökön nem szabad enni estig.

CLXXXV.

Rodofto 20. Maji 1752.

Kedves Néném öt esztendeje, hogy leveledet nem vettem. Igazán mondván öt hónapja — nem fok é a'? Az előtt gyakrabban irtunk egymásnak, mitől van a? talán attól, hogy vénülünk? de a' héjával bétöltöm a kéd akaratját, és a Törökök szokását végig leírom. Az utolsó levelemet a Derviseken hagytam el, és ismét rólok írok.

A Derviseknek leg fővebb külső foglalatosságok a', hogy tántzoljanak kedden, és pénteken. De amíg ehez a komédia ájtatofsághoz kezdjenek, a Superiorjuk prédikátziót tsínál. Azt tartják, hogy ezt a prédikátziót akármelly valláson lévő meghallgathatja. A Szerzetesek pedig kerekdeden ülnek a térdeken. A prédikátziónak vége lévén a kórusban az énekesek, és a flautások elkezdik az éneket, amelly fokáig tart. Amidőn bizonyos verset énekelnek, a Superior öfszseveri a kezeit, és erre a jelre a Szerzetesek felkelnek, a karokat kiterjesztik, és keréngeni kezdenek kerekben — azt pedig olly sebességgel, hogy aki nézi, a feje szédül-

ni kezd. Szoknya forma van rajtok vastag póztóból. És noha olly sebességgel forogjanak is, mint a szekérben a kerék: de egygyik a másikat meg nem éri. A Superiorjuk jelt adván egyszer mind elhagyják a tántzot, és kiki a maga helyére lekutzuroidik. Minthogy pedig ehez igen ifjúságokban szoktatják őket, azért leg kisebb fő szédülést nem éreznek. Ennekem pedig a fejem szédület, csak hogy néztem is őket. Négyyszer, vagy ötször kezdik így el a keringést. Ezek meghásfodhatnak, hanem el kell hagyni a Derviséget.

A Török vallást jobban nem lehet el végeznem, mint azon, hogy mitfoda tisztelettel vannak a Krístushoz. A' nem igaz, hogy káromlással volnának hozzája, mint sokan azt tartják; mert itt nem közönséges népet kell érteni, hanem az Isttudókat. Ha pedig olly boldogtalanok, hogy nem hiszik a Krístus Istenségét, leg alább úgy tisztelik, mint az Isten fuvallását, mint az Ur mellett lévő nagy szószóllót. Azon megegygyeznek, hogy az Isten küldötte el, hogy ollyan törvényt hozzon, amelly tellyes kegyelemmel. Ha pedig hitetleneknek hínak minket, nem azért, hogy a Krístusban hiszünk: hanem azért, hogy nem hiszszük, hogy Mahumetet az Isten küldötte volna — jól tselekeszszük.

CLXXXVI.

Ródosto 2. Aug, 1752.

Ki ne irna kedves Néném örömeft, mikor annyi fok jó dinnyét eszünk; mert itt most a dinnye szüret. Azt tudom, hogy nem jó ízűen eszi a dinnyét a Vezér, akit az elmúlt hónapban letévének — vagyon is oka. Helyébe pedig *Imrebar Mustafát* tették. E' fő Lovászmester volt. Már most az a birodalomnak Fejedelme. Emberséges ember. Hozzánk már is mutatta jó akaratját.

Az elmúlt hónapnak a végén estveféle jól megijesztettek volt bennünket; mert olyan nagy földindulás volt, hogy annál nagyobbat soha sem értem. A házak, a falak úgy hajladoztak, mint mikor a szél a fákat hajtogatja, de semmi szerentsétlenség nem történt.

Már most irjunk a Törökök házafságiról, akiknél a házafság szent, és tiszteletes dolog. A Papoknak ott nintsen semmi részük; mert a kötés a Bíró előtt megyen végbe. Amidőn pedig valaki törvény szerént akar megházafodni, a leány atyjával, és anyjával végez arról. A házafságról való levelet, vagy kötéft a Bíró, és két bizonyságok előtt tfinálják meg, amelly kötéft elronthatja a két rész. Egy afzszony kérheti az Urától való elváltást, ha tehetetlen, ha háromszor egymás után péntekre virradó éjszakán elmulatja az adót megfizetni, amelly éjszaka arra az adóra rendeltetett. Egy olyan férfiú, aki annyira valót nem ad a felesé-

E e 3

gének,

gének, hogy kétszer egy héten a feredőbe me-
hesse, tarthat az elválástól. A leányal pénzt nem
adnak, hanem a legénynek kell adni. A lakoda-
lomnak napján a menyasszonyt nagy pompával,
fippal, dobbal viszik a legény házához. A legény
a kapunál várja, és leveszi a szekérből, kezét ad-
nak egymásnak, de a leány ábrázolja bé nagyon
födözve úgy, hogy őtet nem láthatják, de ő lát-
hatja a legényt. A szekérből leszállván fogadást
tesznek egymásnak, azután a napot vendégségben
töltik a férfiak külön, az asszonyok is külön.
Annak idejében a menyasszonynak valamely asz-
szony atyjafia viszi a vőlegény házába, és csak
akkor látja meg, ha szép é, vagy rút. Nem ma-
gyar humorhoz való az ilyen házafság.

CLXXXVII.

Rodoszto 17. Nov. 1752.

Itt kedves Néném szép idők járnak, az ablakok
nyitva vannak. Lehet tehát most írni a Török
lakodalomról.

A Tsászároknál a házafság nem szokás. Hi-
hető, hogy ők abban az ország tsendességre vi-
gyáznak, de az is hihető, hogy a lakodalmi irtóz-
tató költséget akarják elkerülni. A Tsászár annyi
rab leányt tarthat, amennyi néki tetszik. Akik fér-
fiú gyermeket hoznak e világra, azokat úgy te-
kértik, mint Tsászárnékat, és fajok Tsászárok le-
hetnek idővel.

A

A Törökök között kétféle házasság van: törvény szerént való házasság, és a bérben való házasság — a harmadik a rab leánnyal való ágyasság. A törvény szerént egy Török akármeddig gazdag legyen, de három, vagy négy valóságos feleségnél nem vehet többet. A bérben való házasság minden tzeremonia nélkül megyen véghez, hanem megalkusznak a leány apjával, és anyjával, akik bérben akarják adni leányokat, a Bíró előtt. Aki írásba teszi, hogy egy ilyen legény egy ilyen leányt magához akarja venni, hogy feleség helyett legyen — kötelezi magát arra, hogy étellel, ruházattal fogja tartani — úgy a tőle leendő gyermeket is — de olyan formában, hogy visszaküldheti az apja házához, amikor néki tetszik, megfizetvén a bért az alku szerént. Ami pedig a borszifzonyokat illeti, a törvény szerént a Törökök arra fordíthatják őket, amire szeretik. A Törököknél a gyermekek egyaránt osztoznak, akár a borszifzonytól való legyenek. Hanem az a hiümség van, hogy a rab borszifzony gyermeke: a rab lesz, valamint az anyja, hogyha az atyja nem szabadítja.

Amidőn a férfiú hal meg előbb, az borszifzony elveszi a néki kötött pénzt — ez a valóságos feleséget illeti; mivel a többivel nem gondolnak annyira. A Török a valóságos feleségét elveszi; aki fizet, bérben tartja; a rab borszifzonyt pénzen veszi.

Egy ember, aki el akar válni a feleségitől, tartozik néki megadni, amit néki kötött házasságkor. Az elválás a Bíró előtt megyen végbe, és azután mindenik rész szabad.

CLXXXVIII.

Rodoſto 22. Martii 1753.

Kedves Néném mitsoda régi lakosok vagyunk ebben a városban. Tegnap 33 esztendeje mult el itt való uralkodó bujdosófunknak. A' bizonyos, hogy mint a negyed része, annyi időt nem töltöttem Zágonban. Hát azt megírom é, hogy mennyi ideje, hogy onnét kiugrattam? a' nem ártalmas, még hasznos; mert meglátom, mitsoda haláladással tartozom Isten ő Felségéhez, aki olyan hosszúzas gondvifeléssel volt hozzám. Annak jól felszámolva 45 esztendeje vagyon. Áldassék Istennek szent neve. De térjünk az Aszfzony dolgára.

A Törökök, azaz az Irástúdók a környülmétélést nem tartják hit ágazatnak, fe az Alkorán parantsolatjának, és hogy a' nélkül is lehet a paraditsomba menni. A gyermeket hét esztendőskorában szokták környülmétélni. A környülmételésnek napján vendégséget készít a gyermek atyja házánál. A gyermeket pedig felöltöztetik, mentől rzifrábban lehet, azután lovon az utfiákon hordozák musika szóval. A gyermeknek keziben egy nyíl vagyon, amellynek vasát a szíve felé tartja meg akarván azzal mutatni, hogy kézszebb azzal in-

inkább a szívét által verni, mint sem a hitet megtagadni. A társai, jóakarói nagy örömmel kísérik őtet a templomba, ahol az Imán (a Pap) egy kis oktatás után a hitnek ágazatját mondatja el véle — azután a Borbély a kerevetre teszi a gyermeket, két szolga lepedőt tart előtte — a Borbély a teste végén való bőrt kihúzáván, és meg szorítván egy kis fogóval, a borotvával elvágja, és az elvágott bőrt megmutatja a jelenvalóknak mondván: „Az Isten nagy!”, Azonban pedig a gyermek sír, és kiált a fájdalomban, és a jelenvalók köszöntik őtet, hogy már ő is a Hivők közébe vetetett. Azután vízföszavíszik a gyermeket tzeremóniával az atyja házához, ahol harmad napig vagyon a vendégség. Azt jó megtudni, hogy a Pap nem ad nevet a gyermeknek, hanem az apja születése után a kezébe veszi, és felemelvén az Istennek ajánlja, egy kevés sót téfzen a szájába mondván: „Tetsék az Istennek fiam Ibrahim (vagy más nevet) hogy az ő szent neve néked mindenkor olly jó ízű legyen, mint ez a só, és meg ne engedje néked a földi dolgokat megkófolni.”

Minthogy a Törökök azt tartják, hogy ami a testet megmotskosítja, a lelket is meg szennyesíti, és hogy ami egygyikét megtisztítja, a másikat is megtisztítja; errevalónézve a mosódással készülnék az imádsághoz. *Istenes ember*, mondja az Alkorán, *amidőn az imádságba akarsz fogni, mosd meg az orzádat, kezeidet, karodat, és lábaidat. A házafok, kik egygyütt bálnak megfereadjenek. Hogy ba*

a betegek, és az útasok vizet nem találnak, tisztasággal súrolják meg országokat; mivel az Isten szereti a tisztaságot, azt is akarja, hogy az ő neki tett könyörgés tökéletes legyen, hogy bálákat adjanak neki kegyelmiért, és hogy segítségül hívják az ő szent nevét. E' mind szép, és jó egy részből, de más részből haszontalan való intés; mert szegény Mahomet nem kértél a Krisztus neviben — a' nélkül a kérés meg nem hallgattatik: Én pedig annak nevében kérem a Néném egészséget. E' most elég.

CLXXXIX.

Rodofto 11. Junii 1753.

Kedves Néném azt írod, hogy úgy tudod a Törökök szokását, vallását, mint a Mufti. Ugy tetszik, hogy nem kellene tsúfolódní. Még a Muftihoz tenni magát, akinek térdig érő szakálla van, és olyan tsalmája, mint egy méhkas. Meg ne bszonts; mert többet nem írok. Noha már félben nem hagyom, és azt mondom, hogy a Törökök a mosódásról való parantsolatot két mosódásban tartják: nagy, és kitűd mosódásban. Az első abban áll, hogy az egész testet megmosás — ezzel leg inkább a házasok tartoznak, és ahol feledők nintsenek, a férű a folyovizbe, vagy tengerbe háromszor lebukjék, akármelly hideg legyen. A kis mosdás pedig abból áll, hogy artzal Mekka felé forduljon, megmossa országját, orrát, kezeit, karját, lábait.

A

A mófítás után szemöket a földre vetik, és úgy vannak egy kevés ideig, hogy magokhoz térjenek, és az imádsághoz készüljenek, amelly ötför vagyon napjában. Az első hajnalban; a második délben; a harmadik dél, és napnyugot között mintegy négy óra felé; a negyedik napnyugotkor; az ötödik mintegy másfél orakor napnyugot után. Hogy pediglen minden megtudhassa az idejét ezeknek az imádságoknak, nem harang szóval adnak jelt; mert náluk harang nintsen, hanem arra rendeltetett emberek vannak, kik fel mennek a metsetbe, az újokkal bédugván fülöket egész teli torokkal éneklik ezeket a szókat: „Az Isten nagy, nintsen más Isten az Istenen kívül. Jöjjetek a könyörgésre, ihon világossan hirdetem néktek. „Ezek a bór harangok ezeket a szókat először délfelé éneklik, azután éjszak, napkelet, és napnyugotfelé.

Ezt mindenek meghallván megmofdanak, és a templomba mennek. Az ajtó előtt kiki leteszi a paputsát, vagy a kezében bévifzi. Nagy tisztelettel meghajtja magát, és közszönti a rejtekben lévő Alkoránt, amelly rejtek hely jelenti Mekkát. Azután kiki felemelvén szemeit a hüvelykét a füleibe teszi, minekelötte letérdepeljen. Azután a Pap felkél, és kinyitott kezeit a fejére teszi, a füleit a hüvelykével bédugja, és igen fel szóval, de halkal énekli: *Nagy Isten! ditsőség tenéked Ur., hogy a te nevéd áldásék, és ditsőltrefsék, hogy a te nagy voltod megismértesék; mert csak te vagy a nagy Isten.* A nép csak lassan mondja utánna.

Rend-

Rendszerént pedig ezt az imádságot mondják, a fzemeket a földre függesztik. E' nálok olyan imádság, mint nálunk a Miatyánk. *Az Istennek nevében, aki tellyes jósággal, és irgalmasfággal. Ditsértessék a világ Ura, aki tellyes jóságú, és irgalmasfággú. Isten! minden embereknek ítélő Ura, mi tégedet imádkunk, mi te benned vetjük minden bizodalunkat. Tarts meg minket; mivel igazán való úton btyunk seggisségül. Ez az út az, amellyet te választottad, és amellynek kedvezel kegyelmeddel. E' nem a hitetlenek útja, je nem azoké, akikre méltán baragszol.* Ennek az imádságnak a kezdete jó, de a vége Fariseusfág,

A Törökök az imádságot mindenkor azon végeznek el, hogy köszöntik a két Angyalokat, akik tartások sizerént kétfelől állanak. Ezt pedig így vizfik véghez: A szakállokat kezekbe veszik, jobbra és balra fordulnak. A Törökök pénteken olyan szándékkal imádkoznak, hogy az Isten kegyelmét nyerjék az egész Törökökre — Szombaton, hogy a Zsidók megtérjenek — Vasárnap a Keresztények megtérésekért — Hetfőn a Prófétákért — Kedden a Papokért — Szerdán a holtakért, betegekért, a rabokért, kik a hitetlenek között vannak — Tsörtörtökön az egész világ megtérésiért.

Kedves Néném alkalmasint tudja már kéd a Török Vallást. De nem tartok semmitől is; mert még soha egy keresztyény aszfszonyt sem hallottam, hogy Törökké lett volna a rabokon kívül. Ők azt tudják, hogy a Frantzia azt mondja, hogy Török Ország a lovak paraditsoma, és az aszfszonyok purgatoriuma.

CXC.

CXC.

Rodosto 15. Oktob. 1753.

Kedves Néném, ha mind így leszén, most minden órán vége leszfz az én levél írásimnak; mert ennekelötte egynehány hónappal magam tsudálni kezdettem, hogy nem kezdek jól olvasni, mintha a szememre valamelly vékony hartyikát tettek volna. A könyvet olvashatom, de nehezen — az írást könnyebben olvashatom. Azoltától fogvást a szemeim mind homályosabbban látnak — áldafsék Istennek szent neve érlette, De az Aszszony dolgát még véghez vihetem.

A Törökök böjtje a hónapról neveztetik, amellyben esik, amelly *Ramazán* hónap. Az ő esztendejük 354 napból áll. Azt 12 hóldra osztják. Az ő hónapjok az ujjsággal kezdődik.

Az ő böjtök Ramazán hónapban rendeltetett; mert Mahumet azt hirdeté, hogy az Alkorán abban a hónapban küldetett menyből. Abban az egész hónapban reggeltől fogvást nap lementéig nem szabad se enni, se innia tsak egy tsép vizet is. Ami pedig nekik leg nehezebb, még dohánnyozni sem szabad. De mihent a nap le megyen, a böjtnek vége vagyon, és mindnyájon a dohánnyon kezdik a vendégséget; mert akármelly szegény Török is, jól vendégli magát, tselédit. Sok egy hónap alatt elkölti, amit esztendeig keresett. A vendégség pedig estvétől jó hajnalig tart. Napal alulznak, főképpen akinek nem szükséges dolgozni.

A

A Persák mitfoda nevetségre való dolgot tartanak ezen böjt iránt. Azt tartják, hogy Mahumet az Istennek akarván tetszeni, és, hogy az övéit gondviselelé alá vegye, az Istenhez felment, és azt ígérte, hogy az ő vallásán lévők ötven napig fognak böjtolni: Isten ő szent Felsége elfogadta az ígéretet. Mikor pedig Mahumet le szállott volna, a harmadik égben találta a Krístust, aki is kérdezte tőle, hogy honnét jönne? Mahumet felelé, hogy az Istentől jönne, és hogy azt ígérte az Istennek, hogy az övéi ötven napot fognak böjtolni. A Krístus mondá néki, hogy fokát ígért volna ötven napot. Mahumet arra felmene az Istenhez, és megjelenté, hogy fokát ígért volna, hanem hadd lenne negyven napig. Isten ő Felsége arra is reá álla. Mahumet leszállván a Krístus kérdé ismét tőle, hogy mit végezett volna? felelé, hogy negyven napot ígért volna. A Krístus mondá néki: Látod é, hogy én az enyémekek negyven napot rendeltem, és hogy mitfoda roszszúl vizik végbe? Mahumet ismét felmene a harmadik alkura, és kéré az Istent, hogy a böjt hadd lenne csak harmincz napig. Az Isten azt is jóvá hagyá. A Krístus pedig azért nem mehele felljebb a harmadik égnél; mert a köntöfinek az ujjában egy gombostő találkozik: a mennyekben pedig semmi földi dolog nem mehet. Én is elvégezem levelemet ezen a nem okos tartáson.

CXCI.

Rodoſto 8. Dec. 1753.

Kedves Néném tfaknem egészen megvakultam. Három lépésnyire máſt meg nem iſmérhetek. A nyomtatáſt éppen nem olvashatom, az íráſt mégis inkább. Magam pedig írok; mert tudok írni. De nem tudom, mit írok. — Az okulárék ſemmit nem haſználnak. Ezt már elvégezem, de a más eſztendőkben a levelek ritkák lesznek.

A Ramazán eltelvén a nagy *Bairam* következik. Ez olyan, mint nálunk a húſvét. A Bairamat az ujjságon kezdik el. Azt pedig a fok ágyú lövéſekkel hirdetik ki, dobokkal, sípokkal, és kiki azon igyekezik, hogy mentül kedveſſebben töltſe a három napokat.

Ezt az innepet nagy tzeremoniával ülik a Tsáfſzár kaſtélyában. A Tsáfſzár hajnalban megyen paripán a ſzent Sophia templomába. Amidőn viſzfſzatér, a Vezér, a Baſák, a Muſti — egyſzóval minden nagy tiſztek köſzöntik. Legutoljára a Jantsár Ága köſzönti. A Tsáfſzárnek, akik eſztendő által zárva vannak, azon a napon elmehetnek a Tsáfſzár látogatására. A Dívánban a Tsáfſzár nagy ebédet ad ma a Fő Miniſterinek.

A jó Törökök megbékélnek azon a napon azokkal, akikkel nem jól voltak, és az útfzákon egymásnak kezet nyujtanak. A Prédikátorok pedig, minekutánna holmi részét megmagyarázták volna az Alkoránból, a templomban ezeket az éne-

énekeket éneklik: „Köszöntés, és áldás légyen
 „rajtad Mahumet Istennek barátja. Köszöntés, és
 „áldás légyen te rajtad Jésus Krisztus Istennek fu-
 „vallása. Köszöntés, és áldás légyen te rajtad
 „Mojstes, ki kedves voltál az Istennél. Köszön-
 „tés, és áldás légyen te rajtad Dávid az Istentől
 „rendeltetett Monárka. Köszöntés, és áldás lé-
 „gyen te rajtad Salamon, aki hű voltál az Urhoz.
 „Köszöntés, és áldás légyen te rajtad Nőé, akit
 „megtártott Isten kegyelmével. Köszöntés, és ál-
 „dás légyen te rajtad Ádám Istennek tisztasága.

A Törökök szeretete elterjed az állatokra, a
 fákra, és a halottakra. Azt tartják, hogy a' ked-
 ves Isten előtt. Vannak olyan testamentumban
 hagyott fundatiók, ahol bizonyos számú kutya-
 matskákat tartanak eledellel.

CXCII.

Rodoszto 16. Aug. 1754.

Kedves Néném igen nevető állapotban nem va-
 gyok; mert aki igen roszszül lát nem igen
 nevethet. Mindazonáltal mindent jó szível kell
 venni az Istentől. Már tizenöt hónapja, hogy
 nem olvashatok. Mással kell íratnom; mert a mo-
 stani írásomat még magam is nehezen olvashatom.
 De az Afzszony dolgát el nem kell mulatnom.

A Törökök nagy szorgalmatossággal mofsák
 meg a holt testeket. A test mellett temjént éget-
 nek, hogy a gonosz lélek eltávozzék. Azután el-

teme-

remetik olyan lepedőben; amellyet bé nem várják fe fent, fe alatt. Nékik arra okok vagyon; mert azt tartják; hogy amidőn a test a sírban vagyon, két angyal megyen hozzája, akik térdre állítják, és Izámot kérnek tőle minden tselekedeteiről. Ugyan azért is viselnek a fejöc tetején egy kis üstökötskét fokban a Törökök, hogy az angyal megfoghassa. A Törökök sírja olyan; mint egy kis pintze — a tetejét deszkával befödik, és arra földet.

Hogyha a halott istenes ember volt; a két angyal után, akik számot kértenek; más két angyal megyen hozzája, kik olyan fejérek, mint a hó. Ezek csak arról a gyönyörűségről fognak néki beszélni; amellyben leszen a más világon. De ha igen vétkec találna lenni; két olyan fekete angyalok mennek hozzája, mint a holló, akik kínozni fogják. Az egygyik mélyen a földbe leve-ri; a másika egy vas horoggal onnan kivonja, és akik így fogják magokat véle mulatni mind a nagy ítélet napig.

Mahumet kedvezni akarván a Szeretseneknek bé is tölté kedvöket; mert minthogy az ő foldjök pusztá, száraz, és terméketlen. Hogy pediglen öket megvigasztalja, olyan paraditsomot ígére né-lik, amelly tele volna forrással, és kerteket ollyanokat, amellyekben ollyan fák vannak; hogy a verőfény meg nem hathatja. Mindenkor tele virágokkal, és a fák rakva mindenféle szép gyümölcsökkel. Ebben a kedves helyben foly bőségesen

F f

a téj,

a tej, a méz, és a bor, de az a bor nem részegítő, se az okofságot meg nem háborítja. Ott is fétálnak azok a tökéletes szépségek, akik se nem kegyetlenek, se nem könnyek. Akik is olyan édesflek, hogy, ha valamellyike közülök a tengerbe találna pökni, mindjárt elvesztené keferűségét. Azoknak a szemők olyan nagy, mint egy tojás — mindenkor a férjökre néznek, akiket úgy szeretik, hogy csak meg nem bolondúlnak érettök; mert azt vehetik el, amellyik nekik tetszik. Ott a leányok Mahumet szerént mind tiszták, mert ott femmiféle nyavalya nintsen. Mahumet nem mondott semmit is jobbat a más világról, mint mikor azt mondotta, hogy nem kell a holtak közé számlálni azokat, kik az Isten útjában halnak meg; mert azok az Istenben élnek az ő jovaival, és szeretetivel: de ellenben a kárhozottak nagy égő tűzbe vettetnek, ahol az ő bőrök mindenkor megújúl, hogy a kín is nagyobbodjék — szomjúságot irtóztatót fzenvednek — más italt nem isznak, hanem mérges italt, amelly megfojtja őket: de meg nem öli. De ami még leg nagyobb, a', hogy ott aszszonyokat nem találnak. Mitfóda rettentő nagy kín a', hogy ott aszszonyok nem lesznek! Ezen a világon arról gondolkodni szükséges, de a másikán gorombaság. Én nem tudok már mit írni többet a Török vallásról — úgy tetszik, hogy elég.

CXCI.

Rodoſto 23. Nov. 1754.

Minden bizonyal tudom, hogy örülni fogsz azon, hogy Iſten kegyelméből a ſzomorú ſetétség elhagyta a ſzemeimet. Soha ſem ſzabad ſenki- nek is, még az ellenségünknek is roszſzat kívánni. De a' bizonyos, hogy másnak vakságot kívánni nagyobb, mint ſem halált. A ſzemem világa minden orvoſság nélkül tſak az Iſten kegyelmével tért viſzfſza. Ennek a hónapnak a kezdetén valamivel jobban kezdék látni. Ennek előtte pedig egyne- hány nappal a ſzemeimben kezdém érzeni, mintha valami gaz eſett volna mind a kettőbe — valami ſzúrta őket két, vagy három nap, tudom pedig, hogy ſemmi nem eſett a ſzemeimbe: másokkal is nézettem, ſemmit nem láttak. A' jutott eſzembe, hogy talán a hárttyikák, amellyek a ſzemeim előtt voltak, talán azok akarnak leeſni. Úgy is lett; mert harmad nap múlván nem érzettem azt a ne- héz ſzúrást a ſzemeimben, és ſokkal világosſabban láttam. Egyſzóval az Iſten kegyelméből ma az innepem napján az imádságos könyvnek haſznát vehettem, amelly nem lehetett máſfél eſztendőtől fogva. Én is immár jobban ſzánom a vakokat. De ha a teſti vakság nagy dolog: a lelki ſzáz- ſzorta nagyobb. Kedves Néném oltalmazzon meg az Iſten mindenikétől.

CXCIV.

Rodoſto 14. Dec. 1754.

Kedves Néném lehet é nagyobb hírt írni, miſt egy hatalmas Tsáſzárnak halálát. Ma hallottuk meg, hogy tegnap Mahmut Tsáſzár elhagyá a világot. Egynehány napig betegeskedvén a nép igen kívánta volna látni — olyan helyre viteté magát, ahol megláthatá. Tegnap, hogy a népnek kedvét találja, nagy erőt vévén magán lóra űlt, és a ſzent Sophia templomába ment. Mikor viſzfzátért volna, ha meg nem kapták volna, leesett volna a lóról; és amidőn a házához érkezék tfak hamar meghala. Elmondhatni, hogy nagy Tsáſzár volt; a hadakozásban ſzerentsés volt, azt elmondhatni; azt is elmondhatni, hogy nem kívánta a hadakozást elkezdni, és békeségben akart uralkodni. Egynehányſzor akartak zenebonát indítani ellene, de ő annak elejét vette, letſendesítette, és az indítóktól a fejöket elvétette, hogy többé azt ne tſelekedjék. A nép igen ſzerette mind Kereſztény, mind Török — maga is a Kereſztényekhez jó akarattal volt. A birodalmat tſendeffen igazgatta — kegyetlen nem volt — a Vezérit fokſzor megváltoztatta, de egygyet ſem öletett meg. Elmondhatni felőle, hogy nagy Tsáſzár volt; noba kis termetű. Helyébe *Ozmánt* tették, az atyjáról való teſtvér ötsét — a pedig leg kiſlebb ellenmondás nélkül mene végbe. Ozmannak az anyja még él — az is megmenekedék a rabságtól. Mind Mahmut,

mut, mind Ozmán a Mustafa Tsászfár fiai. Immár harmadik Tsászfár vendégi vagyunk. Az Isten ő szent Felsége az ő kezekből táplál minket, bőséggel. Kedves Néném *Kalinitza*.

CXCV.

Rodoszto 6. Apr. 1755.

Az ujj Tsászfár változtatja igen hamar a Vezérit. Februariusban letevé a Vezért, és a Jantsár Agát tette Kaimakánnak addig, amíg az ujj Vezér elérkezik — a Kaimakánság pedig Vice Vezérség. Az ujj, vagy is az ő Vezér *Ali Basa* az elmúlt hónapnak a végén érkezék Konstantinápolyba. Azt mondtam, hogy az ő Vezér; mert e' harminadikszor Vezér, és köszönje a Tsászfár anyjának, aki is a Vezér apjának rab leánya volt, és az apja adta volt a mostani Tsászfár atyjának, és a Tsászfárné most hetven esztendő.

CXCVI.

Rodoszto 26. Aug. 1755.

A Tsászfár változó tántzot jártat a Vezérekkel. A' bizonyos, hogy elmondhatják, hogy nintsen maradandó városunk. *Ali Basa*t martiusban tevé Vezérnek, majusban azt kiiktatá, és majusban *Abdulát* tevé helyébe. Ez az ország Kintstartója volt. Ma hozák híret, hogy ezt is letették, és *Silikár Ali Basa*t tették helyébe. E Fegyverhordozó volt, és igen kedves embere a Tsászfár-

F f 3

nak,

nak, tehát sokáig kell maradni a pótzon, vagy a keréken. Ennél többet most nem tudok mit írni — ha nem sok is, de nagy emberekről való hírek. Ebben a hónapban kezdé a Prussiai király a hadakozást a Királyné ellen.

CXCVII.

Rodofto 25. Oktob. 1755.

Ki gondolta volna kedves Néném, hogy az a kedves Siliktár Ali Basa olly hamar leefsék? de még nem úgy, mint a többi; mert a többi a földre estenek, de ez a föld alá esett. Elég a, hogy erre haragudtt a Tsászfár anyja; mert e' mesterkedett azon, hogy azt az Ali Basát letegyék, akinek a Tsászfárné pártfogója volt. A Tsászfárné is boszút állott, és addig beszélt ellene a fijának, és mások által is tudtára adatta a Tsászfárnak, hogy mitfoda húzással vonással akar kintset gyűjteni magának. A Tsászfár a vádolást igaznak találván a Vezért megfogatta, és parantsolta, hogy fejét vegyék. De a Tsászfárnak tudtára adták, hogy nem szokás a Vezéreknek fejöket venni, hanem megfojtani, a Tsászfár azt felelte reá, no! hát fojtsák meg először, és azután fejét vegyék. Úgy is lett, és a fejét kitették mindenek láttára. Amikor ebben az országban vagyok nem tudok egyebet is mást, akit a Tsászfár megöletett volna. E' helyibe következék *Zaid Effendi*. E' Frantziául tud; mert Frantziában kétszer is volt, Követ is volt.

CXCVIII.

CXC VIII.

Rodoszto 15. Januar. 1756.

Kedves Néném, mitfoda irtóztató hírt hallánk? hogy első novemberben Lisbona városa a rettentő földindulásban elsüllyedett, és elromlott volna. Egy nagy darab részét a földi tűz megemésztette. A templomok tele voltak néppel; mivel innep volt — a templomok reájok estek. Az egész város tzinteremmé változott egy órában, és eltemette lakosait. Az útszákön hintók emberekkel lovakkal elsüllyedtek. Az Istennek mitfoda rettentő ostroma volt azon a városon? mivel nem csak a földindulás, hanem még a föld alatt való tűz is kiütötte magát az útszákön. Hát még a rettentő kintse annak a gazdag városnak örökké oda leszsz. Ami földből való, annak földé kell lenni.

CXC IX.

Rodoszto 30. Apr. 1756.

Ennnek a hónapnak a kezdetén a Tsászfár aprilist jártata Zaid Effendivel; mert letevé a Vezérségből. Az ujj Vezér *Imrebor Mustafa* Móriában lévén ma ide érkezék — Konstantinápolyba megyen. E' már másodszor Vezér.

A Frantzia, és az Anglus hadakozást hirdének egymásnak. Az Anglusok igen kegyetlen kemény szívűek, és háláadatlanok. Aminap olvastam egy Anglusról, aki ugyan értzhertzegje volt a háláadatlanoknak. Lehetetlen kedves Néném,

F f 4

hogy

hogy le ne irjam. Tudom, hogy azt mondog
 utánna, hogy szamar volt. Elég a', hogy egy
 rendes ifjú Anglus — az atyja kereskedő volt, és
 gazdag, de ő igen fősvény lévén még többet aká-
 ra szerezni, azért más több kereskedőkkel Ameri-
 kába indula. Mikor Amerika szélyén volnának, a
 hajós Kapitány egy sziget mellett megállapodék,
 hogy innia való vizet hordasson a hajójába. Amíg
 a vizet hordották, az Anglus kereskedők kimentek
 a hajóból, hogy vadászfizanak. Az ifjú Anglus is
 kiment velök. De, mint nem okosak, igen eltá-
 vozának a partról. A vad emberek reájok rohaná-
 nak, és mind megölék a többit, csak éppen az ifjú
 Anglus szaladott el. A Kapitány észrevévén a
 dolgot csak hamar onnét megindula. Az ifjú ott
 marada, aki is rettentő keferűségben, és retteges-
 ben bujdosott imide amoda az erdőben, nem tud-
 ván hová lenni. Szüntelen tartott attól, hogy va-
 lamelley vad emberre ne találjon, aki mindjárt meg-
 öli. Az éhséget is már kezdette volt próbálni.
 Megszabadulásról semmi reménysége nem lehetett.
 Nem is mert a tenger partjához közelgetni, hogy
 valamelley hajót láthasson, akin megszabadúlha-
 sson. Se valami ételre valót keresni, hogy valakire ne
 találjon.

Elfáradván az erdőben egy kis dombotskára
 jutott. De mint elhűle azon, hogy hátra teké-
 vén egy leányt láta a bokor közül kijönni, aki
 hozzája mene, és mindenik álmélkodni kezdé egy-
 gyik a másikán, és mindenik kegyessen kezdé egy-
 gyik

gyik a másikat tekinteni. És ha az ifjú megked-
vellté a vad leánynak természetét, és személyét, aki
is meztelen volt: a leánynak is megtetszék az
ifjúnak termete, feje ábrázata, és annyira meg-
szeretné, hogy mindjárt azon kezdte gondolkodni,
hogy' tarthassa meg életét. És egy barlangba vi-
vé, és minekutánna szép gyümölcsökkel megven-
déglette volna, egy szép forráshoz vivé, hogy
innék. Hihető, hogy a leány előkelő renden va-
ló volt; mivel minden nap felékesíté vala magát
igen szép tífia nyakravalókkal. Azután a leány
vad állatok bőreit vivé a barlangba, hogy a le-
gény reájok feküdjék, és fokféle színű tollakkal
felékesíté barlangját. Hogy pediglen mulatságot
szerezhesen néki, kiviszi vala őtet estve, vagy a
hold világon valamelly szép kies helyre valamelly
forrás, vagy patak mellé, ahol a legény nyugod-
hatott: ő pedig addig vigyázott; vagy pedig az
ölében aludtatta, és felköltötte, mihent valamelly
zörgést hallott. És szerént tölték vala idejüket,
amíg magoknak új nyelvet nem tfinálának. Akkor
a legény megérteté véle, hogy szerentsésnek tar-
taná magát, ha őtet bírhatná a maga hazájában,
ahol néki szép köntösöket tfináltatna,

Egynehány hónapokat töltöttek vala el nagy
szerelemben, amidőn a leány a tengeren egy hajót
meglátván, és már tudván, mit kelletnék tfeleked-
ni, jeleket mutata, hogy a hajó a parthoz közeli-
tene. Estve mindketten a hajóba ülének. A hajó
Barbád szigetébe igyekezett — az ifjúnak is oda

kelletett volna menni. Nagy örömben valának, hogy megmenekedhetének a fok nyughatatlanságtól, és félelemtől. De a leány mitfoda víg szível hagyá el hazáját, és szülőit, hogy azzal tölthesse életét, akit úgy szeretne, és akinek élete veszedelmével tartotta meg életét. De mennél inkább közelgetnek vala ahoz a szigethez, a mi ifjúnk annál kedvetlenebb, és gondolkodóbb kezdde lenni megvizsgálván azt magában, hogy ő mennyi időt töltött el héjában, hogy azon idő alatt az ő pénze semmi interest néki nem hozott, az ő kereskedése azon idő alatt nem folyt. Hogy pedig vízfzafszerezhesse azon vesztéseket, és jó számot adhasson szüléinek az útjáról, elvégezé magában, hogy attól a tárfától, aki véle annyi jót tett, megváljék, mihent a szigethez érkezik. Ahol mihent a hajó oda érkezik, a tenger parton vásárt tartanak — ahol a rabokat eladják, mint nálunk a lovakat, és az ökröket adják el.

A szegény nyomorúlt vad leány firni, és reménykedni kezdé, de csak héjában. Azt is értésére adá, hogy terhes volna tőle, de az ifjúnak a szíve meg nem esék: hanem csak a maga hasznán. De sőt még, hogy megtudá, hogy terhes volna, még nagyobb árron adá el a kereskedőnek. Kedves Néném, mit mondasz erről a háláadatlanról? én csak azt mondom, hogy az Isten megfizette irtoztató háláadatatlanságát. Leg alább ne adta volna el, ha magának meg nem akarta tartani. Oh fösvényység mennyi lelket vesztetesz el!

A

A Prussus ebben a hónapban kezdé el a Királyné ellen ok nélkül a hadakozást, és foglalá el igazságtalanul Saxoniat.

CC.

Rodoſto 17. Januar. 1757.

Kedves Néném tudod é, hogy Imrehor Mustafát letették, és az *Alepi* Basát tették helyébe. E' Reiseffendi volt annak előtte, és, ami még rozszabb, keresztény volt; mert görög nemzet. Azt mondám, hogy ami még rozszabb; mert a' bizonyos, hogy a hittagadó Vezérek koránt sem voltak olyan jók a keresztényekhez, mint a valóságos született török Vezérek. Ez az ujj Vezér még Alepben vagyon, sok idő kell, amíg ide érkezik. Azt írod Néném, hogy a Török Tsászfár leányinak igen rozsfz az állapotjuk; mivel nem lakhatnak a férjökkel, és hogy többnyire öreg Basáknak adják őket. A' való, hogy a házasságot éppen nem kívánhatják; mivel akár öregnek, akár ifjúnak adják őket, de a férjökkel nem lakhatnak, és a lakadalom után Konstantinápolyból ki kell menni valamelly nagy Basaságra. Gondolom azért tselekszik, hogy valamelly zenebonát ne indítson, hogyha pedig férfiú gyermeke lenne, mihent születik, mindjárt meg kell halni. Noha tudok olyan Vezért, akinél a Tsászfár leánya volt. Itt ám olyan dolog nem történik, mint a nagy Károly Tsászfár leányával történt.

A

A Tsászfárnak volt egy *Eginhard* nevű Secretarius. Ez a maga hivatalját olly jól viszi vala végbe, hogy mindenek szerették. De a Tsászfárnak egygyik leánya még inkább szereté őtet: viszontag ő is nagy szeretettel volt *Immához*. Mint-hogy pedig ez a szeretet hovátovább nevedék, igen veszedelmes dologra, és próbára adá magát; mivel egy éjszaka az Imma ajtajára mene kopogatni, mintha a Tsászfár küldötte volna őtet. De mi-hent bébótsáták, Immának más dologról kezdé be-fzéllni, aki is örömmel hallgatá, és nagy kegyes szeretettel fogadá, és hajnalig egygyütt maradának. Hajnalban pedig Eginhárt viszsza akarván térni látá, hogy fok hó esett volna, amíg egymással mulatták volna magokat. Attol igen kezdé tartani, hogy a hóban a nyomáról meg ne ismérjék, és meg ne tudják, hogy honnét jött volna ki. A Tsászfár leányának megmondá, hogy mitől tartana, és mifoda nyughatatlanságban volna. Tanátsot tartanak egygyütt, hogy miképpen tfelekedjenek, hogy semmit észre ne vegyenek. Végtire a Fejedelem Afzszony találá módot abban. A' pedig a volt, hogy a szeretőjét a hátán ki vigye a hóból. A Tsászfár pedig az egész éjszakát álom nélkül töltötte volt, és igen jó reggel felkelvén az ablaknál volt, és látá leányát, hogy mifoda nehezen vitte a terhét, és azt letévén nagy fietséggel viszfzátére. A Tsászfár ezen mind tfudálozók, mind megkeferedék. Eginhard bizonyos lévén abban, hogy a tfelekedete nem maradna fokáig titokban,

meg

meg akára válni az Udvarból; és a Tsászfár lábaihoz borulván kére arra engedelmet mondván, hogy szolgálatjáért nem vett volna jutalmat: a Tsászfár felelé, hogy fog gondolkodni; és bizonyos napot adta néki, amellyen tudtára fogja adni szándékát. Azon a napon pedig a Tsászfár öszsze gyűjté a Tanátsit, elejőkbe tévé a Secretariusnak vétkét, és elébeszélé, amit látott vala. Tanátsit kére tőlök olyan dologról, amelly meggyalázta házát. Kiki mást tanátsola; maga pedig azt mondá: hogy Eginhárt ha megbüntetné; avval nem hogy megkislebbitené, de még nagyobbá teszi a familiája gyaláztatját, azért inkább szereti ezt a gyaláztatot elföldözni a házaságnak palástyával. Eginhárt behívaták; és azt mondák néki, hogy a szolgálatjáért jutalomúl a Tsászfár leányát adnák neki: „Igen is néked adom; mondá a Tsászfár, aki téged olly jó-voltából a hátán hordozott. A Fejedelem Afzszont mindjárt hívák, és az Eginhárt kezére adák. Ok látsák, én pedig jó éjzszakát kívánok.

Ennek a hónapnak az elején akará egy istentelen a Frantzia királyt megölni, de megfizetett érte.

CCI.

Rodofto 27. Apr. 1757:

Az elmúlt hónapban érkezék el az ujj Vezér, *Rekeb Bafa*, Alepből. Tlak jó legyen. De hogy' lehetne jó, mivel Görög Nemzet. Ugyan a Görögök prédálák fel ebben a hónapban Husvét nap-

napján Jerusalemben a mi kápolnánkat. Azt tudod Néném, hogy a kápolna azon helyre vagyon építve, ahol a Krisztus koporsója volt. Azt a kápolnát sok Tsászárok, Királyok ékesítették fel. Sok drága köves eszközök vannak benne. A Görögök sokat elvittek azokból. Minthogy pedig a Vezér Görög, a Görögök elfordították az igazságtól a pénzel, és így az Isten tudja, mint lesz az annak vége. A Törökök nagy tsendefiségben hagyják a mi Papjainkat Jerusalemben véghez vinni az Isteni szolgálatot, de a Görögök mindenkor irigylették az ott lévő szent kápolnát nekünk. Ugyan a dühöség vivé őket arra, hogy felprédálják. Azt kérdeghetéd, hogy' merték ők azt megpróbálni az ott lévő Basátol? Oh ebben az országban a pénz mindent eltsinál. Azt a várost sok Görögök, Örmények lakják: de ezek nagy békeségben vannak a mi Papjainkal. Hufvétra pedig mindenünnen oda gyülekeznek. De sőt még a Zsidók is elmennek, hogy tsak a régi templomoknak a helyét megláthassák.

Ha ezek még most is elmennek, hát még Krisztus idejében mitsoda szép dolog volt annyi rettentő Zsidót felmenni a templomba. Mennyi véghetetlen számú Zsidó vala jelen, mikor szamáron mene bé dítsőségesen Jerusalembé, és mikor megöleték, egynehány nap mulva? El lehet ebből ítélni, hogy az Üdvözítő mennyi rettentő népnek láttára akara meghalni — akik mind kívánák halálát — hogy rendszerént Hufvét napján két óráig délu-

délután kétszáz ötven öt ezer hat száz bárányt öltenek meg. Azoknak megételére két milliom öt száz ötven ezer fzemélyt számláltak. Mitsoda rettentő gyülekezet volt a'! Mitsoda rettentő sok gyilkosok voltak azok, mivel mindnyájan reája állottak, hogy megöljék Királyjokat. De ők csak azt kiálták, nints Királyunk. Ugyan azért az irtóztató gyilkossáért szálla is reájok az Istennek rettentő ítélete, és boszúállása erre a népre. El lehet ítélni abból, hogy amidőn Títus megszállá Jerusalemet, amíg megvevé, addig a városban tizenegy száz ezer embert temetének el. Hogy pedig meg vevé, és elpusztítá, kilentzven hét ezer embert tett rabbá. Való, hogy a büntetés rajtok nagy volt: de a vétéknek nagyságát mitsoda nyelv mondhatná ki?

CCII.

Rodosto 28. Maji 1757.

Kedves Néném, ebben a hónapban szoktak eret vágatni. Ennek a hónapnak a hatodik napján sok érvágások voltak Prága mellett; mivel a Királyné hadának nagy hartza volt a Prussiai Királynal. Végtere a Királyné hadát Prága felé nyomák, és oda bé szoríták, a várost is megszállották. Isten tudja, mint leszsz vége, hanem azt tudom, hogy, ha a levél kitszid, a hír elég nagy.

CCIII.

CCIII.

Rodosto 30. Junii. 1757.

Kedves Néném, ismét nagy hírt írhatok; mert a Prussiai királyt megverték. A' pedig így lett meg. Marfallus Daun nagy haddal Prága segítségére ment: A Király elejébe mene. Minthogy pedig mind a két résznek volt kedve a verekedésre, kedvöket tölték; és nagy hartzot adának egymásnak *Coleu* nevű város, vagy falu mellett. A hartz 18-dikán volt. A hartz sokáig tartá, a győzedelem a királyt elhagyá, és Daun mellé álla. Minthogy kedvesen fogadá, a hartzot még is nyeré, Prágát felszabadítá, és a kapuit megnyitá. De Prágában a hartzról semmit nem tudtak, hanem az nap é, vagy más nap egy vitéz örömmondó Markotányosné vivé leg elsőben a hírt a megnyert hartzról. Hihető, hogy meg is ajándékozták azt az alszszony póstát. Azután a Prussiai had eltávozék Prágától. Ki mondhatná meg a lakosok örömet; mivel nagy károkat, tomlásokat, égéseket szenvedtek volt a bombák; és a tüzes golyobifok miatt.

CCIV.

Rodosto 2. Nov. 1757.

Kedves Néném, ismét nagy hír. Osman Tsáfszár fok betegeskedése után a fok mindenét másra hagyá. Mondám másra hagyá; mert az a más is nem másnak, hanem másra hagyja — valamint

lámint a Dervis mondá egy Perfiái királynak. Egy Dervis bémenvén a király Udvarába, egy filegoriában egy gyékényt leteréte, és a pipáját meggyújtá, mintha ő lett volna az Ur. A Király meglátván hozzá küldé, megizenvén neki, hogy' merte volna megpróbálni, hogy szabadság nélkül béménjen? a Dervis azt izené, hogy a vendégfogadóba mindennek szabad bémenni. A királynak szüle atyjai, nagy atyja, atyja egymásra hagyták a kastélyát, valamint a vendégfogadót. A király megneveté a Dervis bolondságát.

Osman jó Tsászárs volt, békeség szerető, a keresztényeket nem gyűlölte — az elmúlt hónapnak 29 napján hala meg — két esztendeig, 10 hónapig, és egynehány napokig uralkodék. Másnap *Musláfat* tevék Tsászárnak — mintegy ötven esztendőös. Ez az Achmet Tsászárs fia. Isten tudja mitfodás leszsz.

Azt írod Néném, hogy Frantzia országban vadászatban egy Hertzegné leesvén a lóról kitörte mind a két karját. A bizonyos, hogy holtig fogja viselni a bélyegét. Abból látjuk, hogy az ifjú aszfszonyoknak nem kellene megengedni, hogy lóra üljenek. Az öregeknek mind inkább megengedhetni — nintsen annyi szükségök a karokra, lábokra, mint az ifjaknak. Azt olvastam, hogy Tessalonika tájékán volt egy úri aszfszony, akinek egy kedves paripája volt, akin igen szerete járni — a ló is olyan kevély volt, hogy mást nehezen vett magára. Ugy történék egyszer, hogy Romá-

G g

ból

ból egy Pápának Konstantinápolyba kellett menni a Tsászárhoz. Minthogy földön ment, tehát az aszszonynak jószágán kellett által menni. Amidőn oda érkezett, az aszszony nagy tisztelettel fogadá. Mikor meg akara indulni az aszszony kére, hogy ülne a lóvára, és vinné végbe azon az utját. A Pápa kedvesen vevé jó akaratját, és a lovára üle. A Pápa elvégezvén dolgát visszafutára, és a gazdaszszonyához szálla, és a lovat nagy köszönettel visszafutára, és megindula. Egynehány nap mulva az aszszony a lovára akara ülni, de nem leheté; mert azután fotha magára nem vevé az aszszonyát, mintha mondotta volna, hogy egy szent Pápát hordoztam, ezután egy aszszonyt *nem* hordozhatok. Néném *Kalinitza*.

CCV.

Rodoſto 29. Nov. 1757.

Kedves Néném, a hadakozáskor a verekedésről kell írni. Mi itt csendeségben aluszunk, de Sleziában szüntelen talpon kell lenni, ugyan talpon is kell meghalni, valamint történék a Prussifoknak ennek a hónapnak 22-dik napján *Breslő* mellett. A Királyné hadát úgy tetszik, hogy Gróf *Nádasdi* komandirozta, a prussiai hadat *Bevern* Hertzeg. Ha egészen leírnám is, hogy mint volt a hartz, a végén csak azt kellene mondani, hogy a Prussust megverték, és a Hertzeget elfogták, egynehány nap mulva *Breslót* is feladák *Nádasdinak*.

Hát

Hát már Slezját viszsza nyerte a királyné. Breslót nem sokáig ostromlák; mivel a hartz után két nappal feladák.

Pedig hogy úgy nem történék Nádasdival, mint egy görög királlyal Filipuffal. Ez a Nagy Sándor apja volt. A király valamelly várat szálla meg. Az alatt egy kevély görög a táborára érkezik, és kéreté a Királyt, hogy fogadná bé szolgálatjára; mivel olyan nyilas volna, hogy a madarat reptében lelövi. A király talán akkor nem lévén jó kedvében azt felelé reá, hogy nem volna szüksége a vadászra, hanem katonára. A Görög fokat állítván maga felől a válaszon felindúla, és ugyan azon este a várba beszökök feltéven magában a boszszuállást. Egynehány nap mulva a király megkerülé a várat, de fzerentsétlenségére közelebb mene a várhoz, mint sem kellett volna. Amint pedig a várat visgálná, a várból nyillal a fzemit meglövik. Mikor pedig a nyilat a szeméből kihúzták volna, írást látának rajta — e' vala reá írva; A Filep jobb fzemére. Úgy is volt; mert a jobb fzemén volt a lövés. A király, és mindnyájan általlátták, hogy a nyilas ember lötte meg boszuállásból. A kevélység, és a boszuállás mit nem okoznak? Ennekem is boszút kellene állanom; mert régen nem vettem a Néném levelét.

CCVI.

Rodoſto 29. Dec. 1757.

Már moſtanában ujj, és hideg ſzokáſt veſznek; mert a hó között is hadakoznak, mivel ebben a hideg hónapban, ötödik napján, nagy hartz volt *Liffánál* Sleziában. A királyné hadát Károly Fejedelem, és Marſchallus *Daun* komandirozták. A Prussiai király maga komandirozta a maga hadát. A hartz nagy volt, mind a két rész vitézül viſelte magát: de végtire a győzedelem a király mellé hajóla, és a hartznak azt a haſznát vevé, hogy Breſlót iſmét viſſza nyeré. Iſten tudja, meddig bírja.

Iſmét a halálról kell írnom; mert Csáki Urnak hatodik a ſzava igen elnehezedvén, hetedik 11 orakor reggel meghala 81 eſztendőſ korában. Tſaknem holtig, vagy is holtig egéſséges volt — nem volt ſzüksége ſe Doctorra, ſe orvoſágra. Azt nem mondhatni felőle, hogy azért holt, am azért holt meg, mert illyen betegségben volt, mert az orvoſág nem jó volt; mivel tſak azért holt meg, mert az Iſten elvégezte, hogy minden ember meghaljon. Utólsó Generáliſſa volt Rákótzai Ferentznek. Már mi tſak ketten maradtunk Zai úrfival. Mi vagyunk a leg utólsók; mert leg utóljára hagyott minket az Ur Iſten — mire? meddig? ő tudja. Elég a', hogy adjunk hálákat néki, hogy megadta ezt az eſztendőt eltöntenünk, és kérjük, hogy ne hagyja el ezután is a ſzegény Bujdoſókat,

kat, el nem fordítván szent szemeit róllok. De ne szájjal, hanem szívvel kérjük; mert az emberek a szájat halgatják meg: de az Isten a szívet tekénti, valamint történt egy szent Remetével. Egy Püspök a tengeren utazván a hajólok egy sziget mellé a hajót megkötik. A Püspök maga multságára a szárazra kimegyen. Amint alá, 's fel járna, egy kis gunyhótskát lát a fák között. Gondolá, hogy talán valamelly ember laknék ott. Egy kis ablakotskához közelítvén tfak tfendessen, ember szót halla, és mintha valaki imádkoznék. De, mint eltsudálkozik, hogy az, aki bennt volna, e' szerént imádkozék: Átkozott legyen az Isten. Ezeket a szókat pedig szüntelen mondja vala. A Püspök nem állhatván bémene az emberhez, és mondá néki: Atyámfia ne azt mondjad, hogy átkozott az Isten; hanem: Áldott az Isten. A Remete úgy kezdé mondani. A Püspök, hogy erre megtanította volna, visszafut tére a hajóhoz, és megindúla a hajó. A Remete pedig az alatt elfelejté, amit tanult volt, és észre vévén nagy sebességgel kezde a Püspök után futni. A hajó távol vala már a parttól. De a Remete nem vigyáza arra, ha a földön, vagy a vízen futott é? néki tfak az imádság volt az eszében. A Püspök, és akik a hajóban valának nagy tfudálkozással lárták, hogy a Remete a tengeren futna utánnok. Aki is a hajót béervén kiálta a Püspöknek, hogy elfelejtette volna az imádságot. A Püspök látván a nagy tfudát mondá néki: Atyámfia tfak úgy

imádkozzál, amint eddig imádkoztál, Ebből a példából látjuk, hogy az Isten a szív imádságát szereti, és nem a szónkra figyelmez. Én is szívesen kívánom kedves Nénémnek az új esztendő egészségben elérni. Amen.

CCVII.

Rodoſto 20. Dec. 1758.

Kedves Néném! nemtfak mi, hanem az egész emberi nemzet olyan, mint a halálra ítéltetett rabok, akik nem tudják, mikor viszik ki a halálra. A mi forſunk éppen olyan. Mennyi Urakat, Nemes embereket temettünk már el, kit egy, kit más esztendőben? Ugy annyira, hogy már tfak ketten maradtunk volt Zay Urral. Az Isten azt is kivéé a bujdosásból 22-dik Octobris. Már most egyedül maradtam a bujdosók közül, és nem mondhatom, mint eddig, hogy hadd vigyék ki ezt, vagy amaszt előre; mert egyedül maradván nekem kell kimennem az áldozatra. A Csáki Ur halála után Zay Urat tette volt a Porta a Magyarok fejevé, akik ebben az országban vannak a Tsászfár protectioja alatt. Halála után a Portára kellett mennem, hogy hírré adjam halálát. A szokás szerént engemet tettek *Básbúggá*. Mert azt jó megtudni, hogy, akik ebbe az országba az öreg Rákótzival jöttünk, azok közül tfak én maradtam. Hanem, akik most velem vannak, azok ujjak. Mitsodás a világ! Mennyi változáson mentem

tem már által, de az Istennek gondviselése mindenkor velem volt, és vagyon mindnyájunkkal. Egész prédikáziót tfinálhatnak a siralomnak völgyében lévő változó életünkről. Amelly változást mind addig próbáljuk, valamig az örömnök hegyére nem megyünk.

Vagyon immár egynehány napja, hogy ide vizsiza érkeztem. Mit rendel az Ur ezután felölem? az ő kezében vagyok. Hanem azt tudom, hogy a pornak porrá kell lenni. És boldog az, aki nem az Urnak, hanem az Urban hal meg. Annyi hofzfas bujdosásom után kell é mást kívánnom annál a boldogságnál?

Az első leveletem amidön a Nénémnek írtam huszonkét esztendő voltam, eztet pedig hatvan kilentzedikben írom. Ebből kivesszek 17 esztendőt, a többit a haszontalan bujdosásban töltöttem. A haszontalant nem kellett volna mondanom; mert az Isten rendelésében nintsen haszontalanság; mert ő mindent a maga ditsőségére rendel. Arra kell tehát vigyáznunk, hogy mi is arra fordítsuk, és úgy minden irántunk való rendelése üdvösségünkre válik. Ne kívánjunk tehát egyebet az Isten akaratjánál. Kérjük az üdvösséges életet, a jó halált, és az üdvösséget. És azután megszününk a kéréstől, mind a büntől, mind a bujdosástól, mind a telhetetlen kívánságtól. Amen.

*A hibák**Jobbitás*

	levél.	for.	
patantfolta	19	25	parantfolta
fahéjt	42	16	tabint
törtenni	44	21	történni
kát	56	22	hát
levén	65	4	lévén
ele	76	20	eleget
hoz	81	15	hozza
neveffen	107	19	neveffen
fokkal	112	12	fokkal
é	121	2	és
Grőfné	148	10	Grófné
partékat	180	25	partékát
Öfét	222	12	Ötsét
rom	252	14	—
gát	268	8	magát
kalmatlan	289	19	alkalmatlan
minha	297	14	mintha
útjohat	373	5	útjokat
mikor	404	27	—
velünk	407	23	velünk
art	408	22	árt az
egynekány	436	1	egynehány
várják	468	1	varják

Jegyzés. A Kézírásban nagy különbözést találván a magam módja szerént irtam le a leveleket. Ezt az újabb ízléshez alkalmasabbnak ítéltém. Az idegen szókat többnyire csak egyszer ejtettem fekvő betűkkel, hogy a nyomtatás igen tarka ne lenne. A kétségelebb értelmű szók' megmagyarázását szükségtelennek találtam; mivel a figyelmetesebb olvasás által is elégségesen megvilágosodnak.

K.

3 2044 018 977 454

THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 (617) 495-2413

